МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

На правах рукопису

КРЮЧКОВА ІРИНА РОМАНІВНА

УДК 658:330.341.1:334.716 (043.5)

ЕКОНОМІЧНЕ ОЦІНЮВАННЯ ТА ЗАЛУЧЕННЯ ДЖЕРЕЛ ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

Спеціальність 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

Дисертація на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Науковий керівник
Філиппова Світлана Валеріївна
доктор економічних наук, професор

Одеса – 2015

ЗМІСТ

ВСТУП 4

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЕКОНОМІЧНОГО ОЦІНЮВАННЯ ТА ЗАЛУЧЕННЯ ДЖЕРЕЛ ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ 12

1.1 Сутність інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств та особливості пошуку джерел її фінансування: визначення та основні категорії .. 12

1.2 Класифікація джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств і його організаційно-економічних інструментів. Джерела фінансових та альтернативних ресурсів інноваційно-інвестиційної діяльності 34

1.3 Чинники, особливості визначення та оцінки джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств 53

Висновки до розділу 1 82

РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ. МЕТОДИ ЕКОНОМІЧНОГО ОЦІНЮВАННЯ ТА ВИБОРУ ДЖЕРЕЛ ЇЇ ФІНАНСУВАННЯ 87

2.1 Пріоритети та важелі інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств 87

2.2 Аналіз складу та змін джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств. Основні напрямки взаємодії промислових підприємств з банками 109

2.3 Систематизація методів та інструментів економічного оцінювання джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств. Диференційний підхід як альтернативний спосіб економічного оцінювання та залучення джерел 133

Висновки до розділу 2 159

РОЗДІЛ 3 ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИБОРУ ТА ЕКОНОМІЧНОГО ОЦІНЮВАННЯ ДЖЕРЕЛ ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ 163

3.1 Проблемно-цільовий вибір джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств в залежності від цілей та завдань розвитку підприємства та його концептуальна модель 163

3.2 Методичний підхід та рекомендації щодо диференційного вибору джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств. Система показників оцінювання функціональної змістовності джерел 180

3.3 Управлінські інструменти інформаційно-аналітичного забезпечення вибору та економічного оцінювання джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств 200

Висновки до розділу 3 217

ВИСНОВКИ 221

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 224

ДОДАТКИ 248

ВСТУП

Актуальність теми. Інноваційно-інвестиційна діяльність промислових підприємств як інтегроване явище залежить від впливу чинників двох груп: інноваційних та інвестиційних, спільним для яких є вплив джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності, тобто наявність та спроможність джерел задовольнити певні ресурсні потреби промислового підприємства, необхідні йому для ефективного здійснення інноваційно-інвестиційної діяльності. Однак постійна обмеженість джерел фінансування для вітчизняних промислових підприємств, потребує удосконалення управлінського інструментарію щодо їх залучення та пошуку альтернатив. У першу чергу, це стосується диференційного залучення джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств (ІІДПП) та їх економічного оцінювання.

Проблематика інноваційно-інвестиційної діяльності досить досліджена. Її різні аспекти вивчали зарубіжні вчені: П. Друкер, М. Кондрат'єв, П. Массе. Е. Менсфілд, Г. Менш, М. Міллер, Ф. Моділ'яні, Б. Санто, Є. Сапіро, Д. Сахал, Р. Солоу, Р. Форрестер, Б. Твісс, Й. Шумпетер, У. Шарп та ін., вітчизняні вчені: А. Амоша, І. Бланк, Є. Бельтюков, В. Геєць, А. Гречан, В. Гриньова, І. Єпіфанова, Я.Жаліло, В. Захарченко, С. Ілляшенко, О. Кузьмін, В. Кубліков, М. Меркулов, А. Пересада, Л. Смоляр, О. Терещенко, Л. Федулова, С. Філиппова, Н. Хрущ, П. Харів, Д. Черваньов, М. Шарко, М. Юдін, А. Яковлєв, О. Ястремська.

Водночас, можна відзначити недостатність теоретичних напрацювань, що розкривають залучення та економічного оцінювання джерел фінансування ІІДПП. Зокрема, недостатньо досліджено альтернативні шляхи ресурсного забезпечення інноваційно-інвестиційної діяльності, диференційний підхід до залучення джерел її фінансування, теоретико-методичний базис проблемно-цільового вибору джерел та управлінські інструменти його інформаційно-аналітичного забезпечення, відсутній методичний підхід та рекомендації щодо оцінювання

функціональної змістовності та ефективності залучення джерел альтернативних ресурсів.

Відтак, виникла об’єктивна потреба у розробленні теоретико-методичних та прикладних засад економічного оцінювання та диференційованого залучення промисловим підприємством джерел фінансування ІІДПП як альтернативного шляху її ресурсного забезпечення в залежності від змістовності ресурсних потреб підприємств та функціональності джерел їх задоволення, що підвищуватиме оперативність й ефективність управління. Зазначене зумовило вибір теми, мету, завдання, предмет, структуру та напрями дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана у відповідності до планів науково-дослідних робіт Одеського національного політехнічного університету за період 2010-2014 рр. як складова *держбюджетних тем*: «Проблеми підвищення ефективності інноваційно-інвестиційної діяльності підприємства» (номер державної реєстрації 0111U009483, 2010-2012 рр.), де автором обґрунтована концепція проблемно-цільового вибору джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств та розроблені рекомендації щодо організаційно-економічного забезпечення її впровадження на підприємстві; «Розробка теоретико-методологічних засад формування системи економічної безпеки підприємств структуроформуючих галузей реального сектора економіки регіону з використанням чинника вартості підприємства» (номер державної реєстрації 0112U002912, 2011-2014 рр.), де автором класифіковані джерела і організаційно-економічні інструменти фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств; *госпдоговірних тем:* «Оцінювання та планування джерел фінансування інноваційного розвитку промислового підприємства» (№1717-82, 2014 р.), де автором проаналізовано склад та визначено зміни джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності промислового підприємства. Дисертантка приймала участь в НДР як співвиконавиця (довідка № 1863/82-06 від 23.07.2014 р.). Теми відповідають напряму Одеського національного

політехнічного університету з переліку пріоритетних тематичних напрямів ВНЗ та наукових установ, затверджених наказом МОН України № 535 від 07.06.2011 р.

Мета і задачі дослідження. Мета дослідження полягає в розробленні та обґрунтуванні теоретичних положень, методичних підходів і рекомендацій щодо економічного оцінювання та диференційованого залучення промисловим підприємством джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності.

Досягнення мети роботи зумовило необхідність вирішення *завдань*:

- узагальнити науковий базис інноваційно-інвестиційної діяльності промислового підприємства та її фінансування, визначити сутність і відмінності джерел фінансових і альтернативних ресурсів інноваційно-інвестиційної діяльності, а також сутність і особливості їх економічного оцінювання;
- класифікувати джерела ресурсів інноваційно-інвестиційної діяльності та джерела альтернативних ресурсів;
- класифікувати чинники, що впливають на економічне оцінювання і залучення джерел фінансування ІІДПП, визначити сфери їх впливу;
- проаналізувати стан і тенденції, визначити пріоритети і важелі інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств, узагальнити склад та зміни джерел її фінансування;
- систематизувати існуючі методи і методичні підходи до залучення та економічного оцінювання джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності, обґрунтувати доцільність диференційного підходу до вибору і оцінювання джерел;
- обґрунтувати доцільність проблемно-цільового вибору джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств, розробити концептуальну модель залучення джерел її ресурсного забезпечення;
- розробити сукупність рекомендацій щодо диференційного залучення джерел фінансування ІІДПП підприємств та управлінські інструменти його інформаційно-аналітичного забезпечення.

Об'єктом дослідження виступає процес економічного оцінювання та залучення промисловим підприємством джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності.

Предметом дослідження є сукупність теоретико-методичних та прикладних засад економічного оцінювання та залучення промисловим підприємством джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань використані такі методи дослідження: *узагальнення, систематизації, емпіричного дослідження* – при вивченні теоретичних засад інноваційно-інвестиційної діяльності, її понятійного апарату, наукового базису економічного оцінювання; *класифікаційно-аналітичний* – для класифікації джерел фінансування ІІДПП та чинників впливу на джерела та процес їх економічного оцінювання; *графічного, статистичного та порівняльного аналізу, експертних оцінок, інструментів аналізу Microsoft Excel* – при дослідженні пріоритетів та важелів інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств, джерел її фінансування та напрямків взаємодії промислових підприємств з банками; *діалектичного і порівняльного* – для узагальнення тенденцій розвитку ІІДПП, визначення їх особливостей, передумов та перешкод, систематизації методів та інструментів оцінювання джерел фінансування ІІДПП; *системний, логічний і проблемно-цільовий* – для розроблення інформаційно-методичного забезпечення вибору та економічного оцінювання джерел фінансування ІІДПП на засадах диференційованого підходу, його управлінських інструментів, методичного забезпечення, управлінських інструментів; *економіко-математичного моделювання* – для оцінювання функціональної змістовності та ефективності залучення джерел фінансування ІІДПП; *логічний метод* – для побудови структури дослідження, узагальнення його теоретичних і практичних положень.

Інформаційною базою дослідження є праці відомих вітчизняних і зарубіжних вчених, фахівців-практиків з проблематики інноваційно-інвестиційної діяльності, зокрема залучення джерел її фінансування та економічного оцінювання, чинне законодавство і нормативно-правові акти, дані державної

служби статистики України, звітність промислових підприємств, результати власних досліджень.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у розробленні теоретико-методичного підґрунтя та рекомендацій щодо економічного оцінювання та диференційованого залучення промисловим підприємством джерел фінансування своєї інноваційно-інвестиційної діяльності.

Найбільш вагомі наукові результати, що становлять наукову новизну:

удосконалено:

- *концептуальну модель диференційованого залучення джерел ресурсного забезпечення інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств,* яка, на відміну від існуючих підходів, передбачає диференційоване залучення джерел і перегляд їх структури в залежності від цілей і завдань натуралізованих потреб інноваційно-інвестиційної діяльності підприємства, дозволяючи знижувати вартість її ресурсного забезпечення;
- *класифікації: а) джерел ресурсів інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств*, яка відрізняється наявністю класифікаційних ознак змісту потрібного ресурсу, терміновості його залучення та виділяє джерела фінансових та альтернативних ресурсів; б) *джерел альтернативного ресурсного забезпечення,* які відрізняються наявністю ознак: види ресурсів, умови отримання та способи отримання, характер залучення; в) *чинників, що впливають на економічне оцінювання і залучення джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств*, як доповнена ознаками виду джерела та сфери впливу (започаткування підприємством інноваційно-інвестиційної діяльності; ресурси і джерела фінансування, потрібні підприємству для її здійснення; способи залучення джерел її фінансування);
- *наукові засади інноваційно-інвестиційної діяльності вітчизняних підприємств,* які доповнені: *характеристикою інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств* в аспекті змістовності ресурсних потреб підприємств та функціональності джерел їх задоволення, взаємодії

підприємств з банками, та *визначенням альтернативного шляху ресурсного забезпечення інноваційно-інвестиційної діяльності вітчизняних* підприємств в якості її тенденції;

– *обґрунтування методів і методичних підходів* до залучення та економічного оцінювання джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності підприємства, які, на відміну від існуючих, надають перевагу та визначають доцільність *диференційного підходу до вибору і оцінювання джерел*;

дістало подальшого розвитку:

– *методичне та інформаційно-аналітичне забезпечення управління інноваційно-інвестиційної діяльності підприємства,* яке відрізняється тим, що спирається на диференційний підхід до вибору і оцінювання джерел та містить: а) *комплексні рекомендації щодо диференційного залучення та оцінювання джерел фінансових та альтернативних ресурсів інноваційно-інвестиційної діяльності підприємства* та б) *управлінські інструменти його інформаційно-аналітичного забезпечення*, визначені як методичні, аналітичні та інформаційні;

– *економічний понятійно-категорійний апарат управління підприємством: надані ознаки поняттям джерел фінансових та альтернативних ресурсів інноваційно-інвестиційної діяльності, інноваційно-інвестиційній діяльності промислового підприємства та її фінансуванню,* що враховують їх відмінності в частині змістовної визначеності та форми задоволення ресурсних потреб промислового підприємства, а визначення економічного оцінювання джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств відображує особливості їх ресурсного забезпечення, зв'язок і взаємини цільової і функціональної змістовності джерел.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці науково обґрунтованих і методично завершених рекомендацій щодо диференційованого економічного оцінювання та залучення промисловим підприємством джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності, які дозволяють керівництву підприємств удосконалити процес управління. Рекомендації впроваджені ТОВ

«Полігон» (довідка № 115в від 08.11.2014 р.), ТОВ «Поліпласт» (довідка № 5/07 від 16.07.14 р.) та передані до впровадження ТОВ «Науковий парк ОНПУ» (довідка № 1-01 від 30.01.2015 р.) та ТОВ «Грат» (лист №378/82-06 від 11.12.2013 р.). Результати дисертації використано в навчальному процесі Одеського національного політехнічного університету МОН України у дипломному проектуванні, при підготовці дисциплін «Управлінський аналіз» і «Фінансова стратегія» (довідка № 1889/05-02 від 03.09.2014 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійно виконаною науковою працею, в якій викладено авторський підхід до економічного оцінювання та залучення промисловим підприємством джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності. Всі наукові результати, викладені в дисертації, одержано автором особисто. З наукових публікацій, виданих в співавторстві, у роботі використані лише ті положення, що складають його індивідуальний внесок, який зазначений в авторефераті у переліку публікацій за темою дисертації.

Апробація результатів дослідження. Основні результати досліджень доповідались на 11 науково-практичних конференціях та семінарах (у т.ч. 2 у іноземних і тих, що включені в міжнародні наукометричні бази), зокрема: Всеукраїнській науково-практичній конференції «Теорія та практика ринкових перетворень: економічний та соціальний контекст» (м. Вінниця, 2008 р.), І міжнародній науково-практичній конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Розвиток банківської системи України як основа реалізації стратегії економічного зростання» (м. Тернопіль, 2008 р.), Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми економічного та соціального розвитку регіонів України» (м. Дніпропетровськ, 2009 р.), науково-практичної конференції «Потенціал підприємництва в парадигмі сталого розвитку регіонів України» (м. Одеса, 2012 р.), ІІ Міжнародній інтернет-конференції «Актуальні проблеми теорії та практики менеджменту» (м. Одеса, 2013 р.), IV науково-практичній Інтернет-конференції «Проблеми ринку та розвитку регіонів України в XXI столітті» (м. Одеса, 2013 р.), Міжнародній «Українсько-японській

конференції з питань науково-промислового співробітництва» (м. Одеса, 2013 р.), VII, VIII Всеукраїнських науково-практичних інтернет-конференціях «Обліково-аналітичне забезпечення інноваційної трансформації економіки України» (м. Одеса, 2013-2014 рр.), XXIV Економічному Форумі (Польща, м. Криниця Здруй, 2014 р.), VII Інвестиційному Форумі (Польща, м. Тарнов, 2014 р.).

Публікації. За результатами досліджень опубліковано 15 наукових праць, з них: 1 монографія; 5 статей у наукових фахових виданнях України, у т.ч. 1 – у виданнях, що включені у міжнародні наукометричні бази; 1 – у виданнях інших держав; 8 – доповідей і тез доповідей на наукових конференціях. Загальний обсяг публікацій складає 13,48 д.а., з яких 11,13 д.а. належать особисто автору.

Структура і обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів і висновків, списку використаних джерел з 221 найменувань – на 24 сторінках, 3 додатків – на 24 сторінках. Повний обсяг дисертації – 272 сторінок, з них 210 сторінок основного тексту. Дисертація містить 24 рисунка, з яких 3 займають повні сторінки, 46 таблиць, з яких 11 займають повні сторінки.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЕКОНОМІЧНОГО ОЦІНЮВАННЯ ТА ЗАЛУЧЕННЯ ДЖЕРЕЛ ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

1.1 Сутність інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств та особливості пошуку джерел її фінансування: визначення та основні категорії

На рубежі XXI століття почали розвиватися процеси, які надалі істотно змінили основний вектор світового економічного розвитку і сформували економіку нового типу – інноваційну економіку, в якій вирішальну роль стали відігравати знання, а їх «продукування» перетворилося на джерело нових форм організації бізнесу та економічного зростання підприємств. Це обумовлює важливість управлінських рішень, які ініціювали спрямування інвестиційної діяльності на ці процеси. Забезпечення високих темпів економічного зростання – одне з ключових завдань, яке стоїть перед будь-якою країною світу. Як свідчить досвід останніх десятиліть, основним фактором економічного зростання провідних країн світу є більшою мірою не фінансовий капітал і засоби виробництва, а знання та нові ідеї, що забезпечують створення інтелектуальної, конкурентоспроможної, затребуваної ринком продукції, які змінюють напрями інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств. Проте ігнорування або відсування її фінансових аспектів на другий план є неможливим, тому що будь-яке створення продукції потребує фінансування та пошуку його джерел.

Водночас, сучасний господарчій простір вітчизняних підприємств характеризується політичною нестабільністю, інвестиційною непривабливістю, зменшенню купівельної спроможності споживачів. Такі обставини формують дефіцит вільних коштів, ускладнюючи процес їх залучення промисловими

підприємствами до фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності, впливаючи на подорожчання джерел фінансових ресурсів. В *такої ситуації промисловим підприємствам потрібні інші теоретичні підходи, практичні та методичні рекомендації, які сприяють вирішенню двох важливих питань:*

- *пошук та вибір джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств та їх альтернатив;*
- *економічне оцінювання потенційних джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств та їх альтернатив.*

Щоб вирішити згадані завдання, потрібно систематизувати категорійно-понятійний базис майбутніх теоретичних підходів, тому виконано його ретельний ретроспективний аналіз. Встановлено, що вітчизняні та зарубіжні вчені приділяють багато уваги дослідженню категорій і понять: інноваційна діяльність, інвестиційна діяльність, інноваційно-інвестиційна діяльність, економічне оцінювання, фінансування, джерела фінансування. Але мінливість економічного середовища та зміна орієнтирів розвитку промислових підприємств потребує адаптивності теоретичного підходу і відповідного з'ясування його спроможності сформувати теоретичне підґрунтя залучення та економічного оцінювання джерел фінансування їх інноваційно-інвестиційної діяльності та їх альтернатив.

Аналіз категорійно-понятійного апарату розподілений на чотири блоки:

- *інноваційний*, де досліджені поняття інновацій та інноваційної діяльності;
- *інвестиційний*, де висвітлені поняття інвестицій та інвестиційної діяльності;
- *інтеграційний або інноваційно-інвестиційний,* де досліджене поняття інноваційно-інвестиційної діяльності;
- *фінансовий*, де визначене поняття джерела фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності, встановлені розбіжності фінансування і інвестування.

Інноваційний блок категорій та понять. Слід відзначити, що інноваційна діяльність підприємств і підвищення її ефективності є предметом постійних наукових пошуків. Багато теоретичних і прикладних аспектів здійснення інноваційної діяльності промислових підприємств знайшли своє відображення у працях таких відомих вітчизняних і зарубіжних вчених, як І.Ансоф, Л.Водачек,

В.Геєць, А.Гриньов, П.Завлін, С.Ілляшенко, Б.Санто, Б.Твісс, М.Чумаченко, Н.Чухрай, Й.Шумпетер. Відповідно, у наукових джерелах присутні різноманітні підходи до визначення понять «інновація» та «інноваційна діяльність». В табл.1.1 наведені деякі з них, найбільш розповсюджені.

Таблиця 1.1 – Деякі підходи щодо визначення понять «інновація» та «інноваційна діяльність» *(джерело: систематизовано автором на підставі [1-15])*

Джерело	Визначення
1	2
Інноваційна діяльність	
1. Господарський кодекс [1]	Інноваційна діяльність у сфері господарювання є діяльність учасників господарських відносин, що здійснюється на основі реалізації інвестицій з метою виконання довгострокових науково-технічних програм з тривалими термінами окупності витрат і впровадження нових науково-технічних досягнень у виробництво та інші сфери суспільного життя.
2. Закон України «Про інноваційну діяльність» [2]	Інноваційна діяльність – це діяльність, яка спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоспроможних товарів і послуг.
3. Мартіно Дж. [3]	Інноваційна діяльність – це цілеспрямоване застосування впорядкованих знань на практиці, особливо у сфері виробництва.
4. Санто Б. [4]	Інноваційна діяльність – це суспільний, технічний, економічний процес, практичне використання ідей, винаходів, які приводять до створення кращих за своїми якостями виробів, технологій, орієнтованих на економічну вигоду, прибуток, додатковий дохід, охоплює весь спектр видів діяльності від досліджень і розробок до маркетингу.
5. Яковлєв А.І. [5]	Інноваційна діяльність – це процес, спрямований на розробку і реалізацію на ринку результатів наукових досліджень і розробок та науково-технічних досягнень у новий чи удосконалений продукт, у новий чи удосконалений технологічний процес, який використовується підприємством. З точки зору управління інноваційна діяльність являє собою складну динамічну систему дій та взаємодії різних методів, факторів і персоналу, який займається: науковими дослідженнями; створенням нових видів продукції; удосконаленням предметів праці, технологічних процесів і форм організації виробництва на основі новітніх досягнень науки, техніки і передового досвіду; плануванням, фінансуванням і координацією науково-технічного прогресу на підприємстві; вдосконаленням економічних важелів і стимулів; розробкою системи заходів з регулювання комплексу заходів, які спрямовані на прискорення інтенсивного розвитку підприємства і підвищення його економічної ефективності.

Продовження таблиці 1.1 – Деякі підходи щодо визначення понять «інновація» і «інноваційна діяльність» *(джерело: систематизовано автором на підставі [1-15])*

1	2
	Інновація
6. Друкер П. [6]	Інновація – це особливий інструмент підприємців й засіб, за допомогою якого вони використовують зміни для здійснення нового виду бізнесу або послуг.
7. Ілляшенко С., Прокопенко О. [7]	Інновація – це кінцевий результат діяльності по створенню і використанню нововведень, втілених у вигляді удосконалених або нових товарів (виробів або послуг), технологій їх виробництва, методів управління на всіх стадіях виробництва і збуту товарів, які сприяють розвитку та підвищенню ефективності функціонування підприємств.
8. Твісс Б. [8]	Інновація – це процес нововведення як передача наукового або технічного знання «безпосередньо у сферу потреб споживача; продукт при цьому перетворюється у носія технології» .
9. Хауштайн Х. [9]	Інновація – це впровадження в практику, здійснення та використання ідеї, пропозиції, науково-дослідного рішення, моделі.
10. Яковец Ю. [10]	Інновація – це якісні зміни у виробництві, котрі можуть стосуватися як техніки і технології, так й форм організації виробництва та управління.
11. Буднікевич І. та Школа І. [11]	Інновації – це комплексний процес, спрямований на створення, розроблення та доведення наукової чи будь-якої іншої нової ідеї до стаді комерційного використання та поширення в економіці.
12. Гохберг Л. [12]	Інновації – це кінцевий результат інноваційної діяльності, що отримав втілення у вигляді нового або удосконаленого продукту, впровадженого на ринку, нового або удосконаленого процесу, що використовується в практичній діяльності чи в новому підході до соціальних послуг.
13. Лемерль П. [13]	Інновації – це новий продукт або послуга, спосіб їх виробництва, нововведення в організаційній, фінансовій, науково-дослідній та інших сферах, будь-яке удосконалення, що забезпечує економію витрат або створює умови для такої економії.
14. Зянько В.В. , Єпіфанова І.Ю., Зянько В.В. [14]	Інновація – це творчій результат втілення новаторської ідеї у певній предметній субстанції – новому методі, засобі чи заході людської діяльності, використання яких передбачає зміну усталених, звичних способів діяльності; продукті, технології чи послузі, яким властиві нові споживчі якості, що дозволяє розширити ринковий попит і отримати економічний, соціальний, екологічний чи інший ефект.
15. Рішення Економічної ради СНД [15]	Інноваційна діяльність – вид діяльності, пов’язаний із трансформацією ідей (результатів наукових досліджень і розробок, інших науково-технічних досягнень) у технологічно нові або вдосконалені продукти або послуги, впроваджені на ринку, у нові або вдосконалені технологічні процеси або способи проведення (передачі) послуг, використані в практичній діяльності. Інноваційна діяльність припускає цілий комплекс наукових, технологічних, організаційних, фінансових і комерційних заходів, які у своїй сукупності приводять до інновацій.
	Інновації – це нові або вдосконалені технології, види продукції або послуг, організаційно-технічні зв’язки виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що безпосередньо сприяють просуванню технологій, товарної продукції й послуг на ринок.

Проведені дослідження показали, що науковці та практики розуміють та тлумачать інновацій та інноваційну діяльність по-різному. Тобто досі немає єдиного та однозначного підходу щодо їх змістовності. Тому проаналізуємо існуючі варіації визначень на адаптивність та застосовність до економічного оцінювання та залучення промисловими підприємствами джерел для фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності.

В поданні господарського кодексу [1] поняття «інноваційна діяльність» пов'язується з довгостроковими науково-технічними програмами, викреслюючи короткострокові та середнєстрокові. Проте, в сьогоднішніх умовах інвестори для зменшення ризику зворотності вкладеного капіталу обирають проекти з меншими строками реалізації. Нажаль, цей підхід також не утворює теоретико-методичного базису для економічного оцінювання та залучення підприємствами джерел для фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності.

В наступному підході [2] інноваційна діяльність по суті визначається в аспекті комерціалізації результатів наукових досліджень і розробок, не приділяючи уваги інноваціям екологічного та соціального спрямування, які безпосередньо не сприяють випуску нових конкурентоспроможних товарів і послуг, але підвищують лояльність покупців до підприємства й торгової марки, що в подальшому збільшує обсяги продажу. Таким чином, врахування фактору конкурентоспроможності промислового підприємства в визначенні інноваційної діяльності є неповним. Цей підхід також не адаптивний, ані до економічного оцінювання, ані до залучення підприємствами джерел для фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності.

Мартіно Дж. [3] визначає інноваційну діяльність універсально як цілеспрямоване застосування впорядкованих знань на практиці особливо у сфері виробництва. Таке трактування поняття занадто узагальнене, оскільки сьогодні перед дослідниками інноваційної діяльності постають конкретні проблеми, відповіді на які актуальні для промислових підприємств. Зокрема, оцінювання та залучення джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності промисловими підприємствами. Цей аспект визначення не враховує. Саме цей

підхід розвинений А.І. Яковлєвим [5], який розширює змістовність процесу на блок реалізації на сферу управління. Оригінальним є його альтернативне трактування з точки зору управління, де інноваційна діяльність визначається як складна динамічна система дій та взаємодії різних методів, факторів і персоналу.

Як вважає Санто Б. [4], інноваційна діяльність – це суспільний, технічний, економічний процес, практичне використання ідей, винаходів, які приводять до створення кращих за своїми якостями виробів, технологій, орієнтованих на економічну вигоду, прибуток, додатковий дохід, охоплює весь спектр видів діяльності від досліджень і розробок до маркетингу. У його варіанті трактування поняття інноваційна діяльність є узагальнююча складова «охоплює весь спектр видів діяльності», але сьогодні перед теоретичними засадами стають конкретні проблеми, відповіді на які актуальні для промислових підприємств, тому визначення потребує конкретизації стосовно джерел фінансування, який бажано розкрити в сфері інновацій та інноваційної діяльності, що потребує вдосконалення.

Друкер П. [6] визначає інновацію в інструментальний спосіб та вважає її особливим інструментом змін підприємців. З цим можна погодитися частково, оскільки в сучасних обставинах господарювання з’являються нові промислові підприємства, але на рику присутні також і діючі. Визначення було б більш повним, якщо б враховувало також інновації, спрямовані на оптимізацію, вдосконалення, модернізацію вже існуючих видів бізнесу. Також в цьому підході відсутнє освічення економічного оцінювання та залучення джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності промисловими підприємствами.

Ілляшенко С. і Прокопенко О. [7], а також Гохберг Л. [12] пов’язують інновації з останньою стадією інноваційною діяльності, висловлюючи думку, що інновація є кінцевим результатом діяльності по створенню і використанню нововведень на всіх стадіях, які сприяють розвитку і підвищенню ефективності функціонування підприємств. На нашу думку, теза «на всіх стадіях діяльності промислових підприємств» потребує роз’яснення, оскільки вона накладатиме

вимоги та обмеження на процес економічного оцінювання джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності промисловими підприємствами.

Твісс Б. ототожнює інновацію з процесом передачі наукового або технічного у сферу потреб споживача [8], що, по-перше, некоректне, оскільки змішуються поняття процесу, а по-друге, не враховує конкурентоспроможність підприємства, товарів та послуг. Аналогічні висновки можна зробити стосовно визначення Хауштайна Х. [9], Буднікевича І. та Школи І. [11].

Лемерль П. [13] характеризує інновацію як продукт, технологію, будь-які зміни, спрямовані на зменшення витрат. Це – помилкова точка зору, оскільки таке визначення спрямоване лише на висвітлення однією цілі, тому при оцінювання не дозволятиме враховувати зростання іміджу, вирішення соціальних питань тощо. На відміну від нього, Яковец Ю. [10], займаючи принципово такі самі позиції, розповсюджує їх на форми організації виробництва та управління. Його точка зору більш прийнятна.

Важливою є позиція Зянько В.В., Єпіфанової І.Ю. та Зянько В.В. [14], які наполягають на завершеному характері інновації та інноваційного процесу, справедливо виключаючи з їх складу інноваційні ідеї. З цим можна погодитися.

Визначення понять «інновація» та «інноваційна діяльність», прийняті на економічній раді СНД від 13.03.2009р. [15], є максимально повним з усіх досліджених варіантів понять, оскільки визначення функціонально спроможні сприяти промисловим підприємствам вирішанню питань: чітко визначений об’єкт економічного оцінювання та напрями залучення джерел для фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності промисловими підприємствами.

Як бачимо, загалом *інновацію* описують з різних позицій, зокрема як [13]:

– процес варіативного наповнення: б) суто економічний; б) комерціалізація із супутніми діями; в) процес застосування нових технологій та виробів; г) комбінований (або комплексний) суспільно-технологічний та економічний процес створення кращих виробів і технологій; д) процес створення, виробництва, удосконалення нових виробів, технологій, організаційних форм; е) процес взаємозалежних змін, що народжується у сфері фундаментальних

знань, розвивається в науково-технічній та реалізується в сфері споживання. Таким чином, явище «інновація» помилково ототожнюється з процесом;

– сукупність технічних, виробничих і комерційних заходів, що стають причиною появлення нових товарів, процесів та устаткування. У такий спосіб інновація визначена як множине явище через заходи, що є логічним*;*
– результат інноваційної діяльності у вигляді: а) нового або удосконаленого продукту, впровадженого на ринку; нового або удосконаленого технологічного процесу, що знайшов використання у практичній діяльності; б) будь-якої структурної зміни; в) нових методів, продукції, технологічних процесів; г) об’єкту права інтелектуальної власності, доведений до рівня інноваційного продукту зі здійсненням науково-дослідних та/або дослідно-конструкторських робіт та виготовленням дослідних зразків, пробних партій продукції та/або запровадженням експериментального виробництва; д) взаємодії між творцями інновації та споживачами; результат інтелектуальної діяльності, що є об’єктом цивільно-правових відносин, що володіє ознаками новизни, практичної застосовності і економічної конкурентоспроможності. Можна погодитися з логічним трактуванням інновації як результатом;
– явище: новий продукт чи послуга, спосіб їх виробництва, зміни організаційної, фінансової, науково-дослідної та інших підсистем управління, тобто як будь-яке удосконалення, що забезпечує економію витрат або створює умови для такої економії і характеризуються насамперед ефективністю вкладених коштів, розвитком винахідництва та раціоналізаторства. Ми згодні з таким підходом, оскільки чітко визначено об’єкт економічного оцінювання та фінансування інноваційної діяльності промисловими підприємствами;
– оригінальне рішення певного рівня новизни, втілене в доступні споживачам продукти, послуги або технології, які задовольняють або формують нові суспільні або виробничі потреби, задовольняють по-новому існуючі потреби. Такий підхід є помилковим, оскільки плутаються різні предметні сфери – управлінські рішення та результати управління;

– нові або вдосконалені конкурентоздатні технології, види продукції або послуг, а також організаційно-технічні рішення. Цей підхід заслуговує на увагу, оскільки висвітлює аспект конкурентоспроможності, проте йому притаманні недоліки двох попередніх підходів.

Відтак, інновацію можна визначити у такий спосіб: *інновація – це нові або вдосконалені технології, види продукції або послуг, організаційно-економічні та технічні рішення різного характеру, які сприяють: просуванню технологій, виробленої продукції й супроводжувальних послуг на ринок; підвищенню конкурентоздатності промислового підприємства, його продукції та услуг.*

Інноваційну діяльність вчені визначають також по-різному, зокрема як:

– діяльність різної спрямованості та наповнення, в результаті якої: а) народжується щось принципово нове з метою отримання комерційного та/або соціального ефекту; б) забезпечується створення й реалізація інновацій техніко-технологічного, соціально-економічного організаційно-економічного й іншого характеру, що виявляють позитивний вплив на сферу проведення, суспільні відносини й сферу керування суспільством; в) ідеї (результати наукових досліджень і розробок) трансформуються у технологічно нові або вдосконалені продукти або послуги, впроваджені на ринку, у нові або вдосконалені технологічні процеси або способи проведення (передачі) послуг, використані в практичній діяльності; г) забезпечується використання і комерціалізація результатів наукових досліджень та розробок, зумовлюється випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг.
– сукупність заходів, спрямованих на створення, впровадження, поширення та реалізацію інновацій для отримання комерційного та/або соціального ефекту;

Наведені узагальнені підходи не є суперечливими, оскільки описують єдиний процес, який складається як з діяльності, так і з її заходів. Доцільно лише до заходів долучити економічне оцінювання та залучення промисловими підприємствами джерел фінансування інноваційної діяльності. За таких умов вдосконалене змістовне визначення інноваційної діяльності набуває такий вигляд: *інноваційна діяльність – це вид діяльності щодо створення та використання в*

будь-який спосіб інновацій техніко-технологічного, соціально-економічного організаційно-економічного та іншого характеру, яка охоплює: ідейний пошук, трансформацію розробок і результатів наукових досліджень або інших науково-технічних досягнень у технологічно нові або вдосконалені продукти або послуги, нові або вдосконалені технологічні процеси або способи проведення (передачі) послуг; у конкурентні переваги підприємства, товарів та послуг; економічне обґрунтування всіх процесів та заходів інноваційної діяльності, у тому числі, залучення джерел фінансування інноваційної діяльності.

Інвестиційний блок категорій та понять. Проблематиці інвестиційної діяльності та тенденціям її розвитку присвятили праці Величко Є., Герасимчук М., Дем'яненко М., Дейнеко Л., Дмитрук Б., Кісіль М., Коссак В., Музиченко А., Омельченко А., Пересада А., Черваньов Д., Череп А. та інші. Це зрозуміло, оскільки інвестиції є найважливішим засобом управління, досягнення реальних структурних зрушень в економіці, технологічного переозброєння та підвищення якісних показників господарської діяльності.

Різноманіття підходів утворило різноманіття визначень понятійно-категоріального апарату. В табл. 1.2 наведені лише деякі з визначень інвестицій та інвестиційної діяльності.

Таблиця 1.2 – Підходи щодо визначення «інвестиції» та «інвестиційної діяльності» у наукових джерелах *(джерело: систематизовано автором на підставі [16-27])*

Автор	Визначення
1	2
1. Закон України «Про інвестиційну діяльність» [16]	Інвестиції – це всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та іншої діяльності, внаслідок чого створюється прибуток (дохід) або досягається соціальний ефект». Інвестиційною діяльністю є сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб і держави щодо реалізації інвестицій.
2. Денисенко М.П. [17]	Інвестиції – це те, що відкладається на завтра; одну їх частину складають споживчі блага, які не використовуються в поточному періоді, вони відкладаються на збільшення запасів, іншу – ресурси, які направляються на розширення виробництва.

Продовження таблиці 1.2 – Підходи щодо визначення «інвестиції» та «інвестиційної діяльності» у наукових джерелах *(джерело: систематизовано автором на підставі [16-27])*

1	2
3. Кейнс Дж.М. [18]	Інвестиції – це поточний приріст цінностей капітального майна внаслідок виробничої діяльності даного періоду.
4. Шарп У. [19]	«Інвестувати» означає «позбутися» грошей сьогодні для того, щоб отримати більшу їх суму у майбутньому.
5. Поляков М. [20]	Інвестиції – це вкладення грошових коштів, майна в об'єкти різних видів діяльності з метою отримання прибутку або іншою метою.
6. Чирик Н. [21]	Інвестиції – це валові капітальні вкладення, тобто витрати підприємства на відтворення основних фондів та на їх ремонт, а також на відтворення виробничих потужностей.
7. С. Брю, К. Макконнелл [22]	Інвестиції – це витрати на будівництво нових заводів, на верстати, устаткування з тривалим терміном служби; витрати на виробництво і нагромадження засобів виробництва та збільшення матеріальних запасів; витрати на поліпшення освіти, здоров'я працівників.
8. Копосов Г., Крючковский А., Шарко М. [23]	Інвестиції – це вкладення засобів та коштів підприємства не тільки в розширене, але і в просте виробництво, тобто будь-які витрати підприємства.
9. Федоренко В.Г. [24]	Інвестиційну діяльність – це комплекс дій фізичних та юридичних осіб, які вкладають власні кошти з метою отримати прибуток.
10. Гончаренко Л.П. [25]	Інвестиційна діяльність – це вкладання інвестицій та здійснення практичних дій з ціллю отримання прибутку чи отримання позитивного ефекту.
11. Черваньов Д.М. [26]	Інвестиційна діяльність – це комплекс заходів і практичних дій юридичних та фізичних осіб (українських або іноземних), а також держави щодо здійснення інвестицій у будь-якій формі з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту.
12. Погасій С.О. [27]	Інвестиційна діяльність – це процес пошуку необхідних інвестиційних ресурсів, вибору ефективних об'єктів (інструментів) інвестування, формування збалансованої за вибраними параметрами інвестиційної програми (інвестиційного портфеля) і забезпечення її реалізації.

Проведені дослідження показали, що на даний час немає єдиного та однозначного підходу щодо трактування даних категорій, тому проаналізуємо їх на застосовність до економічного оцінювання та залучення промисловими підприємствами джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності.

В законодавчому варіанті трактування понять [16], інвестиції визначаються як всі види цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та іншої діяльності для отримання комерційного або соціального ефекту, а інвестиційна діяльність – це сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб і держави

щодо реалізації цього завдання. Тобто утворюється мінімальний теоретичний базис для визначення об'єкту економічного оцінювання та його фінансування. Близькі позиції Гончаренко Л.П. [25] і Черваньова Д.М. [26], які визначають інвестиційну діяльність з позицій процесу, через практичні дії та їх заходи з метою отримання прибутку чи позитивного ефекту.

Денисенко М.П. [17] приділяє увагу такому аспекту інвестиції як «відкладення», а також формуванню інвестицій за рахунок внутрішніх резервів підприємства. Водночас, він обмежує їх виробничою сферою та однією метою – розширенням її об'єму, практично викреслюючи всі об'єкти інвестування.

В одному з класичних визначень Кейнса Дж.М. [18] інвестиції визначені з позиції управління капіталом внаслідок виробничої діяльності. Доцільно використати цей аспект при економічному оцінюванні джерела фінансування як важливого чинника зміни вартості капіталу промислових підприємств. А акцентування уваги Шарпом У. [19] на майбутньому збільшенні суми витрат аргументує та підтримує дане припущення.

На думку Полякова М. [20], інвестиції – це вкладення грошових коштів, майна в об'єкти різних видів діяльності з метою отримання прибутку або іншою метою. Можна частково погодитися з таким підходом, якщо розглядати та оцінювати лише економічну ефективність джерел їх фінансування інвестицій.

Чирик Н. [21] акцентує увагу на капітальній та витратній природі інвестицій, обмежуючі їх спрямованістю відтворення. Практично йдеться лише про капітальні інвестиції, тому визначення надає в якості об'єкта оцінювання саме їх. Відповідно, ними обмежується й коло джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств.

Науковий підхід авторів Г. Копосов, А. Крючковский і М. Шарко [23] до інвестицій як вкладення засобів та коштів підприємства не тільки в розширене, але і в просте виробництво, визнає їх як будь-які витрати підприємства. Це важливо і ми згодні с цією думкою, оскільки це розширює напрями інвестування та відповідно, його джерел як об'єктів оцінювання.

Федоренко В. [24] висвітлює інвестиційну діяльність через дії фізичних та юридичних осіб, які вкладають власні кошти з метою отримати прибуток. Це важливий аспект, оскільки потенційне коло джерел інвестування збільшується в частині коштів фізичних осіб.

З позиції адаптивності до сучасних умов господарювання на достатньому рівні виступає визначення інвестиційної діяльності в редакції Погасій С. [27], що об'єднує у інвестиційну діяльність процес пошуку необхідних інвестиційних ресурсів, вибору ефективних об'єктів (інструментів) інвестування, формування збалансованої за вибраними параметрами інвестиційної програми (інвестиційного портфеля) і забезпечення її реалізації. В такий спосіб визначення інвестиційної діяльності здається цілісним, що охоплює всі її стадії та дозволяє з'ясувати місце економічного оцінювання як управлінської діяльності та процесу.

Відтак, як встановив критичний аналіз існуючих у науковій літературі визначень, є типові підходи, які розкривають інвестиційну діяльність як [28]:

- інструмент, під яким найчастіше розуміється лише засіб досягнення певної мети. Такий підхід є досить вузьким, оскільки не враховує процесний характер інвестиційної діяльності, її динаміку;
- процес, коли підхід орієнтується на процес чи дії, виділяючи лише один бік поняття – його розвиток в часі чи здійснення певної дії. Все інше залишається поза увагою, зокрема, інструментарій. На нашу думку, сутність інвестиційної діяльності є набагато ширшою, ніж зведення її до одного процесу чи дії;
- підсистему управління. Це некоректне, оскільки і система, і підсистема передбачають наявність комплексу елементів і їм властивостей, між якими відбувається взаємодія. Проте вони об'єднують процеси видами управлінської діяльності. Саме до якої відноситься інвестиційна діяльність підприємства.

Таким чином, вдосконалене визначення інвестицій вигляду: *інвестиції промислових підприємств – це всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та іншої діяльності для отримання прибутку (доходу) або іншого ефекту.*

Взявши за основу визначення закону України «Про інвестиційну діяльність» [16], можна визначити *інвестиційну діяльність як сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб і держави щодо реалізації інвестицій, яке полягає у: а) пошуку необхідних інвестиційних ресурсів, б) виборі ефективних об'єктів інвестування, в) формуванні інвестиційної програми (інвестиційного портфеля), збалансованої за вибраними параметрами та інструментами, в) та її реалізації.*

Інтеграційний або інноваційно-інвестиційний блок категорій та понять. Теоретичним та практичним проблемам інноваційно-інвестиційного розвитку економіки присвятили наукові праці такі відомі вчені, як: І. Ансофф, М. Кондрат'єв, Г. Метт, Е. Менсфілд, Г. Менш, Б. Санто, Є. Сапіро, Д. Сахал, Р. Солоу, Р. Форрестер, Б. Твісс, Й. Шумпетер. Серед українських науковців, які тривалий час досліджували дану проблему, варто виділити А. Амошу, Ю. Бажала, Л. Безчасного, А. Гальчинського, В. Гейця, М. Герасимчука, П. Завліна, В. Захарченка, О. Лапко, М.Меркулова, Л. Нейкову, В. Александрову, А. Пересаду, П. Рогожина, О. Савчука, Л. Смоляр, С. Філиппову, Д. Черваньова.

Проте аспект економічного оцінювання та залучення джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності потребують дослідження трактування поняття «інноваційно-інвестиційна діяльність», деякі з типових існуючих визначень наведені в табл. 1.3.

Таблиця 1.3 – Підходи щодо визначення «інноваційно-інвестиційна діяльність» у наукових джерелах *(джерело: систематизовано автором на підставі [29-35])*

Автор	Визначення
1	2
1. Буряк А. [29]	Інвестиційно-інноваційна діяльність – це процес нарощування маси капіталу та розвитку кількісних і якісних параметрів виробництва у відтворювальному циклі.
2. Бутова О. [30]	Інвестиційно-інноваційна діяльність – це впровадження у виробництво інновацій через систему інструментів інноваційної інфраструктури, який фінансується за рахунок залучення інвестиційних ресурсів, причому основним критерієм оптимальності цього процесу є максимально можливий результат виробництва при найменших витратах.

Продовження таблиці 1.3 – Підходи щодо визначення «інноваційно-інвестиційна діяльність» у наукових джерелах *(джерело: систематизовано автором на підставі [29-35])*

1	2
3. Голубенко А.А. [31]	Інноваційно-інвестиційна діяльність – це складна динамічна стохастична система, що складається зрізних за своєю природою процесів та у загальному випадку включає: інноваційний процес (НДДКР або пошук відповідних нововведень; кількісні, якісні та структурні перетворення); процеси організаційно-економічного, інвестиційного та соціокультурного забезпечення нововведень.
4. Кандєєва В.В. [32]	Інноваційно-інвестиційна діяльність – це процес, в основі якого лежить активна взаємодія інновацій та інвестицій, що здійснюються в цілях розробки, випуску та розповсюдження принципово нових видів техніки та технологій на основі використання чистих інвестицій; реалізації довгострокових науково-технічних програм; впровадження досягнень науково-технічного прогресу у виробництво, в результаті якого здійснюється відтворення матеріальних цінностей.
5. Чорнобаєв В.В. [33]	Інноваційно-інвестиційна діяльність є особливою формою інвестиційної діяльності, яка реалізується в системі, індивідуальних, колективних та суспільних дій наукового, технічного, організаційного, виробничого, фінансового та комерційного характеру, здійснення яких приводить до впровадження у практичну діяльність нововведень з метою досягнення соціально-економічної вигоди.
6. Ярін Г.О. [34]	Інноваційно-інвестиційна діяльність – це процес реалізації інтелектуальної праці у різних видах майнових та інтелектуальних цінностей, що мають грошову оцінку, які вкладені в об’єкти підприємницької та іншої діяльності, у ході якої формується прибуток (дохід) або досягається соціально-економічний ефект.
7. Кузнєцова А.Я. [35]	Інноваційно-інвестиційна діяльність – це пошук та ефективне використання фінансових ресурсів для доведення наукових, технічних ідей і розробок до конкретної продукції та технології, що мають попит на ринку.

Їх порівняльний та змістовний аналіз довів, що автори у останніх дослідженнях по-різному підходять до розуміння й трактування поняття інноваційно-інвестиційна діяльність та недостатньо висвітлюють аспект економічного оцінювання та залучення промисловими підприємствами джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності.

Визначаючи інвестиційно-інноваційну діяльність з позицій управління капіталом як процес нарощування його маси та розвитку кількісних і якісних параметрів виробництва у відтворювальному циклі, Буряк А. [29] не освітлює важливість впливу інвестиційно-інноваційної діяльності на кількісні і якісні

параметри інших сфер діяльності промислового підприємства, крім виробничої. Аналогічний недолік притаманний позиції Бутової О. [30], яка розглядає інноваційно-інвестиційну діяльність в інфраструктурному аспекті, виділяючи його вплив через систему інструментів інноваційної інфраструктури, який фінансується за рахунок залучення інвестиційних ресурсів. До того ж, її позиція щодо оцінювання інноваційно-інвестиційної діяльності критерієм оптимальності, зведеним до співвідношення «максимально можливий результат виробництва – найменші витрати» є досить спірним, оскільки значно обмежує цільову орієнтацію інвестицій та інновацій. Також було б доцільно виокремити і зазначити функціональність інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств в аспекті економічного оцінювання підходів до залучення джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності.

Голубенко А.А. [31] вважає, що інноваційно-інвестиційна діяльність – це складна динамічна стохастична система різних за своєю природою процесів: інноваційного, організаційно-економічного, інвестиційного та соціокультурного забезпечення нововведень. Це слушно, проте в цілому визначення носить широкий, узагальнюючий характер. Для використання його у вирішанні практичних завдань промислових підприємств необхідна уточнення змісту перелічених за природою процесів. По-перше, процеси організаційно-економічного забезпечення нововведень доцільно уточнити, оскільки таким процесом є, зокрема, економічне оцінювання джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств. Це важливо у зв’язку з тим, що кожне джерело фінансування має свій вплив на результати інноваційно-інвестиційної діяльності. По-друге, «процеси інвестиційного забезпечення нововведень» доцільно розкрити змістовно та виокремити процес залучення джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств – це важливо у зв’язку з тим, що сьогодні спостерігається дефіцит джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності.

Кандєєва В. [32] вважає, що інноваційно-інвестиційна діяльність – це одночасно і процес, в основі якого лежить активна взаємодія інновацій та

інвестицій, і реалізації довгострокових науково-технічних програм, і впровадження досягнень науково-технічного прогресу у виробництво. В даному підході не має системності. Крім того, виділення пріоритетом довгострокових програм в умовах економічної та політичної нестабільності не відповідає дійсності. Пріоритетними для інвесторів стають проекти з малими термінами реалізації, тому що несуть в собі менші ризики з окупності та зворотності вкладених коштів. Також в цьому визначені присутній цільовий дисонанс, а саме: з одного боку, випуск та розповсюдження принципово нових видів техніки та технологій; з іншого боку, їх впровадження, в результаті якого здійснюється відтворення матеріальних цінностей.

Як вважає Чорнобаєв В. [33] інноваційно-інвестиційна діяльність – є різновидом інвестиційної діяльності, її особливою формою. На нашу думку дискусійним є момент, чому інноваційно-інвестиційна діяльність – є особливою формою інвестиційної діяльності, а не інноваційної діяльності, бо саме інноваційна ідея стає ініціатором інвестиційних дій. Автор трактує, що *реалізація* інноваційно-інвестиційної діяльності відбувається в системі дій, це надає визначеному поняттю функції універсальної адаптивності до сучасних тенденцій господарчого середовища промислових підприємств. Доцільно виокремити також функції, які спроможна виконувати адаптована інноваційно-інвестиційної діяльність промислових підприємств, такі як: економічне оцінювання та залучення джерел фінансування ІІДПП.

Так звані ресурсні підходи ілюструють визначення Ярін Г.О. та Кузнєцова А.Я.: інтелектуальні ресурси домінують у визначені Яріна Г.О. [34], а фінансові – у визначенні Кузнецової А.Я. [35], *де також присутня ринкова спрямованість і не врахована соціальна складова.* Інноваційно-інвестиційна діяльність промислових підприємств спроможна реалізовувати екологічні та соціальні проекти, які за рахунок формування лояльності споживачів до продуктів підприємства або до його бренду можуть забезпечити цим проектам реальну окупність. Авторці було б доцільно відобразити такий аспект як економічне оцінювання та залучення джерел фінансування, адже витрати на обслуговування

залучених коштів впливають на строки окупності проектів та їх на економічне обґрунтування.

Для визначення змісту інноваційно-інвестиційної діяльності потрібно дослідити спільні та відмінні риси понять «інвестиційна діяльність» та «інноваційна діяльність» (рис.1.1).

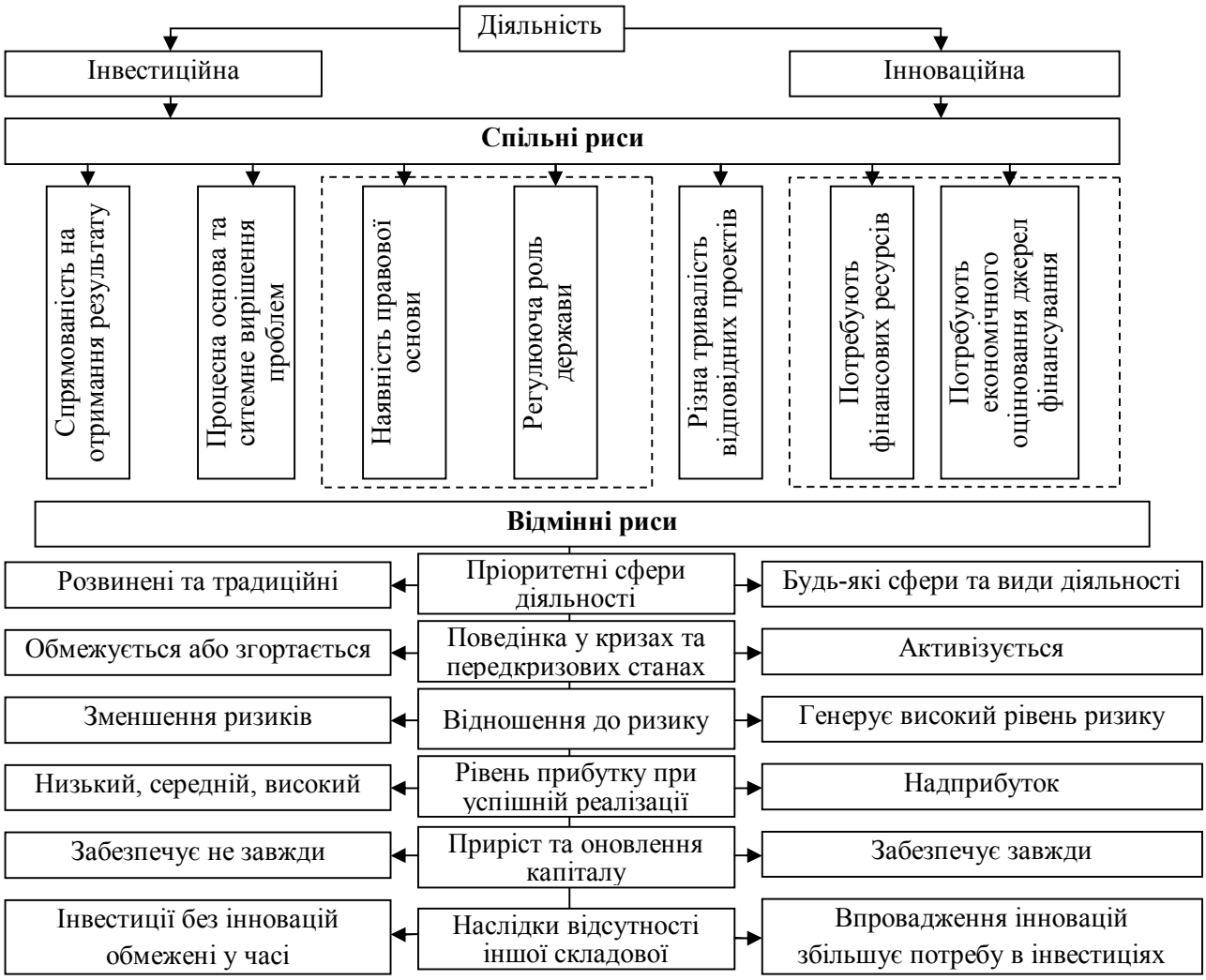

Рисунок 1.1 – Спільні та відмінні риси понять «інвестиційна діяльність» та «інноваційна діяльність» *(джерело: удосконалене автором на підставі [36, 37]*)

Як видно, залежність інвестицій та інновацій полягає у тому, що між ними існує тісний зв'язок. Саме інвестиції є ресурсом відтворення капіталу, генеруючи потік доходу і реалізуючи своє призначення через матеріалізацію в інноваціях.

Враховуючи вище сказане, вдосконалене визначення інноваційно-інвестиційної діяльності набувають такого вигляду: *інноваційно-інвестиційна*

діяльність промислових підприємств – це розробка, впровадження, реалізація інновацій у усіх сферах діяльності їх діяльності, спрямована на досягнення прибутку (доходу) або соціально-економічного ефекту, що забезпечує економічне оцінювання та ефективне залучення відповідних джерел потрібних ресурсів.

Фінансовий блок категорій і понять. Аспекту фінансового забезпечення інноваційної діяльності промислових підприємств присвячені роботи О. Алімова, О. Амоші, А. Акмаєва, Ю. Драчука, А. Дуброва, А. Гальчинського, В. Гейця, К. Ільїної, А. Кабанова, М. Крупки, М. Лапусти, Н. Новикової, Г. Пивняка, В. Саллі, Л. Стариченка, які спираються на різний понятійно-категорійний апарат. Зокрема, у наукових джерелах присутні різноманітні підходи до визначення поняття «фінансування», в табл. 1.4 наведені деякі з типових.

Таблиця 1.4 – Підходи щодо визначення «фінансування» у наукових джерелах *(джерело: систематизовано на підставі [38-45])*

Автор	Визначення
1. Алексеєнко Л. [38]	Фінансування – це надання капіталів і залучення інвестицій (капіталовкладень) для втілення (реалізації) певного проекту.
2. Вишневська О. [39]	Фінансування є двосторонньою основою фінансування виробничо-комерційної діяльності підприємства. Перша частина відображає розпорядження його прибутком від основної діяльності, який одержано протягом певного періоду часу. Друга – можливості джерела формування довгострокового капіталу, показує власність, яка збільшена на суму нерозподіленого прибутку та довгострокових зобов'язань з обох сторін
3. Вахрін П. [40]	Фінансування – це забезпечення підприємств необхідними фінансовими ресурсами.
4. Голубєва Т. [41]	Фінансування – мобілізація фінансових ресурсів, їх розміщення та використання для досягнення стратегічних і поточних цілей підприємства.
5. Конащук В. [42]	Фінансування – це визначення необхідних для цієї мети обсягів фінансових коштів, джерел їх надходження і спрямування в рамках чіткого визначення меж та суб'єктів цієї діяльності.
6. Лапуста М. [43]	Фінансування – це процес утворення капіталу у всіх його формах.
7. Нешітой А. [44]	Під фінансуванням розуміється забезпечення необхідними фінансовими ресурсами (грошима) підприємств, організацій, а також різних економічних програм та видів економічної діяльності, будівництв і об'єктів, що будуються.
8. Терещенко О. [45]	Фінансування – це мобілізація підприємством необхідних для виконання поставлених перед ним планових завдань фінансових ресурсів; комплекс заходів щодо формування та обслуговування капіталу підприємства.

Після систематизації типових варіацій визначення категорії проаналізуємо їх на застосовність для економічного оцінювання та залучення промисловими підприємствами джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності.

Так, Голубєва Т. [41] і Терещенко О. [45] роблять акцент, що фінансування є мобілізацією фінансових ресурсів, тоді як Вахрін П. [40] і Нешітой А. [44] вважають, що воно власне є забезпеченням необхідними фінансовими ресурсами. Обидва підходи в своїй суті описують одні й теж дії з фінансовими ресурсами, тому містять функціональну спроможність вирішення питання фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств. Але для економічного оцінювання залучення джерел фінансування цього недостатньо, бо дана складова впливає на кінцеву вартість інноваційно-інвестиційного проекту та його строк окупності. Визначення цього не враховують.

Вишневська О. [39] характеризує категорію подвійно, з боку впливу на прибуток та з боку формування капіталу. Визначення є відносно застосовним для економічного оцінювання через вартість капіталу, проте воно не враховує та не висвітлює процес залучення підприємствами джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності.

В підході Алексеєнко Л. [38] фінансування нелогічно обмежується межами певного проекту, проте розширює склад його учасників: присутня можливість застосування цього варіанту тлумачення поняття, як інвесторами, так і підприємствами, які залучають фінансування. Таке визначення змінюватиме фокус економічного оцінювання джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності, оскільки визначатиме суб'єктом оцінювання не лише промислове підприємство, а й того, хто надаватиме фінансові ресурси.

Конащук В. [42] розглядає фінансування як визначення необхідних для певної мети обсягів фінансових коштів, джерел їх надходження і спрямування на досягнення цієї мети. Ми згодні з думкою автора, що функції визначення необхідних обсягів фінансових коштів та джерел їх надходження важливі для вітчизняного промислового підприємства. Також важливо, щоб дана функція реалізовувалась на процедурах економічного оцінювання.

Підводячи підсумок, можна стверджувати, що в наукових джерелах відсутні підходи до розгляду фінансування та джерел фінансування не тільки в аспекті мобілізації фінансових (грошових) ресурсів, але й в аспекті залучення альтернативних джерел, що їх заміщають на постійній основі або тимчасово: організаційних, управлінських, людських, матеріальних та інших видів ресурсів і відповідних джерел.

Проте *для промислових підприємств, які вирішують питання залучення різних ресурсів, в цьому є економічний сенс, оскільки визначення необхідних обсягів фінансових коштів для інноваційно-інвестиційної діяльності – це зображення всього необхідного підприємству в грошовому вираженні*.

Дехто з вчених, зокрема Симоненко Д.С. [46] вважає, що до інноваційної діяльності промислових підприємств більш застосовним є термін «фінансування», ніж «інвестування», оскільки очікуваний результат від впровадження інновацій у виробничий процес підприємства може бути як економічний, у формі прибутку, так і інший, зокрема, у вигляді соціального ефекту. На противагу йому М.П. Денисенко, Л.І. Михайлова та А.П. Гречан стверджують, що більш узагальнено процес ресурсного забезпечення інноваційної діяльності характеризує термін «інвестування» або «інвестиційне забезпечення інноваційної діяльності» [47], оскільки *фінансування інноваційної діяльності – це процес залучення лише фінансових ресурсів у інноваційний процес на підприємство у грошовій формі з метою досягнення економічного та соціального ефекту*. Саме їх позицію ми розділяємо та більш аргументовано розкриємо її далі, у п.1.2.

Узагальнюючи результати визначення сутності інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств, можна зазначити, що:

- *основними та супутніми категоріями і поняттями, що застосовуються вченими для дослідження інноваційно-інвестиційної діяльності, є*: інновація та інноваційна діяльність, інвестиції та інвестиційна діяльність, фінансування та інвестування, які мають значну кількість версій трактування. Водночас, відсутнє єдине визначення джерела фінансування як об’єкту оцінювання;

- змістовний аналіз наведених категорій та понять довів, що *особливості залучення джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств визначає правильно визначений не об'єкт фінансування, а змістовно визначена потреба підприємства*;
- *інноваційно-інвестиційна діяльність промислових підприємств* – це розробка, впровадження та реалізація інновацій у усіх сферах діяльності підприємств, спрямована на досягнення прибутку (доходу) або соціально-економічного ефекту, який має забезпечити процес економічного оцінювання та ефективне залучення джерел потрібних ресурсів;
- *фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності* – це процес залучення фінансових ресурсів у грошовій формі на підприємство для здійснення ним інноваційної діяльності в формі інвестиційних проектів інноваційного характеру з метою досягнення економічного, соціального або іншого ефекту;
- економічне обґрунтування обсягів фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності має містити економічне оцінювання, що дозволить удосконалити механізм залучення промисловими підприємствами джерел для фінансування ресурсних потреб власної інноваційно-інвестиційної діяльності;
- *доцільно застосувати диференційований підхід* до визначення загального необхідного обсягу фінансових коштів та їх джерел. Це дозволить:

  а) зазначити реально необхідний обсяг грошових коштів для інноваційно-інвестиційної діяльності, який за такого підходу буде значно менший;

  б) отримати більше варіантів залучення джерел фінансування та виділити в якості об'єкту економічного оцінювання «натуральні» складові загального обсягу фінансових коштів, необхідного для інноваційно-інвестиційної діяльності, за допомогою фінансового джерела або джерела альтернативного ресурсу.

Для цього далі потрібно визначити поняття джерел ресурсного забезпечення, а також джерел альтернативного ресурсного забезпечення.

1.2 Класифікація джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств і його організаційно-економічних інструментів. Джерела фінансових та альтернативних ресурсів інноваційно-інвестиційної діяльності

У зв'язку з тим, що існує багато джерел різних ресурсів інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств, виникає необхідність з'ясувати, який спосіб оцінювання використовувати до джерел фінансування і як на це впливає їх різноманітність. *Для цього проаналізуємо і класифікуємо джерела фінансування ІІДПП відповідно видів оцінювання.*

В п.1.1 визначено, що сучасне поняття фінансування – це визначення і забезпечення інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств необхідним, економічно обґрунтованим обсягом ресурсів. Таким чином, фінансування – це пряме забезпечення необхідними фінансовими ресурсами, кожний з яких має своє джерело фінансування. Їх диференційне оцінювання і вибір є актуальною потребою для промислових підприємств, які діють в умовах нестачі та ускладненого доступу до джерел фінансових ресурсів сучасного середовища господарювання.

Питання класифікації джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності розглядалися в роботах таких вітчизняних та зарубіжних вчених, як Білик А., Близнюк О., Буряк Л., Горпинченко А., Лановий В., Опарін В., Поддєрьогін А., Рожко О., Романенко О. [48-53]. Проаналізуємо деякі з них на предмет визначення принципів, ознак та особистостей, які покладені в основу групування джерел фінансування.

Рожко О. [49], Лановий В. [50] висловлюють думку, що основними джерелами фінансування інноваційної діяльності є державні джерела фінансування інноваційних проектів, які, в свою чергу, поділяються на бюджетні фонди, позабюджетні фонди, а також державні конкурси та державні замовлення. Фінансування ІІДПП з бюджетних коштів відбувається згідно з завданнями та

пріоритетами державної інноваційної політики і спрямовується на забезпечення виконання масштабних науково-технічних проектів і для підтримки малих та середніх інноваційних підприємств. Державне фінансування надається на безоплатній та безповоротній основі, у формі грантів. Важливість присутності державних коштів в ІІДПП безперечна, оскільки саме це джерело має великий потенціал стосовно можливого впливу на інноваційний розвиток промисловості. Але автори не розкривають особливості банківських та власних джерел фінансування. Неосвітленим аспектом є ознака диференційного державного фінансування, адже держані фонди можуть виступати і джерелом альтернативного ресурсного забезпечення спрямовуючи як грошовий ресурс, так і ресурс в натуральному вигляді (земельні ділянки, обладнання).

Друга частка вчених [48, 54, 55] підходить до класифікацій джерел фінансування ІІДПП за ознаками: потік отриманих джерел – внутрішні та зовнішні; спосіб їх залучення – власні, позичені та залучені; і набуває такого загального вигляду (рис. 1.2).

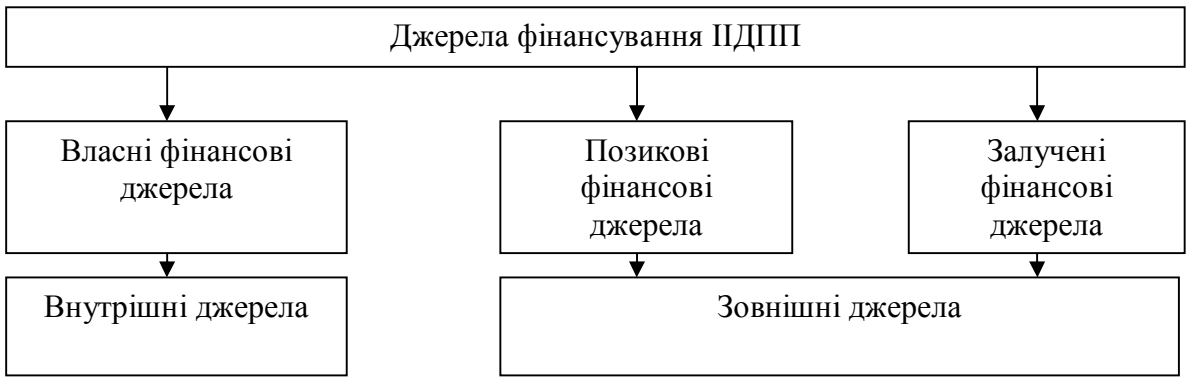

Рисунок 1.2 – Класифікація джерел за принципом приналежності

(джерело: удосконалене автором на підставі [48, 54, 55])

Визначаючи переваги та недоліки залучення (табл. 1.5), зазначимо деякі зауваження. Цей підхід наглядно зображає особливості залучення цих видів джерел, проте в описі присутній фінансовий кут погляду на переваги і недоліки.

Хоча є джерела альтернативного ресурсного забезпечення з натуральними властивостями, які мають особливості: наявність матеріальних запасів можна

розглядати як вид джерел «власні кошти», перевагами якого є виключення впливу ризику сезонного подорожчання, а недоліками – поява додаткових витрат на зберігання; лізинг як форма позикових коштів, також має натуральний аспект властивості, перевага якого в можливості повернення залученого ресурсу.

Таким чином, класифікація джерел фінансування ІІДПП за способом залучення несе в собі інформаційно-аналітичний аспект, корисний для забезпечення вибору джерела, але недостатній для їх оцінювання. Відсутність диференційного погляду в класифікації робить її незастосовною для проблемно-цільового підходу до вирішення питань забезпечення потреби ІІДПП в ресурсах в натуральній формі.

Таблиця 1.5 – Види джерел фінансування інноваційної діяльності підприємства та переваги і недоліки їх залучення *(джерело: систематизовано на підставі [56-59])*

Види джерел	Переваги залучення	Недоліки залучення
Власні кошти	– не потрібно залучати довгострокові кредити, звертатися до різноманітних фінансово-кредитних установ; – забезпечується фінансова стійкість розвитку підприємства, його платоспроможність у довгостроковому періоді; – зниження ризику банкрутства; – більш висока здатність генерації прибутку	– криза затримки платежів обмежує можливість фінансування інновацій за рахунок прибутку; – недостача власних коштів зумовлює низьку інноваційну активність; – обмеження темпів розвитку
Позикові кошт	– можливість розвитку виробництва, збільшення прибутковості власного капіталу; – здатність швидко обновляти основні виробничі фонди без значних одноразових грошових витрат; – гнучкий графік виплат відповідно до виробничих циклів і потоків готівки	– погіршення фінансових результатів реалізації проектів; – довгострокові інноваційні проекти характеризуються високим ступенем ризику; – проблеми кредитних гарантій або застави, що виникає при кредиті
Залучені кошти	– акумулювання крупних фінансових ресурсів шляхом розміщення акцій; – залучення фінансових ресурсів дає змогу підприємству відносно вільно маневрувати структурою цих ресурсів; – за допомогою емісії цінних паперів проводиться заміна інвестиційного кредиту ринковими борговими зобов’язаннями.	– приватні акціонерні товариства не можуть залучати значні обсяги інвестиційних ресурсів; – розміщення цінних паперів; – складний і дорогий процес.

Дослідження вчених [46, 52, 60-62], відрізняється від комплексного погляду попередніх дослідників [48-50, 54, 63] наголосом на важливості класифікації власних джерел за ознакою їх будування (рис 1.3).

Отже, власні джерела фінансування ІІДПП формуються власними коштами підприємства з фонду амортизаційних відрахувань, фонд розвитку виробництва, та інших спеціалізованих фондів заснованих підприємством. Фонд амортизаційних відрахувань часто є основним внутрішнім джерелом підприємства при придбанні нового обладнання, техніки тощо, необхідних для здійснення інноваційної діяльності. А фонд розвитку виробництва, як інші фонди спеціального призначення, утворюється за рахунок прибутку, що залишається в розпорядженні підприємства. Порядок формування цього фонду та норми відрахування у фонд встановлюються підприємством самостійно.

Суттєвими особливостями новостворених промислових підприємств є їх малі розміри, відсутність досвіду попередніх інноваційних розробок та, по-більшості, залучають власні ресурси. Структура фінансових джерел впливає на домінування продуктових інновацій, оскільки їх обмеженість та ускладненість доступу до їх джерел не дозволяє підприємству одночасного реструктурувати всі сторіни та складові діяльност: воно не може одразу змінити профіль діяльності або провести технічне переозброєння чи структурні зміни в управлінні з наймом висококваліфікованих фахівців або комплексною перепідготовкою персоналу.

Рисунок 1.3 – Класифікації власних джерел за ознакою їх будування *(джерело: удосконалене автором на підставі [46, 52, 60-62]*)

В цьому підході автори не приділяють увагу джерелам альтернативних ресурсів, що звужує інформаційно-аналітичне забезпечення вибору та економічного оцінювання способів покриття дефіциту ресурсів, необхідних для здійснення ІІДПП. Також цей підхід не вирішує економічного конфлікту, який полягає в широкому підході врахування особливостей й інших (не фінансових джерел), а саме: залучення обладнання в натуральному вигляді (лізинг – альтернативне, не фінансове джерело), замість його покупки (використання фінансового джерела), зменшить розмір нарахованих амортизаційних відрахувань, що є негативним аспектом формування власних джерел фінансування, але в порівнянні лізинг може бути економічно більш доцільним. Наявність такого конфлікту обумовлює важливість класифікації, яка визначає фінансову та альтернативну особливість джерел.

Аналогічний недолік щодо ігнорування інших джерел простежується і в роботі Кузьміна О. та Саталкіної Л. [64], які дослідили кластери як джерело фінансування промислових підприємств й надали їх класифікацію (табл. 1.6).

Таблиця 1.6 – Класифікація промислових кластерів (*джерело: узагальнено автором на підставі [60, 64])*

Класифікація промислових кластерів за ознаками														
За пріоритетними аспектами розвитку			За цілями формування				За структурою			За стадією життєвого циклу			За щільністю	
Науково-інноваційний	Територіальний	Галузевий	Інфраструктурно-інноваційний	Інфраструктурний	Ультраструктурний метапромисловий	Галузевий	Вертикальна інтеграція	Горизонтальна інтеграція	Міжрегіональна інтеграція	Ембріональні	Розвинені	Зрілі	Щільні	Розріджені

Кластери виступають джерелом фінансування в аспекті розгляду спільної діяльності як джерела фінансування. Кожне підприємство в кластері отримує ресурси з джерел об’єднання, як в грошовому, так і в натуральному виді відповідно загальної інноваційно-інвестиційної політики кластера. Тому

використання цієї класифікації для промислових підприємств, які розглядають вступ до кластерного об'єднання як спосіб залучення джерел фінансування, носить практичний характер для оцінювання відповідності інтересів кластеру та інноваційно-інвестиційних інтересів підприємства. Визначення кластера як джерела альтернативних ресурсів, а не лише фінансових, не знайшло відображення в класифікацій.

На відміну від підходів розглянутих вище, в класифікації позикових джерел фінансування враховується аспект часу (рис. 1.4) [55, 61, 62].

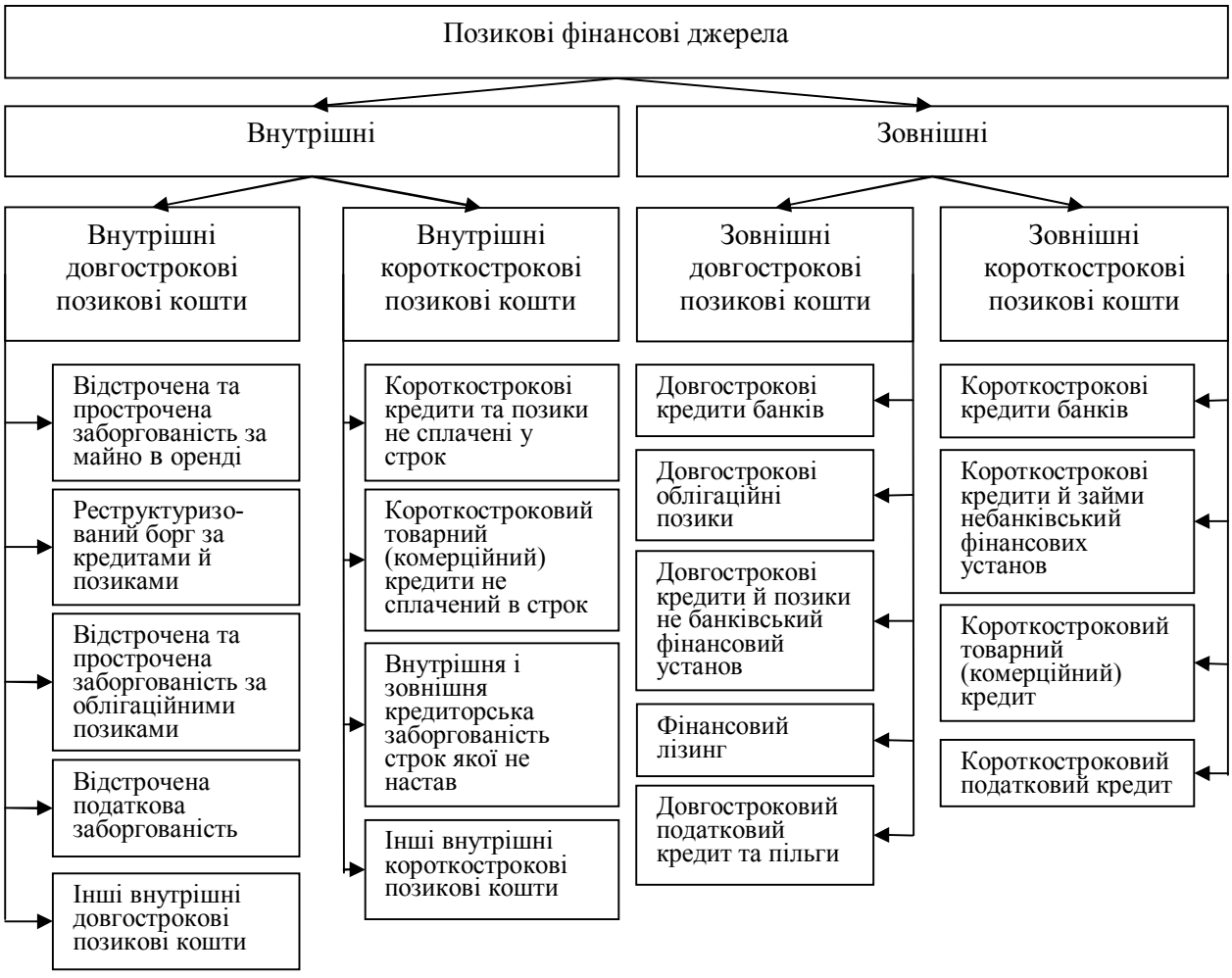

Рисунок 1.4 – Класифікація позикових джерел фінансування ІІДПП за ознакою терміновості *(джерело: узагальнено на підставі [55, 61, 62]*)

Можемо відмітити, що класифікація за ознакою терміновості враховує важливий чинник зміни вартості коштів в часі. При формуванні та класифікацій джерел фінансування ІІДПП і його організаційно-економічних інструментів

важливо приділити увагу цьому фактору, що позитивно відіб'ється на інформаційно-аналітичному забезпеченні при прийнятті управлінських рішень стосовно вибору та економічного оцінювання варіантів залучення джерел фінансування. Негативною стороною цього підходу є неврахування диференційної ознаки джерел фінансування, у даному випадку її альтернативної (натуральної) складової. Так короткостроковий товарний (комерційний) кредит, несплачений в строк, може спричинити додаткові витрати – сплата пені та штрафів, що позначиться на результаті оцінювання цього джерела фінансування – а саме дорожчання фінансового джерела фінансування, з якого буде сплачений цей кредит та штрафні санкції. І це є фінансовою стороною диференційної ознаки джерел. А альтернативною (натуральною) складовою може бути те, що причиною несплати є збільшення товарного кредиту, яке не відповідало платоспроможності підприємства, але збільшення остатку матеріалу на складі дозволило уникнути сезонного впливу підняття цін, що в кінцевому рахунку перекрило сплачену неустойку. Таким чином, класифікація джерел фінансування ІІДПП за диференційним принципом надасть можливості враховувати варіанти, в яких проблемно-цільовий вибір джерела фінансування всебічно оцінено.

У класифікаціях (рис. 1.2 та рис. 1.4) присутній ще один підхід, за яким дослідники групують джерела фінансування. Це – потік отриманих джерел: внутрішні та зовнішні [48, 54, 55, 61, 62]. Виокремлення цієї ознаки в класифікації джерел фінансування визначає такі аспекти, які сприяють їх оцінюванню та економічному обґрунтуванню вибору зовнішніх або внутрішніх джерел, їх диференційному використанню для визначення проблемно-цільового напрямку ІІДПП. Крім фінансових аспектів (вартість залучених коштів, потенційний прибуток від альтернативного використання власних коштів), в розрізі потокової ознаки присутній вплив, характерний для альтернативних (натуральних) джерел ресурсного забезпечення: сезонність, походження, строки зберігання, моральний та фізичний знос. Але класифікація не надає змогу врахування цих факторів, які застосовні в покращенні диференційного вибору джерел фінансування ІІДПП.

Враховуючи вище сказане, на рис. 1.5 надана класифікація джерел альтернативного ресурсного забезпечення за ознаками: види ресурсів, умови отримання та способи отримання, характер залучення.

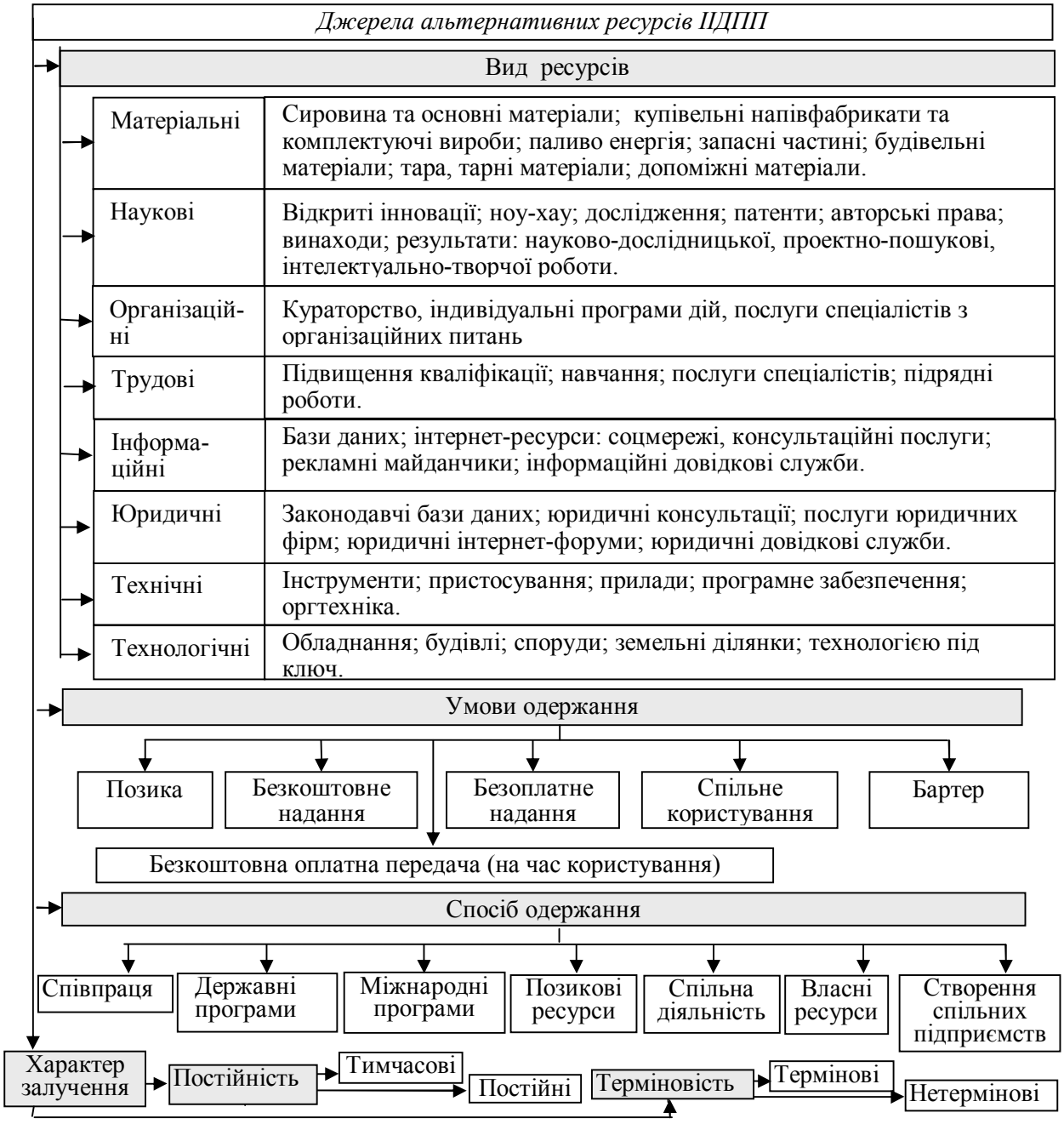

Рисунок 1.5 – Класифікація джерел альтернативного ресурсного забезпечення *(джерело: удосконалене автором на підставі [46, 50-56, 58, 59, 61-63, 65, 66]*)

Як видно з рис. 1.5, за способами одержання джерелами альтернативних ресурсів є: державні програми; міжнародна співпраця; позикові ресурси;

створення спільних підприємств; спільна діяльності; власні ресурси; співпраця, які несуть в собі відповідні особливості, що визначають джерело як фінансове, так і альтернативне:

1. Державні програми – це джерело державних ресурсів, які в межах спеціальних державних програм спрямовані на ІІДПП. Ці кошти можуть надходити промисловим підприємствам як у грошовому виді, так і в цільовому (натуральному). Це можуть бути: земельні ділянки, державні спеціалісти, природні ресурсі та ін.

2. Міжнародна співпраця – це джерело іноземних ресурсів, які на визначених умовам можуть бути залучені для фінансування ІІДПП. Кошти можуть надходити промисловим підприємствам як у грошовому виді, так і в цільовому (натуральному). Це можуть бути: технології, обладнання, спеціалісти та ін.

3. Створення спільних підприємств – це джерело ресурсів, які промислові підприємства можуть залучити до інноваційно-інвестиційних проектів на домовленостях створіння спільних підприємств від партнерів у грошовому або натуральному виді.

4. Позикові ресурси – це джерело зовнішніх ресурсів, які на певних умовах можуть бути залучені для ІІДПП у грошовому і натуральному виді.

5. Власні ресурси – це власне джерело ресурсів промислових підприємств, які воно може залучати до інноваційно-інвестиційної діяльності у грошовому і натуральному виді.

6. Спільна діяльність – це джерело коштів, які промислові підприємства можуть залучити від партнерів до інноваційно-інвестиційної діяльності на домовленостях спільної діяльності у грошовому і натуральному виді, що визначає джерело як фінансове, так і альтернативне.

7. Співпраця – це джерело коштів, які промислові підприємства можуть залучати до інноваційно-інвестиційної діяльності, і яке формується за рахунок умов взаєморозрахунків. Таким чином, співпраця – це джерело альтернативного ресурсного забезпечення.

Отже класифікація джерел альтернативних ресурсів за ознаками виду ресурсів, умов та способів отримання, характеру залучення включає виявлені позитивні моменти в досліджених класифікаціях різних авторів, такі як:

– спосіб залучення: власні, позичені та залучені. В пропонованому підході відображена наявністю в переліку джерел елементів «власні ресурси» та «позикові ресурси», що несе в собі інформаційно-аналітичний аспект, корисний для забезпечення вибору джерела фінансування;
– потік отриманих джерел: внутрішні та зовнішні. В пропонованому підході його враховує елемент «власні ресурси», що сприяє оцінюванню та економічному обґрунтуванню вибору зовнішніх або внутрішніх джерел, їх диференційному використання у визначеному проблемно-цільовому напрямі дефіциту ресурсів;
– терміновість: короткострокові та довгострокові. В пропонованому підході це відображено в визначені умов залучення джерел фінансування, що покращує інформаційно-аналітичне забезпечення прийняття управлінських рішень стосовно вибору та економічного оцінювання джерел фінансування.

Також вдосконалена класифікація вирішує зазначені раніше проблеми досліджених класифікацій джерел фінансування, такі як:

– спеціалізація і приділення уваги тільки окремому джерелу фінансування. В пропонованому підході враховано весь склад джерел ресурсів ІІДПП;
– неврахування диференційної ознаки джерел фінансування. Пропонований підхід ґрунтується на класифікація джерел фінансування ІІДПП за диференційним принципом та надає можливості проблемно-цільовий вибір джерела фінансування;
– неврахування особливостей фінансових та альтернативних джерел ресурсів ІІДПП. Пропонований підхід ґрунтується на особливостях обох видів джерел ресурсів, що покращує інструментарій проблемно-цільового вирішення завдань пошуку та забезпечення ІІДПП необхідними ресурсами.

Інструменти оцінювання інноваційно-інвестиційної діяльності досить широко висвітлені науковцями [54, 63, 66-93], але науковий диспут щодо їх

складу при використанні на промисловому підприємстві досить триває.

Забезпечення промислових підприємств організаційно-економічним інструментарієм оцінювання та залучення джерел фінансування ІІДПП потребує дослідження показників, що враховують особливості процесу:

1. Споживча – це група показників для визначення потреб в ресурсах в натуральній та грошовій формі для ІІДПП [67, 68, 72, 75, 78, 89, 92];

2. Ринкова особливість – це група показників оцінювання існуючих варіантів способу залучення фінансових джерел та джерел альтернативного ресурсного забезпечення ІІДПП [68-70, 74, 76, 83, 85];

3. Ресурсна особливість – це група показників визначення можливостей промислового підприємства [54, 77, 86, 88, 90-93].

Отже, в *сучасних умовах в механізму управлінні підприємством в напрямку економічного оцінювання та залучення джерел фінансування застосовні споживчий, ринковий та ресурсний підходи*.

Проведемо дослідження й розглянемо існуючі складові та показники, що характеризують данні форми оцінювання та залучення джерел фінансування. Узявши до уваги вище сказане, показники: визначення потреб; показники оцінювання існуючих варіантів способу залучення; показники визначення можливостей промислового підприємства, повинні стати інструментарієм механізму оцінювання та залучення джерел фінансування ІІДПП у рішенні таких питань як:

– забезпечення промислового підприємства ресурсами для ІІДПП;
– економічна оцінка та обґрунтування варіанту способу залучення джерела фінансування ІППД та джерел альтернативних ресурсів.

Показники визначення потреб в ресурсах в натуральній та грошовій формі відносяться до споживчих інструментів оцінювання та залучення джерел фінансування. Вони розраховуються в натуральних та грошових одиницях виміру [63, 67, 68, 72, 75, 78, 89].

Для визначення потреби в ресурсі в натуральних одиницях використовуються різні підходи, суть яких полягає в тотожності. Загальну

потребу в натуральному ресурсі для здійснення ІІДПП визначають за формулою 1.1 [63, 67, 72]:

$$Мз = Мп, \quad (1.1)$$

де Мз – загальна потреба в натуральному ресурсі, натур. од. виміру;

Мп – потреба в натуральному ресурсі для здійснення ІІДПП. натур. од. виміру.

Фактичну потребу в натуральному ресурсі для здійснення ІІДПП визначають за формулою [63, 67, 75, 78]:

$$Мф = Мп – Мнз, \quad (1.2)$$

де Мф – фактична потреба в натуральному ресурсі для здійснення ІІДПП;

Мнз – наявні запаси потрібного натурального ресурсу, натур. од. виміру.

Потреби в ресурсах визначають різними методами: нормативний, ресурсний, порівняльний, коефіцієнтний, програмно-лінійний, математичні моделі. *Використання та вибір методики визначення потреби в ресурсі для здійснення ІІДПП впливає на кількісну характеристику показнику. Таким чином, метод розрахунку не вливає на аналітичні властивості його як інструменту оцінювання та вибору способу залучення джерел фінансування.*

Для визначення потреби в ресурсі в грошових одиницях, визначені в натуральних одиницях величини: потреба в ресурсі, загальна потреба та фактична потреба, помножуються на вартість одиниці ресурсу 68, 72, 75, 78, 89]. В свою чергу, вартість одиниці ресурсу визначається за фактичними цінами (цінами, за якими здійснювалась закупка); плановими (цінами, які визначаються за рахунок корекції фактичних цін на величину поправочних коефіцієнтів); ринковими (цінами, які присутні на ринку ресурсів) [70, 79]. *Вибір типу цін впливає на його кількісну характеристику показнику і не вливає на аналітичні властивості його як інструменту оцінювання та вибору способу залучення джерел фінансування.*

Таким чином, визначається загальна потреба в фінансових ресурсах (формула 1.3) і фактична потреба в фінансових ресурсах (формула 1.4).

Загальна потреба в фінансовому ресурсі для здійснення ІІДПП визначається за формулою [63, 67, 68, 72]:

$$Фз = \sum_{j=1}^{n} Мз_j Ц_j, \quad (1.3)$$

де Фз – загальна потреба в фінансовому ресурсі, грн.;

n — кількість необхідних натуральних ресурсів *i*-го найменування, од.;

$Мз_j$ — загальна потреба *j*-му натуральному ресурсі, натур. од. виміру;

$Ц_j$ — ціна *i*-го натурального ресурсу, грн.

Фактичну потребу в фінансовому ресурсі для здійснення ІІДПП визначають за формулою [63, 67, 68, 72]:

$$Фф = Фз – Фнз, \quad (1.4)$$

де Фф – фактична потреба в фінансовому ресурсі для ІІДПП, грн.;

Фнз – наявні запаси фінансового ресурсу, грн.

Представлені показники визначення потреби в ресурсах в натуральній і грошовій формі для здійснення ІІДПП, як інструмент економічного оцінювання та залучення джерел фінансування, мають такі особливості:

– визначення потреби в ресурсі як натуральному так і в грошовому вигляді (показники 1.1 та 1.3) зазначає застосовність цього інструменту для інформаційно-аналітичного забезпечення проблемно-цільового підходу до забезпечення потрібними ресурсами в цілому;
– показник 1.2 висвітлює механізм забезпечення загальної потреби в натуральних ресурсах за рахунок використання способу залучення джерела альтернативного ресурсного забезпечення «Власні кошти», що показує застосовність інструменту до аналізування забезпечення промислового підприємства ресурсами для здійснення ІІДПП в натуральному вигляді;

- показник 1.4 висвітлює механізм забезпечення загальної потреби в фінансовому ресурсі за рахунок використання способу залучення фінансового джерела «Власні кошти», що показує застосовність цього інструменту до аналізування забезпечення промислового підприємства ресурсами для здійснення ІІДПП в фінансовому вигляді;
- показники 1.2 та 1.4 показують механізм забезпечення загальної потреби за рахунок використання способу залучення джерела фінансування «Власні кошти», відображаючи можливості підприємства самостійно вирішити завдання ліквідації дефіциту ресурсів, але сфокусовані тільки в наявності запасу відповідного ресурсу і не враховують інші запаси ресурсів, наявність яких є додатковою можливістю. Це обмежує застосування даного інструменту для диференційного підходу та проблемно-цільового вибору джерел фінансування ІІДПП;
- визначення потреби та її забезпечення в натуральному та грошовому виразі за рахунок використання способів залучення фінансового джерела та джерела альтернативних ресурсів містить рекомендації щодо диференційного використання джерел, але частково застосовний для інформаційно-аналітичного забезпечення оцінки та обґрунтування вибору способу залучення джерел фінансування;
- визначення потреби та її забезпечення в натуральному та грошовому виразі за рахунок використання тільки способу залучення джерела фінансування «Власні кошти» характеризує, що цей інструменту обмежує проблемо-цільовий вибір варіантів джерел фінансування ІІДПП для вирішення питання дефіциту ресурсів.

Таким чином, досліджена група показників, як інструмент оцінювання та залучення джерел фінансування ІІДПП, частково здатна вирішити такі питання як: а) забезпечення промислового підприємства ресурсами для здійснення ІІДПП; б) економічна оцінка та обґрунтування варіанту залучення джерела фінансування ІІДПП. Це обумовлює потребу інструментарію, який враховує визначені корисні аспекти і виключає вплив негативних факторів.

Аналіз джерел з інноваційної діяльності та джерел її фінансування дозволяє стверджувати, що проблема інструментарію оцінювання та вибору джерел фінансування розглядається [68-70, 74, 76, 83] не самостійно як мета забезпечення ІІДПП необхідними ресурсами, а як комплексне питання з врахуванням найвигідніших пропозицій їх фінансування.

Дослідження показників оцінювання існуючих варіантів способу залучення фінансових джерел та джерел альтернативних ресурсів ІІДПП, як інструменту економічного оцінювання та залучення джерел фінансування має свої початкові умовні постулати:

– всі джерела фінансування знаходяться в однакових умовах залучення: доступність, строки одержання, можливість оформлення;
– для всіх джерел розглядається однаковий грошовий розмір залученого ресурсу;
– в якості критерію оптимальності варіанта залучення джерела фінансування розглядається вартість джерела фінансування.

До розгляду залучені наступні показники вартості: позикових джерел фінансових ресурсів, позикових джерел альтернативних ресурсів, власних джерел фінансування.

Показник *вартості позикових фінансових джерел* ІІДПП розраховується за формулою [68, 69, 74, 83]:

$$Впфд = Пф \times (1+Вк/100) \quad (1.5)$$

де Впдф – вартість позикових фінансових джерел, грн.;

Пф – фактична потреба в ресурсі в грошовому виразі, для здійснення ІІДПП, грн.;

Вк – процент за користування залученого ресурсу, %.

Якщо ми розраховуємо вартість позикових джерел альтернативного ресурсного забезпечення, які надаються в натуральному виді, або виникає товарний кредит в разі перегляду порядку сплати отриманих ресурсів або їх порушенню, то використовуємо формулу 1.6, за якою розраховується *вартість позикових джерел альтернативних ресурсів* [68-70, 83]:

$$Впдаф = Пф \times (1+(Цк-Цп)/Цп) \quad (1.6)$$

де Впдаф – вартість позикових джерел альтернативного ресурсного забезпечення, грн.;

Пф – фактична потреба в ресурсі в грошовому виразі, для здійснення ІІДПП, грн.;

Цк – ціна залученого ресурсу на умовах кредиту, грн.;

Цп – ціна залученого ресурсу на умовах передоплати, грн.;

Погоджуючись на умови передоплати, промислове підприємство може використовувати власні джерела, тому корисно визначити *вартість власних джерел фінансування*, яка розраховується за формулою 1.7 [68, 69, 83, 85]:

$$Ввдф = Пф \times (1+Вп/100) \qquad (1.7)$$

де Ввдф – вартість власних джерел фінансування, грн.;

Пф – фактична потреба в ресурсі в грошовому виразі, для здійснення ІІДПП, грн.;

Вп – процент прибутковості власного капіталу (також може бути використана середня банківська ставка винагороди за депозит), %.

Розглянуті показники вартості власних та позикових джерел фінансування, позикових джерел альтернативних ресурсів як інструментарій економічного оцінювання та залучення джерел, мають такі особливості:

– показники (1.5, 1.6, 1.7) охоплюють весь діапазон можливих варіантів джерел фінансування, що характеризує їх як інструментарій, застосовний до економічного оцінювання та обґрунтування способу залучення джерела фінансування ІППД;
– відсутність механізму визначення потреби в ресурсі, як в натуральному, так і в грошовому вигляді зазначає неспроможність цього інструменту в інформаційно-аналітичному забезпеченні проблемно-цільового підходу до забезпечення дефіциту ресурсів;
– відсутність механізму визначення потреб у ресурсах в натуральному і грошовому вигляді виявляє неспроможність цього інструмента врахувати потенціал підприємства, що негативно позначається на диференційному виборі джерел фінансування ІІДПП;
– звужене оцінювання джерел обмежує функціональність цього інструментарію в сфері створення управлінської інформації стосовно рівня забезпечення промислового підприємства необхідними ресурсами;

– присутня в показнику 1.7 така складова, як процент прибутковості власного капіталу не надає підходів до її визначення, що характеризує обмеженість цього інструментарію в аспекті інформаційно-аналітичного забезпечення економічного оцінювання джерел фінансування ІІДПП.

Вище сказане зазначає неспроможність дослідженої групи показників як інструментарію, повноцінно вирішувати поставлені завдання. При вдосконаленні доцільно врахувати визначені корисні риси та виключити вплив негативних.

Показники визначення можливостей промислових підприємств є ресурсним інструментом оцінювання та залучення джерел фінансування, оскільки визначають сферу ресурсу, на яку можуть спиратися промислові підприємства, та є впливовим чинником оцінювання джерел фінансування, тому визначають можливості залучення джерел фінансування ІІДПП.

На даний час відсутній єдиний підхід щодо аналізу фінансових ресурсів ІІДПП з усталеним набором аналітичних показників та коефіцієнтів [54, 77, 86, 88, 90-93]. Саме тому важко обрати найбільш правильний і найпростіший шлях для аналізу джерел фінансових ресурсів підприємства.

У світовій практиці для оцінки фінансово-майнового стану та визначення можливостей промислового підприємства виділяють групи показників (табл. 1.7).

Розглянуті показники визначення можливостей та потенціалу промислових підприємств, як інструментарій економічного оцінювання та залучення джерел фінансування, має такі особливості:

– показники ліквідності та платоспроможності підприємства визначають можливість підприємства виконувати поточні зобов'язання, що робить їх здатними до диференційного обґрунтування доцільності використання підприємством обраних джерел альтернативних і фінансових ресурсів ІІДПП;
– показники рентабельності визначають потенціал прибутковості підприємства, що характеризує їх як інструмент, який обґрунтовує та зазначає межі можливостей сплати за користування фінансовими та альтернативними джерелами, що сприяє вирішенню завдання економічного оцінювання та обґрунтування способу залучення джерел фінансування ІППД;

Таблиця 1.7 – Показники оцінки фінансово-майнового стану та визначення можливостей промислового підприємства (*джерело: удосконалено автором на підставі [54, 77, 86, 88, 90-93])*

Показники	Розрахунок показника	Призначення показника
Показники ліквідності та платоспроможності підприємства:		
Коефіцієнт абсолютної ліквідності;	Відношення грошових котів та їх еквівалентів до поточних зобов'язань	Показує можливість підприємства виконувати поточні зобов'язання за рахунок коштів і інших легко реалізованих активів.
коефіцієнт загальної ліквідності;	Відношення оборотних активів до поточних зобов'язань	Відображає можливість підприємства покрити оборотними активами поточні зобов'язання
коефіцієнт швидкої ліквідності;	Відношення оборотних активів за вирахуванням запасі до поточних зобов'язань	Характеризує можливість підприємства виконувати поточні зобов'язання за рахунок оборотних активів (за вирахуванням найменш ліквідної її частини – виробничі запаси).
коефіцієнт власної платоспроможності;	Відношення оборотних активів за вирахуванням поточних зобов'язань до поточних зобов'язань	Показує власну можливість підприємства покривати поточні зобов'язання.
Показники фінансової стійкості підприємства		
коефіцієнт фінансової залежності;	Відношення власного капіталу до залученого капіталу	Характеризує можливість підприємства в покритті залученого капіталу власним
коефіцієнт фінансової незалежності;	Відношення власного капіталу до обсягу балансу	Відображає спроможність власного капіталу
Показники ділової активності підприємства:		
коефіцієнт оборотності активів;	Відношення доходів від реалізації до середньої вартості активів	Визначає потенціал підприємства по одержанню доходу від існуючих активів
коефіцієнт оборотності запасів;	Відношення доходів від реалізації до середньої вартості запасів	Визначає потенціал підприємства в аспекті оборотності запасів
коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості;	Відношення доходів від реалізації до середньої дебіторської заборгованості	Визначає потенціал підприємства в аспекті оборотності коштів які вкладені в розрахунки
Термін погашення дебіторської заборгованості	Відношення середньої дебіторської заборгованості до доходів від реалізації	Указує потенціал підприємства, скільки в середньому потрібно часу для зборів заборгованостей з покупців
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	Відношення доходів від реалізації до середньої кредиторської заборгованості	Показує можливість по користуванню залучених ресурсів.
Термін погашення кредиторської заборгованості	Відношення середньої кредиторської заборгованості до доходів від реалізації	Указує потенціал підприємства в скільки середньому він має часу по користуванню залучених коштів
Показники рентабельності:		
рентабельність продажу;	Відношення чистого прибутку до доходів від реалізації	Визначає потенціал підприємства в прибутковості реалізації
рентабельність активів;	Відношення чистого прибутку до активів	Визначає потенціал підприємства в прибутковості активів
рентабельність власного капіталу;	Відношення чистого прибутку до власного капіталу	Визначає потенціал підприємства в прибутковості власного капіталу
Рентабельність продукції	Відношення чистого прибутку до собівартості продукції	Визначає потенціал підприємства в прибутковості продукції

- показники фінансової стійкості підприємства (коефіцієнти фінансової залежності та фінансової незалежності), по стану яких позикові установи приймають рішення щодо надання ресурсу та його розміру, є потенційним інструментом інформаційно-аналітичного забезпечення вибору та економічного оцінювання джерел фінансування ІІДПП;
- показники ділової активності підприємства, по яким потенційні партнери приймають рішення щодо започаткування спільної діяльності, спільних проектів і підприємств, є потенційним інструментом інформаційно-аналітичного забезпечення вибору та економічного оцінювання джерел фінансування ІІДПП;
- відсутній механізм визначення потреби в ресурсі, як в натуральному, так і в грошовому вигляді зазначає неспроможність будь-якого інструменту: а) інформаційно-аналітично забезпечити проблемно-цільовий підхід до ресурсного забезпечення; б) надати управлінську інформацію стосовно рівня забезпечення промислового підприємства необхідними для ІІДПП ресурсами.

Таким чином, досліджена група показників як інструмент оцінювання та залучення джерел фінансування ІІДПП, окремо нездатна повністю вирішити такі питання, як: забезпечення промислового підприємства ресурсами для здійснення ІІДПП; економічна оцінка та обґрунтування способу залучення джерела фінансування ІППД. Але вони здатні вирішити такі питання, як:

- визначення потреб в ресурсах ІППД в натуральному і грошовому виді;
- оцінювання способів залучення джерел фінансових і альтернативних ресурсів ІППД;
- визначення і оцінювання можливостей промислового підприємства щодо залучення і використанні джерел фінансових і альтернативних ресурсів ІППД;
- забезпечити проблемно-цільовий підхід до економічного оцінювання джерел фінансових і альтернативних ресурсів ІППД та їх диференційний вибір необхідною інформацією, утворити достатнє інформаційно-аналітичне забезпечення вибору та економічного оцінювання джерел;

Підводячи підсумок, можна стверджувати, що:

– *розроблена диференційна класифікація джерел фінансування за проблемно-цільовою ознакою відрізняє джерела ресурсного забезпечення від джерел фінансових ресурсів та джерел альтернативних ресурсів*. Застосування ознак «види ресурсів», «умови отримання», «способи отримання» та «характер залучення» несуть в собі інформаційно-аналітичний аспект, корисний для забезпечення вибору джерела фінансування; оцінюванню та економічному обґрунтуванню вибору зовнішніх або внутрішніх джерел, або їх диференційному використанню стосовно визначеного проблемно-цільового напрямку дефіциту ресурсів. Класифікація не містить таких вад, як: занадто спеціалізація в межах окремого джерелу фінансування (власні кошти, кластери); неврахування диференційної ознаки джерел фінансування, відмінностей джерел фінансових від джерел альтернативних ресурсів;
– дослідження організаційно-економічних інструментів оцінювання та залучення джерел фінансування ІІДПП, визначило, що *до них можна віднести організаційні форми залучення джерел та організаційні структури*, інструменти економічного оцінювання, зокрема відповідні показники вартості та ефективності. Нажаль розглянуті групи показників не здатні окремо вирішити такі питання як: забезпечення промислового підприємства ресурсами для здійснення ІІДПП; економічна оцінка та обґрунтування способу залучення джерела фінансових та альтернативних ресурсів ІППД. Але поєднання їх характеристик єдиним підходом вдосконалює інструменти економічного оцінювання та залучення джерел фінансування ІІДПП.

1.3 Чинники, особливості визначення та оцінки джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств

Інноваційно-інвестиційна діяльність вимагає значних фінансових ресурсів, тому кожне промислове підприємство прагне отримувати максимальний

результат від цієї діяльності при мінімумі витрат та ризику. Це здатне забезпечити економічне оцінювання та ефективне залучення джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств. Однак, на дані процеси впливають різні чинники, які необхідно вивчити та класифікувати.

В цілому *економічне оцінювання джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств як процес включає складові*:

- економічне обґрунтування необхідності використання і залучення до господарського обороту ресурсів підприємства з попередніми розрахунками необхідних інвестицій;
- техніко-економічні розрахунки, що використовуються для визначення умов вибору джерела фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності;
- економічна складова на основі визначення об'ємів, термінів, форм і умов залучення ресурсів в господарський оборот (перелік витрат; порядок їх відшкодування; умови сплати податків, зборів і інших платежів, передбачених законодавством, а також порядок їх обліку при відшкодуванні витрат та ін.).

Саме з таких позицій потрібно визначити особливості визначення та оцінки джерел фінансування ІІДПП.

Теоретико-прикладні аспекти економічного оцінювання різних процесів досліджували Агеенко А.А. [94], Боярко І. М. [95], Єлейко Я.І. [96], Коюда О. П. [97], Краснокутська Н. С. [98], Момот Т. В. [99], Носова О. В. [100] Пересада А. А. [101], Пирог О.В. [102], Строкович Г.В. [103], Терещенко О.О. [45] та ін. Однак, ряд питань, пов’язаних зі специфікою економічного оцінювання джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств України, досі залишаються не вирішеними.

На нашу думку, *на специфіку економічного оцінювання* джерел фінансування ІІДПП *впливають ті чинники, що впливають також на:*

- *інноваційно-інвестиційну діяльність та відповідний потенціал підприємства;*
- *безпосередньо, об’єкт оцінювання, а саме джерело фінансування.*

Першу групу чинників докладно розглянула у своїх напрацюваннях Жаліло Я.А. [104], яка в якості чинників, що впливають на розвиток інвестиційно-

інноваційного потенціалу, виділяє фінансові, науково-технічні, організаційні, кадрові, виробничо-технічні та споживчі фактори.

Сергієнкова О.В. [105] систематизувала чинники, що стримують розвиток інноваційно-інвестиційної діяльності: відсутність фінансування та стимулювання, яке може бути здійснене у різних формах та надходити із різних джерел у формах державної допомоги, інвестицій приватних осіб чи допомоги міжнародних організацій; потенційно великі витрати інноваційної діяльності; високі кредитні ставки та економічний ризик інноваційної діяльності; труднощі з сировиною; відсутність попиту на продукцію; відсутність інформації про ринок збуту, що не дає змоги досконало здійснити маркетинг інновацій; недосконаліть законодавства, яка проявляється не лише у відсутності стимулів інноваційно-інвестиційної діяльності на державному рівні та обмеженому фінансуванні. Недоліки законодавчої бази створюють проблеми на шляху адміністрування інновацій, оформлення охоронних документів на них та потребують відповідної плати, яка є вищою за аналогічний показник за кордоном; відсутність кваліфікованого персоналу та технологічної інформації; неможливість дотримання стандартів тощо. В своєму підході автор подимає актуальний пласт проблемних питань, які є в теперішньому середовищі господарювання. Але, крім великих, загальних завдань визначення стримуючих факторів, які мають долати промислові підприємства, присутні конкретні питання, зокрема економічного оцінювання та залучення джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності. Цього підходу бракує. Бракує його і підходу Харіва П.С. [106], який доповнює наведений перелік стримуючих чинників, вказуючи на те, що інноваційно-інвестиційну діяльність стримує нерозвиненість інноваційної інфраструктури та відповідного інституційного середовища та чутливість підприємств до впливу світової фінансової кризи. Це доповнення вірне.

Зборівська Ю.Л. [107] приділяє увагу позитивним чинникам впливу на інноваційно-інвестиційну діяльність і відносить до них наявність інноваційних дослідницьких установ, інноваційних інкубаторів чи технополісів, що сприяють створенню й підтримці малих інноваційних підприємств і розповсюдженню

інформації на ринку. В даному підході відображення позитивних факторів присутній орієнтир на малі підприємства, що залишило поза увагою середні та великі промислові підприємства. Сьогодні вся промисловість потребує підтримки, тому зазначення позитивних чинників, на які може покластися будь-який за розмірами суб'єкт господарювання, є актуальною задачею.

Джеппарова З.Р. [108] зазначає, що інноваційній діяльності сприяє глобалізація як процес, що стимулює зміни виробництва різних країн та стійкі інформаційні, науково-технічні, виробничі, фінансові, економічні, соціальні та ін. зв'язки між підприємствами незалежно від національної приналежності. Можна погодитися з таким доповненням, але, крім визначення сприяючих факторів, які є можливість використовувати промисловим підприємства, присутні й такі, що гальмують інноваційно-інвестиційну діяльність промислових підприємств.

З наведених підходів до визначення чинників впливу на інноваційно-інвестиційну діяльність промислових підприємств з'ясовано, що їх подання потребує вдосконалення оцінювання і залучення джерел фінансування ІІДПП. Для цього потрібно схематично визначити сфери впливу чинників на процес економічного оцінювання та залучення джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств (рис. 1.6) [45, 94-108].

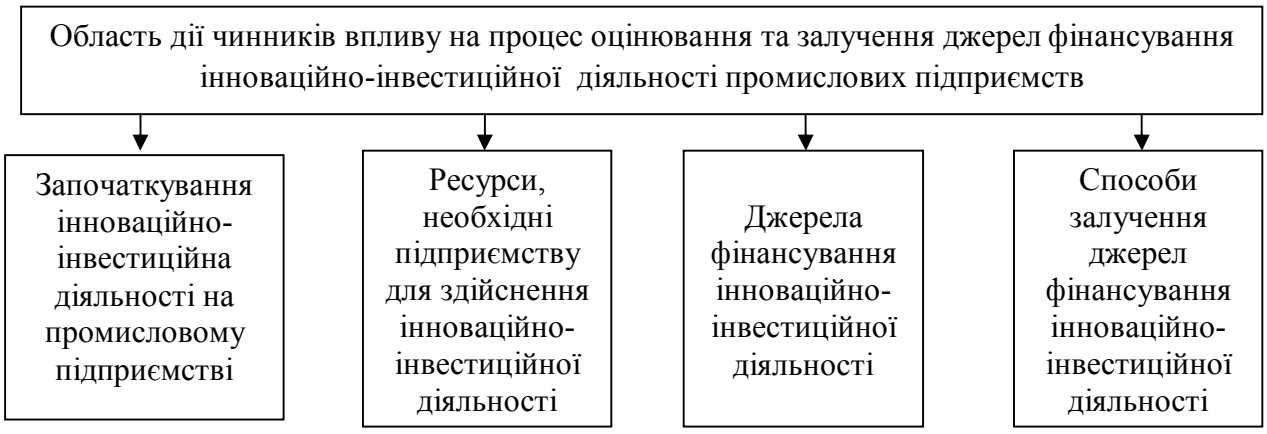

Рисунок 1.6 – Область дії чинників впливу на процес оцінювання та залучення джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств *(джерело: систематизовано автором на підставі [45, 94-108])*

Як видно, *область дії чинників впливу на процес оцінювання та залучення джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств пропонується розглянути в чотирьох аспектах або сферах:*

- *започаткування інноваційно-інвестиційної діяльності на підприємстві;*
- *ресурси, потрібні підприємству для здійснення ІІДПП;*
- *джерела фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності;*
- *способи залучення джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності.*

Перший аспект – започаткування інноваційно-інвестиційної діяльності на підприємстві: саме її присутність в функціональній структурі підприємства є першопричиною присутності послідуючих елементів та дії чинників, що на них впливають. На оцінювання та залучення джерел фінансування ІІДПП впливає тільки один чинник – це прийняття рішення відповідним органом правління промислового підприємства про намір здійснювати інноваційно-інвестиційну діяльність або відмова від неї, який, в свою чергу, формується під впливом мотиваційного чинника [99, 45, 102, 96, 100, 107].

Другий аспект – ресурси, потрібні підприємству для здійснення інноваційно-інвестиційної діяльності. Необхідні ресурси визначаються витратами, які несе промислове підприємство в ході здійснення цієї діяльності. Завдяки працям економістів [108-120] відомо, що витрати як економічна категорія – це грошові та матеріальні ресурси, які використані підприємством протягом певного періоду в процесі виробництва, а також, це – потенційний показник ефективності економічного оцінювання цієї діяльності господарюючого суб'єкта. Значний науковий інтерес викликає кілька трактувань витрат в облікових теоріях [63, 67, 68-74, 108-120], які виникли внаслідок певних історичних і соціальних умов, розвитку виробництва, техніки та обліку. *Визначення витрат можна трактувати з двох основних підходів*:

- ресурсного – як використання різних видів ресурсів;
- економічного (фінансового) – як грошове або вартісне вираження затрат факторів інноваційно-інвестиційної діяльності.

Методологія та методика дослідження витрат ґрунтується, насамперед, на їх цілеспрямованій класифікації за певними ознаками, що виокремлює різновиди витрат залежно від цілей обліку на підприємстві та сформувати базу для планування, контролювання і регулювання відповідних пріоритетних груп витрат [111]. Класифікувати – означає віднести витрати до одного з видів. *Класифікація витрат* – це розподіл й одночасне об'єднання різних витрат, однорідних за визначеними ознаками, який дає можливість деталізувати окремі характеристики об'єкта управління та здійснювати цілеспрямований адміністративний вплив на вибір управлінських рішень [113]. На підставі класифікацій витрат можна сформулювати їх властивості як чинників впливу на ресурсно-витратну складову інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств.

Проаналізуємо об'єднану і доповнену класифікації витрат промислових підприємств з метою визначення класифікація витрат, яка максимально підходить для визначення чинників впливу на ресурсно-витратну складову ІІДПП (табл. 1.8).

Таблиця 1.8 – Класифікація витрат промислового підприємства *(джерело: систематизовано автором на підставі [63, 67,* 68-74*, 108-120])*

Цілі класифікації	Класифікаційні ознаки	Види витрат
1	2	3
1. Здійснення контролю місць виникнення витрат	За місцем виникнення	на основне виробництво (загальні по підприємству, цеху)
		на допоміжне виробництво (допоміжних господарств), другорядне (підсобне) виробництво та обслуговуюче виробництво (структурних підрозділів, бригадні, службові)
2. Структуризація витрат	За видами діяльності	основної (операційної)
		фінансової
		інвестиційної
		надзвичайної
3. Прогнозування та оптимізація процесу операційної діяльності	За ступенем залежності від обсягів виробництва	постійні (умовно постійні)
		змінні (умовно змінні)

Продовження таблиці 1.8 – Класифікація витрат промислового підприємства *(джерело: систематизовано автором на підставі [63, 67, 68-74, 108-120])*

1	2	3
4. Проведення калькуляційних розрахунків	За способом перенесення вартості на продукцію	прямі
		непрямі
5. Аналіз та планування загальних витрат; формування витрат	За кількістю випущеної продукції	на одиницю
		на групу однорідних виробів
		загальні (на валову продукцію)
		на одноразове замовлення
		на реалізовану продукцію
6. Організування обліку в системі рахунків	За економічним призначенням (за характером участі у процесі виробництва)	основні
		накладні
7. Координація та регулювання	За ступенем можливості регулювання	повністю регульовані
		частково регульовані
		слабо регульовані
8. Контроль використання ресурсів чи застосування нормативного методу	За доцільністю витрачання	продуктивні
		непродуктивні
	За охопленням нормування	нормовані
		ненормовані
9. Прийняття обґрунтованих управлінських рішень	За ступенем значення для прийняття управлінських рішень (за принципом прийняття рішень)	релевантні
		нерелевантні
		зовнішні
		внутрішні
	За принципом розробки стратегічних напрямів	короткострокові
		довгострокові
10. Вирішення поточних та довгострокових завдань, вибору оптимального рішення із сукупності альтернативних	За принципом спрямування	дійсні (розрахункові)
		альтернативні
11. Визначення єдності складу	За єдністю складу	однорідні (одноелементні)
		неоднорідні (комплексні)
12. Доцільність віднесення витрат на собівартість	За визначенням відношення до собівартості продукції	витрати на продукцію
		витрати періоду
	За участю в процесі виробництва	виробничі
		невиробничі
13. Організація планування, обліку та калькулювання собівартості продукції	За видами витрат	за економічними елементами
		за статтями калькуляції
14. Визначення рівня виробничих витрат, що забезпечують максимум прибутку	За методом обчислення	маржинальні
		середні
15. Контроль виконання рішень (поставлених завдань) та регулювання	За ступенем контролю	контрольовані
		неконтрольовані

Змістовний аналіз даних табл. 1.8 надає підставу стверджувати, що:

- класифікація витрат промислового підприємства за місцем виникнення не дає чіткого відображення інноваційно-інвестиційного характеру витрат процесу, а класифікація витрат промислового підприємства за ступенем залежності від обсягів виробництва не враховує специфіки інноваційно-інвестиційної діяльності, де однакові ресурсно-витратні статті можуть бути присутні в постійних і змінних статтях витрат, ускладнюючи визначення чинників впливу;
- аналогічний недолік притаманний класифікаціям витрат за: способом перенесення вартості на продукцію, кількістю випущеної продукції, економічним призначенням, ступенем можливості регулювання, ступенем контролю, участю в процесі виробництва, єдністю складу, ступенем значення для прийняття управлінських рішень (принципом прийняття рішень), принципом спрямування, принципом розробки стратегічних напрямів, визначенням відношення до собівартості продукції, методом обчислення. Тому *вони не можуть бути використані в ресурсно-витратному аналізі чинників впливу на економічне оцінювання* та залучення джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності промислового підприємства;
- особливо можна виділити *частково застосовні класифікації* за доцільністю витрачання, за охопленням нормування. Проте такий підхід мало прийнятний до класифікацій чинників впливу на економічне оцінювання та залучення джерел фінансування ІІДПП в ресурсно-витратному аспекті, тому що внаслідок специфіки інноваційно-інвестиційної діяльності за даним підходом однакові ресурсно-витратні статті можуть бути присутні в продуктивних і в непродуктивних статтях витрат за першою ознакою; в нормованих та ненормованих – за другою ознакою;
- класифікація витрат промислового підприємства за видами діяльності *може підійти для потрібного аналізу і класифікацій чинників* за умов, якщо інноваційно-інвестиційну діяльність промислового підприємства можливо

виділити в окремий від діяльності. Також важливо визначити принцип по елементного розшифрування витрат які відносяться до ІІДПП;

– класифікація витрат промислового підприємства за видами витрат *застосовна до класифікацій чинників впливу на економічне оцінювання та залучення джерел фінансування ІІДПП в ресурсно-витратному аспекті*, оскільки даний підхід відповідає принципам поелементного розшифрування витрат, які відносяться до інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств. Доцільно приділити увагу складовим цієї характеристики витрат в розрізі економічних елементів і за статтями калькуляції, бо кожна з груп може повністю включати всі витрати на інноваційно-інвестиційну діяльність.

Узагальнюючий висновок такий: більшість розглянутих підходів відображають різні принципи розподілу сукупності витрат на частини. У зв'язку з цим та специфікою інноваційно-інвестиційного процесу, яка полягає в тому, що ІІДПП стосується усіх підсистем підприємства, використання класифікацій витрат, заснованих на принципу дроблення, може містити помилки подвійного їх розрахунку.

Це негативно позначиться й на класифікацій чинників, за винятком класифікації витрат за видами діяльності, яка за своїми властивостями надає можливість виокремити інноваційно-інвестиційну діяльність. Але даний підхід потребує доповнення принципом поелементного розшифрування витрат, що відносяться до ІІДПП.

Також є класифікації, в основі яких полягають різні принципи поєднання витрат: за економічними елементами та за статтями калькуляції.

Використання їх виключає можливість помилок подвійного рахунку витрат, тому що кожна група може включати в себе всі витрати промислового підприємства або його окремого процесу. Також їх можна використати як спосіб поелементного розшифрування витрат інноваційно-інвестиційної діяльності промислового підприємства.

Таким чином, доцільно більш детально проаналізувати класифікації витрат за економічними елементами та за статтями калькуляції (табл.1.9-1.10).

Таблиця 1.9 – Класифікація чинників впливу на економічне оцінювання та залучення джерел фінансування ІІДПП в ресурсно-витратному аспекті відповідно до класифікації витрат за економічними елементами *(джерело: систематизовано автором на підставі [68-74, 121-135])*

Склад елементів витрат	Чинники впливу
1	2
1. Елементи матеріальних витрат	
– сировина та основні матеріали; – купівельні напівфабрикати та комплектуючі вироби; – паливо й енергія, запасні частини, будівельні матеріали; – тара й тарні матеріали; – допоміжні матеріали.	– наявність матеріальних ресурсів; – ціна матеріальних ресурсів.
2. Елементи витрат на оплату праці	
– заробітна плата за окладами і тарифами; – премії та заохочення; – матеріальна допомога та компенсаційні витрати; – оплата відпусток та іншого невідпрацьованого часу; – інші витрати на оплату праці.	– наявність трудових ресурсів; – вартість трудових ресурсів.
3. Елементи витрат на відрахування на соціальні заходи	
– відрахування на пенсійне забезпечення, соціальне страхування, страхові внески на випадок безробіття; – відрахування на індивідуальне страхування персоналу підприємства; – відрахування на інші соціальні заходи.	– наявність трудових ресурсів; – вартість трудових ресурсів. –
4. Елементи витрат на амортизацію	
– сума нарахованої амортизації основних засобів, нематеріальних активів та інших необоротних активів.	– наявність ресурсів покриття амортизації основних засобів, нематеріальних активів та інших необоротних активів; – вартість покриття амортизації основних засобів, нематеріальних активів та інших необоротних активів.
5. Елементи інших операційних витрат	
– витрати на відрядження;	– наявність ресурсів покриття витрат на відрядження; – вартість покриття витрат на відрядження;
– оплата засобів виробництва;	– наявність ресурсів засобів виробництва; – вартість засобів виробництва;
– витрати, пов’язані з управлінням виробництва;	– наявність ресурсів управління виробництва; – вартість управління виробництвом;
– витрати обов’язкового страхування майна підприємства;	– наявність ресурсів обов’язкового страхування; – вартість страхування;

Продовження таблиці 1.9 – Класифікація чинників впливу на економічне оцінювання та залучення джерел фінансування ІІДПП в ресурсно-витратному аспекті відповідно до класифікації витрат за економічними елементами *(джерело: систематизовано автором на підставі [68-74, 121-135])*

1	2
– витрати на оплату, на гарантійний ремонт;	– наявність ресурсів гарантійного ремонту; – вартість гарантійного ремонту;
– оплати за реєстрацію статутних документів;	– наявність ресурсів реєстрації статутних документів; – вартість реєстрації статутних документів;
– оплата послуг комерційних банків;	– наявність ресурсів послуг комерційних банків; – вартість послуг комерційних банків;
– оплата відсотків за фінансовими кредитами	– наявність ресурсів покриття оплати відсотків за фінансовими кредитами; – вартість покриття оплати відсотків за фінансовими кредитами;
– витрати на виготовлення бланків цінних паперів, а також інші витрати, пов’язані з емісією цінних паперів;	– наявність ресурсів виготовлення бланків цінних паперів та емісії цінних паперів; – вартість виготовлення бланків цінних паперів та емісії цінних паперів;
– оплата робіт (послуг) консультаційного та інформаційного характеру, пов’язаних із забезпеченням виробництва, збереженням та реалізацією продукції, включаючи послуги відносно зміни структури управління приватизованим підприємством, а також передбачених законодавством обов’язкових аудиторських перевірок;	– наявність ресурсів послуг консультаційного та інформаційного характеру, пов’язаних із забезпеченням виробництва, збереженням та реалізацією продукції, включаючи послуги відносно зміни структури управління приватизованим підприємством, а також передбачених законодавством обов’язкових аудиторських перевірок; – вартість робіт (послуг) консультаційного та інформаційного характеру, пов’язаних із забезпеченням виробництва, збереженням та реалізацією продукції, включаючи послуги відносно зміни структури управління приватизованим підприємством, а також передбачених законодавством обов’язкових аудиторських перевірок;
– оплата робіт на сертифікацію продукції	– наявність ресурсів сертифікації продукції; – вартість сертифікації продукції;
– плата за використання та обслуговування технічних засобів управління обчислювальних центрів, вузлів зв’язку, засобів сигналізації;	– наявність ресурсів використання та обслуговування технічних засобів управління обчислювальних центрів, вузлів зв’язку, засобів сигналізації; – вартість використання та обслуговування технічних засобів управління обчислювальних центрів, вузлів зв’язку, засобів сигналізації;

Продовження таблиці 1.9 – Класифікація чинників впливу на економічне оцінювання та залучення джерел фінансування ІІДПП в ресурсно-витратному аспекті відповідно до класифікації витрат за економічними елементами *(джерело: систематизовано автором на підставі [68-74, 121-135])*

1	2
– оплата вартості ліцензії та інших державних дозволів для ведення господарської діяльності підприємства;	– наявність ресурсів оформлення та отримання ліцензій та інших державних дозволів для ведення господарської діяльності підприємства; – вартість оформлення та отримання ліцензій та інших державних дозволів для ведення господарської діяльності підприємства;
– витрати на перевезення робітників до місця роботи і назад;	– наявність ресурсів перевезення робітників до місця роботи і назад; – вартість перевезення робітників до місця роботи і назад;
– витрати на реалізацію продукції;	– наявність ресурсів для реалізації продукції; – вартість реалізації продукції.
– нарахування на заробітну плату і авторські винагороди творчим працівникам, що перераховуються у фонди творчих спілок України відповідно до законодавства;	– наявність трудових ресурсів; – вартість трудових ресурсів;
– податки, за винятком передбачених Законом України «Про оподаткування прибутку підприємств»;	– наявність ресурсів сплати податків; – вартість сплати податків;
– витрати внаслідок технічного браку, витрати на операції зі скляною тарою, виплати на відшкодування збитку, завданого здоров'ю робітника внаслідок виконання ним трудових обов'язків;	– наявність ресурсів покриття витрат: внаслідок технічного браку, операцій зі скляною тарою, виплат на відшкодування збитку, завданого здоров'ю робітника внаслідок виконання ним трудових обов'язків; – вартість витрат: внаслідок технічного браку, операцій зі скляною тарою, виплат на відшкодування збитку, завданого здоров'ю робітника внаслідок виконання ним трудових обов'язків;
– оплата конференційних платежів за використання природних копалин;	– наявність ресурсів покриття конференційних платежів за використання природних копалин; – вартість конференційних платежів за використання природних копалин;

Продовження таблиці 1.9 – Класифікація чинників впливу на економічне оцінювання та залучення джерел фінансування ІІДПП в ресурсно-витратному аспекті відповідно до класифікації витрат за економічними елементами *(джерело: систематизовано автором на підставі [68-74, 121-135])*

1	2
– витрати на оприлюднення річного звіту;	– наявність ресурсів на оприлюднення річного звіту; – вартість оприлюднення річного звіту;
– платежі за викиди та скиди забруднюючих речовин в навколишнє природне середовище, розміщення відходів та інші види шкідливого впливу в межах ліміту;	– наявність ресурсів покриття платежі за викиди та скиди забруднюючих речовин в навколишнє природне середовище, розміщення відходів та інші види шкідливого впливу в межах ліміту; – вартість платежів за викиди та скиди забруднюючих речовин в навколишнє природне середовище, розміщення відходів та інші види шкідливого впливу в межах ліміту;
– сума сплачених орендатором відсотків (винагороди) за використання наданих в оперативну та фінансову оренду основних фондів;	– наявність ресурсів покриття відсотків (винагороди) за використання наданих в оперативну та фінансову оренду основних фондів; – вартість відсотків (винагороди) за використання наданих в оперативну та фінансову оренду основних фондів.

Нажаль, наведена класифікація витрат за економічними елементами *(див. табл. 1.9)* не дозволяє виявити і класифікувати чинники на окремі види продуктів інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств. Тому спробуємо класифікувати чинники впливу на економічне оцінювання та залучення джерел фінансування ІІДПП в ресурсно-витратному аспекті відповідно до класифікації витрат за статтями калькуляції (табл. 1.10).

В табл. 1.9-1.10 присутні комплексні елементи витрат та статті калькуляції, яким відповідають комплексні чинники впливу.

Для вирішення практичних, конкретних завдань їх в подальшому потрібно деталізувати з урахуванням особливостей конкретного промислового підприємства [45, 68-71, 94, 95, 99, 101, 102, 121-127].

Таблиця 1.10 – Класифікація чинників впливу на економічне оцінювання та залучення джерел фінансування ІІДПП в ресурсно-витратному аспекті відповідно до класифікації витрат за статтями калькуляції *(джерело: систематизовано автором на підставі [68-74, 121-136])*

Статті калькуляції	Чинники впливу
1	2
1. Сировина і матеріали	– наявність ресурсів покриття потреби в сировині і матеріалах; – вартість ресурсу сировини і матеріалів; – підходи до визначення якості ресурсу сировини і матеріалів допустимої до використання; – технологія виготовлення продукції; – строк зберігання; – можливості складування.
2. Покупні напівфабрикати і комплектуючі вироби, роботи і послуги виробничого характеру сторонніх підприємств і організацій	– наявність ресурсів покриття потреби в покупних напівфабрикатах і комплектуючих виробів, робіт і послуг виробничого характеру сторонніх підприємств і організацій; – вартість покупних напівфабрикатів і комплектуючих виробів, робіт і послуг виробничого характеру сторонніх підприємств і організацій; – підходи до визначення якості; – технологія виготовлення продукції;
3. Паливо і енергія на технологічні цілі	– наявність ресурсів покриття потреби в паливі та енергії на технологічні цілі; – ціна палива і енергії на технологічні цілі; – технологія виготовлення продукції; – строк зберігання; – можливості складування.
4. Основна заробітна платня	– наявність трудових ресурсів; – вартість трудових ресурсів; – форма та система заробітної плати; – технологія виготовлення продукції.
5. Додаткова заробітна платня;	– наявність трудових ресурсів; – вартість трудових ресурсів; – форма та система заробітної плати; – існуюча система мотивації; – технологія виготовлення продукції.
6. Відрахування на соціальне страхування	– наявність трудових ресурсів; – вартість трудових ресурсів; – формат працевлаштування; – технологія виготовлення продукції.
7. Витрати на утримання і експлуатацію устаткування	– наявність ресурсів покриття витрат для утримання і експлуатації устаткування; – вартість утримання і експлуатації устаткування; – метод розрахунку; – технологія виготовлення продукції.

Продовження таблиці 1.10 – Класифікація чинників впливу на економічне оцінювання та залучення джерел фінансування ІІДПП в ресурсно-витратному аспекті відповідно до класифікації витрат за статтями калькуляції *(джерело: систематизовано автором на підставі [68-74, 121-136])*

1	2
8. Загальновиробничі витрати	– наявність ресурсів на покриття загальновиробничих витрат; – вартість загальновиробничі витрат; – метод розрахунку; – технологія виготовлення, складування та зберігання продукції; – організаційна структура підприємства.
9. Втрати від браку	– наявність ресурсів покриття витрат внаслідок браку; – вартість витрат від браку; – метод розрахунку; – технологія виготовлення, складування та зберігання продукції;
10. Інші виробничі витрати	– наявність ресурсів на покриття інших виробничих витрат; – вартість інших виробничих витрати; – метод розрахунку; – технологія виготовлення, складування та зберігання продукції; – організаційна структура підприємства.

Наведена класифікація чинників впливу на економічне оцінювання та залучення джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств в ресурсно-витратному аспекті відповідно до класифікації витрат за статтями калькуляції (табл. 1.10), яка на відміну від класифікації чинників впливу відповідно до класифікації витрат за економічними елементами, *дозволяє визначити чинники впливу на окремі види продуктів ІІДПП.*

З огляду чинників впливу в аспекті ресурсів [108-120, 122-135], які потрібні підприємству для здійснення ІІДПП *можна відмітити такі основні особливості:*

– визначення наявності ресурсів для забезпечення потреби в витратах;
– вартісна характеристика потреби в ресурсах;
– натуральна характеристика потреби в ресурсах (параметри якості, одиниці вимірювання).

Кожна потреба підприємства оцінюється в натуральних і грошових одиницях виміру. Це актуально при дефіциті джерел фінансування і надає можливість підійти к проблемі забезпечення ІІДПП необхідними ресурсами з позиції залучення ресурсів диференційовано: як в грошовому вигляді, так і в натуральному. *В диференційному підході проявляються позитивні моменти*:

– зменшення грошової складової в загальному об'ємі фінансування;
– надання можливості вирішити питання забезпечення ресурсами в натуральному вигляді, що скорочує строки і зменшує вартість інновацій.

Класифікації чинників *(див. табл. 1.9-1.10)* охоплюють сферу ІІДПП в аспекті ресурсів [45, 94-104, 112, 124], як в розрізі діяльності взагалі, так і її окремих видів продуктів, тому такий підхід сприяє більш повному визначенню чинників, що впливають на процес економічного оцінювання та залучення джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності, та поширює область використання диференційного підходу.

Третій аспект дії чинників впливу на процес оцінювання та залучення джерел фінансування ІІДПП – власне джерела фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності. Здійснення промисловим підприємством інноваційно-інвестиційної діяльності пов'язано: по-перше, з прийняттям рішення о здійсненні цієї діяльності, по-друге, з витратами, що виникають в ході діяльності. Третій елемент області чинників пов'язаний з джерелами фінансування ІІДПП, необхідними для забезпечення діяльності відповідними ресурсами [46, 48, 64].

На підставі класифікації чинників впливу на ресурсно-витратний аспект відповідно до класифікації витрат за статтями калькуляції і за економічними елементами інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств *(див. табл. 1.9-1.10)* були зроблені висновки щодо оцінювання потреби підприємства і забезпечення ІІДПП необхідними ресурсами з позиції залучення ресурсів диференційовано: як в грошовому вигляді, так і в натуральному. В свою чергу це обгрунтовує доцільність групування джерел за ознаками:

а) фінансові джерела, які забезпечують ІІДПП універсальним грошовим ресурсом, який свою чергу трансформується в ресурси в натуральному вигляді;

б) джерела альтернативного ресурсного забезпечення – це всі джерела які за своєю суттю є альтернативою фінансовим джерелам. Їх ціль полягає в забезпеченні ІІДПП потрібними ресурсами в натуральному вигляді.

Дослідження джерел фінансування, у тому числі альтернативних, і чинників впливу, спрямоване на поширення поглядів, пошук сучасних та діючих заходів вирішення проблеми дефіциту фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності. З позиції джерел фінансування ресурсів ІІДПП, класифікація чинників впливу на економічне оцінювання і залучення джерел має такий вигляд (рис. 1.7).

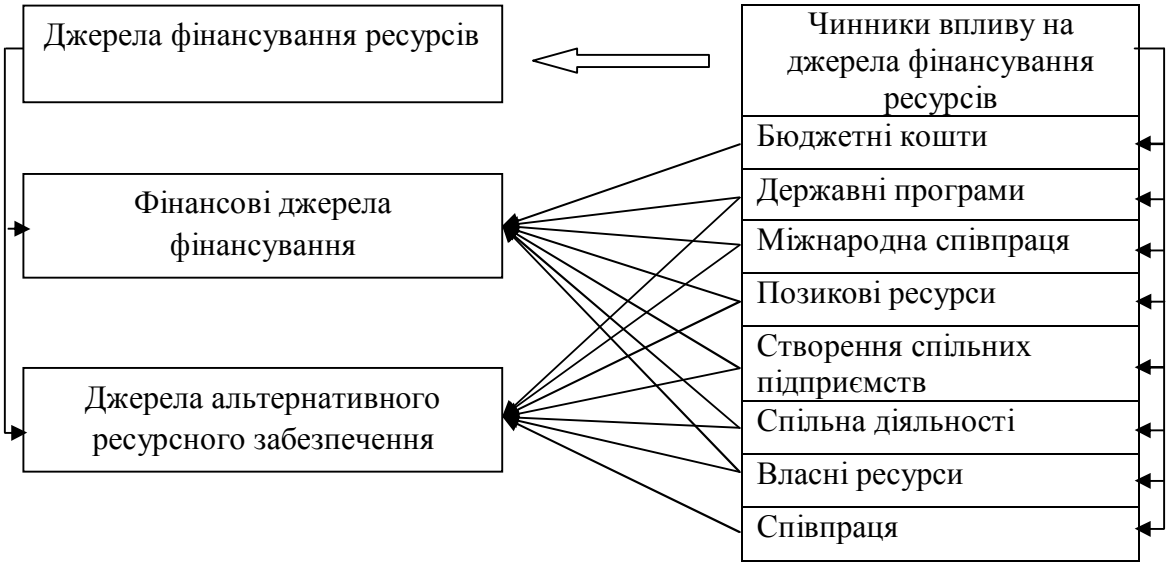

Рисунок 1.7 – Класифікація чинників впливу на економічне оцінювання та залучення джерел фінансування ІІДПП в аспекті джерел фінансування ресурсів

(джерело: систематизовано на підставі [45, 46, 48-50, 55, 61, 64, 74, 101])

Всі джерела фінансування спрямовані на вирішення питання забезпечення ІІДПП за диференційним принципом. Особливість його полягає в варіативному задоволенні потреб в натуральній або грошовій формі. Таким чином, *диференційний підхід має аргументацію на свою підтримку у вигляді відмінностей впливу чинників на джерела фінансування ресурсів ІІДПП, що вимагає розглядати кожний спосіб залучення джерел фінансування альтернативно: в грошовій та в натуральній формі ресурсу.*

Четвертий аспект дії чинників впливу на процес оцінювання та залучення джерел фінансування ІІДПП – способи залучення джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності [48, 50, 55, 61, 96, 100, 101, 104]. Чинники розглянемо виокремлено – в двох угрупуваннях:

1. Чинники впливу на оцінювання джерел фінансових ресурсів ІІДПП (рис. 1.8) з визначенням особливості впливу чинників на аспекти оцінювання фінансових джерел фінансування ІІДПП (табл. 1.11);

2. Чинники впливу на оцінювання джерел альтернативних ресурсів ІІДПП (рис. 1.9) з визначенням особливості впливу чинників на аспекти оцінювання джерел альтернативних ресурсів ІІДПП (табл. 1.12).

На рис 1.8 стрілками вказано прямий вплив чинників на аспекти оцінювання джерел фінансових ресурсів ІІДПП, на інші аспекти спостерігається опосередкований вплив. Деякі чинники прямо впливають на загальні блоки факторів оцінювання джерел фінансування, тому вплив на елементи блоків має послідовність: першорядний, другорядний, третьорядний, а саме (табл. 1.11):

1. Зв'язки «повний – існуючі підходи до визначення потреби в ресурсах», та «часткова – існуючі підходи до визначення потреби в ресурсах» мають прямий характер впливу.

2. Зв'язок «юридичні – юридичні»: першорядна важливість наявності та якості необхідних документів; другорядна – оформлення технічних та фінансових умов.

3. Зв'язок «техніко-економічні – техніко-економічні»: першорядної важливості набувають вартість залучення та вартість користування джерелами фінансування; другорядної: існуючі підходи до визначення вартості потреби в ресурсах відповідно якості; третьорядної важливості: існуючі підходи до визначення потреби в ресурсах та їх якості.

Зв'язок «організаційні – організаційно-управлінські»: першорядна важливість у діючої організаційно-управлінської фінансової системи; другорядна – у діючій організаційно-управлінській системі обліку, визначення потреб.

Рисунок 1.8. – Чинники впливу на оцінювання джерел фінансових ресурсів ІІДПП

(джерело: авторська розробка на підставі [50, 52, 53, 55, 61, 101, 96, 100, 104])

Таблиця 1.11 – Особливості впливу чинників на аспекти оцінювання фінансових джерел фінансування ІІДПП *(джерело: власна розробка)*

Чинники джерел фінансування		Фактори оцінювання фінансових джерел фінансування															
		Техніко-економічні						Організаційно-управлінські			Юридичні				Інформаційно-комунікаційні		
Ознаки	Чинники	Техніко-економічні	Існуючі підходи до визначення потреби в ресурсах	Існуючи підходи до визначення якості потрібних ресурсів	Існуючі підходи до визначення вартості потреби в ресурсах, відповідно якості	Вартість залучення джерел фінансування	Вартість користування залученими джерелами фінансування	Організаційно-управлінські	Діюча організаційно-управлінська система обліку, визначення потреб та постачання	Діюча організаційно-управлінська фінансова система	Юридичні	Наявність і якість стану необхідних документів	Оформлення технічних умов	Оформлення фінансових умов	Інформаційно-комунікаційні	Якість, повнота інформації о фінансових ресурсах та джерелах фінансування	Якість, повнота технічної інформації о ресурсах та джерелах фінансування
Цільова відповідність джерела фінансування визначеній потребі	Повна	-	П	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О
	Часткова	-	П	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О
Умови співпраці з суб'єктом способу залучення джерела фінансування	Юридичні	О	О	О	О	О	О	О	О	О	П	1	2	2	О	О	О
	Техніко-економічні	П	3	3	2	1	1	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О
	Організаційні	О	О	О	О	О	О	П	2	1	О	О	О	О	О	О	О
Спосіб залучення джерела	Міжнародні програми	О	О	О	О	О	О	П	2	1	О	О	О	О	О	О	О
	Державні програми	О	О	О	О	О	О	П	2	1	О	О	О	О	О	О	О
	Позикові ресурси	О	О	О	О	О	О	П	2	1	О	О	О	О	О	О	О
	Створення спільних підприємств	О	О	О	О	О	О	П	2	1	О	О	О	О	О	О	О
	Спільна діяльність	О	О	О	О	О	О	П	2	1	О	О	О	О	О	О	О
	Власні ресурси	О	О	О	О	О	О	П	1	2	О	О	О	О	О	О	О
	Бюджетні кошти	О	О	О	О	О	О	П	2	1	О	О	О	О	О	О	О
Особливості суб'єкта способу залучення джерела фінансування	Надійність	О	О	О	О	О	О	О	О	О	П	2	1	1	П	1	1
	Репутація	О	О	О	О	О	О	О	О	О	П	2	1	1	П	1	1
	Розташування	О	О	О	О	О	О	П	1	О	О	О	О	О	О	О	О

Умовні позначення характеру впливу: П - прямий, О – опосередкований, 1- першорядний, 2 – другорядний, 3 – третьорядний.

Аналогічний характер простежується в зв’язках: «міжнародні програми – організаційно-управлінські», «державні програми – організаційно-управлінські», «позикові ресурси – організаційно-управлінські», «створення спільних підприємств – організаційно-управлінські», «спільна діяльність – організаційно-управлінські», «бюджетні кошти – організаційно-управлінські».

1. У зв’язку «власні ресурси – організаційно-управлінські», на відміну від попередніх, першорядної важливості набуває діюча організаційно-управлінська система обліку, визначення потреб, а другорядної – діюча організаційно-управлінська фінансова система.

2. Схожість зв’язків «надійність – юридичні» та «репутація – юридичні» полягає в першорядності оформлення технічних умов та оформлення фінансових умов і другорядності наявності і якості необхідних документів.

3. Схожість надійності та репутації продовжується і в їх зв’язку з інформаційно-комунікаційними факторами оцінювання. Першорядним характером впливу позначені: якість, повнота інформації о фінансових ресурсах та джерелах фінансування та якість, повнота технічної інформації о ресурсах та джерелах фінансування.

4. Зв'язок «розташування – організаційно-управлінські» характерне першорядністю впливу діючої організаційно-управлінської системи обліку, визначення потреб та постачання.

Друга група диференційного дослідження – це чинники впливу на оцінювання джерел альтернативних ресурсів ІІДПП (рис. 1.9), з визначенням особливості впливу чинників на аспекти оцінювання альтернативних джерел ресурсного забезпечення ІІДПП (табл. 1.12) [63, 67, 72, 74, 108-120, 121-136].

На рис 1.9 стрілками вказано прямий вплив чинників на аспекти оцінювання джерел альтернативних ресурсів ІІДПП, на інші аспекти спостерігається опосередкований вплив.

Деякі чинники мають прямий вплив на загальні блоки факторів оцінювання джерел, тому вплив на елементи блоків має свою послідовність: першорядний, другорядний, третьорядний, а саме (табл. 1.12).

Рисунок 1.9 – Чинники впливу на оцінювання джерел альтернативного ресурсного забезпечення інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств *(джерело: систематизовано на підставі [63, 67,* 72, 74, 108-120*, 121-136])*

1. Безпосередньо прямий характер впливу відмічається в зв’язках: проблемно-цільова – існуючі підходи до визначення потреби в ресурсах, проблемно-цільова – існуючи підходи до визначення якості потрібних ресурсів, комплексна – існуючі підходи до визначення потреби в ресурсах, комплексна – існуючи підходи до визначення якості потрібних ресурсів, технічні – існуючі підходи до визначення потреби в ресурсах, технічні – існуючи підходи до визначення якості потрібних ресурсів.

2. Зв'язок юридичні – юридичні: першорядна важливість наявності та якості стану необхідних документів; другорядна – оформлення технічних умов. Першорядної важливості набуває вплив чинників на діючу організаційно-управлінську систему обліку, визначення потреб та постачання в таких зв’язках як: організаційні – організаційно-управлінські, міжнародні програми – організаційно-управлінські, державні програми – організаційно-управлінські, позикові ресурси – організаційно-управлінські, створення спільних підприємств – організаційно-управлінські, спільна діяльність – організаційно-управлінські, співпраця – організаційно-управлінські, розташування – організаційно-управлінські.

3. Зв'язок економічних чинників з існуючими підходами до визначення вартості потреби в ресурсах, відповідної якості; вартістю залучення та вартістю користування залученими джерелами фінансування ІІДПП характеризується прямим характером впливу.

4. Аналогічність зв’язків надійність – юридичні та репутація – юридичні полягає в першорядності впливу на оформлення технічних умов і другорядності – наявності і якості стану необхідних документів.

Схожість надійності та репутації продовжується і в їх зв’язку з інформаційно-комунікаційними факторами оцінювання. Першорядним характером впливу позначені: якість, повнота технічної інформації о ресурсах та джерелах фінансування.

Таблиця 1.12 – Особливості впливу чинників на аспекти оцінювання джерел альтернативного ресурсного забезпечення ІІДПП *(джерело: власна розробка)*

Чинники джерел фінансування		Фактори оцінювання джерел альтернативного ресурсного забезпечення												
		Техніко-економічні						Організаційно-управлінські		Юридичні			Інформаційно-комунікаційні	
Ознаки	Чинники	Техніко-економічні	Існуючі підходи до визначення потреби в ресурсах	Існуючи підходи до визначення якості потрібних ресурсів	Існуючі підходи до визначення вартості потреби в ресурсах, відповідно якості	Вартість залучення джерел фінансування	Вартість користування залученими джерелами фінансування	Організаційно-управлінські	Діюча організаційно-управлінська система обліку, визначення потреб та постачання	Юридичні	Наявність і якість стану необхідних документів	Оформлення технічних умов	Інформаційно-комунікаційні	Якість, повнота технічної інформації о ресурсах та джерелах фінансування
Цільова відповідність джерела фінансування визначеній потребі	Проблемно-цільова	-	П	П	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О
	Комплексна	-	П	П	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О
Умови співпраці з суб'єктом способу залучення джерела фінансування	Юридичні	О	О	О	О	О	О	О	О	П	1	2	О	О
	Технічні	-	П	П	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О
	Організаційні	О	О	О	О	О	О	П	1	О	О	О	О	О
	Економічні	О	О	О	П	П	П	О	О	О	О	О	О	О
Спосіб залучення джерела	Міжнародні програми	О	О	О	О	О	О	П	1	О	О	О	О	О
	Державні програми	О	О	О	О	О	О	П	1	О	О	О	О	О
	Позикові ресурси	О	О	О	О	О	О	П	1	О	О	О	О	О
	Створення спільних підприємств	О	О	О	О	О	О	П	1	О	О	О	О	О
	Власні ресурси	О	О	О	О	О	О	П	1	О	О	О	О	О
	Спільна діяльність	О	О	О	О	О	О	П	1	О	О	О	О	О
	Співпраця	О	О	О	О	О	О	П	1	О	О	О	О	О
Особливості суб'єкта способу залучення джерела фінансування	Надійність	О	О	О	О	О	О	О	О	П	2	1	П	1
	Репутація	О	О	О	О	О	О	О	О	П	2	1	П	1
	Розташування	О	О	О	О	О	О	П	1	О	О	О	О	О

Умовні позначення характеру впливу: П - прямий, О – опосередкований, 1- першорядний, 2 – другорядний.

Таким чином, *запропонована диференційна класифікація чинників оцінювання джерел фінансування ІІДПП дозволила визначити чинники впливу та характер впливу в двох напрямах*:

а) в аспекті джерел фінансових ресурсів присутній прямий, опосередкований, першорядний, другорядний та третьорядний характер впливу;

б) в аспекті альтернативних джерел ресурсного забезпечення присутній прямий, опосередкований, першорядний, другорядний характер впливу.

На основі отриманих в ході дослідження даних *(див. табл. 1.11-1.12, рис 1.8-1.9)* визначимо спрямованість чинників впливу на оцінювання джерел ІІДПП (табл. 1.13). Визначена спрямованості чинників впливу на оцінювання джерел фінансування з'ясувала наступне: а) підкреслена різниця між альтернативними та фінансовими джерелами; б) конкретизовані фактори оцінювання и чинники впливу на них; в) позначками «–» відмічені чинники які не впливають на відповідне джерело фінансування, та рекомендується досліджувати їх вплив на інше з двох джерел; г) зазначено спільні фактори оцінки джерел відповідно спрямованості чинників впливу в аспекті однієї ознаки.

Це, в свою чергу, сприяє вирішенню таких питань, як:

– економічне оцінювання: а) витрат, які здійснюються в процесі інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств; б) ресурсів та джерел, необхідних для її здійснення; в) способів залучення джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств;
– ефективне залучення джерел та стабільності процесу фінансування ІІДПП.

Відтак, дослідження чинників, особливостей визначення та оцінки джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств, визначили наступне:

– до чинників впливу на інноваційно-інвестиційну діяльність промислових підприємств вчені частіше відносять фінансові, науково-технічні, організаційні, кадрові, виробничо-технічні та споживчі. Присутнє визначення зовнішніх стримуючих чинників, зокрема, інноваційної інфраструктури та відповідного інституційного середовища, впливу світової фінансової кризи та наголос на сприяючому впливі глобалізації;

Таблиця 1.13 – Спрямованість чинників впливу на оцінювання джерел фінансового та альтернативного фінансування *(джерело: власна розробка)*

Чинники джерел фінансування		Спрямованість впливу на оцінювання джерел фінансових ресурсів	Спрямованість впливу на оцінювання джерел альтернативних ресурсів	Спрямованість впливу на оцінювання джерел фінансування в аспекті ознаки
Ознаки	Чинники			
1	2	3	4	5
Цільова відповідність джерела фінансування визначеній потребі	Повна	Існуючі підходи до визначення потреби в ресурсах	-	Існуючі підходи до визначення потреби в ресурсах
	Часткова			
	Проблемно-цільова	-	1. Існуючі підходи до визначення потреби в ресурсах 2. Існуючи підходи до визначення якості потрібних ресурсів	
	Комплексна			
Умови співпраці з суб'єктом способу залучення джерела фінансування	Економічні	-	1. Існуючі підходи до визначення вартості потреби в ресурсах, відповідно якості 2. Вартість залучення джерел фінансування 3. Вартість користування залученими джерелами фінансування	1. Діюча організаційно-управлінська система обліку, визначення потреб та постачання 2. Існуючі підходи до визначення потреби в ресурсах 3. Існуючи підходи до визначення якості потрібних ресурсів 4. Існуючі підходи до визначення вартості потреби в ресурсах, відповідно якості 5. Вартість залучення джерел фінансування 6. Вартість користування залученими джерелами фінансування 7. Наявність і якість стану необхідних документів 8. Оформлення технічних умов
	Організаційні	1. Діюча організаційно-управлінська система обліку, визначення потреб та постачання 2. Діюча організаційно-управлінська фінансова система	Діюча організаційно-управлінська система обліку, визначення потреб та постачання	
	Техніко-економічні	1. Існуючі підходи до визначення потреби в ресурсах 2. Існуючи підходи до визначення якості потрібних ресурсів 3. Існуючі підходи до визначення вартості потреби в ресурсах, відповідно якості 4. Вартість залучення джерел фінансування 5. Вартість користування залученими джерелами фінансування	-	
	Технічні	-	1. Існуючі підходи до визначення потреби в ресурсах 2. Існуючи підходи до визначення якості потрібних ресурсів	
	Юридичні	1. Наявність і якість стану необхідних документів 2. Оформлення технічних умов 3. Оформлення фінансових умов	1. Наявність і якість стану необхідних документів 2. Оформлення технічних умов	

Продовження таблиці 1.13 – Спрямованість чинників впливу на оцінювання джерел фінансового та альтернативного фінансування *(джерело: власна розробка)*

1	2	3	4	5
Спосіб залучення джерела	Бюджетні кошти	1. Діюча організаційно-управлінська система обліку, визначення потреб та постачання 2. Діюча організаційно-управлінська фінансова система	-	Діюча організаційно-управлінська система обліку, визначення потреб та постачання
	Державні програми		Діюча організаційно-управлінська система обліку, визначення потреб та постачання	
	Міжнародна співпраця			
	Позикові ресурси			
	Створення спільних підприємств			
	Спільна діяльності			
	Власні ресурси			
	Співпраця	-		
Особливості суб'єкта способу залучення джерела фінансування	Надійність	1. Наявність і якість стану необхідних документів 2. Оформлення технічних умов 3. Оформлення фінансових умов 4. Якість, повнота інформації о фінансових ресурсах та джерелах фінансування 5. Якість, повнота технічної інформації о ресурсах та джерелах фінансування	1. Наявність і якість стану необхідних документів 2. Оформлення технічних умов 3. Якість, повнота технічної інформації о ресурсах та джерелах фінансування	1. Наявність і якість стану необхідних документів 2. Оформлення технічних умов 3. Якість, повнота технічної інформації о ресурсах та джерелах фінансування 4. Діюча організаційно-управлінська система обліку, визначення потреб та постачання
	Репутація			
	Розташування	Діюча організаційно-управлінська система обліку, визначення потреб та постачання	Діюча організаційно-управлінська система обліку, визначення потреб та постачання	

- сфера впливу чинників на процес економічного оцінювання та залучення джерел фінансування ІІДПП складається з чотирьох секторів: започаткування інноваційно-інвестиційної діяльності на підприємстві, ресурси та джерела фінансування, потрібні підприємству для її здійснення, способи залучення джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності. Сектори відрізняються змістовно, відповідно, відрізняються й чинники впливу, тому доцільно їх класифікувати за аналогічними критеріями;
- тільки один чинник впливає на появу інноваційно-інвестиційної діяльності на промислових підприємствах – це прийняття рішення відповідним органом управління промислового підприємства про намір здійснювати інноваційно-інвестиційну діяльність або відмову від неї;
- для визначення і класифікації чинників впливу на економічне оцінювання та залучення джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств в ресурсно-витратному аспекті застосовні класифікації витрат за економічними елементами та за статтями калькуляції. З огляду чинників впливу в аспекті ресурсів, які потрібні підприємству для здійснення інноваційно-інвестиційної діяльності *відмічені такі основні особливості*: визначення наявності ресурсів для забезпечення потреби в витратах; вартісна характеристика потреби в ресурсах; натуральна характеристика потреби в ресурсах (параметри якості, одиниці виміряння). Це є підставою для оцінювання кожної потреби в натуральних і грошових одиницях. Диференційний підхід має позитивні моменти: зменшення грошової складовій в загальному об’ємі фінансування; утворення можливості альтернативного забезпечення ресурсів в натуральному вигляді, що скорочує строки виконання завдання і зменшує його вартість;
- пропонована ознака групування джерел фінансування: а) джерела фінансових ресурсів, вони сприяють забезпечення ІІДПП універсальним грошовим ресурсом, який свою чергу трансформується в необхідні ресурси в натуральному вигляді; б) джерела альтернативних ресурсів – це всі джерела, які за своєю суттю є альтернативою джерелам фінансових ресурсів. Їх мета полягає в забезпеченні ІІДПП потрібними ресурсами в натуральному вигляді;

– класифікація чинників оцінювання джерел фінансування дозволила визначити чинники впливу та характер впливу в двох напрямах: а) в аспекті джерел фінансових ресурсів присутній характер прямий, опосередкований, першо-, друго- та третьорядний впливу; б) в аспекті альтернативних ресурсів присутній прямий, опосередкований, першо- та другорядний характер впливу.

Узагальнення спрямованості чинників, що впливають на процеси економічного оцінювання та залучення джерел фінансування ІІДПП спрощуватиме застосування диференційного підходу до процесу, процедур та управлінських інструментів економічного оцінювання та залучення джерел.

Висновки до розділу 1

Дослідження теоретичних засад економічного оцінювання та залучення джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств (ІІДПП) визначило наступне:

1. Більшість наукових досліджень, присвячених інноваційно-інвестиційній діяльності промислових підприємств, спрямована на концептуальне та інструментальне висвітлення її різних аспектів, у тому числі залучення джерел її фінансування. *Економічне оцінювання джерел фінансування інноваційно-інвестиційній діяльності виділяється в окремий напрям дослідження*, стосовно якого в наукових колах досі відсутня спільна позиція та триває пошук нових підходів та вдосконалення існуючих.

2. Дефіцит вільних коштів та ускладнення процесу їх залучення промисловими підприємствами останнім часом до фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності впливає на подорожчання існуючих джерел фінансування. *Досліджені підходи мають такі вади*: не враховують конкурентоспроможність підприємства, товарів та послуг; некоректність, оскільки змішують поняття процесу та явища; відсутнє висвітлення економічного оцінювання та залучення джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності промисловими підприємствами; занадто узагальнені, не спрямовані на конкретні проблеми, що робить їх недостатньо адаптованими до сучасних умов діяльності. Тому *потрібні нові теоретичні підходи, практичні та методичні рекомендації, які сприятимуть вирішенню двох важливих питань: пошук та вибір джерел фінансування ІІДПП; економічне оцінювання потенційних джерел фінансування ІІДПП*.

3. Теоретичні підходи базуються на понятійно-категорійному апараті, який у зв'язку зі складністю аналізу, доцільно досліджувати за чотирма блоками: інноваційний (поняття інновацій та інноваційної діяльності); інвестиційний (інвестиції та інвестиційна діяльність); інтеграційний або інноваційно-

інвестиційний (поняття інноваційно-інвестиційної діяльності); фінансовий (джерела фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності, розбіжності фінансування і інвестування). Змістовний аналіз цих категорій та понять довів, що *особливості залучення джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств визначає правильно визначений об'єкт фінансування, тобто змістовно визначена потреба підприємства*.

4. *Запропоновано власне тлумачення деяких понять*. *Інноваційно-інвестиційна діяльність промислових підприємств* визначена як розробка, впровадження та реалізація інновацій у усіх сферах діяльності підприємств, спрямована на досягнення прибутку (доходу) або соціально-економічного ефекту, який має забезпечити процес економічного оцінювання та ефективне залучення відповідних джерел фінансування. *Фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності* – як процес залучення фінансових ресурсів у грошовій формі на підприємство для здійснення ним інноваційної діяльності в формі інвестиційних проектів інноваційного характеру з метою досягнення економічного, соціального або іншого ефекту. Вдосконалене визначення понять враховує позитивні аспекти існуючих теоретичних засад та корегує визначені недоліки, що сприяє їх адаптивності до вирішення актуальних задач інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств.

5. На підставі аналізу видів джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств за видами оцінювання класифікація джерел фінансування ІІДПП доповнена *ознакою змісту потрібного ресурсу*, *за якою визначені фінансові та альтернативні джерела:* а) джерела фінансових ресурсів сприяють забезпечення ІІДПП універсальним грошовим ресурсом, який свою чергу трансформується в необхідні ресурси в натуральному вигляді; б) джерела альтернативних ресурсів – це джерела, які за своєю суттю є альтернативою фінансовим джерелам, призначені для забезпечення ІІДПП потрібними ресурсами в натуральному вигляді.

6. Групування джерел на власні та позикові ресурси надає інформаційно-аналітичні підстави для забезпечення цільового вибору джерела фінансового

ресурсу; виокремлення власних ресурсів в класифікації джерел сприяє їх оцінюванню та економічному обґрунтуванню вибору зовнішніх або внутрішніх джерел, їх диференційному використанню у визначеному проблемно-цільовому напрямку дефіциту ресурсів; врахування ознаки терміновості позитивно відображуються на інформаційно-аналітичному забезпеченні прийняття управлінських рішень стосовно вибору варіантів залучення джерел фінансування та їх економічного оцінювання. Врахування всього кола джерел фінансування сприяє розширенню інформаційно-аналітичного забезпечення їх вибору; класифікація джерел фінансування ІІДПП за диференційним принципом надає можливість враховувати варіанти, в яких оцінено їх проблемно-цільовий вибір всебічно; врахування особливостей фінансових та альтернативних джерел ресурсів покращує інформаційно-аналітичний інструментарій проблемно-цільового вирішення завдань пошуку та забезпечення ІІДПП необхідними ресурсами.

7. Основою прийняття ефективних управлінських рішень завжди є економічне обґрунтування, тому оцінювання та залучення джерел фінансування ІІДПП потребує обґрунтування організаційно-економічного інструментарію, що відповідає стану середовища господарювання. *Напрямки обґрунтування* охоплюють: забезпечення підприємства ресурсами для здійснення ІІДПП; економічну оцінка та обґрунтування варіанту залучення джерела для фінансування ІІДПП. *Економічне обґрунтування обсягів фінансування та ресурсного забезпечення інноваційно-інвестиційної діяльності має містити економічне оцінювання*, що дозволить удосконалити механізм залучення промисловими підприємствами джерел для забезпечення всіх видів ресурсних потреб власної інноваційно-інвестиційної діяльності.

8. Аналіз існуючих методик економічного оцінювання джерел фінансування ІІДПП становив, що кожна з досліджених груп показників як інструмент економічного оцінювання та залучення джерел фінансування, не здатна самостійна повноцінно оцінити джерела. Але *їх сукупність володіє достатніми функціями для*: визначення потреб в ресурсах ІІДПП в натуральному та

грошовому виді; оцінювання способів залучення джерел як фінансових, так і альтернативних ресурсів ІІДПП; визначення і оцінки можливостей промислового підприємства в виборі, залученні та використанні джерел фінансових і альтернативних ресурсів ІІДПП. За умов її адаптації *система показників придатна забезпечити проблемно-цільовий підхід та інформаційно-аналітичне забезпечення економічного оцінювання*, а *також диференційний вибір джерел фінансування ІІДППП*. Об'єднання цих можливостей єдиним підходом є напрямом вдосконалення інструментарію економічного оцінювання та залучення джерел фінансування ІІДПП.

9. *Зазначена доцільність застосування диференційного підходу до економічного оцінювання загального необхідного обсягу фінансових коштів та джерел грошових та натуральних ресурсів (тобто джерел фінансових та джерел альтернативних ресурсів) має позитивний вплив*, оскільки дозволяє: а) визначити реально необхідний обсяг грошових коштів для інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств, який за такого підходу буде значно менший; б) отримати більше варіантів залучення джерел фінансування та виділити в якості об'єкту економічного оцінювання альтернативні ресурси та їх джерела, необхідного для ІІДПП. Диференційний підхід зменшує грошову складову в загальному об'ємі ресурсного забезпечення, утворюючи можливості альтернативного забезпечення ресурсів в натуральному вигляді, що скорочує строки виконання завдання і зменшує його вартість.

10. Дослідження чинників, особливостей визначення та оцінки джерел фінансування ІІДПП довело, що до чинників впливу на інноваційно-інвестиційну діяльність промислових підприємств вчені відносять фінансові, науково-технічні, організаційні, кадрові, виробничо-технічні та споживчі. Присутнє визначення зовнішніх стримуючих чинників, зокрема, інноваційної інфраструктури та відповідного інституційного середовища, впливу світової фінансової кризи та наголос на сприяючому впливі глобалізації. *Визначена сфера впливу чинників на процес економічного оцінювання та залучення джерел фінансування ІІДППП складається з секторів: започаткування підприємством інноваційно-*

інвестиційної діяльності; ресурси та джерела фінансування, потрібні підприємству для її здійснення; способи залучення джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності. Сектори відрізняються змістовно, відповідно, відрізняються й чинники впливу, тому доцільно останні класифікувати за аналогічними критеріями.

11. *Для визначення і класифікації чинників впливу на економічне оцінювання та залучення джерел фінансування ІІДПП в ресурсно-витратному аспекті застосовні класифікації витрат за економічними елементами та за статтями калькуляції*. З огляду чинників впливу в аспекті ресурсів, які потрібні підприємству для здійснення інноваційно-інвестиційної діяльності, відмічені такі *основні особливості*: визначення наявності ресурсів для забезпечення потреби в витратах; вартісна характеристика потреби в ресурсах; натуральна характеристика потреби в ресурсах (параметри якості, одиниці виміру). Це є підставою для оцінювання кожної потреби в натуральних і грошових одиницях.

12. Класифікація чинників оцінювання джерел фінансування ІІДПП дозволила визначити чинники впливу та характер впливу в двох напрямах: а) в аспекті фінансових джерел присутній прямий, опосередкований, першорядний, другорядний та третьорядний характер впливу; б) в аспекті джерел альтернативних ресурсів присутній прямий, опосередкований, першорядний, другорядний характер впливу. *Узагальнення спрямованості чинників, що впливають на процеси економічного оцінювання та залучення джерел фінансування ІІДПП, визначає перспективність застосування диференційного підходу до процесу, процедур та управлінських інструментів для економічного оцінювання та залучення джерел фінансування*.

Основні результати та положення, викладені в першому розділі, відображені автором в наукових працях [137, 138, 139, 140, 141].

РОЗДІЛ 2
АНАЛІЗ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ. МЕТОДИ ЕКОНОМІЧНОГО ОЦІНЮВАННЯ ТА ВИБОРУ ДЖЕРЕЛ ЇЇ ФІНАНСУВАННЯ

2.1 Пріоритети та важелі інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств

Аналіз пріоритетів та важелів інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств виконано у ретроспективі у розрізі її складових: інноваційна та інвестиційна, а також актуалізації пріоритетів та напрямків удосконалення важелів інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств.

Інноваційна складова. Опанування інноваційного шляху розвитку, основи якого повинні бути закладені у процесі структурної перебудови і модернізації, у першу чергу промислових підприємств, допоможуть Україні зайняти відповідне місце в світі та Європі, одночасно забезпечуючи суттєве підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки та переорієнтацію вектору розвитку економічних процесів у бік інноваційності. Нажаль, реальна ситуація на дозволяє очікувати це сьогодні: за міжнародним рейтингом Global Innovation Index 2013 від Корнельського університету, бізнес-школи INSEAD та Всесвітньої організації інтелектуальної власності WIPO [142] Україна зійшла на 71-е місце, втративши лише за один рік 8 позицій.

Однією з причин такого становища є те, що технологічна структура експорту країни є неконкурентоспроможною – велика кількість товарів промислової галузі з невисоким середнім рівнем технологічності встановлює 72,5%, тоді як частка середньо-високотехнологічних та високотехнологічних товарів складає зворотній відсоток – 27,5%. Водночас, на протязі періоду з 2003-

2013рр. наукомісткість ВВП скоротилася в 1,3 рази, а зменшення питомої ваги реалізованих інноваційних товарів на протязі зазначеного десятиліття складає 1,8 рази. Сировинно-орієнтована економіка не сприяє забезпеченню виробництва товарів з високою часткою доданої вартості, а також оновленню та модернізації виробництва.

Проте Україна володіє усіма можливостями зайняти відповідне місце на міжнародному рівні, але тільки за умовами вибору нею інноваційного шляху розвитку, основу якого повинні закласти у процес модернізації та реструктуризації економіки. Саме інноваційна складова визначає результат інтеграції України в міжнародний економічний простір в середньостроковій і довгостроковій перспективі та прискорення розвитку її економіки, що позитивно впливатиме на діяльність вітчизняних промислових підприємств.

Проте, умови ризикованості та можливості фінансово-економічної кризи, нестабільна політична ситуація вимагають від уряду терміново застосувати такі *важелі стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств*:

– забезпечити ефективне використання обмежених фінансових ресурсів;
– встановити стратегічні пріоритети державної підтримки розвитку наукової діяльності та науки в цілому.

При цьому стратегічними напрямами, які допоможуть це зробити, є: наукова обґрунтованість антикризової економічної та соціальної політики; цільовий пошук та використання нових джерел енергії, розробка та підтримка проектів з питань енергозбереження; стійкий економічний розвиток та відновлення природного середовища; фінансування комплексних досліджень за рахунок позабюджетних джерел та їх пошук і активне залучення; наукові розробки та дослідження в рамках розробки та трансферу технологій, інноваційного та технологічного оновлення промисловості та її матеріально-технічної бази.

Однак, визначення або вдосконалення пріоритетів та важелів інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств потребують також значних

змін кількох блоків: *по-перше*, фінансових, інституційних, організаційних, правових та інших важелів державного управління; *по-друге*, оновлення виробництва; по-третє, підвищення конкурентоспроможності промислової продукції на внутрішньому і зовнішньому ринках країни; по-четверте, забезпечення постійного довгострокового економічного зростання всієї виробничої сфери.

Із зовнішніх найпотужніших важелів покращення інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств *можна відзначити різноманітні державні програми,* які мають визначати основні пріоритети науково-технічної політики та основні сфери першочергової державної підтримки. Необхідно зазначити, що на державному рівні сформовано законодавче підґрунтя для здійснення реформ у машинобудівній галузі України, впровадження інноваційних процесів на промислових та інших підприємствах, зокрема [144]:

– у Державній програмі активізації економіки на 2013-2014 рр. визначені у якості напрямів забезпечення розвитку такі: розвиток конкурентоспроможного автомобілебудування, виробництва інноваційної сільськогосподарської техніки та обладнання для харчової і переробної промисловості та сільськогосподарських підприємств, забезпечення комплексної державної підтримки розвитку пріоритетних високотехнологічних галузей, розроблення та впровадження новітніх технологій, спрямованих на розвиток внутрішнього виробництва та інноваційної економіки;
– Національний план дій на 2014 р. щодо впровадження Програми економічних реформ на 2010-2014 рр. містить такі напрямки заходів, як: стимулювання розвитку інноваційного машинобудування. Це стосується а) виробництва електропоїздів та електровозів, дизельних потягів і підвищення їхньої енергоефективності та екологічності, а також б) модернізацію тепловозів, яка спрямована на зменшення витрат палива;
– Державна програма розвитку внутрішнього виробництва активізацію інноваційної діяльності у машинобудуванні визначає в якості одного з головних чинників модернізації національної економіки. Дана Програма

містить у якості заходу розроблення проекту Концепції Державної цільової науково-технічної програми розвитку машинобудування на період до 2020 р., спрямованої на розвиток машинобудівного комплексу, створення сучасних машин, механізмів та обладнання для електротехнічного, енергетичного, важкого, металургійного і транспортного машинобудування;

– Закон України «Про стимулювання розвитку вітчизняного машинобудування для агропромислового комплексу» основними напрямами державної підтримки вітчизняного машинобудування визначає впровадження нових технологій проектування та виготовлення техніки і обладнання на підприємствах сільськогосподарського машинобудування, стимулювання технічного переоснащення цих підприємств;
– прийнятий у квітні 2013 р. за основу проект Закону України «Про затвердження Загальнодержавної цільової науково-технічної космічної програми на 2013-2017 рр.» закладає базис для вдосконалення існуючих космічних систем, розроблення і виготовлення зразків космічних приладів, створення національної супутникової системи зв’язку;
– стаття 5 чинного Закону «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» визначає, що з метою поетапного забезпечення реалізації стратегічних пріоритетних напрямів інноваційної діяльності на загальнодержавному, галузевому та регіональному рівнях формуються середньострокові пріоритетні напрями інноваційної діяльності. Хоча останні до цього часу залишаються невизначеними.

Якщо інноваційна діяльність зв’язана з об'ємними інвестиціями в інноваційні розробки або продукти, тоді вона має інноваційно-інвестиційну основу та відповідну назву. В умовах розвинених ринкових відносин інноваційно-інвестиційна діяльність підприємства характеризується повною економічною самостійністю і юридичної свободою у прийнятті господарських рішень, тобто підприємство саме вирішує, які ресурси використовувати, саме визначає обсяг виробленої продукції та її цін.

Для поліпшення інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств доцільно було б застосувати важіль, під яким мається на увазі

збільшення видатків на розвиток академічної сфери, починаючи з того, що ці кошти, як правило, не лише заохочують наукову, а ще й інвестиційні галузі промисловості, а саме: машинобудування, будівництво та ін. Також такі дії дозволять:

– призупинити або взагалі не створювати інфляційний ефект;
– створити наукомісткі підприємства методом інтегрування наукових, промислових та фінансових структур;
– встановити коло галузей, що можуть стати основою для новітнього технологічного устрою економіки, та приймати участь у їх науковому забезпеченні. Слід зазначити, що важливим і необхідним є реалізація селективного розвитку технологій інноваційно-інвестиційної діяльності.

Відтак, зростання інноваційно-інвестиційного розвитку – це задача не лише економіки. Йдеться про системне об'єднання декількох чинників та передумов, таких як: макроекономічні, політичні, гуманітарні, соціально-психологічні, мікроекономічні та інституційні, оскільки лише їх сукупність здатна за допомогою інноваційного механізму запустити трансформаційний процес інноваційних змін. Необхідне також істотне оновлення системи управління науково-технічної та інноваційної сфери в Україні.

Всі ці висновки базуються на том, що сучасна інноваційна система управління застаріла та не перевищує за своїм рівнем першої половини 90-х років минулого століття.

Нажаль, стан вітчизняної інноваційної сфери останнім часом погіршується, основними причинами чого є такі [46, 56, 97, 106, 145, 148-150]:

– нестійкість економічних стимулів інноваційних процесів, які відповідають за залучення інвестиційних ресурсів;
– зменшення розміру державного фінансування науки та наукової діяльності;
– недосконалі інституційно-правові механізми, потрібні для створення ефективної системи органів публічного менеджменту, які могли б створювати стимули для інвестування та виконувати регулювання інноваційної діяльності підприємств;

– відсутність або недостатність інституційних умов для розвитку інноваційної інфраструктури (бізнес-інкубатори, технопарки, інноваційні підприємства, центри трансферу технологій та ін.);
– неефективність інституційного забезпечення трансферу технологій, невизначеність організаційно-правових засад кластерної діяльності, низькій рівень інформаційного забезпечення інноваційної діяльності.

Всі ці причини формують певні наслідки, які перешкоджають розвитку науково-дослідної та технологічної співпраці в інноваційній сфері в цілому.

На макрорівні Україна потребує становлення принципово нової дієздатної національної системи, яка буде функціонувати на ринкових засадах та домінантах самовідтворення та стане частиною соціально-політичного та економічного процесу, додаючи відповідних стимулів для інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств.

На мікрорівні особливістю організації інноваційно-інвестиційної діяльності є необхідність створення такої системи управління на промисловому підприємстві, яка буде здатна забезпечити:
– вироблення ідеї;
– реалізацію ідеї, тобто її впровадження на підприємстві.

Таким чином, інноваційно-інвестиційна діяльність охоплює науково-технічний розвиток підприємства, який заснований на інноваційних та інвестиційних процесах. Проте він гальмується за рахунок певних невирішені *проблем та перешкод*, до яких можна віднести:

а) зосередження організаційних структур великих промислових підприємств в одному місці, насамперед, у наукоємних галузях, з метою досягнення більших економічних результатів;

б) неповну реалізацію промислового потенціалу підприємств сумісно з зарубіжними партнерами;

в) відсутність у великих промислових підприємств розвинутих дослідних та конструкторських, випробувально-виробничих, інноваційних та супроводжувальних структур;

г) розрив або послаблення зв'язків з промисловими підприємствами й організаціями Російської Федерації та інших країн СНД, також ускладнення співпраці з підприємствами Донбасу та АР Криму у зв'язку з нестабільною ситуацією на сході країни, де концентрувалась значна кількість провідних високотехнологічних та наукових установ;

д) відтік з країни та постійний дефіцит кадрів, відсутність зміни поколінь, яке утворюється внаслідок зменшення кількості випускників ВНЗ;

е) відсутність фінансування з держбюджету державних і регіональних цільових програм розвитку промисловості, зокрема машинобудування, призводить до їх невиконання або малоефективного виконання;

ж) низьку платоспроможність промислових підприємств на інноваційну продукцію машинобудування, що здебільше спричинено недостатніми темпами становлення ринку інноваційної продукції в Україні, а також коливанням курсу валюти та нестабільністю банківської системи країни. Як наслідок, більшість вітчизняних товаровиробників не можуть бути рівноправними партнерами на міжнародному інноваційному ринку.

Перелічені проблеми повинна вирішити «Національна Програма науково-технічного та інноваційного розвитку України на період до 2025 року», яка має бути розроблена в найближчий час та в якій мають бути визначені основні пріоритети науково-технічної політики та основні сфери першочергової державної підтримки. Крім того, передбачена суттєво модернізована система управління науково-технологічною та інноваційною сферою, створення умов для залучення талановитої молоді в науку.

Державні джерела інвестиційної допомоги визначає закон України «Про інноваційну діяльність», остання редакція якого відбулася 5 грудня 2012 року. Він передбачає деякі види фінансової підтримки інноваційної діяльності [2]. При цьому інноваційно-інвестиційна діяльність підприємства спрямована на досягнення основної мети – забезпечення максимального прибутку, хоча відомо, що в умовах ринкової економіки джерелом прибутку стає не тільки можливість зміни цін або економія витрат, але й своєчасне оновлення продукції, появлення на

споживчому ринку відмінної продукції, що відрізняється новизною. У цьому випадку підприємства-інноватори отримують додатковий прибуток за монополію на знання – так звану «науково-технічну ренту».

Стан інноваційної діяльності в Україні відзначається [145-150]:

– низькою кількістю реалізованої інноваційних товарів. Падіння їх питомої ваги в загальних об'ємах реалізованої промисловостю продукції спричинене системним впливом множини зовнішніх та внутрішніх факторів, які стали вже традиційними, а також чинників, що виникли внаслідок глобальної фінансової кризи та закріпилися в економіці у післякризовий період. Частина реалізованої інноваційної продукції в валовому об'ємі реалізованої промислової продукції складає всього декілька відсотків, а розмір імпорту високотехнологічної продукції перевершував обсяг її власного виробництва;
– низьким рівнем інноваційної активності промислових підприємств. За часткою підприємств, що займалися інноваціями, Україна значно поступається розвиненим країнам [151], що свідчить про повільне пожвавлення інноваційної діяльності з початку посткризового етапу, проте досягнути хоча б докризових покажчиків не вдається. Не закладає основу для тривалого сталого розвитку і негативної динаміки впроваджених маловідходних та ресурсо- та енергозберігаючих новітніх технологічних процесів;
– невисоким рівнем підприємницької активності в інноваційно-інвестиційній сфері малого та середнього бізнесу, котрий є найбільш масовим, динамічним та гнучким видом організації підприємства, пріоритетом економічного зростання в європейських країнах світу. Але, як свідчить статистика, в Україні малий інноваційний бізнес не застосовує цієї функції (лише 6 % малих і 16 % середніх промислових підприємств в Україні є інноваційно-активними, тоді як у Польщі – понад 30 %) [145-147, 152].

Головним питанням в інноваційній сфері лишається невисока сприйнятливість підприємницького сектору до інновацій, що лімітує зріст продуктивності праці, зменшення енергоємності виробництва, не створюється основа для оновлення та структурної зміни економіки на більш якісну. А

модернізація динаміки економічного зросту без введення у промислове виробництво новітніх високих технологій збільшуватиме енергетичну та ресурсну витратність, знижуватиме конкурентоспроможності виробництва.

Програма економічних реформ на 2010-2014 рр. «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» [153] передбачає тотальні зміни в інноваційній сфері шляхом активізації інноваційних процесів та повноцінного використовування потенціалу науки в процесі технологічного оновлення вітчизняної економіки.

Це здатне утворити великі зміни у трендах інноваційно-інвестиційній діяльності підприємств, які зараз є проблемними. Впроваджувало інновації у 2013р. 1312 підприємств (77% загальної кількості інноваційно-активних), хоча впроваджували інноваційні види продукції 683 підприємства, кількість таких видів становила 3138 найменувань, з них 809 – машини, устаткування, апарати, прилади. Нові технологічні процеси у звітному періоді запровадили лише 557 підприємств; кількість процесів склала 1576, у тому числі маловідходних, ресурсозберігаючих – 502 [146, 149, 152].

Упровадження інновацій у 2014р. [147, 150, 152] здійснювали 75% інноваційно-активних промислових підприємств (1208). Упроваджували інноваційні види продукції 600 підприємств, кількість таких видів становила 3661 найменування (табл. 2.1), з них 1314 – машини, устаткування, апарати, прилади. Нові технологічні процеси запровадили 614 підприємств. Кількість процесів становила 1743, з них маловідходних, ресурсозберігаючих – 447 .

У 2013р. 1031 підприємство реалізувало інноваційної продукції на 35,9 млрд.грн., або 3,3% загального обсягу реалізованої промислової продукції (у 2012р. відповідно 36,2 млрд. грн. та 3,3%).

Реалізацію продукції за межі України здійснювали 344 підприємства, обсяг якої склав 44,7% від загального обсягу реалізованої інноваційної продукції, у тому числі в країни СНД – 25,3%. А у 2014р. 905 підприємств реалізували інноваційну продукцію на 25,7 млрд. грн., або 2,5% загального обсягу реалізованої промислової продукції.

Реалізацію продукції за межі України здійснювали 295 підприємств, обсяг якої становив 7,5 млрд. грн. [145, 146, 148, 149, 152]

Таблиця 2.1 – Упровадження інновацій на промислових підприємствах за 2014 рік *(джерело: узагальнено автором на підставі [145-150, 152])*

Показники	Рік		
	2012	2013	2014
1. Упроваджено (од.):			
– кількість найменувань інноваційних видів продукції;	3403	3138	3661
– з неї машин, устаткування, приладів, апаратів тощо.	942	809	1314
2. Кількість нових технологічних процесів:	2188	1576	1743
– з них маловідходних, ресурсозберігаючих	554	502	447
3. Придбано нових технологій	739	651	543

Майже кожне четверте підприємство реалізовувало продукцію, що була новою для ринку. Обсяг такої продукції склав 12,4 млрд. грн., більш ніж половину якої (53,0%) 102 підприємства поставили на експорт.

Слід зазначити, що більшість підприємств у звітному періоді (86,0%) реалізовували продукцію, яка була новою виключно для підприємства. Її обсяг склав 23,5 млрд. грн., 40,4% якої 271 підприємство реалізувало за межі України. Обсяг такої продукції на 2014 рік становив 7,1 млрд. грн., майже її половину (40%) 85 підприємств поставили на експорт. Значна кількість підприємств (787) реалізовувала продукцію, яка була новою виключно для підприємства. Її обсяг становив 18,6 млрд. грн., чверть якої (25,6%) 238 підприємств реалізували за межі України [147, 150, 152].

Внаслідок зазначеного в Україні з кожним роком скорочується кількість інноваційно-активних підприємств України, а динаміка основних показників інноваційної діяльності промислових підприємств за 1991-2013рр. свідчить про те, що їх інноваційна активність досі не досягла рівня 1991р. по жодному з аналізованих показників (табл. 2.2).

Подальше аналізування наведених даних у розрізі видів економічної діяльності показало, що показники інноваційної діяльності машинобудування України загалом вищі, ніж у промислових підприємств в цілому.

Таблиця 2.2 – Динаміка основних показників інноваційної діяльності промислових підприємств України за 1991-2013 рр. *(джерело: розраховано автором на підставі [145-147, 152, 154])*

Роки	Кількість підприємств, що впроваджували інновації		Питома вага підприємств, що впроваджували інновації, до кількості промислових підприємств		Кількість освоєних нових видів продукції		Кількість упроваджених нових видів технологічних процесів	
	од.	% до 1994 р.	%	% до 1994 р.	найме-нувань	% до 1991 р.	од.	% до 1991 р.
1991	-	-	-	-	13790	100	7303	100
1992	-	-	-	-	16408	118,9	6495	88,8
1993	-	-	-	-	15395	111,6	5085	69,6
1994	2181	100,0	26,0	100,0	13163	95,4	3559	48,4
1995	2002	91,8	22,9	88,0	11472	83,2	2936	40,2
1996	1729	79,3	19,3	74,2	9822	71,2	2138	29,3
1997	1655	75,9	17,0	65,4	10379	75,3	1905	26,1
1998	1503	68,9	15,1	58,0	10796	78,3	1348	18,5
1999	1376	63,1	13,5	51,9	12645	91,7	1203	16,5
2000	1491	68,4	14,8	56,9	15323	111,1	1403	19,2
2001	1503	68,9	14,3	55,0	19484	141,3	1421	19,4
2002	1506	69,1	14,6	56,1	22847	165,7	1142	15,6
2003	1120	51,4	11,5	44,2	7416	53,8	1482	20,3
2004	958	43,9	10,0	38,5	3977	28,8	1727	23,6
2005	810	37,1	8,2	31,5	3152	22,8	1808	24,7
2006	999	45,8	10,0	38,5	2408	17,5	1145	15,7
2007	1186	54,4	11,5	44,2	2526	18,3	1419	19,4
2008	1160	53,2	10,8	41,5	2446	17,7	1647	22,6
2009	1180	54,1	12,8	49,2	2685	19,5	1893	25,9
2010	1217	55,8	13,8	53,1	2408	17,5	2043	28,0
2011	1327	60,8	16,2	62,3	3238	23,5	2510	34,4
2012	1371	62,9	13,6	52,3	3403	24,7	2188	30,0
2013	1312	60,2	13,6	52,3	3138	22,8	1578	21,6

З табл.2.2 видно, що активне вжиття антикризових заходів, які спрямовані на стабілізацію макроекономічної становища та регенерацію стабільності у фінансовій галузі, дозволили у 2010 р. здобути за деякими показниками докризового рівня, проте становище інноваційної діяльності від 2010 р. залишилося важким та вимагає сьогодні застосування активних стимулюючих важелів з боку держави.

За попередніми даними Державної служби статистики України [152] у 2014р. інноваційну діяльність в промисловості здійснювали 1609 підприємств або 16,1% обстежених промислових підприємств (без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції).

Як результат досягнення мети Програми економічних реформ в період 2010-2014 рр. можна визначити збільшення частини інноваційно-активних промислових підприємств з 10,7 % до 16 % (табл. 2.3.), а підвищення наукоємності ВВП – з 0,95 % до 1,5 %.

Таблиця 2.3 – Розподіл промислових підприємств за показником інноваційної діяльності у 2014 р. за регіонами *(джерело: узагальнено автором на підставі [147, 150, 152])*

Області	Кількість інноваційно-активних підприємств		Обсяг реалізованої інноваційної продукції	
	усього, од.	у % до загальної кількості промислових підприємств	усього, млн. грн.	у % до загального обсягу реалізованої промислової продукції
Вінницька	46	14,2	664,1	2,3
Волинська	30	10,8	316,6	2,5
Дніпропетровська	109	13,4	1563,1	0,7
Донецька	45	14,6	1018,0	1,7
Житомирська	48	12,5	255,2	1,4
Закарпатська	16	6,0	837,6	8,4
Запорізька	108	22,9	1530,0	1,7
Івано-Франківська	99	22,8	883,2	3,8
Київська	66	11,6	897,4	2,2
м.Київ	168	21,7	1748,6	2,0
Кіровоградська	49	17,3	504,4	2,9
Луганська	16	12,2	38,0	0,2
Львівська	129	16,4	731,9	2,1
Миколаївська	67	19,9	363,8	1,5
Одеська	67	16,8	698,7	2,4
Полтавська	33	8,0	6519,5	8,9
Рівненська	45	14,9	134,6	0,8
Сумська	46	17,6	2610,7	10,4
Тернопільська	36	14,9	133,4	1,7
Харківська	191	22,4	2609,8	3,8
Херсонська	54	24,2	657,8	5,4
Хмельницька	38	11,0	162,8	0,9
Черкаська	37	10,6	556,3	1,6
Чернівецька	34	15,6	81,7	2,0
Чернігівська	32	13,1	151,7	1,0
Всього	**1609**	**16,1**	**25669,0**	**2,5**

Обстеження інноваційної діяльності в економіці України за період 2012-2014 рр. показало що за упродовж 2012-2014рр. питома вага інноваційно-активних підприємств склала 14,6%. Із загальної кількості обстежених підприємств 6,0% займалися технологічними інноваціями (продуктові та/або процесові), 5,1% – нетехнологічними (організаційні та/або маркетингові), 3,5% – технологічними і нетехнологічними (табл.2.4).

Таблиця 2.4 – Розподіл підприємств за типами інновацій та кількістю працюючих за 2014 р. *(джерело: узагальнено автором на підставі [147, 150, 152])*

	Обстежені підприємства, усього %	З них інноваційно-активні, %	У тому числі запроваджували, %		
			технологічні інновації	технологічні та нетехнологічні інновації	нетехнологічні інновації
Усього	**100**	**14,6**	**6,0**	**3,5**	**5,1**
у т.ч. з кількістю працюючих					
< 49 осіб	100	11,3	4,0	2,3	5,0
50–249 осіб	100	19,7	9,6	4,8	5,3
> 250 осіб	100	38,8	18,1	14,8	5,9

За даними обстеження 2012-2014рр., найвищий рівень інноваційної активності спостерігався серед підприємств переробної промисловості (19,5%), а найнижчий продемонстрували підприємства транспорту, складського господарства, поштова та кур'єрська діяльність – їх рівень склав 7,3% (табл. 2.5.). Більшість інноваційно-активних промислових підприємств запроваджували технологічні інновації.

Щодо пріоритетів інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств, то спостерігається обмежений розмір фінансування наукової діяльності з держбюджету. Рівень витрат на виконання наукових та науково-технічних робіт (ННТР) за рахунок державного бюджету в Україні є майже одним з найнижчих у порівнянні з європейськими країнами та іншими країнами світу ***(див. додаток А)*.**

Таблиця 2.5 – Розподіл підприємств у 2012-2014 рр. за типами інновацій та видами економічної діяльності *(джерело: узагальнено автором на підставі [145-150, 152])*

Обстежені підприємства, усього %	З них інноваційно-активні, %	У тому числі запроваджували, %		
		технологічні інновації	технологічні та нетехнологічні інновації	нетехнологічні інновації
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів				
100,0	11,9	7,3	1,9	2,7
Переробна промисловість				
100,0	19,5	9,3	5,4	4,8
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря				
100,0	18,6	12,6	3,0	3,0
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами				
100,0	10,2	6,4	1,3	2,5
Оптова торгівля, крім торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами				
100,0	11,2	2,1	2,0	7,1
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність				
100,0	7,3	2,9	1,5	2,9
Інформація та телекомунікації, крім виробництва кіно- та відеофільмів, телевізійних програм, видання звукозаписів, діяльності у сфері радіо- та телемовлення				
100,0	16,3	5,2	5,4	5,7
Діяльність у сферах архітектури та інжинірингу; технічні випробування та дослідження				
100,0	12,8	5,3	2,9	4,6
Усього				
100,0	14,6	6,0	3,5	5,1

Витрати на ННТР в Україні за 2010 р. поменшали на 3,3 % і дорівнювали 3,7 млрд. грн. (що майже 0,5% від ВВП). Так, наприклад, у кризовому 2009 р. витрати з держбюджету на ННТР в Азіатських країнах світу становили 0,77 % від ВВП, в країнах Євросоюзу – 0,74 % від ВВП [154].

Зростання економіки України в 2014 р. також не супроводжувалося активізацією фінансування державою цієї сфери. За оцінкою експертів, в країнах ЄС бюджет незначних програм складає коло 90 тис. євро, а значних – від 2 млн. євро, що в порівнянні із Україною, де бюджет найбільших фінансованих державних цільових науково-технічні програм знаходиться в межах 15-18 тис. євро (у 2010-2014 рр.) [152].

На технологічні інновації промислові підприємства витратили 9,6 млрд. грн. (11,5 млрд. грн. у 2012р.). Частка коштів на придбання машин, обладнання та

програмного забезпечення скоротилася до 58%, проте на внутрішні та зовнішні науково-дослідні розробки зросла до 17,1% (відповідно 13,7% і 3,4%); як і в попередні роки досить незначна частка коштів (0,9%) витрачається на придбання інших зовнішніх знань (придбання нових технологій). Розподіл обсягу витрат промислових підприємств за напрямами інноваційної діяльності за 2012-2014 рр. відображено на рис. 2.1.

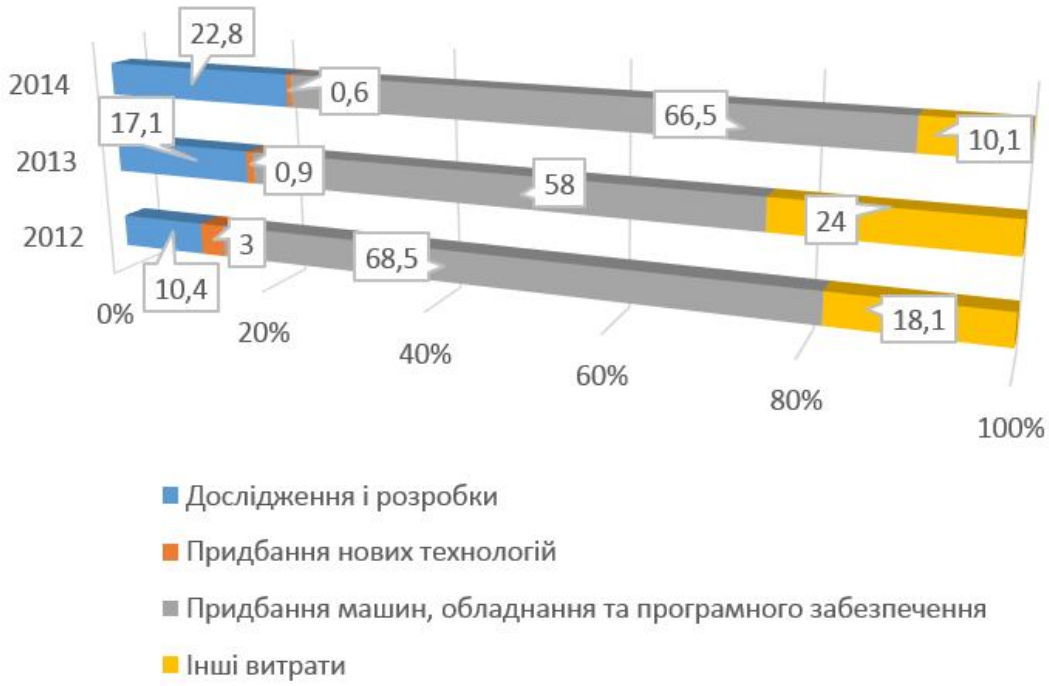

Рисунок 2.1 – Розподіл обсягу витрат за напрямами інноваційної діяльності промислових підприємств за 2012-2014 рр., % *(джерело: систематизовано автором на підставі [145-150, 152])*

На інновації у 2014 р. промислові підприємства витратили 7,7 млрд. грн., у тому числі на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення – 5,1 млрд. грн. (або 66,5% загального обсягу інноваційних витрат), на внутрішні та зовнішні науково-дослідні розробки – 1,7 млрд. грн. (22,8%), на придбання інших зовнішніх знань (придбання нових технологій) – 47,2 млн. грн. (0,6%), інші витрати становили 0,8 млрд. грн. (10,1%).

Найбільший рівень інноваційної активності промислових підприємств спостерігався в 2000р., 2002 р., 2012р. З 2013р. інноваційна активність впала.

Інвестиційна складова. Вирішення проблеми підвищення рівня інноваційно-інвестиційної активності промислових підприємств за рахунок інноваційної активності без інвестиційної підтримки не можливе. Потрібні, в першу чергу, інноваційно-орієнтовані інвестиції.

Зниження інноваційної активності в промисловості нерозривно пов'язане із зниженням інвестиційної активності.

Вирішення проблеми підвищення рівня *інноваційної активності в промисловості* є питанням активізації інвестування, причому саме інноваційно-орієнтованого.

Важливою їх частиною є капітальні інвестиції. Зростання їх обсягів у промисловості зазвичай ілюструє НТП та інноваційний розвиток. Проте обсяг капітальних інвестицій в цілому у 2014 р. впав на 24,1% відносно 2013 р., склавши 204 млрд. грн. В структурі освоєння капітальних інвестицій домінує частка промислових підприємств: у 2014 р. вона складала 40,55% їх загального обсягу.

Проте, ситуація з капітальними інвестиціями в країні є вкрай несприятливою. Дефіцит капітальних інвестицій у вітчизняній промисловості аналізувався і раніше та дістав висновку що він є одним із ключових гальм її розвитку. Так було і в попередні відносно «стабільні» роки, як до кризи, так і до початку військових дій на території України.

Збільшення розмірів капітального інвестування у промисловості зазвичай вказує на активізацію процесів розвитку, зокрема, інноваційного. Так, обсяг капітальних інвестицій, освоєних усіма підприємствами та організаціями України, з усіх джерел фінансування, за 2014 р. порівняно з 2013 р. скоротився на 24,1%, склавши 204 млрд. грн. [155].

Якщо розглядати схему освоєння капітальних інвестицій, то помітно, що найбільша частка випадає саме на промислові підприємства. В динаміці освоєння

капітальних інвестицій у промисловій галузі країни за 2010-2014рр. наведено у табл. 2.6.

Таблиця 2.6 – Динаміка капітальних інвестицій в економіці України за 2010-2014 роки *(джерело: розраховано автором на підставі [155])*

Показник	Рік				
	2010	2011	2012	2013	2014
1. Загальний обсяг капітальних інвестицій, млн. грн.	189 060,6	259 932,3	293 691,9	267 728,0	204 061,7
2. У % до минулого періоду	-	118,8	108,5	88,9	75,9
3. Обсяг інвестицій в промисловість, млн. грн.	56 725,3	89 146,3	103472,6	105593,7	82743,8
4. Частка капітальних інвестицій в промисловості, % у загальному обсязі	30	34,3	35,2	39,4	40,6
5. Індекс динаміки капітальних інвестицій в промисловості, % до попереднього періоду	-	141,6	107,5	100,3	74,3
6. Індекс динаміки капітальних інвестицій в промисловості, % до базового періоду	100	141,6	152,2	152,7	113,4

У 2014 р. спостерігалася сама активна стадія військового конфлікту на сході країни, запровадження санкцій до РФ, введених окремих обмежень на поставку деяких видів продукції машинобудування на ринок РФ, повне або часткове зупинення більшості промислових підприємств Луганської та Донецької областей. Всі це суттєво вплинуло на зменшення об'ємів промислової продукції в цілому по Україні – на 8,6%, що спостерігається в усіх показниках країни за 2014р.

Хоча зростання частки капітальних інвестицій, спрямованих на розвиток промислових підприємств, є позитивним трендом, однак з 2012р. спостерігається уповільнення зростання їх обсягів і подальше падіння на 25% у 2014 р. Це графічно відображено на рис 2.2, де за період 2010-2014рр. спостерігається постійна тенденція до спаду індексу капітальних інвестицій в промисловість до попереднього року.

У переробної промисловості в 2014 р. обсяг капітальних інвестицій скоротили підприємства різних галузях від 10,1% до 27,4%: з виробництва

електричного устаткування (33,7%), автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів (29,6%), машин та устаткування, не віднесених до інших угруповань (27,4%). Темпи скорочення інвестування підприємствами машинобудування були вищі за середні.

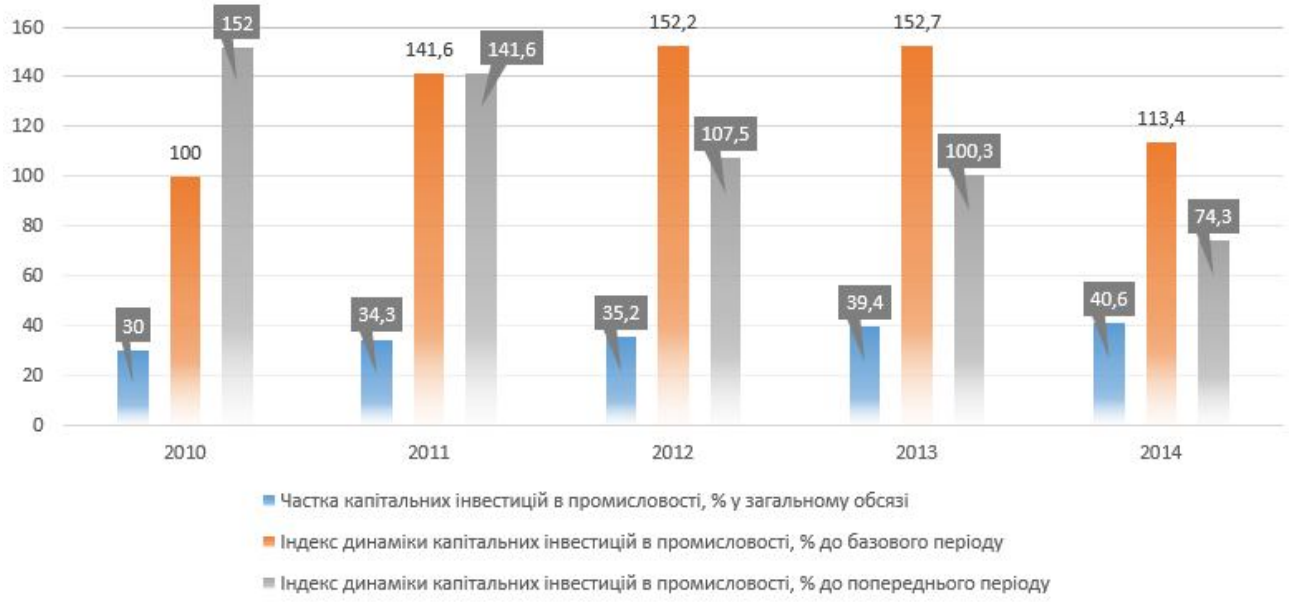

Рисунок 2.2 – Окремі показники капітальних інвестицій в промисловість за 2010-2014 рр., % *(джерело: систематизовано автором на підставі [155])*

У 2014 р. іноземні інвестори інвестували в економіку України 2451,7 млн. дол. США прямих інвестицій, тобто на 14,3% менше, ніж у 2013р., та вдвічі менше, ніж у 2011р. Серед країн інвесторів з Кіпру – 29,9%, з Німеччини – 12,5%, з Нідерландів – 11,1%. Далі йде Російська Федерація (5,9%), Австрія (5,5%), Велика Британія (4,7%), Віргінські (Британські) острови (4,4%), Франція (3,5%), Швейцарія (3,0%) та Італія (2,2%).

Проте прямі іноземні інвестиції у промисловості зменшуються, шукаючі інші, більш привабливі сфери інвестування: в 2014 р. їх було 32,3% загального обсягу інвестицій, в 2013 р. – 31,0%. Структура їх розподілу у 2013-2014 рр. також погіршилася (табл. 2.7).

Секторальне порівняння прямих іноземних інвестицій за 2012-2014рр. дає підстави стверджувати про низьку в цілому інвестиційну привабливість промислових підприємств, та машинобудування зокрема.

Таблиця 2.7 – Структура розподілу прямих іноземних інвестицій за видами економічної діяльності *(джерело: систематизовано автором на підставі [152])*

Вид економічної діяльності	Частка у загальному обсязі прямих іноземних інвестицій по роках, %	
	2013	2014
Промисловість в цілому:	31,0	32,3
- переробна промисловість;	25,3	27,4
- машинобудування (крім ремонту і монтажу машин і устаткування).	1,9	2,2

В структурі інвестування переважають матеріальні активи: у 2014 р. в них інвестовано 96,5% загального обсягу капітальних інвестицій, зокрема, 37,8% інвестовано у машини, обладнання та інвентар, транспортні засоби. Лише 3,5% – у нематеріальні активи.

Таким чином, *дістало висновку щодо уповільнення інвестиційних процесів та інвестиційної активності внаслідок низької інноваційної привабливості промислових підприємств*.

Актуалізація пріоритетів та напрямки удосконалення важелів інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств. *Для підвищення інноваційної привабливості* промислових підприємств України потрібний комплекс заходів на різних рівнях управління підприємствами. Це:

– розширення напрямків державної підтримки, що надасть певні можливості для більш повного використання інноваційно-інвестиційного і науково-технологічного потенціалу промислових підприємств;
– оновлення основних засобів, устаткування та програмного забезпечення у машинобудуванні;
– пошук та збільшення інвестицій задля здійснення технічної модернізації та прийняття до виробництва нових видів сучасної продукції, проведення науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт;
– створення енергонезалежних науково-виробничих об’єднань, які зможуть концентрувати ресурси на виробництві перспективних зразків для

забезпечення промислових підприємств за рахунок інтеграції у світові ланки з виробництва та збуту інноваційних товарів;

– створення або заохочення створених технопарків, технологічних інкубаторів, бізнес-інкубаторів, інкубаторів на базі профільних ВНЗ та провідних освітніх та науково-дослідних установ;
– удосконалення механізмів співпраці ринку освітніх послуг та ринку праці, реорганізація системи підготовки фахівців з технічних та наукових спеціальностей у промисловій галузі у відповідності з вимогами роботодавців, створення умов стажування випускників ВНЗ, коледжів та технікумів на базових підприємствах машинобудування.

Для удосконалення фінансових механізмів стимулювання інноваційної-інвестиційної діяльності необхідне застосування наступних важелів та пріоритетів [144, 145, 151, 156, 157]:

– внесення змін до Податкового кодексу України стосовно зарахування на окремий рахунок інноваційних активних підприємств, які реалізують інноваційні проекти в межах бізнес-інкубаторів або технопарків, 50% від податку на прибуток, отриманий від реалізації інноваційних проектів, за умови використовування його виключно на фінансування інноваційної, наукової та технічної діяльності;
– розробка важелів державної підтримки інноваційно-інвестиційної діяльності малих та середніх підприємств, зокрема, створення окремого фонду сприянню інноваційним підприємствам, який би здійснював придбання активів до 50% від вартості інноваційного проекту методом відкритого аукціону. Джерелом фінансування фонду може стати частка коштів від приватизації або грантів;
– скасування сплати імпортного мита та ПДВ при імпорті в Україну певних груп товарів, які не виробляються в Україні, але потрібні для технологічного переоснащення вітчизняних промислових підприємств (сировина, устаткування, обладнання, комплектуючі та інші).

Для *удосконалення інституційно-правового забезпечення* інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств необхідним є застосування наступних важелів та пріоритетів [14, 15, 23, 157, 161, 162, 163]:

- реструктуризація системи публічного менеджменту інноваційною галуззю за функціональним принципом і законодавче визначення цих оргструктур з чітким закріпленням функцій та прав кожного виконавчого органу в визначеній галузі, введення європейських принципів інституційного менеджменту методом дефініції певного алгоритму прийняття управлінських рішень, затвердження посадових інструкцій та забезпечення відповідного моніторингу і контролю за їх виконанням;
- організація при Президентові України дорадчого органу з підтримки створення та реалізації єдиної державної інноваційно-інвестиційної політики в Україні. До її складу повинні входити Прем'єр-міністр України, співробітники міністерств освіти і науки, економіки та фінансів, представники інших державних органів, соціальних організацій, провідних підприємств, закладів, організацій. Функції цих підрозділів повинні бути пов'язані з інноваціями та інвестиціями, що допомагатиме підвищенню рівня співпраці між органами влади у сфері інноваційно-інвестиційної діяльності;
- затвердження на загальнодержавному рівні середньострокових пріоритетів інноваційно-інвестиційної діяльності в рамках реальних довгострокових стратегічних пріоритетів. Це надасть право зосередити певну кількість обмежених інвестиційних ресурсів держави на головних пріоритетах розвитку та вилучити розходження між встановленими пріоритетами урядової інноваційно-інвестиційної політики та дійсними методами її реалізації;
- проведення патентних і кон'юнктурних досліджень інтелектуальних та науково-технічних ресурсів на державному рівні та маркетингових – на внутрішньому та зовнішньому ринках з метою визначення перспективних галузей науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт у промисловості, формування потенційної конкурентоспроможних товарів та послуг, прогнозування майбутнього споживчих потреб на них. Отримані результати досліджень повинні стати фундаментом інформаційної підтримки промислових підприємств.

Для *удосконалення інституційних умов розвитку інноваційно-інвестиційної інфраструктури* промислової галузі потрібно використання певних важелів та

пріоритетів [15, 23, 102, 108, 144, 151, 153, 163]:

- поновлення фінансування заходів щодо розвитку інноваційної інфраструктури у Державному бюджеті України на поточний та наступний рік, зокрема фінансування заходів Державної цільової економічної програми «Стратегія інноваційного розвитку України на 2010-2020».
- заохочення науково-дослідної та технологічної співпраці з країнами ЄС як засіб формування інформаційного простору для міжнародного трансферу технологій;
- сприяння Міністерством освіти і науки України забезпеченню державної підтримки системи професійної підготовки кваліфікованих кадрів різних спеціальностей із системою держзамовлення та працевлаштування випускників на промислових підприємствах незалежно від форм власності;
- перегляд і поліпшення системи підготовки та перепідготовки робітників для вимог промислової галузі з визначенням сучасних потреб цієї галузі. Це передбачає дуальну освіту (замовлення промислових підприємств), створення навчальних, наукових та виробничих комплексів на базі профільних ВНЗ з підготовки кадрів для промисловості;
- поліпшення зв'язків між галузевими науково-дослідними закладами та технологічними підрозділами промислових підприємств у вирішенні питань виробництва нових матеріалів і технологій, пошуку та реалізації оригінальних ідей, створення вітчизняних брендів у відповідності до тенденцій світового розвитку промислової галузі.

Відтак, ретроспективний аналіз інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств, виконаний у аспекті її пріоритетів та важелів, продемонстрував:

- по-перше, загальну зміну її пріоритетів та повільність тенденцій її зростання у останні роки,
- по-друге, значну кількість перешкод, які заважають ефективної реалізації існуючих важелів та потребують розроблення нових. Серед останніх можна виділити загальні, фінансові, інституційно-правові та інституційні, зовнішні та внутрішні;

– по-третє, висвітлена залежність інноваційної активності від інвестиційної діяльності, тобто її інвестиційного забезпечення, а також проведена за загальновідомими критеріями актуалізація пріоритетів та напрямків удосконалення важелів інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств, нажаль не здатні відобразити структурну динаміку джерел інноваційно-інвестиційної діяльності.

Джерела інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств потребують окремого, більш глибокого дослідження та систематизації в аспекті: а) класифікацій джерел, запропонованих у п.1.2 даного дослідження, та б) критеріїв їх вибору та оцінювання, обґрунтованих у п.1.3: в) систематизація методів та інструментів оцінювання власне джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності.

2.2 Аналіз складу та змін джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств. Основні напрямки взаємодії промислових підприємств з банками

Ніяке розширення, а тим більше технологічне оновлення виробництва, неможливе без інвестування, що потребує відповідних джерел фінансування, яких у вітчизняних реаліях завжди не вистачає.

Однак, вітчизняні вчені більше уваги приділяють процесу залучення інвестицій, механізмам їх розподілу та інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств в цілому, ніж аналізуванню ефективності джерел її фінансування: А. Сігайова розглядає галузевий розподіл інвестицій в основний капітал [156], Л. Мусіна аналізує шляхи активізації інвестиційної діяльності в Україні [157], В. Поколенко досліджує критерії ефективності інвесторів і підрядників, та ефективність використання інвестиції [158], С. Бушуєв [159] і У. Шарп [19] – методи управління та теоретичний базис інвестицій та їх

використання.

Однак, поглиблене вивчення останніх досліджень визначило, що певна кількість наукових робіт присвячена аналізу різних джерел інвестування в основний капітал підприємств. До цих досліджень слід віднести [160-163], основна увага в яких приділяється методам залучення й ефективності використання бюджетних, муніципальних і іноземних джерел інвестиційних ресурсів. Водночас, поза увагою науковців залишаються методи і механізми залучення заощаджень населення як джерела інвестиційних ресурсів [160].

Аналіз офіційних аналітичних даних, що надає Державна служба статистики України [152], довів, що до обсягів інвестицій в основний капітал відносяться: витрати на нове будівництво, реконструкцію, розширення і технічне переобладнання діючих підприємств всіх видів економічної діяльності, витрати на будівництво об'єктів житлово-комунального призначення, витрати на придбання машин і обладнання без здійснення капітального будівництва.

Оскільки інвестиції складаються з коштів різних видів, остільки введення основних фондів також відбувається за рахунок аналогічних видів фінансування. Інвестиції в основний капітал розподіляються на кошти: державного бюджету, місцевих бюджетів, власні кошти підприємств та організацій, іноземних інвесторів, населення на індивідуальне житлове будівництво, кредитів банків, інших джерел фінансування [164].

За такою логікою, *фінансування витрат на інноваційно-інвестиційну діяльність за джерелами* – це сума фінансування із: власних коштів, коштів державного та місцевих бюджетів, позабюджетних фондів, коштів вітчизняних та іноземних інвесторів, кредитів та коштів інших джерел.

Майже єдиним джерелом фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств, яке спрямовано на підвищення їх інноваційної активності, є капітальні інвестицій. Проте, попередній динамічний аналіз їх об'ємів у промисловості вказує на уповільнений зріст капітальних інвестицій, як у періоді 2012-2013 рр. і різке падіння у 2014 р. (на 25,7%).

Результати аналізу обсягів капітальних інвестицій за джерелами

фінансування у 2014 р. показали, що найбільша питома вага належить інвестиціям від власних коштів підприємств та організацій – 6540,3 млн. грн. або 85,0% від загального об'єму. Частка залучених та запозичених коштів для здійснення інноваційно-інвестиційної діяльності, зокрема кредитів банків, вітчизняних інвесторів тощо, становила в 2014 р. лише 8,7% або 561,1 млн. грн. Частка інвестицій з державного бюджету становить – 4,5% у 2014 р. або 349,8 млн. грн., а частка іноземних інвесторів у 2014 р. – 146,9 млн. грн.. або 1,8%.

Оскільки статистичні дані щодо фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств узагальнюються окремо, то у дослідженні також їх подано окремо за інноваційною діяльністю (рис. 2.3).

Рисунок 2.3 – Розподіл обсягу фінансування інноваційної діяльності за джерелами за 2010-2014 рр., % *(джерело: побудоване на підставі [152])*

Слід відмітити що внаслідок військового конфлікту на сході країни у 2014 р. інвестицій значно поменшало: в економіку України іноземними інвесторами вкладено 2451,7 млн. дол. США прямих інвестицій, що на 14,3% менше показника 2013 р. та майже вдвічі менше 2010 р. (табл. 2.8).

Таблиця 2.8 – Обсяги прямих іноземних інвестицій в економіці України у 2010-2014 рр. *(джерело: розроблене на підставі [149-150, 152])*

Показники	Дані по роках станом на 01.01				
	2010	2011	2012	2013	2014
1. Обсяги прямих іноземних інвестицій, млн. дол. США	40053,0	44806,0	50333,9	55296,8	58156,9
2. Прямі іноземні інвестиції, млн. дол.	4753,0	5527,9	4962,9	2860,1	2451,7
3. Індекс до попереднього року, %	100,0	116,3	89,8	57,6	85,7

У промисловість надійшло: 2013 р. – лише 31,0%, 2014 р. – 32,3% загального обсягу інвестицій. На підприємствах переробної промисловості освоювалося: в 2013 р. – 25,3% від загального обсягу прямих іноземних інвестицій, в 2014 р. – 27,4%.

Вивчення структури джерел фінансування, яка дозволяє виконати структурний аналіз джерел (табл. 2.9) дозволило виділити три стандартні типи джерел: власні, залучені та позикові в обох з відомих груп джерел.

Проте, склад цих груп містить різні по застосовності та доступності джерела. Не всі з них виконують інвестиційну функцію, хоча спроможні фінансувати певні процеси інноваційно-інвестиційних проектів. Щодо групи «Інші джерела»: це є джерела, які не заборонені законодавством України, безоплатні та благодійні внески, пожертвування установ, підприємств і громадян. Сюди також може входити одне із нових та перспективних методів фінансування інноваційної діяльності – венчурне фінансування, яке в Україні сприймається як виключно ризикове фінансування для компаній і проектів та знаходиться лише на етапи формування. Вітчизняні банки, як правило, не беруть участі в залученні венчурного фінансування.

Провадження інноваційно-інвестиційної діяльності за рахунок власних джерел фінансування – це найменш витратний шлях розвитку підприємства, який в сучасних обставинах майже не можливий. Саме тому, найбільш поширеним є варіант залучення платного і безоплатного позикового капіталу: до безоплатних

можна віднести зобов'язання, строк погашення за якими може бути відкладений за погодженням сторін; платний капітал формується з кредитів, в результаті отримання якого сплачується вартість кредиту і проценти за його користування.

Таблиця 2.9 – Структура джерел фінансування на прикладі групи «власні кошти» *(джерело: складено на підставі [160, 164, 165])*

Назва групи	Тип	Організаційна структура джерел в групі
1. Власні кошти промислового підприємства	Власні	– Власні інвестиційні ресурси підприємств; – фонди розвитку виробництва.
	Залучені	– Внески, пожертвування, продаж акцій, додаткова емісія акцій; – інвестиційні ресурси інвестиційних компаній-резидентів, у тому числі пайових інвестиційних фондів; – інвестиційні ресурси страхових компаній-резидентів; – інвестиційні ресурси недержавних пенсійних фондів-резидентів.
	Позикові	– Банківські, комерційні кредити; – бюджетні цільові кредити; – фонди венчурного капіталу; – інвестиційні ресурси іноземних інвесторів, у тому числі комерційних банків, міжнародних фінансових інститутів.
2. Кошти державного та місцевих бюджетів	Власні	– Державний бюджет; – бюджети обласні, місцеві, районні; – державний фонд фундаментальних досліджень; – державна інноваційна компанія; – позабюджетні фонди (Пенсійний фонд, Фонд соціального страхування, Державний фонд зайнятості, інші фонди); – податкові пільги для інноваційних організацій.
	Залучені	– Державна кредитна система; – державна страхова система.
	Позикові	– Державні позики (державні займи, зовнішні займи, міжнародні кредити тощо); – податковий інноваційний кредит.

Зниження рівня інноваційної активності та відповідне падіння обсягів інноваційних витрат (табл. 2.10) знизив потребу у джерелах її фінансування.

Аналіз даних табл. 2.10 показує, що у докризовий період (до 2006р. включно) динаміка інвестиційних витрат в економіку мала позитивну тенденцію з незначними коливаннями. Так, в 2006 р. обсяг капітальних інвестицій складав 148,97 млрд. грн.; в основний капітал – 125,25 млрд. грн., що становить 84,08 % , а

у 2005 р. – 111,17 млрд. грн., 93,10 млрд. грн. або 83,7 % відповідно. В 2007 р. в України надійшло за рахунок всіх джерел фінансування 222,68 млрд. грн. капітальних інвестицій, з них 84,65 % або 188,49 млрд. грн. – інвестиції в основний капітал.

Таким чином, *за ці роки структура капітальних інвестицій по напрямках майже не змінилася*.

Таблиця 2.10 – Інноваційні витрати та джерела їх фінансування у промисловості *(джерело: на підставі [149-150, 152, 165,])*

Роки	Сума іннова-ційних витрат, млн.грн	Індекси інноваційних витрат, %		Частка джерел фінансування, %			
		ланцю-гові	бази-сні	власні	державного бюджету	іноземних інвесторів	інші джерела
2000	1757,1	100,0	100,0	79,6	**0,4**	7,6	12,4
2001	1971,4	112,2	112,2	83,9	2,8	2,9	10,3
2002	3013,8	152,9	170,0	71,1	1,5	8,8	18,7
2003	3059,8	101,5	172,6	70,2	3,0	4,2	22,5
2004	4534,6	148,2	255,7	77,2	1,4	2,5	18,9
2005	5751,6	126,8	324,3	87,7	0,5	2,8	9,0
2006	***6160,0***	***107,1***	***347,3***	***84,6***	***1,9***	***2,9***	***10,7***
2007	10850,9	176,2	611,9	73,7	1,3	3,0	22,0
2008	11994,2	110,5	676,2	60,6	2,8	1,0	35,7
2009	7949,9	66,2	447,7	65,0	1,6	19,0	14,3
2010	8045,5	101,2	453,0	59,4	1,1	30,0	9,6
2011	14333,9	178,2	807,3	**52,9**	1,0	**0,4**	**45,6**
2012	11480,6	80,1	646,7	**63,9**	2,0	8,7	**25,5**
2013	9562,6	83,3	538,7	**72,9**	0,3	**13,1**	**13,7**
2014	7 700,0	80,5	438,3	**85,0**	4,5	**1,8**	**8,7**

Світова фінансово-економічна криза негативно вплинула на інвестиційну активність в Україні: у 2009 р. обсяги інвестування в основний капітал впали на 41,5 % відносно 2008р.

Пожвавлення інвестиційної активності в післякризовий період спостерігалося із суттєвим відставанням від динаміки економічного зростання

(2009-2010 рр.), що не дозволяє говорити про наявність достатнього інвестиційного ресурсу інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств.

Інвестиційні процеси випередили загальноекономічну динаміку лише у 2011 р.: приріст обсягу ВВП становив 5,3 % в першому та 3,8 % в другому кварталах, приріст промислової продукції за цей період становив 8,7 %, а зростання інвестицій в основний капітал досягло 12 % у першому та 15,9 % у другому кварталах по відношенню до відповідних періодів 2010р. Проте такі темпи зростання не є суттєвим досягненням, оскільки значною мірою обумовлені низькою базою порівняння [166].

Після 2011 р. до кінця 2013р. помітне поступове економічне зростання із збільшенням капітальних інвестицій та інвестиційних витрат, але с початком військових дій на сході України тенденція змінилась – інвестування почало різко падати.

Отже, маємо певне протиріччя: якщо порівнювати базисні інноваційні витрати, то можна помітити постійний їх зріст, навить незважаючи на негативні обставини. Втім, аналіз обсягів інвестування ланцюгових інноваційних витрат та їх динаміки засвідчує протилежне (рис. 2.4) та не дозволяє виявити його тренд з достовірною вірогідністю.

Протягом аналізовано періоду з 2000 р. таких періодів кризи та її загострення спостерігалось два – у 2008-2009 рр. та у 2014 р. Проте, якщо після першої кризи у 2010-2011 рр. спостерігалась позитивна динаміка більшості показників економічного розвитку, то криза 2014р. обіцяє бути більш тривалою, адже вона викликана неконтрольованими форс-мажорними політичними обставинами.

Основу інвестиційної діяльності підприємств складає реальне інвестування, оскільки для більшості підприємств такий вид інвестування в сучасних умовах – єдиний правильний напрямок інвестиційної діяльності.

Теоретично власні зовнішні джерела у вигляді додаткової емісії акцій можуть бути суттєвими (табл. 2.11).

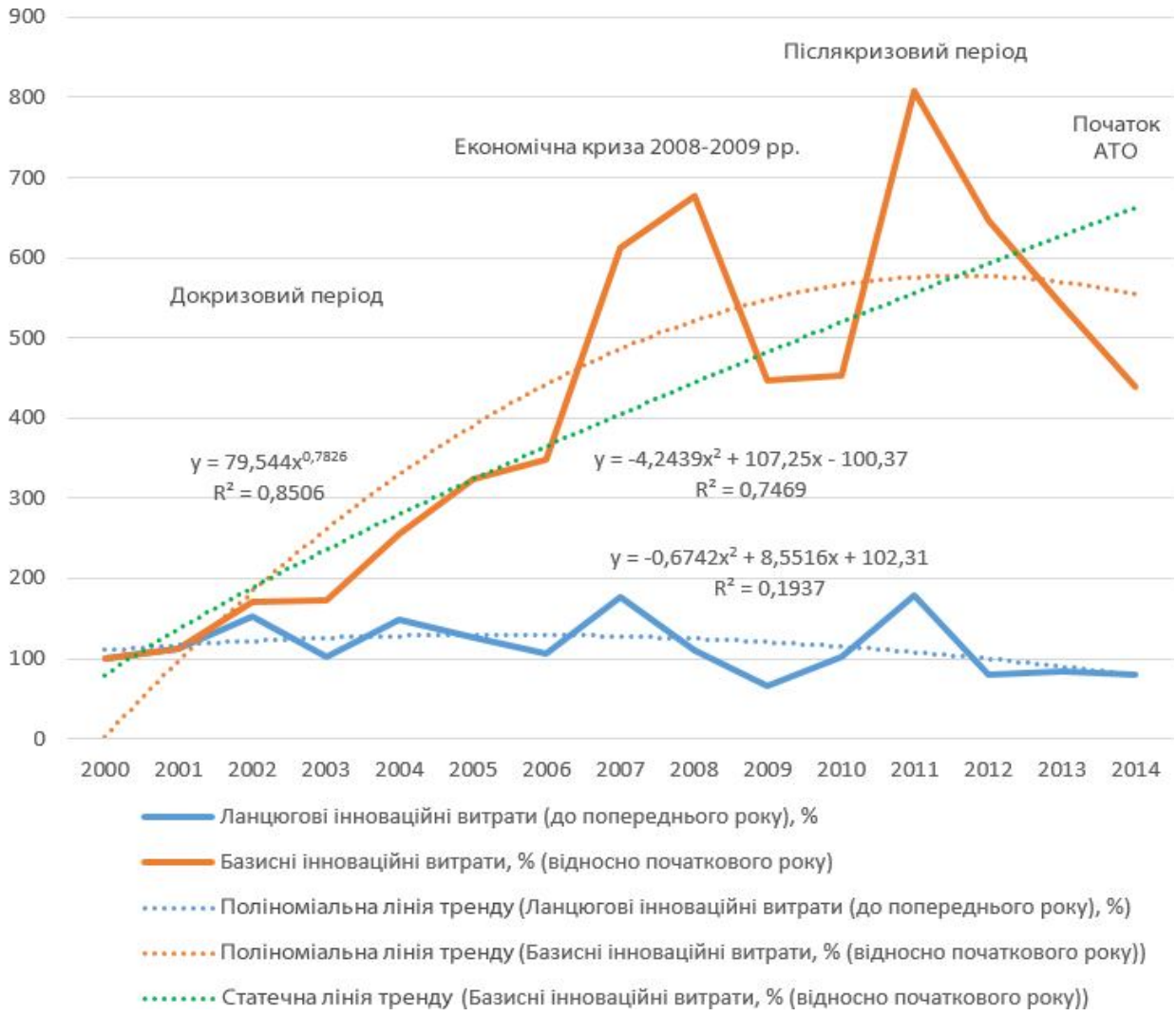

Рисунок 2.4 – Динаміка обсягів інвестування ланцюгових та базисних інноваційних витрат за 2000-2014 рр., % *(джерело: розраховано автором на підставі [149-150, 152])*

Таблиця 2.11 – Рейтинг публічних інвестиційних фондів за доходністю у 2012 р. *(джерело: розраховано автором на підставі [167])*

Назва інвестиційного фонду	Пай на дату		Приріст, %
	30.12.11 р.	27.06.12 р.	
1. Інвестиційний капітал: фонд акцій	549,6	722,0	31,38
2. Інвестиційний капітал: фонд облігацій	1128,3	1401,6	24,22
3. Оріон	1000,0	1085,1	8,51
4. ОТП Динамічний	817,9	882,8	7,93
5. Діамант-дивідендний	1543,5	1661,8	7,67
6. Діамант-інтервальний	1544,5	1662,9	7,66
7. Тройка Діалог Облігації	1080,9	1148,5	6,25

Нажаль, це джерело ресурсів доступне лише акціонерним товариствам, для яких потрібна розвинений фінансовий ринокв і компроміс між різними групами акціонерів. Останнє є проблемним для нашої країни, тому що інтереси деяких акціонерів конфліктують з інтересами інших.

На залучення джерел ІІДПП впливає територіальний або географічний чинник, тобто *щільність розташування інноваційно-активних підприємств традиційно впливає на ринок зовнішніх джерел фінансування*. Якщо в розвинутих країнах кількість інноваційно-активних промислових підприємств становить 70-80%, то в Україні цей показник у 2013 р. становив лише 16,8%: мінімум у Закарпатській області (6,9%) та максимум – у Запорізькій (28,8%). При цьому останнім часом їх кількість щороку збільшувалася та у 2013 р. значно перевищила рівень 2007 р. Винятком став кризовий 2008 р., коли їх кількість впала на 5,1%.

На регіональному рівні ситуація є дещо іншою. Так, унаслідок зменшення кількості інноваційно-активних промислових підприємств протягом кризового періоду у Вінницькій, Волинській, Закарпатській, Івано-Франківській, Львівській, Полтавській областях та м. Києві у 2013 р. їх кількість стала меншою, ніж у 2007 р. (рис. 2.5).

Рисунок 2.5 – Кількість інноваційно-активних промислових підприємств у загальній кількості промислових підприємств у 2007-2013 рр., % *(джерело: розроблене автором на підставі [168])*

Низький рівень інноваційної активності в країні пояснюється, насамперед, обмеженістю джерел її фінансування внаслідок відсутності у підприємств власних коштів, високих кредитних ставок та неможливістю отримати довгострокові кредити. Обсяги фінансування інноваційної діяльності за період 2010-2012 рр., представлені у табл. 2.12, показують що нема постійної динаміки її зросту ані в цілому, ані у розрізі регіонів.

Таблиця 2.12 – Обсяги фінансування інноваційної діяльності за період 2010-2012 рр., млн. грн. *(джерело: розраховано на підставі [168])*

Найменування регіону	Рік					
	2010		2011		2012	
	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%
1	2	3	4	5	6	7
Автономна Республіка Крим	146,8	1,8	4491,8	31,3	1808,6	15,8
Вінницька	90,1	1,1	44,5	0,3	419,3	3,7
Волинська	88,8	1,1	98,3	0,7	104,6	0,9
Дніпропетровська	379,9	4,7	950,5	6,6	1120	9,8
Донецька	786,1	9,8	2391,3	16,7	1447,6	12,6
Житомирська	28,4	0,4	758,7	5,3	72,5	0,6
Закарпатська	72,6	0,9	31,3	0,2	32,8	0,3
Запорізька	128,6	1,6	800,4	5,6	243	2,1
Івано-Франківська	2090,5	26	152,8	1,1	203,8	1,8
Київська	130,2	1,6	152,8	1,1	182,5	1,6
Кіровоградська	107,5	1,3	138,9	1	339	3
Луганська	243,1	3	167,1	1,2	328,2	2,9
Львівська	139,3	1,7	162,7	1,1	280,6	2,4
Миколаївська	519,1	6,5	403	2,8	362,2	3,2
Одеська	157	2	172,5	1,2	1497,4	13
Полтавська	124,4	1,5	186,5	1,3	126,2	1,1
Рівненська	37,9	0,5	53,2	0,4	47,9	0,4
Сумська	218,5	2,7	415,8	2,9	250	2,2
Тернопільська	8,1	0,1	69,6	0,5	84,9	0,7
Харківська	525,9	6,5	806	5,6	738,2	6,4
Херсонська	49,5	0,6	80,1	0,6	154,6	1,3
Хмельницька	749,6	9,3	898,5	6,3	225,2	2
Черкаська	14,4	0,2	35,5	0,2	92,9	0,8
Чернівецька	38,4	0,5	51,8	0,4	51,7	0,5
Чернігівська	22	0,3	49,5	0,3	39,5	0,3
м. Київ	1144,8	14,2	758	5,3	1211	10,5
м. Севастополь	4	0,05	12,9	0,1	16,5	0,1
Усього	8045,5	100	14333,9	100	11480,6	100

Аналіз даних табл. 2.12 вказує на те, що в період 2010-2012 рр. тенденція фінансування постійно змінювалась, це засвідчую відсоткове співвідношення обсягів фінансування інноваційної діяльності за регіонами (рис. 2.6).

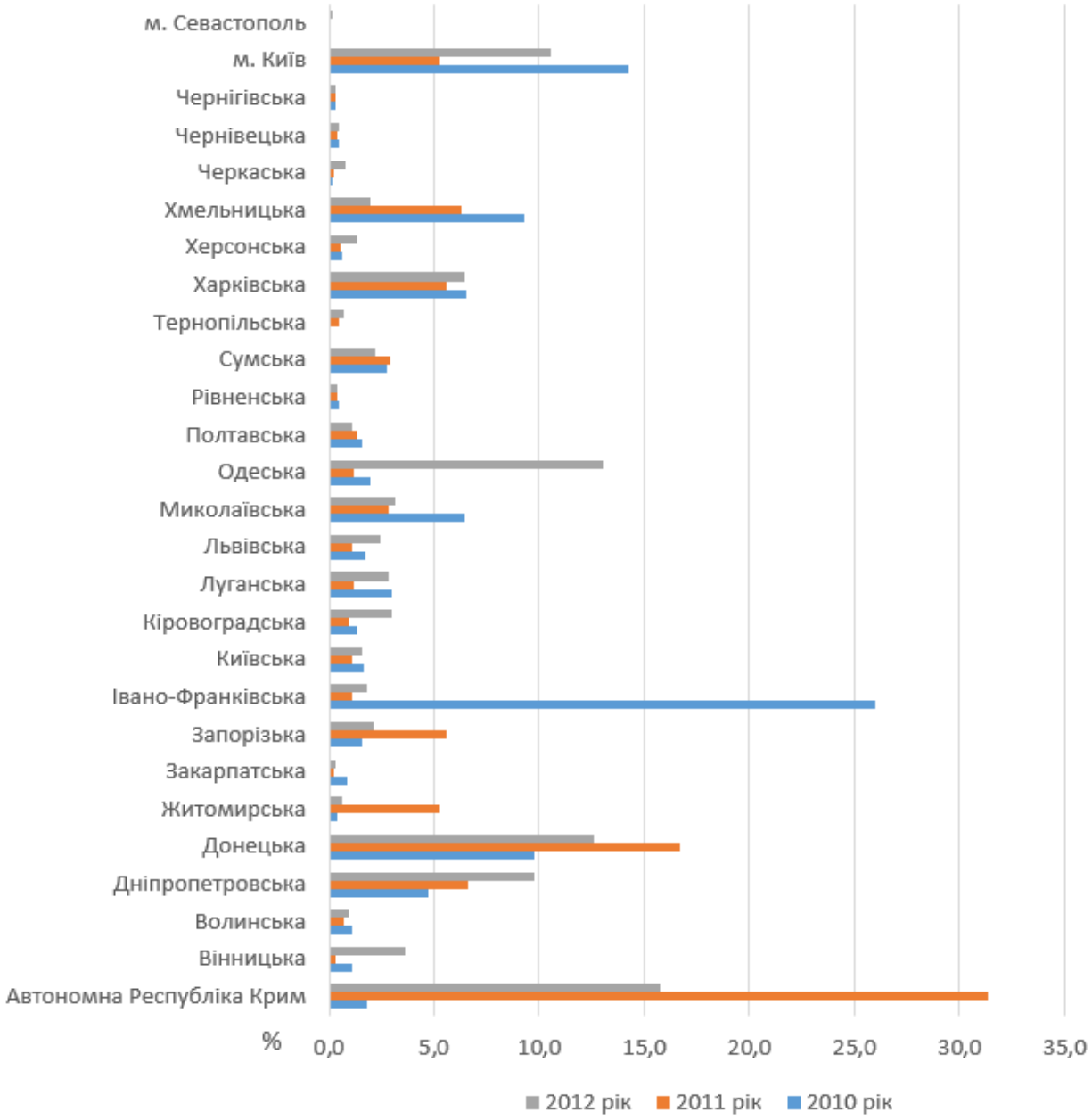

Рисунок 2.6 – Відсоткове співвідношення обсягів фінансування інноваційної діяльності по регіонах за 2010-2012 рр., % *(джерело: розроблене автором на підставі [168])*

Протягом досліджуваного періоду впровадження інноваційних видів продукції на промислових підприємствах Одеської області значно перевищувало

обсяг впровадження нових технологічних процесів. При цьому частка маловідходних, ресурсозберігаючих і безвідходних технологічних процесів у впровадженні нових технологічних процесів перевищувала частку нових видів техніки у впровадженні інноваційних видів продукції.

Інноваційно-інвестиційна діяльність промислових підприємств Одеської області у розрізі інноваційних витрат (табл.2.13) мала нестабільну динаміку: нестабільне фінансування, схильність до зниження, яка у 2011 р. знизилася проти 2010р.

Таблиця 2.13 – Витрати інноваційної діяльності промислових підприємств Одеської області за період 2000-2014 рр. *(джерело: розраховано автором на підставі [169])*

Рік	Загальна сума витрат		У тому числі за напрямами													
			Дослідження і розробки		Ндр, у тому числі				Придбання нових технологій		Підготовка виробництва для впровадження інновацій		Придбання машин та обладнання, пов'язаних з упровадженням інновацій		Інші витрати	
					Внут-рішні		Зовнішні									
	Млн. грн.	%	Млн. грн.	%	Млн. грн.	%	Млн. грн.	%	Млн. грн.	%	Млн. грн.	%	Млн. грн.	%	Млн. грн.	%
2000	3,1	100	1,4	45,2	X		X		-		0,3	9,7	1,2	38,7	0,2	6,5
2008	272,5	100	22,6	8,3	12,8	4,7	9,9	3,6	-		X	-	246,5	90,5	3,3	1,2
2009	189,7	100	11,6	6,1	9,7	5,1	1,9	1,0	0,2	0,1	X	-	176,9	93,3	1,0	0,5
2010	157,0	100	2,4	1,6	2,3	1,5	0,1	0,1	0,7	0,4	X	-	148,8	94,8	5,1	3,2
2011	172,5	100	4,4	2,6	4,3	2,5	0,1	0,1	0,03	0,0	X	-	166,7	96,6	1,3	0,8
2012	1497,4	100	26,3	1,8	4,6	0,3	21,7	1,4	1,6	0,1	X	-	1460,5	97,5	8,9	0,6
2013	91,0	100	4,4	4,8	4,0	4,4	0,4	0,4	0,02	0,0	X	-	85,5	93,9	1,2	1,3
2014	323,9	100	1,0	0,3	0,7	0,2	0,3	0,1	0,002	0,0	X	-	321,5	99,3	1,5	0,4

При цьому виробництво нових або вдосконалення існуючих засобів виробництва на результатах науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт впроваджувалося мало, тобто промислові підприємства незацікавлені у впровадженні технологічних інновацій. Відповідно, витрати підприємств в

інноваційної сфері спрямовані на придбання машин та обладнання, а дослідженням приділяється значно менше уваги (*див. табл. 2.13*).

Першочерговими проблемами розвитку інноваційної діяльності в Україні є недостатність фінансування, що спостерігається й на прикладі джерел фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств у Одеській області (табл.2.14)

Таблиця 2.14 – Порівняльна характеристика джерел фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств Одеської області та України в цілому за період 2010-2014 рр. *(джерело: розраховано автором на підставі [169])*

Показник, млн.грн.	Рік				
	2010	2011	2012	2013	2014
Загальна сума витрат на інноваційну діяльність промислових підприємств України, млн.грн./ %	8045,5/100	14333,9/100	11480,6/100	9562,6/100	7695,9/100
– по Одеській області/% від загального обсягу по Україні	157,0/2,0	172,5/1,2	1497,4/13,0	91,1/0,9	323,9/4,2
з них: власні кошти, млн.грн./ %	4775,2/59,4	7585,6/52,9	7335,9/63,9	6973,4/72,9	6540,3/85,0
– по Одеській області	107,5/68,5	147,5/85,6	135,9/9,1	88,3/96,9	320,6/98,9
з держбюджету, млн. грн. / %	87,0/1,1	149,2/1,0	224,3/2,0	24,7/0,3	344,1/4,5
– по Одеській області	2,1/1,3	-	-	-	-
з місцевих бюджетів	5,7/0,1	12,3/0,1	17,6/0,1	157,7/1,6	-
– по Одеській області	1,0/0,6	0,2/0,1	0,6/0,0	1,5/1,6	-
кошти позабюджетних фондів	-		0,02/0,0	2,1/0,0	-
– по Одеській області	-				
кошти вітчизняних інвесторів	31,0/0,4	45,4/0,3	154,5/1,3	123,7/1,3	-
– по Одеській області	-	-	-	-	-
кошти іноземних інвесторів	2411,4	56,9	994,8/8,7	1253,2/13,1	138,7/1,8
– по Одеській області	42,9/27,3	-	600,0/40,1	-	-
за рахунок кредитів	-		2407,8/21,0	630,2/6,6	-
– по Одеській області	3,5/2,2	24,7/14,3	757,1/50,6	1,2/1,3	-
з інших джерел, млн. грн. / %	735,2/9,0	6484,6/45,3	345,8/3,0	397,6/4,2	672,8/8,7
– по Одеській області	-	-	3,7/0,2	-	3,3/1,1

Аналіз даних свідчить, що серед джерел фінансування інноваційної діяльності на промислових підприємствах Одеської області у досліджений період домінували власні кошти (68,5 % – 2010 р., 85,6 % – 2011 р., найменше значення – 9,1 % – 2012 р., найбільше – 98,9 % – 2014 р.). У 2012 р. значно зросло

фінансування іноземними інвесторами (40,1%) і за рахунок кредитів (50,6%). Інші джерела фінансування є незначним, а фінансування з позабюджетних фондів та вітчизняних інвесторів взагалі відсутнє. У 2014 р. із державного і місцевих бюджетів кошти по Одеській області відсутні.

Сукупність факторів, які впливають на довгострокове банківське кредитування підприємств (рис. 2.7), пояснює хронічний дефіцит «довгих» грошей, які є джерелом кредитування капітальних вкладень у промисловість України. Це підтверджують й інші дослідження [170].

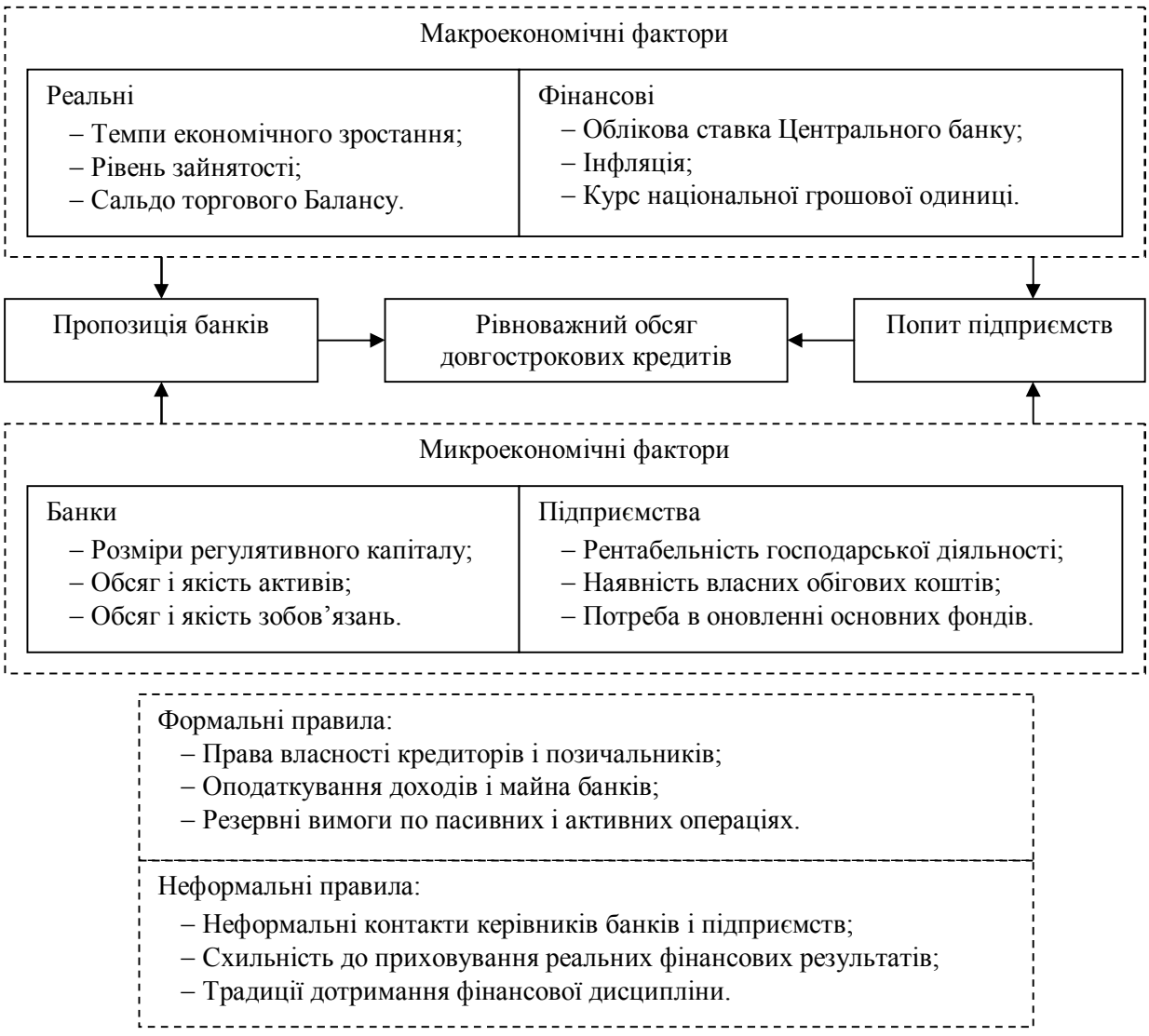

Рисунок 2.7 – Основні фактори, що визначають обсяги довгострокового кредитування підприємств України *(джерело: побудовано автором на підставі [170])*

Як видно, сукупність факторів довгострокового кредитування підприємств можна розподілити на макро- і мікроекономічні. Це демонструє, що банківські кредити як джерело фінансування залежать від суттєвих макроекономічних змін: оподаткування комерційних банків, регулювання їх діяльності за допомогою нормативів обов'язкового резервування.

Відносно інвестиційної складової інноваційно-інвестиційної діяльності: *основними напрямками інвестиційної діяльності промислових підприємств* можна відзначити такі [157, 163, 170, 171].

– збільшення капіталовкладень на технічне переозброєння і реконструкцію;
– вдосконалення технологічної структури капітальних вкладень, збільшення в їхньому складі питомої ваги засобів праці;
– зміна галузевої структури капітальних вкладень шляхом збільшення капітальних вкладень на будівництво житла, медичне обслуговування та страхування;
– задоволення попиту на промислову продукцію;
– пріоритетне забезпечення капітальним вкладенням прогресивних напрямків науково-технічного прогресу, що сприяють зниженню ресурсоємкості виробництва і підвищенню якості продукції.

При цьому інвестиційна діяльність підприємства за рахунок розглянутих джерел – це діяльність в межах адміністративних і фінансових можливостей підприємства, спрямована на його розвиток. Водночас, сьогоденна недостатність інвестиційних ресурсів в реальному секторі економіки України та значно скорочених можливостей державного інвестування значно збільшує інвестиційні та фінансові ризики для всіх учасників інноваційно-інвестиційної діяльності. Тому державна інвестиційна політика повинна бути спрямована на розроблення нових ефективних механізмів стимулювання залучення вітчизняних та іноземних інвесторів, а також на підтримку банківської системи, адже *основним джерелом запозичення коштів для промислових підприємств є банківські установи*.

Станом на 01.09.2013 р. в Україні діяло 180 банків (банківську ліцензію мали 178, з яких 1 (ПАТ «Родовід Банк») – мав ліцензію санаційного банку), у

тому числі 2 державних (ПАТ Державний ощадний банк України» і ПАТ «Укрексімбанк») і 51 банк з іноземним капіталом (з них 21 – з 100% іноземним капіталом) [172].

Загальна регіональна мережа банківського сектора в Україні містила 242 філії, 19454 відділення, 18 представництв вітчизняних банків (з них 8 – діяло за кордоном). Їх найбільша кількість знаходиться в столиці і промислово розвинених регіонах: у м. Києві зосереджено 64,7% банків; у Дніпропетровській, Донецькій, Харківській та Одеська областях – 22,7%; 91% банків-юридичних осіб зареєстровані у 6 регіонах України – м. Київ, Дніпропетровська, Донецька, Одеська, Харківська та Львівська області, в той час як в 12 регіонах з 27 взагалі відсутні регіональні банки.

Структуру кредитного портфелю банків за галузями економіки надано у табл. 2.15.

Таблиця 2.15 – Структура кредитного портфелю банків на 31.12.2011р. *(джерело: складено та розраховано на підставі [155, 173])*

Банки	Кредити юридичним особам	%, що припадає на певну галузь						
		Будівничі компанії	Харчова промисловість	Автотранспорт	Торгівля	Металургія	Нафтова та хімічна промисловість	Зв'язок та послуги
1. РАЙФФАЙЗЕН БАНК АВАЛЬ	24 803 431	5.3	8.1	н/д	10.2	0.9	0.1	15
2. УКРСИББАНК	17 779 181	8.99	24.29	9.02	24.55	7.03	10.73	н/д
3. УКРСОЦБАНК	18 772 132	9.77	13	4	17.61	3	3	13
4. АЛЬФА–БАНК	21 227 697	10	8	2	9.2	8.5	4	15
5. ПРОМІНВЕСТБАНК	21 930 988	3	2.7	0.1	5.6	6.2	9.1	3
6. ОТП БАНК	14 258 928	20	8	н/д	12	0.6	0.8	16
7. ВТБ БАНК	23 133 294	8	16.3	н/д	2	4.2	15.6	19
8. ФОРУМ	12 268 414	10	1	8.1	21	н/д	3	40

Варто зазначити, що у 2012 р. зменшилися частки найбільших банків і

змінилася трійка лідерів: місце ПАТ «Укрексімбанк» та ПАТ «Державний ощадний банк України» зайняв ПАТ КБ «ПриватБанк», а ПАТ «Укрексімбанк», який у 2010 р. та 2011 р. займав І позицію, зайняв третє місце в рейтингу банків за активами [174].

Найвдалішим у післякризовий період для інноваційно-інвестиційної діяльності в цілому був 2011р. У 2008-2011рр. у промисловому секторі економіки України левову частину інвестицій в основний капітал отримали галузі, які, за класифікацією «Організації економічного співробітництва та розвитку», є середньо- та низькотехнологічними. Це: виробництво харчових продуктів і будівництво. Водночас, галузі, які мають значно більшу частку виробництва інноваційної продукції та послуг, отримали значно менші обсяги інвестицій.

Інноваційна ефективність інвестицій теоретично є найвищою для машинобудування, хімічної та нафтохімічної промисловості і металургійного виробництва, оскільки саме ці галузі мають потенціал для забезпечення інноваційного зростання та модернізації промисловості України, генеруючи прогресивні структурні зрушення також у суміжних галузях і в технологічній базі промисловості в цілому.

Ці галузі обслуговуються майже виключно українськими банками, які входять до відомих фінансово-промислових груп («ПУМБ», «Донгорбанк» – група «СКМ», «Приват банк» – група «Приват», «КредитДнепробанк» – група «Интерпайп», «Биг-енергія», «Український кредитний банк», «Перший інвестиційний банк» – група «Київська група СДПУ(О)»).

Нижче представлено кредитний портфель банку «ПУМБ» в розрізі галузей економіки (табл. 2.16).

Протягом 2014 р. кредитна активність банківських установ була низькою, але з табл. 2.16 видно, що в банку «ПУМБ» вона збільшилась. Ця тенденція спостерігалась в усіх банках країни І та ІІ групи. Це обумовлено скороченням ресурсної бази, погіршенням кредитоспроможності позичальників та високим рівнем невизначеності щодо подальшого економічного розвитку внаслідок військових дій на сході.

Таблиця 2.16 – Кредитний портфель банку «ПУМБ» в розрізі галузей економіки за 2013-2014 рр. *(джерело: систематизовано на підставі [155])*

Одержувачі кредитів	Рік	
	2013	2014
1. Фізичні особи	5 860 538	6 757 444
2. Харчова промисловість та сільське господарство	4 741 501	6 403 639
3. Будівництво та нерухомість	3 568 428	5 454 575
4. Торгівля та агентські послуги	4 309 237	5 380 923
5. Машинобудування	1 151 503	1 963 514
6. Небанківські фінансові установи	1 187 601	1 508 461
7. Металургія	742 610	1 063 203
8. Гірничо-видобувна галузь	413 723	900 293
9. Переробка деревини	554 854	784 658
10. Транспорт, послуги зв'язку та інфраструктура	490 053	690 790
11. Хімічна галузь	135 240	128 206
12. Інше	471 142	813 552
Всього кредитів клієнтам (загальна сума)	23 626 430	31 849 258

Це змушує банки більш прискіпливо оцінювати фінансовий стан потенційних позичальників або тимчасово призупинити кредитування. Загалом, збільшення обсягу клієнтського кредитного портфеля у 2014р. відбувалось внаслідок девальвації національної валюти, що збільшило кредитні залишки в гривневому еквіваленті (рис. 2.8).

Слід констатувати, що банківська система України сьогодні діє переважно в напрямі вкладення в інвестиційні проекти як власних, так і залучених коштів (що передбачає активне фінансування банками різноманітних проектів, в тому числі й інноваційних).

Стабільність комерційних банків залежить від стабілізації економічної ситуації, яка, у свою чергу, значно залежить від ступеня стійкості й гнучкості та ефективного функціонування всієї банківської системи. При цьому стабільність та ефективність розвитку економіки багато в чому визначається рівнем її інноваційності, що й зумовлює доцільність участі банків у фінансуванні інноваційних процесів [175]. Одним з важелів, який можна застосувати, це саме *активізація участі банків у процесі інвестиційної підтримки інноваційного*

бізнесу на тлі налагодженої взаємозалежності успішного розвитку банківської системи й економіки в цілому.

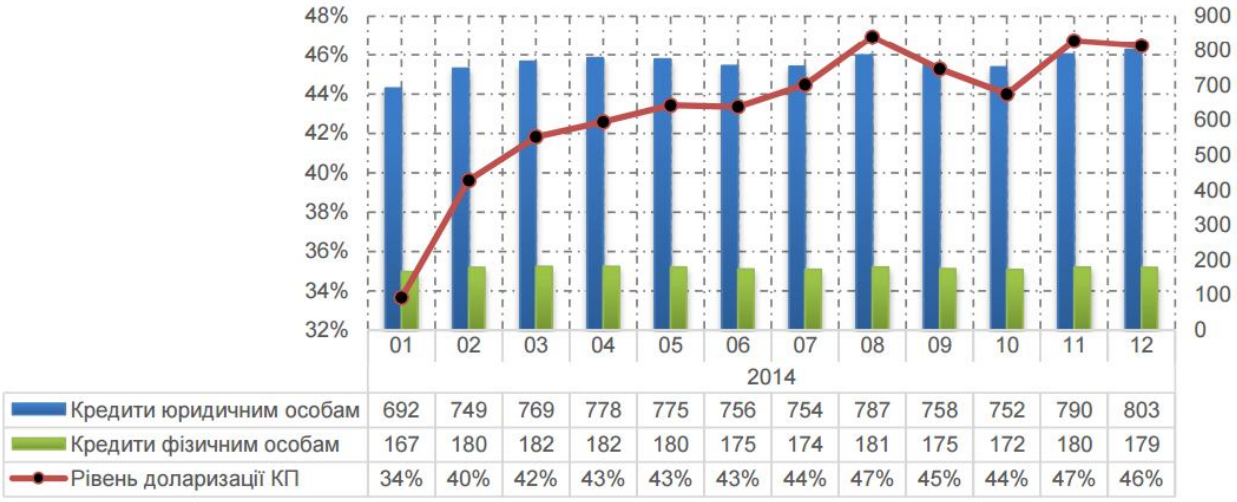

	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10	11	12
Кредити юридичним особам	692	749	769	778	775	756	754	787	758	752	790	803
Кредити фізичним особам	167	180	182	182	180	175	174	181	175	172	180	179
Рівень доларизації КП	34%	40%	42%	43%	43%	43%	44%	47%	45%	44%	47%	46%

Рисунок 2.8 – Клієнтський кредитний портфель в розрізі позичальників та рівень доларизації кредитів, млрд. грн., % (джерело: *систематизовано на підставі автором на підставі [155, 173])*

До негативних рис банківського кредитування можна віднести таке:

– по-перше, складність оформлення;
– по-друге, потенційну небезпеку того, що борг підприємства банк може переуступити недружній структурі;
– по-третє, ризик, який виникає внаслідок недостатньої кількості кредитних установ, здатних надати необхідний кредит промисловому підприємству;
– по-четверте, тривалість процесу оформлення отримання банківського кредиту.

Для інноваційних цілей підприємств вибір банків зазвичай звужений: високий ризик і тривала окупність відповідних проектів робить їх непривабливими для банків, які висувають такі вимоги для прийняття позитивного рішення про надання інвестиційного кредиту [175-176]:

– мінімальний термін існування позичальника не менше 2-х років;
– беззбитковість діяльності на протязі 5-х останніх кварталів;
– відсутність простроченої заборгованості перед бюджетом і державними органами;

- реальна вартість активів підприємства-позичальника повинна перевищувати вартість фінансування не менш ніж у 2 рази величину кредиту;
- наявність заставного забезпечення кредиту у розмірі не менше повної суми кредиту і нарахованих по ньому відсотків за 6 місяців його використання;
- грошова складова у виручці від продажів має бути не менше ніж 80 %.

Зрозуміло, що виконати такі вимоги здатне обмежене коло підприємств для обмеженого кола їх інноваційних проектів, які повинні реалізовуватися лише існуючими підприємствами та мати невисоку капіталоємність.

Причиною таких вимог банків є високі ризики, низька ефективність кредитного інвестування і тривалий термін окупності інноваційних проектів. Негативно впливає також на можливості залучення банківських кредитів невміння підприємств вірно розрахувати розмір кредиту для реалізації інноваційного проекту та термін його повернення, що створює проблему підвищення частки неповернення банківських кредитів. За таких умов більшість банків трактує кредитування інноваційних проектів як зайву діяльність на рівні благодійності.

За результатами опитування тільки 12% підприємств малого та середнього бізнесу мають бізнес-плани. Крім того, велика кількість підприємств веде подвійну бухгалтерію, тому фінансові звіти не дають достовірної інформації про ефективність їх діяльності і неможливо оцінити ризики їх кредитування. Відповідно, в процентну ставку за кредиому банки закладають високий ступінь ризику, при цьому вимагаючи від позичальника заставу, ринкова вартість якої має перевищувати суму кредиту на 20-30% [172-173, 177].

Кредитувати довгострокові інноваційні проекти комерційним банкам ще більш невигідно внаслідок розриву грошових потоків: депозитні вкладення в банках носять короткостроковий характер, обмежуючи довгострокові кредити, що передбачають великий ризик. Тому тривалі кредити надаються останнім часом, в основному, лише перевіреним підприємствам-позичальникам [172-173].

Перешкоди залучення банківських кредитів в якості джерел фінансування ІІДПП можна ще доповнити проблемами, які пов'язані передусім зі строками та вартістю кредитів, відносно обмеженими обсягами акумульованих ресурсів

(неможливість кредитування великомасштабних проектів) та порівняній складності кредитування реального виробництва.

Суттєвою причиною високої величини процентної ставки по кредитах є невеликий розмір капіталу вітчизняних комерційних банків: експерти зазначають [172, 177], що українській економіці потрібна менша кількість банків, але які б були потужними. Рівень капіталу вітчизняних банків ще дуже далекий, наприклад, від рівнів капіталу одного середнього за розміром банку в США або великого банку Європи. Вклади населення в комерційні банки України становлять 4,2 млрд. грн. (0,85 млрд. дол. США) або 6,6% лише заощаджень населення [155].

Все наголошене призводить до того, що малі та середні підприємства починають шукати інші джерела фінансування. Про це свідчать дані британського дослідження [178], яке підкреслює загальну для розвинених країн тенденцію. В опитуванні взяли участь 250 менеджерів банків, що відповідають за обслуговування малого та середнього бізнесу. Основні висновки дослідження такі:

- банки не використовують традиційні та цифрові канали для спілкування з підприємствами: 73% респондентів не контактують зі своїм менеджером;
- 67% респондентів вже розглядають можливість використання сторонніх фінансових сервісів замість рішень свого банку, а більше 50% готові змінити банк;
- 49% підприємців не змінювали фінансову установу протягом більше 5 років, а 67% готові активно співпрацювати зі своїм банком, якщо він запропонує більш ефективні інструменти для вирішення бізнес-завдань і планування.

Дослідженням встановлені нові бажанні та потреби підприємств:

- 67% хочуть використовувати інструменти і поради по веденні бізнесу та планування росту і розвитку;
- 44% вимагають, щоб банк демонстрував розуміння їхнього бізнесу;
- 30% почнуть користуватися послугами банку зі стратегією бізнес-партнера, а не провайдера фінансових операцій.

Як видно, головним висновком е те, що *поширеність цифрових сервісів*

збільшує ризик того, що підприємства будуть відмовлятися від традиційних банківських послуг. Щоб утримати клієнтів, банки повинні вибудувати нову модель взаємодії з бізнесом.

Це вже відбувається в світі та в Україні. Банки просять Нацбанк України допомогти розвивати безресурсне фінансування, тому що в умовах дефіциту ліквідності і високих ставок за кредитами банки скоротили кредитну активність, при цьому бізнес, як і раніше, потребує кредитів, хоча б для підтримки операційної діяльності. Він намагається знайти альтернативу коштовному і недоступному фінансуванню. За 2014р. гривневий кредитний портфель юридичних осіб скоротився на 7,7%, валютний – на 21%. У січні 2015р. негативна динаміка збереглася: портфель у гривні втратив ще 0,6%, а у валюті – 2,1%. Обслуговувати гривневі кредити під 25-30% річних підприємства не в змозі.

Тому *банки пропонують нові джерела фінансування – альтернативу кредитам. Це безресурсне фінансування: векселі, гарантії, торгові кредити, акредитиви.* Однією з їхніх переваг є низька вартість фінансування – лише 4-6% річних. Ці інструменти є в лінійці майже всіх великих банків, але їх популярність невелика: на долю безресурсного фінансування припадає близько 10% нових кредитів, в РайффайзенБанку Аваль до 25% кредитів агробізнесу видаються в бездокументарній формі.

Як видно, *ефективна взаємодія банків із інноваційно-активними підприємствами реального сектору економіки є необхідною умовою формування ринкової економіки і важливим елементом структурної перебудови промисловості*. Тільки за умови тривалої ефективної співпраці банків і промислових підприємств утворюються стійкі макроекономічні і мікроекономічні передумови інноваційного зростання економіки. Проте *для більш активного розвитку участі банків в фінансуванні інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств потрібні наступні заходи* [49, 166, 170, 175, 179]:

1. На державному рівні слід стимулювати створення спеціалізованих інноваційних банків. Цьому може сприяти: використання диференціації ставки податку на прибуток банків при кредитуванні високотехнологічних проектів,

залежно від напрямів використання останніми ресурсів, з наданням привілеїв, і заохочення банків купувати акції інноваційних підприємств шляхом звільнення від оподаткування тієї частини прибутків банків, що інвестується в акції зазначених підприємств. Можливо також встановлення для банків, які здійснюють кредитування інноваційних проектів, зниженої норми обов'язкового резервування.

2. Слід запровадити механізм державного страхування кредитів, виданих підприємствам, які розробляють і впроваджують інноваційну високотехнологічну продукцію й діяльність яких пов'язана зі значним інвестиційним ризиком.

3. Вітчизняним банкам необхідно більше уваги приділяти розвитку венчурних відділів в їх структурі або окремих фондів за участю банків, освоєнню і впровадженню нових кредитних технологій інноваційних проектів, нових банківських продуктів для інноваційних підприємств.

Для зменшення вартості кредитів банків як джерела фінансування ІІДПП шляхом зменшення кредитних ставок потрібно реалізувати систему заходів зниження ризику кредитування інноваційно-інвестиційної діяльності:

- організація державного страхування кредитів на інноваційні проекти;
- запровадження державних гарантій стратегічного фінансування інновацій;
- утвердження державних дотацій процентних ставок за кредитами в інноваційні проекти;
- застосування довготермінового рефінансування НБУ комерційних банків з урахуванням наявності у позичальників високоефективних стратегічних інноваційних проектів;
- потрібно зменшити ставки податку на ту частку прибутку банків, яка іде на фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності, зниження норми обов'язкового резервування ресурсів.

Підводячи підсумок аналізу зовнішніх джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств, можна узагальнити існуючі характеристики процесу їх залучення (табл. 2.17).

Таблиця 2.17 – Характеристики процесу залучення зовнішніх джерел фінансування ІІДПП *(джерело: власна розробка)*

Ефект/результат	Банківські кредити	Облігаційні запозичення	Вексельні запозичення
1. Оперативність залучення	Ні	Ні	Так
2. Довгостроковість позики	Так	Так	Ні
3. Економічна безпека	Ні	Так	Так
4. Простота обслуговування	Ні	Так	Ні
5. PR-ефект	Ні	Так	Так
6. Зарегульованість	Ні	Так	Ні
7. Наявність фінансових витрат	Так	Так	Ні
8. Можливість заміни	Так	Ні	Ні

Крім наведених джерел фінансування, можна відмітити комбіновані види залучення різноспрямованих інвестицій, які за певних умов можуть мігрувати з однієї категорії до іншої. Наприклад, це можуть робити конвертовані облігації або банківський кредит під заставу акцій підприємства.

Відтак, аналіз складу та змін джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств довів, що:

- *фінансуванням витрат на інноваційно-інвестиційну діяльність за джерелами* є сума фінансування, що складається з: власних коштів, коштів державного та місцевих бюджетів, позабюджетних фондів, коштів вітчизняних та іноземних інвесторів, кредитів та коштів інших джерел;
- в Україні спостерігається *нагальна недостатність джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств,*
- основним внутрішнім джерелом залишаються власні кошти підприємств, а банківські кредити досі залишаються головним серед зовнішніх джерел;
- останнім часом *підприємства активізувалися у пошуку джерел, альтернативних банківським кредитам*, тому *взаємодія промислових підприємств з банками має розвиватися у напрямку розвитку фінансових сервісів та розширення лінійки джерел фінансування*.

Зазначене обумовлює зростання інтересу промислових підприємств до пошуку альтернативних підходів щодо залучення джерел фінансування власної інноваційно-інвестиційної діяльності, а також методів та інструментів їх економічного оцінювання.

2.3 Систематизація методів та інструментів економічного оцінювання джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств. Диференційний підхід як альтернативний спосіб економічного оцінювання та залучення джерел

Економічне оцінювання є надважливою складовою управління підприємством, яка дозволяє виявляти та вимірювати основні причинно-наслідкові зв'язки між процесами та явищами, що відбуваються як всередині підприємства так і за його межами, а також визначити основні способи та механізми досягнення цільових орієнтирів або очікуваних результатів.

Відповідно, *економічне оцінювання джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств – це вид управлінської діяльності*, *що дозволяє за допомогою відповідних методичних інструментів виявляти і вимірювати основні причинно-наслідкові зв'язки між інноваційно-інвестиційною діяльністю та залученням джерел її фінансування, визначати всередині підприємства і за його межами основні способи та механізми досягнення цільових орієнтирів або очікуваних результатів ресурсного забезпечення інноваційно-інвестиційної діяльності в залежності від змістовності ресурсних потреб підприємств і функціональності їх джерел.*

Критеріями оцінювання доцільно висунути:

- оперативність управлінських рішень,
- ефективність управління в цілому.

В наукових джерелах з проблематики інвестицій та інновацій [4-7, 29-30, 32-33, 36, 47, 58], а також джерелам їх фінансування [14, 35, 42, 46, 48, 54], проблема вибору джерел частіше розглядається не окремо, а через вибір інвестиційних програм і інноваційних проектів за критерієм їх ефективності.

Методи економічного оцінювання джерел фінансування ІІДППП. Ретроспектива розвитку методів економічного оцінювання джерел фінансування інвестицій і інновацій [180-186] встановила, що *першими методами економічного оцінювання інвестиційних програм були наближені методи,* які передбачали певний перебір проектів або варіантів їх реалізації. Це методи: В.В. Новожилова (наприкінці 30-х – середина 40-х рр. ХХ ст.), Х. Фішеля (50-х рр. ХХ ст.), Дж. Діна (початок 50-х рр. ХХ ст.):

- метод В.В. Новожилова [184] шукав шлях реалізації проекту з врахуванням ліміту фінансування на тлі мінімізації приведених витрат за коефіцієнтом відносної ефективності капіталовкладень, який характеризує економію на собівартості на одиницю додаткових інвестицій, обумовлених переходом до більш капіталоємного їх варіанту, як критерієм оптимальності;
- метод Х. Фішеля [187] передбачає пошук кращого варіанту реалізації інвестиційного проекту з врахуванням ліміту фінансування, ставки розрахункового відсотка і мінімізації теперішньої вартості всього потоку витрат;
- Дж. Дин [188] перший висвітлив методи спільного обґрунтування інвестиційних програм і програм фінансування. Сутність його полягає у складанні програми із заданого набору інвестиційних проектів і проектів кредитування з періодом корисного використання один рік і визначенні такої ставки розрахункового відсотка, щоб всі інвестиційні проекти можна було реалізувати за рахунок проектів кредитування і власного капіталу інвестора. При цьому враховується неподільність проектів інвестування при можливості поділити проекти кредитування.

Наближені методи обґрунтування фінансування інвестицій були ефективні в умовах відсутності обчислювальної техніки та технологій автоматизованої

обробки значних обсягів інформації. В умовах змінного середовища вони застосовні частково, оскільки розроблені ними плани, що реалізуються при виконанні всіх обмежень, стають практично недієвими.

Методи схожі бажанням упорядкувати проекти за їх оцінками, сформувати відповідну програму, недооцінюванням впливу ринкових умов, критеріями оптимальності інвестиційних програм. Про це справедливо зауважили Говорушко Т.А. та Сілакова Г. В. [181], з чим ми також згодні.

Відмінності методів спостерігаються, у першу чергу, у відношенні до ліміту фінансування та застосуванням показників для опису: ліміт Дж. Дін встановлює у процесі розрахунків, інші методи – заздалегідь, а показником він обирає грошовий потік, проте як інші – інвестиційні та поточні витрати. Також спостерігається розбіжність вихідних передумов та критеріїв оптимальності: В.В.Новожилов обирає коефіцієнт порівняльної ефективності капітальних вкладень, Х. Фішел – коефіцієнт сучасної вартості ренти, Дж. Дін – ставку внутрішнього відсотка за проектами.

Другу групу методів утворюють методи обґрунтування програм інвестування та їх фінансування за критерієм покращення стану інвестора. Це методи: П.Массе [189], Х.Альбаха [190], Г.Хакса [191], Х.Вейнгартнера [192] (кінець 50-х – початок 60-х рр.), які розвивають модель Дж. Діна в напряму визначення інтенсивності використання проектів і формування програм за умови забезпечення ліквідності, максимізації досягнення цілі інвестора і не перевищення ліміту річного кредитування у плановому періоді.

Методи цієї групи почали використовувати математичні моделі при виборі інвестиційних та фінансових програм. Проте, об’єктивне існування математичних обмежень ускладнювало економічне обґрунтування, оскільки вимагало вводити заздалегідь нереальні припущення і передумови. Зокрема, пошук джерел фінансування проектів відбувався непотрібним, оскільки ліміт грошових коштів закладався першопочатково. Методи передбачали: а) подільність проектів та програм, крім довготривалого інвестування; б) домінування грошового опису (витрати-надходження грошей) над техніко-технологічним (технологічні та технічні залежності); в) самостійність інвестиційних проектів та програм; г)

обов'язковість щорічного забезпечення балансу доходів-витрат інвестора; д) критерієм оцінювання є максимізація кінцевого стану інвестора. Нажаль, методи даного типу не враховують неподільні проекти, а також ресурсні, технологічні та інші обмеження. Вони спрямовані на оцінювання більш інтенсивності виконання інвестиційних проектів та програм за умови дотримання ліквідності та ліміту кредитування на тлі максимізації кінцевого стану інвестора.

Третю групу методів, які набули найбільшого розповсюдження, *утворили модифікації методу вибору джерел інвестицій на основі певного набору характеристик*: ціна і доступність ресурсів, ризики фінансові, втрати контролю управління підприємством. Це методи М. Міллера і Ф. Модильяні [193] (1958-2001рр.), які стверджували. що в умовах ринку, при відсутності податків і транзакційних витрат, рівному доступі підприємств до кредитних ресурсів, структура капіталу не впливає на його ціну, тому потрібно шукати можливості не збільшення вартості підприємства, а ефективного управління капіталом. Це відбувається тому, що по мірі зростання частки позикового фінансування зростає ефект фінансового важеля та, відповідно, фінансовий ризик підприємства. Це призводить до зростання ціни капіталу та падіння переваг позикового фінансування. У модифікаціях їх методу частіш за все критерієм вибору джерел обирають ціну капіталу як сукупну вартість його складових: власних, залучених і запозичених джерел, яка утворює оптимальну структуру капіталу – найбільш вигідне співвідношення власних і залучених джерел. Разом з тим, відсутність абсолютно ефективних ринків, існування транзакційних витрат і податків, обмеженість доступу до кредитних ресурсів, примушує більшість значну увагу оптимізації структури капіталу. Вказані недоліки примушують шукати нові варіанти вибору джерел інвестиційної діяльності, де фокус оцінювання ширше. Дефіцит і потребу в джерелах фінансування промислові підприємства в сучасних умовах відчувають на всіх етапах здійснення інноваційно-інвестиційної діяльності, *тому доцільно розглянути економічне оцінювання всіх етапів ІІДППП взагалі та етапу залучення джерел фінансування, зокрема.*

В результаті інноваційно-інвестиційної діяльності промислові підприємства, крім економічного, можуть отримувати інші види ефектів, такі як екологічний,

науково-технічний, соціальний, ресурсний, комерційний, юридичний. У зв'язку з тим, що на результат ІІДПП впливають всі етапи діяльності, *вважаємо доцільним дослідити існуючі способи оцінювання інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств та доцільність їх застосування до етапів інноваційно-інвестиційної діяльності взагалі, та етапу залучення джерел фінансування зокрема.*

Новий поштовх оцінюванню інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств надали дослідження сучасних вітчизняних і зарубіжних вчених Скібіцького О.М. [194], Балабанова І.Т. [195], Зянька В.В. [196], Краснокутської Н.В. [197], Ілляшенка С.М. [198], Харіва П.С. [106], Чорної М.В. [199]. Аналіз їх методик оцінювання інноваційно-інвестиційної діяльності свідчить про високу активність наукового пошуку.

Разом з тим, методики аналізу інноваційної та інвестиційної діяльності переважна більшість вчених [194, 200-202] розглядає окремо, без взаємозв'язку. Існують різні думки, але відсутній єдиний підхід. Деякі автори розглядають здебільшого тільки економічне оцінювання, тоді як проблема оцінювання екологічного, науково-технічного, соціального, ресурсного та комерційного ефектів залишилася поза увагою [198, 199, 203, 204].

Так, Прохода В. і Мушников О. [83] пропонують визначення рівня стійкості інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства не інтегральним фінансово-економічним показником, а системою кількісних показників оцінки стійкості ресурсної бази підприємства: технологічних, трудових, фінансових, виробничих, інформаційних ресурсів підприємства, з подальшим визначенням їх обмежень, що дозволяє оцінити позицію конкретного промислового підприємства. Бачимо в цьому підході спроб перейти від інтегрального фінансово-економічного показника до диференційного способу оцінювання технологічних, трудових, фінансових, виробничих, інформаційних ресурсів підприємства, з подальшим визначенням їх обмежень. Але автори не розкривають застосовність даного підходу в аспекті оцінювання та залучення джерел фінансування ІІДПП.

В підході Шило С. [84] для отримання більш повної інформації щодо можливості інноваційно-інвестиційного проекту пропонується проводити SWOT-аналіз з урахуванням екологічної складової. Це цілком слушно, проте на інноваційно-інвестиційну діяльність впливають й інші чинники: юридичний, науково-технічний, кадровий, соціальний. Було б доцільно обґрунтувати виокремлення саме екологічного в сфері можливості запровадження інноваційно-інвестиційного проекту та можливості його використання у оцінюванні та залученні джерел фінансування ІІДПП.

Сиротинська Н. [75] в результаті досліджень виявила, що у процесі реалізації інновацій можуть виникнути екологічний, науково-технічний, соціальний, ресурсний, комерційний та економічний ефекти. Для виявлення цих ефектів вона пропонує проводити екологічне, науково-технічне, соціальне, ресурсне, комерційне та економічне оцінювання інновацій. Ми згодні з думкою автора щодо застосування диференційного підходу до оцінювання інновацій та залучення екологічного, науково-технічного, соціального, ресурсного, комерційного та економічного способів оцінювання. Проте сфера застосування оцінювання ефектів від інновацій потрібно розширити а всі етапи ІІДПП, а також в оцінюванні та залученні джерел її фінансування. Бабчинська О., Левченко А. [88] також підтримують диференційний підхід до оцінювання ефекту від реалізації інновацій, визначаючи науково-технічний, економічний, ресурсний, соціальний та екологічний ефекти і відповідно до них – способи оцінювання.

В.В. Валетенко [86] схиляється до оцінювання інвестиційної привабливості та ефективності напрямів інвестування, окремих програм та проектів за допомогою економічного оцінювання. При цьому всі методи поділяються автором на три групи як методи оцінки ефективності інвестицій: за допомогою співвідношення грошових надходжень (позитивних потоків) з витратами (негативними потоками); за бухгалтерською звітністю; які ґрунтуються на теорії часової вартості грошей.

Ми згодні з думкою автора щодо важливості врахування економічного фактора, але на інноваційно-інвестиційну діяльність впливають й інші чинники, як було згадано раніше. Потрібне обґрунтування домінування або достатності

оцінювання лише економічного чинника. До того ж, пропоноване врахування економічної складової розглянуто в сфері здійснення інвестиційного аналізу, оцінювання і порівнювання інвестиційної привабливості та ефективності напрямів інвестування, але не висловлюється можливість його використання в рішенні сучасного питання оцінювання та залучення джерел фінансування ІІДПП, що потребує вдосконалення.

Жук О. [90] вважає, що обґрунтування комерційних перспектив є метою маркетингового оцінювання інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств, що полягає у визначенні попиту на продукцію, впливу товарів субститутів, місткості ринку, оцінці конкурентів та ресурсів, необхідних для фінансування маркетингової стратегії підприємства, обґрунтуванні кращих способів їх залучення. Комерційний ефект, на його думку, підприємство отримає шляхом зростання конкурентоспроможності власне підприємства або його товарів та послуг в результаті здійснення інноваційно-інвестиційної діяльності на ринку.

Як бачимо, пропонується симбіоз економіко-маркетингового аналізу та оцінки, але при цьому не враховуються інші способи оцінки і не розкривається причина їх відсутності. Такий метод оцінювання застосовний до джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств, але, оскільки автор розглядає його лише в рамках інвестицій, то метод потребує адаптації.

Сурженко О. [87] в дослідженнях інноваційної діяльності наголошує на важливості юридично-правового аналізу, визначаючи правове регулювання інноваційної діяльності як юридичну регламентацію співробітництва суб’єктів діяльності при створенні, впровадженні у виробництво і ринковому просуванні інноваційного продукту. До суб’єктів інноваційної діяльності він відносить: автора; власника майнових прав на інтелектуальну власність; інвестора; підприємство, зацікавлене у впровадженні інноваційного процесу; потенційних постачальників і споживачів; державу; інших учасників інноваційної діяльності. Метою правового регулювання інноваційних відносин визначене юридичне закріплення взаємних прав та обов’язків, регламентація співробітництва суб’єктів.

Таким чином, метод оцінювання стану взаємовідносин між суб'єктами інноваційної діяльності є по суті юридично-правовим оцінюванням. Цей вважливий аспект оцінювання та залучення джерел фінансування ІІДПП, який нажаль, розглядається в рамках інновацій, хоча було б доцільно адаптувати його на всю інноваційно-інвестиційну діяльність.

На підставі проаналізованих методик оцінювання інноваційно-інвестиційної діяльності можемо зробити *такі висновки*:

- методики оцінки інноваційної та інвестиційної діяльності розглядаються окремо, не інтегруючи їх для інноваційно-інвестиційної діяльності;
- методики частково перетинаються, але жодна з них не є універсальною;
- методики на застосовуються для оцінювання інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств та залучення джерел фінансування.

Це свідчить про те, що на сьогодні існує потреба у вдосконаленому підході до оцінювання ІІДПП і залучення джерел її фінансування. Для цього в табл.2.18 зведемо види оцінювання та їх характеристики, застосовні до такого оцінювання.

Таблиця 2.18 – Характеристика видів оцінювання інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств та джерел її фінансування *(джерело: систематизовано автором на підставі [73, 83, 86-88]).*

Вид оцінювання	Характеристика оцінювання
1	2
1. Науково-технічний	Визначається відповідність інноваційно-інвестиційного проекту сучасному рівню науково-технічного прогресу, вітчизняним і світовим стандартам якості, ступеню новизни. Науково-технічний ефект досягається за рахунок удосконалення: техніко-експлуатаційних характеристик діяльності промислового підприємства; техніко-експлуатаційних та споживчих характеристик продукції промислового підприємства.
2. Екологічний	Визначаються: обсяги та технології виробництва з врахуванням сучасних вимог чинного законодавства до дотримання екологічних норм, впровадження заходів по охороні навколишнього середовища; впливом діяльності на навколишнє середовище. Основним з критеріїв оцінювання є об'єм викидів у навколишнє середовище, динаміка цих показників, їх різниця до і після впровадження заходів інноваційно-інвестиційної діяльності.

Продовження таблиці 2.18 – Характеристика видів оцінювання інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств та джерел її фінансування *(джерело: систематизовано автором на підставі [73, 83, 86-88])*

1	2
3. Соціальний	Визначається: вплив на добробут працівників підприємства та якість життя споживачів продукції. Соціальний ефект від інновацій може бути як внутрішнім (підвищення зарплат, премій тощо), так і загальнонаціональним (зростання доходів бюджету з перерозподілом їх на соціальну сферу, рівня зайнятості тощо).
4. Ресурсний	Визначається обсяг споживання конкретного виду ресурсу в інноваційно-інвестиційному процесі за критеріями наявності ресурсів, їх вартості, рівня ефективності їх використання при реалізації інновації та при виборі альтернативних варіантів інноваційно-інвестиційних рішень і способів залучення джерел їх фінансування. Ресурсний ефект виникає при зростанні техніко-економічних показників використання ресурсів в результаті здійснення інноваційно-інвестиційної діяльності.
5. Комерційний (маркетинговий)	Визначається попит на продукцію, місткість ринку, ресурси, необхідні для фінансування маркетингової стратегії підприємства, способи їх залучення. Комерційний ефект промислове підприємство отримає у випадку покращення конкурентоспроможності його товарів та послуг в результаті здійснення інноваційно-інвестиційної діяльності.
6. Економічний	Визначається економічний ефект шляхом порівняння витрат та доходів трьома групами методів: – традиційні, що дозволяють визначити економічну ефективність інновацій швидко, не враховуючи зміни вартості грошей в часі; – дисконтування, що враховують зміну вартості грошей в часі, яка здебільшого виникає під впливом інфляції та ризику; – прямих розрахунків реальної ефективності інновацій, що застосовуються вже після завершення життєвого циклу продукту.
7. Юридично-правовий	Визначається поточний стан юридичного закріплення взаємних прав то обов'язків суб'єктів інноваційно-інвестиційної діяльності та регламентації співробітництва між них в процесі діяльності на відповідність їх чинному законодавству та інтересам підприємства.
8. Інформаційний	Визначається наскільки повно промислове підприємство забезпечено інформацією та каналами інформації в аспектах науки, законодавства, сфери діяльності, економіки. А також з'ясовується, наскільки повно промислове підприємство забезпечує інформацією про себе і за якими інформаційними каналами своїх клієнтів, постачальників, робітників, мешканців регіонів, на які розповсюджується вплив інноваційно-інвестиційної діяльності підприємства.

Вибір методів оцінювання для систематизації базувався на тезі щодо прямої залежності результативності інноваційно-інвестиційної діяльності від повноти і цільової спрямованості оцінки джерел її фінансування. Можливість користуватись

кращім методом оцінювання джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності дає можливість промисловим підприємствам в більш короткі терміни приймати обґрунтовані раціональні управлінські рішення та ефективно вибирати джерела фінансування.

Інструменти економічного оцінювання джерел фінансування ІІДПП. Важливим висновком [181, 193, 205], до якого варто долучитися, є визначення *ціни джерела інвестування як витрат підприємства на його залучення, розрахованих на обсяг залучених коштів (у відсотках).*

Саме *ціна джерела є пріоритетним інструментом його економічного оцінювання,* який у процесі здійснення інноваційно-інвестиційної діяльності застосовується для:

- вибору методів і джерел фінансування базується на співставленні їх ціни;
- формування кращої структури джерел фінансування ІІДПП;
- планування бюджету капітальних вкладень;
- використання при економічному обґрунтуванні інвестицій в якості ставки дисконтування.

Ціна джерел фінансування ІІДПП може бути двох видів:

- явна ціна, коли її розраховують співставленням витрат на залучення джерела (дивіденд, відсоток тощо) із загальною сумою ресурсу;
- альтернативна або неявна ціна, коли її розраховують через можливості, втрачені в результаті використання даного джерела проти інших можливих).

Ціна джерела може розраховуватися за допомогою моделей, зокрема наведених у [181, 206] для власних джерел фінансування ІІДПП: нерозподілений прибуток та амортизаційні відрахування.

Вартість нерозподіленого прибутку як ціна джерела фінансування інвестиційної діяльності визначається запланованими на його суму виплатами власникам, яким він належить, та прирівнюється до вартості власного капіталу підприємства у плановому періоді [206]:

$$Ц_{нрп} = Ц_{фп}, \quad (2.1)$$

де $Ц_{нрп}$ – ціна нерозподіленого прибутку, %;

$Ц_{фп}$ – вартість функціонуючого власного капіталу підприємства, %.

Такий підхід дозволяє стверджувати, що при оцінці середньозваженої вартості капіталу у плановому періоді вартості власного капіталу і нерозподіленого прибутку є єдиним елементом та можуть включатися в оцінку з єдиною підсумованою питомою вагою.

Відповідно вартість функціонуючого власного капіталу у плановому періоді визначається за формулою [206; 181]:

$$Ц_{фп} = Ц_{фк} \times ПВ_{Т} \quad (2.2)$$

де $Ц_{фп}$ і $Ц_{фк}$ – вартість функціонуючого власного капіталу, у плановому та звітному періоді, відповідно, %;

$ПВ_{Т}$ – плановий темп зростання виплат прибутку власникам на одиницю вкладеного капіталу, десятковий дроб.

Вартість функціонуючого власного капіталу підприємства звітного періоду розраховується за формулою [206; 181]

$$Ц_{фк} = \frac{ЧП}{ВК} \times 100\%, \quad (2.3)$$

де $Ц_{фк}$ – вартість функціонуючого власного капіталу підприємства, %;

$ЧП$ – сума чистого прибутку, виплачена власникам підприємства за звітний період за результатами її розподілу, грн.;

$ВК$ – середня сума власного капіталу підприємства звітного періоду, грн.

Амортизація виконує на підприємстві подвійну роль: з одного боку, засобу накопичення, з іншого – витрат виробництва. Використання амортизаційних накопичень як джерело фінансування ІІДПП не пов'язано з витратами на її залучення, і тому амортизація є джерелом фінансування, найдешевшим для промислового підприємства.

Ціна зовнішнього джерела (банківський кредит; позиковий капітал, залучений шляхом емісії облігацій та привілейованих акцій; фінансовий лізинг) може розраховуватися за допомогою моделей [181, 206]: нерозподілений прибуток та амортизаційні відрахування.

Із зовнішніх джерел фінансування найбільш розповсюдженим (*див. п.2.2 дис.)* є *банківський кредит*. Його ціна визначається універсально – на основі відсоткової ставки, незважаючи на велику кількість видів, форм та умов залучення. Саме це утворює основні витрати на обслуговування кредиту, до яких додаються інші витрати підприємства (зокрема, страхування кредиту), та прибирається ставка податку на прибуток для відображення реальних витрат підприємства.

При залученні банківського кредиту на рік, його ціна визначається по формулі [206, 181]:

$$Ц_{бк} = К_{Д} \times (1 - П), \qquad (2.4)$$

де $Ц_{бк}$ – ціна банківського кредиту, %;

$П$ – ставка податку на прибуток, частка або десятковий дроб;

$К_{д}$ – відсоткова ставка за боргом, %.

Сума відсотків по банківському кредиту на виробничі потреби підприємства відноситься на зменшення оподатковуваного прибутку. У іншому випадку ціна

банківського кредиту, залученого на один рік, дорівнюватиме річній процентній ставці.

Нажаль, цей підхід не враховує інші витрати підприємства на організацію фінансування (наприклад, витрати, пов'язані з пошуком кредиту, оплатою послуг і державного мита при реєстрації застави або при оформленні поручительства).

За підходом [192, 181] з урахуванням витрат ціна банківського кредиту має такий вигляд:

$$Ц_{бк} = \frac{К_{Д} \times (1 - П)}{1 - В_{бк}}, \qquad (2.5)$$

де $Ц_{бк}$ – ціна банківського кредиту, %;

$П$ – ставка податку на прибуток, частка або десятковий дроб;

$К_{д}$ – відсоткова ставка за боргом, %;

$В_{бк}$ – рівень витрат по залученню банківського кредиту до його суми, частка або десятковий дроб.

Ціна *позикового капіталу, залученого шляхом емісії облігацій* [192, 181] оцінюється ставкою купонного відсотку по ній, що утворбє суму періодичних купонних виплат:

$$Ц_{об} = \frac{СК \times (1 - П)}{1 - В_{об}}, \qquad (2.6)$$

де $Ц_{об}$ – ціна позикового капіталу, залученого шляхом емісії облігацій, %;

$СК$ – ставка купонного відсотка за облігацією, %;

$П$ – ставка податку на прибуток, частка або десятковий дроб;

$В_{об}$ – рівень емісійних витрат відносно загального обсягу емісії, частка або десятковий дроб.

Якщо облігації продаються на інших умовах, основою їх оцінки стає загальна сума дисконту, що сплачується при погашенні облігації [192, 181]:

$$Ц_{об} = \frac{Д_р \times (1 - П) \times 100}{(Н_о - Д_р) \times (1 - В_{об})}, \quad (2.7)$$

де $Ц_{об}$ – ціна позикового капіталу, залученого шляхом емісії облігацій, %;

$Д_р$ – середньорічна сума дисконту за облігацією, грн.;

$П$ – ставка податку на прибуток, частка або десятковий дроб;

$Н_о$ – номінал облігації, що підлягає погашенню, грн.;

$В_{об}$ – рівень емісійних витрат відносно загального обсягу емісії, частка або десятковий дроб.

Ціна *фінансового лізингу* завжди містить врахування особливостей процесу формування лізингових платежів. Останні залежать від:

- розміру відсотка за кредит,
- методу нарахування амортизації, що застосовується
- лізингового відсотка за угодою,
- розміру внесеного підприємством авансу,
- терміну лізингової угоди.

Вартість фінансового лізингу як джерела фінансування ІІДПП визначають сумарні лізингові платежі за лізинговим договором без авансу за весь термін служби об'єкту лізингу. Лізингова ставка має дві, різні по суті, складові:

а) суму основного боргу (річну норму амортизації активу, залученого фінансовим лізингом, який після його оплати стає власністю орендаря;

б) вартість безпосереднього обслуговування лізингового боргу.

Таким чином, розрахунок ціни джерела ІІДПП «фінансовий лізинг» можна представити у такий спосіб [192, 181]:

$$Ц_{фл} = \frac{(ЛС - НА) \times (1 - П)}{1 - В_{фл}}, \quad (2.8)$$

де $Ц_{фл}$ – ціна позикового капіталу, залученого фінансовим лізингом, %;

$ЛС$ – річна лізингова ставка, %;

НА – річна норма амортизації активу, залученого на умовах фінансового лізингу, %;

$В_{фл}$ – рівень витрат по залученню активу шляхом фінансового лізингу, частка або десятковий дроб.

Ціна залучення *додаткового капіталу за рахунок емісії привілейованих акцій* визначається з врахуванням заздалегідь визначеного фіксованого розміру дивідендів. Це значно спрощує процес економічного оцінювання джерела, оскільки обслуговування зобов'язань аналогічно позиковому капіталу. Відмінність полягає у віднесені виплат по обслуговуванню позикового капіталу на витрати (собівартість) й їх виключенні із складу оподатковуваного прибутку. Тобто дивіденди за привілейованими акціями виплачуються за рахунок чистого прибутку підприємства. Ціна також враховує витрати на емісію акцій [192, 181]:

$$Ц_{пр} = \frac{Д_{пр} \times 100}{К_{пр} \times (1 - В_{е})}, \qquad (2.9)$$

де $Ц_{пр}$ – ціна власного капіталу, залученого через емісію привілейованих акцій, %;

$Д_{пр}$ – сума дивідендів, передбачених до виплати контрактними зобов'язаннями емітента, грн.;

$К_{пр}$ – сума власного капіталу, залученого емісією привілейованих акцій, грн.;

$В_{е}$ – рівень витрат на емісію акцій до загального обсягу емісії, частка або десятковий дроб.

Ціна додаткового капіталу, залученого шляхом емісії простих акцій (додаткових паїв), розраховується за формулою [192, 181]:

$$Ц_{па} = \frac{К_{а} \times Д_{па} \times ПВ_{Т} \times 100}{К_{па} \times (1 - В_{е})}, \qquad (2.10)$$

де $Ц_{па}$ – ціна власного капіталу, залученого шляхом емісії простих акцій (додаткових паїв), %;

$К_а$ – кількість додатково емітованих акцій, одиниць;

$Д_{па}$ – сума дивідендів, виплачених на одну просту акцію у звітному періоді (або виплат на одиницю паїв), грн.;

$ПВ_т$ – плановий темп виплат дивідендів (відсотків за паями), частка або десятковий дроб;

$К_{па}$ – сума власного капіталу, що залучається шляхом емісії простих акцій (додаткових паїв), грн.;

$В_е$ – рівень витрат на емісію акцій (додаткових паїв) до загального обсягу емісії, частка або десятковий дроб.

В інноваційно-інвестиційній діяльності підприємство використовує не ціни окремих джерел акціонерного, позикового та іного капіталу, а середню ціна сукупного капіталу заданої структури. Оскільки ціна кожного із розглянутих джерел фактично є дохідністю відповідного джерела фінансування ІІДПП, то сукупну ціну всіх залучених джерел можна визначити як середню арифметичну зважену – показник WACC (Weighted Average Cost of Capital) [6; 181]:

$$WACC = \sum_{i=1}^{m} r_i \times d_i \text{ ,} \qquad (2.11)$$

де $WACC$ – середньозважена вартість капіталу, %;

r_i – необхідна дохідність (норма прибутку) по капіталу, що надійшов з *і-го* джерела;

d_i – частка капіталу (інвестиційних ресурсів) , що надійшов з *і-го* джерела.

Основнимим чинниками, що впливають на середньозважену ціну капіталу є такі:

– притаманні джерелу, тобто його характеристики: ціна і частка кожного з джерел у структурі фінансового забезпечення інвестицій;

– зовнішні: рівень інфляції, податкові пільги по залученню певних джерел фінансування ІІДПП, існуючі ризики тощо.

Показник середньозваженої ціни капіталу виконує *дві ролі*:

– ставки дисконтування – при економічному обґрунтуванні інноваційно-інвестиційних проектів,
– критерію вибору джерел – при формуванні їх оптимальної структури.

Підвищення ефективності використання джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств неможливе без визначення їх оптимального обсягу та структури. Оптимізацію можна здійснювати за різними критеріями, основним з яких є саме ціна джерела або інвестиційного ресурсу. Її мета – це вибір одного або декількох джерел ІІДПП за заздалегідь встановленими критеріями та урахуванням існуючих обмежень. В процесі оптимізації структури джерел фінансування ІІДПП досягається *дві цілі*:

– раціональне співвідношення власних і залучених інвестиційних ресурсів,
– диверсифікація залучених джерел фінансування ІІДПП за окремими кредиторами та потоками майбутніх платежів для забезпечення фінансової стійкості і платоспроможності підприємства.

Аналіз джерел ІІДПП за наведеними інструментами виконано на прикладі виборки підприємств Одеського регіону [137], який довів, що: а) характеристика ІІДПП за змістовністю ресурсних потреб 35 підприємств та функціональністю джерел їх задоволення, дозволяє визначити в якості тенденції ІІДПП пошук альтернативних шляхів її ресурсного забезпечення; б) *існуючі інструменти економічного оцінювання джерел фінансування ІІДПП практично побудовані на врахуванні двох важливих аспектів: економічного змісту ціни та її звязку з витратами, пов'язаних з залученням джерел*. Цей підхід дуже простий і зрозумілий, проте його практичне застосування вимагає додаткових розрахунків та застосування різноманітних способів розрахунку питомої ваги окремих джерел. Однак, *ціна як інструмент економічного оцінювання не забезпечує оцінку інших умов залучення та характеристик джерел фінансування ІІДПП з позицій підприємства*: доступності джерела; наслідки використання джерела.

Характеристика ІІДПП за змістовністю ресурсних потреб 35 підприємств та функціональністю джерел їх задоволення (табл.2.19), дозволяє визначити в якості тенденції ІІДПП пошук альтернативних шляхів її ресурсного забезпечення та можливість їх залучення.

Як видно з табл.2.19, деякі інші витрати 2-4 *(позичка – (*))* не можуть мати альтернативні ресурси, оскільки їх натуральна форма (грошова) визначена з самого початку.

Таблиця 2.19 – Характеристика ІІДПП вибірки з 35 підприємств за змістовністю ресурсних потреб та функціональністю джерел їх задоволення *(джерело: власна розробка)*.

Існуючі ресурсні потреби підприємств	Покриття потреб з джерел, %			
	фінансових		альтернативних	
	власних	зовнішніх	власних	зовнішніх
Всього по розділу 1	34,1		35,6	
1. Матеріальні потреби: – сировина та основні матеріали; – купівельні напівфабрикати та комплектуючі; – паливо, енергія, запчастині, будівельні матеріали; – тара й тарні матеріали; – допоміжні матеріали.	10,4	23,7	25,3	10,3
Всього по розділу 2	5,0		–	
2. Всі витрати на оплату праці, заробітна плата, заохочення, оплата відпусток тощо.	3,0	2,0	–*	–*
Всього по розділу 3	2,5		–	
3. Витрати соціальні заходи: відрахування на пенсійне забезпечення, страхування та ін.	1,0	1,5	–*	–*
Всього по розділу 4	7		–	
4. Витрати на амортизацію.	5,0	2,0	–*	–*
Всього по розділу 5	6,5		9,3	
5. Інших операційні витрати (відрядження, гарантійний ремонт, послуги банків, відсотки по кредитам, управління сертифікація, консультаційні послуги та ін.).	1,2	5,3	1,2	5,3
Всього по розділам 1, 2, 3, 4, 5	20,6	34,5	28,9	16,0
Всього по джерелам зі 100%	55,1		44,9	

Аналогічно витрати на оплату праці, амортизацію та соціальні витрати, хоча є приклади й іншого (відстрочка платежу, бартер, фірмові подарунки).

Диференційний підхід до економічного оцінювання та залучення

джерел. Для усунення перелічених недоліків пропонується диференційний підхід до економічного оцінювання та залучення джерел, який дозволяє проранжувати джерела фінансування не тільки з позицій кількісного аналізу, а й з врахуванням якісних факторів, що впливають на прийняття інноваційно-інвестиційних рішень. Основою його запровадження та підтвердженням доцільності є результати експертних оцінок та потенційні можливості застосування організаційних рішень щодо зміни джерела ресурсів. Так, з 21 елементу інших витрат (табл.2.20) для 11 елементів можна залучати альтернативні ресурси, зокрема відстрочку платежу.

Таблиця 2.20 – Можливості залучення джерел фінансування ІІДПП в частині інших операційних витрат *(джерело: власна розробка)*

Склад елементів витрат інших операційних витрат	Види ресурсів
1	2
1. Оплата засобів виробництва.	Фінансові та альтернативні (є можливість відстрочки платежу)
2. Витрати, пов'язані з управлінням виробництва.	
3. Витрати на оплату, на гарантійний ремонт.	
4. Оплати за реєстрацію статутних документів.	
5. Витрати на виготовлення бланків цінних паперів, а також інші витрати, пов'язані з емісією цінних паперів.	
6. Оплата робіт (послуг) консультаційного та інформаційного характеру, пов'язаних із забезпеченням виробництва, збереженням та реалізацією продукції, включаючи послуги відносно зміни структури управління приватизованим підприємством, а також передбачених законодавством обов'язкових аудиторських перевірок.	
7. Оплата робіт на сертифікацію продукції.	
8. Плата за використання і обслуговування технічних засобів управління обчислювальних центрів, вузлів зв'язку, засобів сигналізації.	
9. Оплата вартості ліцензії та інших державних дозволів для ведення господарської діяльності підприємства.	
10. Витрати на перевезення робітників до місця роботи і назад.	
11. Витрати на реалізацію продукції.	
12. Нарахування на заробітну плату і авторські винагороди творчим працівникам, що перераховуються у фонди творчих спілок України відповідно до законодавства.	Фінансові
13. Витрати на відрядження.	
14. Витрати обов'язкового страхування майна підприємства.	
15. Оплата послуг комерційних банків.	
16. Оплата відсотків за фінансовими кредитами.	
17. Сума сплачених орендатором відсотків (винагороди) за використання наданих в оперативну та фінансову оренду основних фондів.	

Продовження таблиці 2.20 – Можливості залучення джерел фінансування ІІДПП в частині інших операційних витрат *(джерело: власна розробка)*

1	2
18. Платежі за викиди та скиди забруднюючих речовин в навколишнє природне середовище, розміщення відходів та інші види шкідливого впливу в межах ліміту. 19. Витрати на оприлюднення річного звіту. 20. Оплата конференційних платежів за використання природних копалин; витрати внаслідок технічного браку, витрати на операції зі скляною тарою, виплати на відшкодування збитку, завданого здоров'ю робітника внаслідок виконання ним трудових обов'язків. 21. Податки (за винятком передбачених Законом України «Про оподаткування прибутку підприємств»).	Фінансові

Обмеження джерел фінансування та ускладнення умов інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств обумовлює доцільність застосування диференційного підходу до економічного оцінювання та залучення джерел не лише великими підприємствами, а й середніми і малими. Припущення перевірено в процесі опитування керівництва групи підприємств методом очного анкетування, яке проводилося автором у 2012р. у межах наукових досліджень КНЦ «Політех-Консалт» ОНПУ методів управління промислових підприємств, що охопили, зокрема, інноваційний контролінг [207], економічне оцінювання джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності [208, 209] та деякі інші напрями).

Основні завдання експертного опитуванні визначені такі:

– оцінка розуміння управлінським персоналом підприємства ролі економічного оцінювання для залучення джерел фінансування ІІДПП;
– дослідження потреб підприємств різного розміру і цілей інноваційно-інвестиційної діяльності щодо диференційного залучення джерел;
– встановлення очікувань результатів від впровадження диференційного підходу до економічного оцінювання та залучення джерел;
– встановлення перешкод впровадження диференційного підходу;
– визначення переліку проблем, що виникають при його впровадженні.

Скорочена характеристика експертів, що приймали участь у анкетуванні та опитуванні:

– склад та кількість залучених експертів – 35 осіб, кожний з яких представляв 1 вітчизняне підприємство Одеської області (5 великих, 8 середніх, 14 малих, 8 мікро- (фізичні особи-підприємці)). Підприємства мали різні форми власності та знаходилися на різних стадіях розвитку;
– структурна характеристика представників групи експертів: 14% – великих підприємств, 23% – середніх, 40% – малих, 23% – мікропідприємств.

Дані о підприємствах, що обрані базою дослідження:

– всі підприємства здійснювали інноваційно-інвестиційну діяльність тривалий час, крім 7% мікропідприємств, що знаходяться ще на стадії започаткування бізнесу;
– для виявлення відмінностей у потребах промислових підприємств в вибірка охопила підприємства інших видів основної діяльності: виробництво – 66%, торгівля – 17%, будівництво – 11%, ремонт – 6%;
– для збереження варіативності ресурсів ІІДПП та збільшення достовірності результатів досліджень перевага віддавалася підприємствам, що здійснюють додаткові види діяльності: з 35-х підприємств вибірки інші види продукції виробляє – 6% підприємств, продає іншу або супутню продукцію – 23%, надає ремонтні послуги – 20%;
– структура вибірки за розміром та видами діяльності підприємств така: 100% великих підприємств є виробничими, 60% з них здійснюють також ремонт. Середніми є 75% виробничих та 25% будівельних підприємств, 25% з яких виробляють іншу продукцію, 38% здійснюють ремонт, а 13% – торгівлю. Малими і мікропідприємствами, відповідно, є 58% і 50% виробничих, 21% і 38% – торгівельних, 14% і 0% будівельних, 7% і 12% з них здійснюють ремонтні роботи;
– чистоту результатів опитування забезпечує збереження домінуючої роль виробничих підприємств (їх у виборці більш 50%).

Результати опитування (табл.2.21) висвітлюють, що більшість підприємств

знаходяться на стадіях стабільності і зростання. Лише 7% мікропідприємств знаходяться на стадії народження, маючи середні або високі темпи розвитку, а 12% середніх і 14% малих підприємств – на стадії занепаду з низькими темпами розвитку. Рівень автоматизації управління на підприємствах є нерівномірним: використовують програмні продукти різної функціональності 60% великих і 75% середніх підприємств, а 70% малих – не застосовують жодного.

Більшість опитуваних знає в цілому про економічне оцінювання джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності (94%), проте 75% представників мікропідприємств – з цією проблемою не знайомі, оскільки не залучають зовнішніх ресурсів.

Водночас, опитувані по-різному сприймають його змістовність, визначаючі його як: обов'язкову функцію управління підприємством – 64% опитуваних; разовий управлінський захід – 5% опитуваних; інструмент контролювання інвестиційних проектів підприємства – 43% опитуваних, інструмент контролювання фінансів підприємства – 37% опитуваних, інструмент розроблення плану та контролю відхилень стратегії – 3% опитуваних.

Оцінюючи потреби підприємств у економічному оцінюванні джерел фінансових та альтернативних ресурсів встановлено, що: його потребує більшість підприємств (88%), зокрема 93% малих і 60% мікропідприємств;

На вибір організаційної форми оцінювання впливає розмір підприємства: а) створення спеціального підрозділу або групи обрали всі великі та середні підприємства; б) делегування його функцій окремим менеджерам – 12% середніх підприємств та 43% малих; в) введення в якості додаткового завдання бухгалтеру вважає доцільним 63% мікропідприємств.

Автоматизацію розрахунків з оцінювання обрало 78% опитуваних: 100% великих і середніх підприємств, більшість малих та мікро (65% і 60%).

Як видно, *на потреби підприємств стосовно економічного оцінювання джерел фінансування впливають цілі та умови його запровадження, на які впливають розмір підприємства та готовність системи управління до його впровадження*.

Таблиця 2.21 – Результати опитування щодо ролі економічного оцінювання джерел фінансування в процесі інноваційно-інвестиційної діяльності та стан потреб щодо його впровадження *(джерело: власна розробка)*

Критерій	Значення за розміром підприємства, %				Кількість/ частка у загальному обсязі, %
	Великі	Середні	Малі	Мікро-	
1. Кількість досліджених підприємств, одиниць/%	5/14	8/23	14/40	8/23	35/100
2. Основний вид економічної діяльності підприємств: Виробництво / Торгівля / Будівництво / Ремонт	100/0/0/0	75/0/25/0	58/21/14/7	50/38/0/12	66/17/11/6
3. Додаткові види діяльності: Виробництво / Торгівля / Будівництво	0/0/60	25/13/38	0/29/7	0/38/0	6/23/20
4. Стадія бізнесу: Народження / Зростання / Стабільність / Занепад	0/20/80/0	0/25/63/12	0/36/43/14	7/0/10/0	3/23/65/9
5. Темп розвитку підприємства: Високий / Середній / Низький	60/40/0	50/38/12	43/43/14	0/100/0	40/51/9
8. Рівень автоматизації функцій управління: Ручний / АРМ (автоматизовані системи) / Автоматизований локально	40/40/20	25/25/50	71/7/21	100/0/0	63/14/23
9. Чи знаєте Ви про існування та зміст економічного оцінювання джерел фінансування ІІДПП: Так/Ні	100/0	100/0	100/0	25/75	94/6
10. Як Ви розумієте економічне оцінювання джерел? Це: – обов'язкова функція управління	60	50	43	25	64
– разовий управлінський захід	0	0	7	0	5
– інструмент контролювання інвестиційних проектів підприємства	40	50	43	38	43
– інструмент контролювання фінансів підприємства	60	50	43	0	37
– інструмент розроблення плану та контролю відхилень стратегії	0	0	0	13	3
11. Чи здійснюється на підприємстві економічне оцінювання будь-якого ресурсу або економічний аналіз в цілому: Так, перше / Так, друге / Ні	40/60/0	75/25/0	21/0/79	10/10/0	37/14/49
12. Чи потрібне економічне оцінювання джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності Вашому підприємству: Так/Ні	100/0	100/0	93/7	60/40	88/12
13. Чи потрібне економічне оцінювання джерел альтернативних ресурсів інноваційно-інвестиційної діяльності Вашому підприємству: Так/Ні	100/0	100/0	93/7	60/40	88/12
14. Хто здійснює роботи з економічного оцінювання: Деякі працівники частково / Спеціальний підрозділ або група / Бухгалтер	0/100/0	0/100/0	43/0/57	0/0/60	20/50/20
15. Чи потрібно оцінювання автоматизувати на підприємстві (Так/ні)	100/0	100/0	93/7	60/40	78/22

Узагальненням результатів опитування щодо причин запровадження економічного оцінювання джерел ресурсів визначені *пріоритетні економічні та управлінські передумови його впровадження на підприємстві* (табл. 2.22).

Таблиця 2.22 – Пріоритетні економічні та організаційні передумови впровадження економічного оцінювання джерел ресурсів промисловими підприємствами *(джерело: власна розробка)*

Передумови (причини)	Частка опитуваних, %
Економічні	
1. Високий рівень витрат на ІІДПП та їх зростання	54
2. Збитковість або низька рентабельність та платоспроможність	33
3. Низькі показники ІІДПП та розвитку відносно конкурентів	69
Управлінські	
4. Постійні зміни зовнішнього середовища та потреби у ресурсах	92
5. Неефективність методів планування, обліку, контролю та аналізу джерел інноваційно-інвестиційної діяльності	68

До основних та найбільш вагомих передумов (причин) впровадження економічного оцінювання джерел ресурсів інноваційно-інвестиційної діяльності респонденти віднесли такі:

- у групі економічних причин: а) низькі показники ІІДПП та розвитку відносно конкурентів (69%) та б) високий рівень витрат на ІІДПП та їх зростання (54%), внаслідок специфіки промислового виробництва, яка полягає у високій матеріало-, трудо- і фондомісткість промислової продукції вітчизняних виробників;
- у групі організаційних причин: а) постійні зміни зовнішнього середовища та потреба у ресурсах (92%); б) неефективність методів планування, обліку, контролю та аналізу інноваційно-інвестиційної діяльності (68%).

Підприємства сподіваються, що економічне оцінювання джерел ресурсів зменшуватиме витрати, водночас удосконалюючи управління інноваційно-інвестиційною діяльністю (табл.2.23).

Таблиця 2.23 – Очікувані результати від впровадження економічного оцінювання джерел ресурсів ІІДПП *(джерело: власна розробка)*

Очікуваний підприємствами результат	В цілому, у загальному обсязі, %
1. Підвищення рівня фінансової результативності (зростання прибутку, рентабельності діяльності та виробництва)	81
2. Зменшення витрат на ІІДПП та оптимізація грошових потоків	74
3. Раціональний розподіл і використання ресурсів у інвестиційних проектах	70
4. Оперативність управління процесом залученням джерел ресурсів та його коригування в режимі реального часу	53
5. Посилення обґрунтування управлінських рішень стосовно здійснення ІІДПП	47
6. Підвищення рівня рентабельності інноваційної продукції	34
7. Покращення платоспроможності підприємства в цілому	33
8. Економія ресурсів підприємства	24
9. Удосконалення інформаційного забезпечення ІІДПП	22

З результатів опитування *(див.табл.2.23)* випливає, що найбільш очікуваними результатами від нововведення є:

– економічні, тобто результати та витрати ІІДПП (зростання прибутку, рентабельності діяльності та виробництва) – 81%, зменшення витрат на ІІДПП та оптимізація грошових потоків (71%) та раціональний розподіл і використання ресурсів у інвестиційних проектах (70%). Ці очікування домінують над управлінськими;
– управлінські: тобто покращення та прискорення управління процесом залученням джерел ресурсів та його коригування (53-47%).

Наведене є вагомими аргументами того, що *промислові підприємства, які здійснюють інноваційно-інвестиційну діяльність потенційно готові до впровадження управлінської інновації у вигляді застосування економічного оцінювання джерел ІІДПП на основі диференційного підходу*.

У підсумку, можна стверджувати, що:

– економічне оцінювання джерел фінансування ІІДПП – це вид управлінської діяльності, що дозволяє за допомогою відповідних методичних інструментів виявляти і вимірювати основні причинно-наслідкові зв’язки між інноваційно-

інвестиційною діяльністю та залученням джерел її фінансування, визначати всередині підприємства і за його межами основні способи та механізми досягнення цільових орієнтирів або очікуваних результатів ресурсного забезпечення інноваційно-інвестиційної діяльності в залежності від змістовності ресурсних потреб підприємств і функціональності їх джерел.

- *систематизація методів та інструментів економічного оцінювання ІІДПП дозволила виявити їх три групи*, які послідовно розвивалися і застосовувалися до економічного оцінювання інвестиційних програм, інвестицій та інновацій. Це: наближені методи, методи обґрунтування програм інвестування та їх фінансування за критерієм покращення стану інвестора та модифікації методу вибору джерел інвестицій на основі певного набору характеристик. Однак, оскільки методики для оцінювання ІІДПП та залучення джерел її фінансування ці методи не застосовували;
- ціна джерела є пріоритетним інструментом його економічного оцінювання, який у процесі здійснення інноваційно-інвестиційної діяльності застосовується для: вибору методів і джерел фінансування; формування кращої структури джерел фінансування ІІДПП; планування бюджету капітальних вкладень; використання при економічному обґрунтуванні інвестицій в якості ставки дисконтування. В існуючих підходах ціна не надає оцінку доступності та наслідки використання джерела фінансування ІІДПП;
- *диференційний підхід є альтернативним і доцільним способом економічного оцінювання та залучення джерел*. Він дозволяє встановити ранг джерел фінансових ресурсів з врахуванням якісних факторів, що впливають на обґрунтування та прийняття інноваційно-інвестиційних рішень. Застосування диференційного підходу до економічного оцінювання джерел фінансових та альтернативних ресурсів ІІДПП дозволяє: визначити реально необхідний, значно менший, загальний обсяг грошових коштів для ІІДПП; збільшити варіанти залучення джерел ресурсів та оцінити альтернативні ресурси та їх джерела, необхідні для ІІДПП; скоротити тривалість вибору та оцінювання джерел, зменшити їх вартість.

Висновки до розділу 2

Дослідження стану та тенденцій інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств і методів економічного оцінювання та вибору джерел її фінансування визначило наступне:

1. Ретроспективний аналіз *пріоритетів та важелів інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств* довів: по-перше, повільність тенденцій її зростання та зміну пріоритетів на тлі застосування застарілих та недосконалих важелів, по-друге, значну кількість загальних, фінансових, інституційно-правових та інституційних, зовнішніх і внутрішніх перешкод, які заважають ефективної реалізації існуючих важелів, потребуючи розроблення нових. Повільність тенденцій зростання інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств спостерігається як в цілому, так і в галузевому та регіональному вимірі.

2. Висвітлена *залежність інноваційної активності підприємств від інвестиційної діяльності, тобто її інвестиційного забезпечення*. Проведення за загальновідомими критеріями актуалізації пріоритетів та напрямків удосконалення важелів інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств, нажаль, не здатне відобразити реальну структурну динаміку джерел інноваційно-інвестиційної діяльності. Проте, воно надає підстави стверджувати, що низький рівень інноваційно-інвестиційної активності в країні в цілому пояснюється, насамперед, нагальною недостатністю джерел її фінансування внаслідок відсутності у промислових підприємств власних коштів, високих кредитних ставок та неможливістю отримати ними довгострокові кредити.

3. Аналіз *складу та змін джерел фінансування інноваційно-інвестиційної активності підприємств* довів, що у фінансуванні домінують їх власні кошти. Тобто основним внутрішнім джерелом, якого не вистачає сьогодні промисловим підприємствам для здійснення інноваціно-інвестиційної діяльності, залишаються власні кошти підприємств, а головним серед зовнішніх джерел досі залишаються банківські кредити, які недоступні більшості підприємств внаслідок високих

кредитних ставок та вимог до отримання кредитів. Характеристика інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств за змістовністю ресурсних потреб підприємств та функціональністю джерел їх задоволення, що виконана у дослідженні на базі вибірки з 35 вітчизняних промислових підприємств, дозволяє визначити в якості тенденції інноваційно-інвестиційної активності, яка посилюється останнім часом, пошук альтернативних шляхів її ресурсного забезпечення.

4. Оскільки ефективна *взаємодія банків із інноваційно-активними підприємствами* є необхідною умовою ринкової економіки і важливим елементом структурної перебудови промисловості, то у досліджені визначені та проаналізовані її основні напрями. Доведено, що економічна криза та інфляція разом з одночасним скороченням ресурсної бази, погіршенням кредитоспроможності позичальників та високим рівнем невизначеності щодо подальшого економічного розвитку внаслідок військових дій на сході країни негативно вплинули на банківські установи.

5. Можна констатувати, що банківська система України сьогодні діє переважно в напрямі вкладення в інвестиційні проекти, як власних, так і залучених коштів, що передбачає активне фінансування банками різноманітних проектів, в тому числі й інноваційних. Це змушує банки прискіпливіше оцінювати фінансовий стан потенційних позичальників або тимчасово призупинити кредитування. Збільшення обсягу клієнтського кредитного портфеля відбувалось практично лише внаслідок девальвації національної валюти, що збільшило кредитні залишки в гривневому еквіваленті. Проте встановлено, що обслуговувати гривневі кредити під 25-30% річних підприємства не в змозі, тому *банки пропонують як альтернативу кредитам їм нові джерела – безресурсне фінансування: векселі, гарантії, торгові кредити, акредитиви.*

6. Встановлено, що поширеність цифрових сервісів збільшує ризик того, що підприємства будуть відмовлятися від традиційних банківських послуг. Тому, щоб утримати їх в якості клієнтів, банки повинні вибудувати нову модель взаємодії з бізнесом. Оскільки *останнім часом підприємства активізувалися у*

пошуку джерел, альтернативних банківським кредитам, остільки взаємодія промислових підприємств з банками має розвиватися у напрямку розвитку фінансових сервісів та розширення лінійки джерел фінансування.

7. Економічне оцінювання – це надважлива складова управління промисловим підприємством, яка дозволяє виявляти, кількісно та якісно вимірювати причинно-наслідкові зв'язки між процесами та явищами зовнішнього та внутрішнього зхарактеру, визначити основні способи та механізми досягнення цілей розвитку або запланованих результатів діяльності. Відповідно, *економічне оцінювання джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств визначено як вид управлінської діяльності, що дозволяє за допомогою відповідних методичних інструментів виявляти і вимірювати основні причинно-наслідкові зв'язки між інноваційно-інвестиційною діяльністю та залученням джерел її фінансування, визначати всередині підприємства і за його межами основні способи та механізми досягнення цільових орієнтирів або очікуваних результатів ресурсного забезпечення інноваційно-інвестиційної діяльності в залежності від змістовності ресурсних потреб підприємств і функціональності їх джерел*.

8. *Систематизовано методи та інструменти економічного оцінювання підприємствами джерел фінансування інноваційно-інвестиційної активності*. Ретроспектива розвитку методів економічного оцінювання джерел фінансування інвестицій і інновацій встановила, що *першими методами* економічного оцінювання інвестиційних програм були наближені методи, які передбачали певний перебір проектів або варіантів їх реалізації. *Другу групу методів* утворюють методи обґрунтування програм інвестування та їх фінансування за критерієм покращення стану інвестора. *Третю групу методів*, які набули найбільшого розповсюдження, утворили модифікації методу вибору джерел інвестицій на основі певного набору їх характеристик: ціна і доступність ресурсів, фінансові ризики, ризик втрати контролю управління підприємством.

9. Обґрунтовано, що існуючі інструменти економічного оцінювання джерел фінансування інноваційно-інвестиційної активності побудовані на врахуванні двох

важливих аспектів: економічного змісту ціни та її зв'язку з витратами, пов'язаними з залученням джерел. Проте в існуючих методиках оцінювання джерел ціна як інструмент економічного оцінювання не забезпечує оцінку інших умов залучення та характеристик джерел фінансування інноваційно-інвестиційної активності з позицій підприємства: доступності та наслідки використання певного джерела. Тобто потрібний інший підхід.

10. Відповідно, *обґрунтовано диференційний підхід до економічного оцінювання та залучення джерел як альтернативний спосіб економічного оцінювання та залучення ресурсних джерел*. Він дозволяє встановити ранг джерел фінансових ресурсів з врахуванням якісних факторів, що впливають на обґрунтування та прийняття інноваційно-інвестиційних рішень. Основою його запровадження та підтвердженням доцільності є результати експертних оцінок. Вибір методів оцінювання для систематизації базувався на тезі щодо прямої залежності результативності інноваційно-інвестиційної діяльності від повноти і цільової спрямованості оцінки джерел її фінансування.

Зазначене обумовлює зростання інтересу промислових підприємств до пошуку альтернативних підходів щодо залучення джерел фінансування власної інноваційно-інвестиційної діяльності, а також методів та інструментів їх економічного оцінювання. Відтак, робоча гіпотеза дисертації має вагомі аргументи на підтримку.

Основні результати та положення, викладені в другому розділі, відображені автором в наукових працях [190, 210-218].

РОЗДІЛ 3
ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИБОРУ ТА ЕКОНОМІЧНОГО ОЦІНЮВАННЯ ДЖЕРЕЛ ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

3.1 Проблемно-цільовий вибір джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств в залежності від цілей та завдань розвитку підприємства та його концептуальна модель

Проблемно-цільовий вибір джерел фінансування ІІДПП в умовах дефіциту джерел унеможливлюють всебічний розвиток підприємства. Тому доцільно визначити пріоритетні цілі інноваційно-інвестиційного розвитку, які найчастіше висувають промислові підприємства, та саме для їх досягнення запропонувати проблемно-цільовий вибір джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств *[10; 11]*.

Теоретичним базисом запропонованого проблемно-цільового вибору джерел фінансування ІІДПП є:

- обґрунтування ієрархії понять джерел ресурсного забезпечення ІІДПП, джерел альтернативних ресурсів ІІДПП, джерел фінансування ІІДПП (фінансових ресурсів);
- основні принципи та вимоги до проблемно-цільового вибору джерел фінансування ІІДПП та запровадження їх економічного оцінювання;
- класифікація джерел *(див.п.1.2, рис.1.5)* та чинників впливу на економічне оцінювання та залучення джерел фінансування ІІДПП в аспекті джерел фінансування ресурсів *(див.п.1.3, рис.1.7-1.8),* систематизація чинників впливу на оцінювання джерел фінансових та альтернативних ресурсів ІІДПП *(див.п.1.3, табл.1.9-1.10);*

– визначені функціональні можливості груп показників, як інструменту економічного оцінювання та залучення джерел фінансування *(див.п.1.2)*.
– класифікація основних цілей інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств в аспекті горизонту їх дії та визначення їх відповідності цілям інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства, а останні – проблемам, які вони утворюють.

Наведені складові потрібно врахувати при розробленні концептуальної моделі проблемно-цільового вибору джерел фінансування ІІДПП. Надалі розглянуто лише ті перелічені складові базису проблемно-цільового вибору джерел фінансування ІІДПП, які потребують повного розкриття або уточнення після обробки результатів аналізу теоретичних та аналітичних джерел, результатів власних досліджень.

Обґрунтування ієрархії понять. Враховуючи узагальнене визначення джерела як того, що дає початок чомусь, звідки щось виходить, надане С.І.Ожеговим [219], визначення джерел фінансування як існуючих та очікуваних джерел отримання фінансових ресурсів через перелік економічних суб`єктів, здатних надати такі ресурси [220] пропонується в концептуальній моделі проблемно-цільового вибору джерел фінансування ІІДПП спиратися *на власне визначення джерел фінансування ІІДПП:*

– *існуючими джерелами фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності* є сукупність економічних суб’єктів, потенційно здатних надати обсяг фінансових ресурсів, які задовольняють фінансові потреби інноваційно-інвестиційної діяльності підприємства. Це – загальний перелік джерел фінансових ресурсів, сформований до їх економічного оцінювання;
– *переважними джерелами фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності* є сукупність економічних суб’єктів, фактично здатних надати обсяг фінансових ресурсів, необхідний для її здійснення, які задовольняють фінансові потреби та вимоги підприємства (цілі; ризик; умови залучення, ресурсні, часові та іншим обмеженням). Це – джерела, які залишилися у переліку джерел після їх економічного оцінювання.

Джерела ресурсного забезпечення ІІДППП як поняття, що за рангом ієрархії вище, ніж джерела фінансового забезпечення (або фінансування) ІІДПП, можна визначити так:

- *існуючими джерелами ресурсного забезпечення інноваційно-інвестиційної діяльності* є сукупність економічних суб'єктів та їх властивостей, потенційно здатних надати обсяг певних ресурсів, які задовольняють певні потреби інноваційно-інвестиційної діяльності підприємства. Це – загальний перелік джерел фінансових та інших ресурсів, сформований до їх поетапного економічного оцінювання;
- *переважними джерелами ресурсного забезпечення інноваційно-інвестиційної діяльності* є сукупність економічних суб'єктів та їх властивостей, фактично здатних задовольнити потреби підприємства у фінансових та інших ресурсах, враховуючи вимоги або існуючі обмеження (цілі; ризик; умови залучення, ресурсні, часові та інші обмеження). Це – джерела фінансових та інших ресурсів, які залишилися у переліку джерел після їх поетапного економічного оцінювання.

Джерела альтернативних ресурсів ІІДППП як поняття, що за рангом ієрархії нижче, ніж джерела ресурсного забезпечення та рівне рангу джерел фінансових ресурсів (фінансування) ІІДПП, можна визначити у такий спосіб:

- *існуючими джерелами альтернативних ресурсів ІІДППП* є сукупність суб'єктів господарської діяльності та їх властивостей, потенційно здатних надати обсяг ресурсів в натуральному вигляді, які задовольняють певні натуралізовані потреби інноваційно-інвестиційної діяльності підприємства та здатні замінити фінансові ресурси. Це – загальний перелік джерел альтернативних ресурсів, сформований до їх поетапного економічного оцінювання;
- *переважними джерелами альтернативних ресурсів ІІДППП* є сукупність суб'єктів господарської діяльності та їх властивостей, фактично спроможних надати обсяг ресурсів в натуральному вигляді, які задовольняють певні потреби інноваційно-інвестиційної діяльності підприємства, частково замінюючи фінансові ресурси і враховуючи вимоги або існуючі обмеження

(цілі; якість; ризик; умови залучення, часові та інші обмеження). Це – джерела альтернативних ресурсів, які залишилися у переліку джерел після їх економічного оцінювання.

Основні принципи та вимоги до проблемно-цільового вибору джерел фінансування ІІДПП та запровадження їх економічного оцінювання. Проблемно-цільовий вибір джерел фінансування ІІДПП та запровадження їх економічного оцінювання в систему управління підприємством, окрім загальновідомих принципів аналізу, таких як принципи точності, повноти, своєчасності, неперервності та ін., мають дотримуватися таких *принципів*:

– економічності – організація нововведення з мінімальними витратами, тобто забезпечення раціонального співвідношення між результатами економічного оцінювання та витратами підприємства на його здійснення;
– системності та комплексності – розгляд всього комплексу об'єктів економічного оцінювання як системи взаємопов'язаних джерел ресурсів ІІДПП, що можуть змінюватися в часі;
– альтернативності – можливість розвитку джерел ресурсів у часі та різних напрямах, зміна їх взаємозв'язків та співвідношень відповідно до ціле й розвитку та ресурсних потреб підприємства з урахуванням чинників впливу на джерела ІІДПП та;
– інтеграційної взаємодії – економічне оцінювання джерел ІІДПП як нове управлінське завдання та різновид управлінської діяльності персоналу забезпечує можливість відображення та врахування при оцінюванні джерел мети ІІДПП і цілей інноваційного розвитку підприємства;
– збалансованості – забезпечення відповідності та рівності між потребами у фінансових та альтернативних ресурсах та можливістю джерел, між ємністю джерел та вимогами підприємства;
– оптимальності – весь комплекс управлінських рішень, передбачених, проблемно-цільовим вибором джерел фінансування ІІДПП та запровадженням їх економічного оцінювання, повинен бути найкращим для досягнення встановлених цілей;

– адаптивності – оперативне реагуванні економічного оцінювання на вплив чинників зовнішнього і внутрішнього середовища;
– реальності – при формуванні переліку джерел, що відповідають вимогам підприємства потрібно всебічно враховуватись вплив як чинників розвитку, так і зовнішнього середовища, застосовуватися сучасні прогностичні методи та якісне інформаційно-аналітичне забезпечення;
– оптимізації та уніфікації критеріїв вибору та складу показників оцінювання джерел ресурсного забезпечення ІІДПП – повній розрахунок прогнозних значень доходів, витрат, надходжень та видатків для найбільш реальних та привабливих для підприємства варіантів залучення та комбінації джерел.
– ***Класифікація основних цілей ІІДПП та обґрунтування їх відповідність цілям інноваційного розвитку промислових підприємств***. Зазначені на схемі цілі (рис 3.1), встановлені на підставі аналізу цілей інноваційного розвитку промислових підприємств, визначених за міжнародною методикою ***(див. додаток Б).***

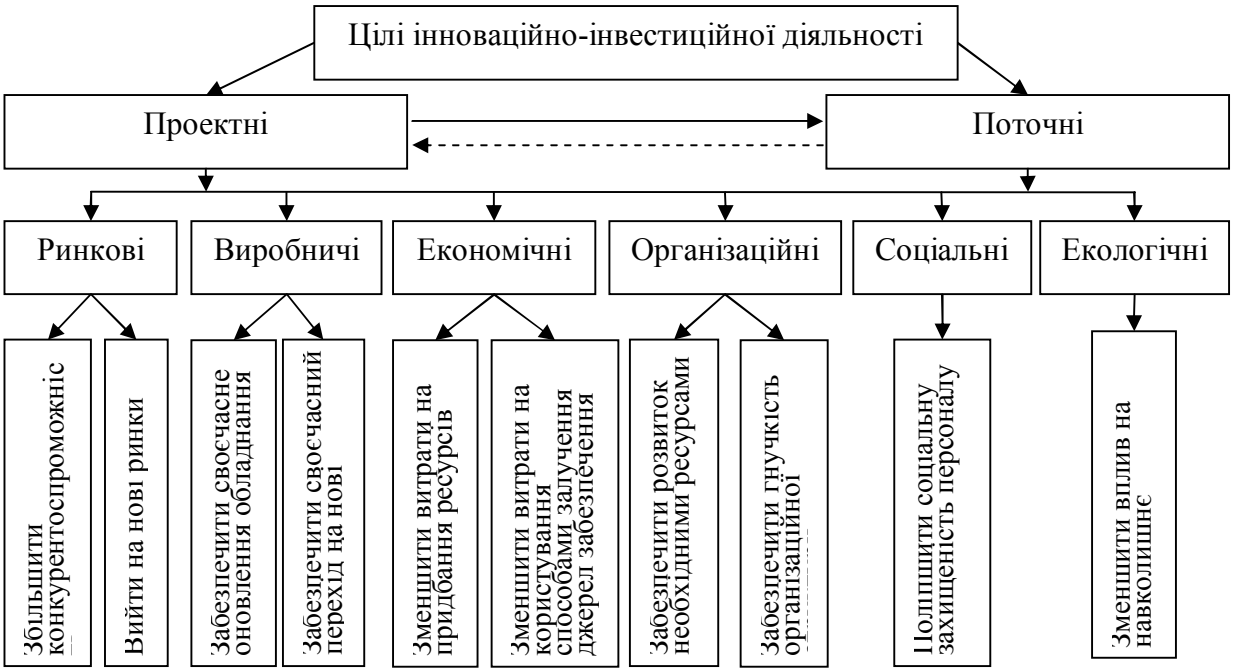

Рисунок 3.1 – Цілі інноваційно-інвестиційної діяльності промислового підприємства *(джерело: удосконалено на підставі [10; 11; 15; 18; 41])*

За аналогією цілі ІІДПП мають дві базові ознаки класифікації:

- спрямованість або природа. Спрямованість цілей ІІДПП аналогічна: ринкову, виробничу, організаційну, економічну, соціальну та екологічну;
- горизонт дій, за яким вони групуються як поточні та проектні. Поточні цілі ІІДПП – це множина поточних цілей всіх інноваційно-інвестиційних проектів підприємства, які знаходяться на певних стадіях реалізації. Проектні цілі ІІДПП – це тільки цілі конкретного проекту *[18; 41]*.

Остаточний вигляд схема цілей інноваційно-інвестиційної діяльності промислового підприємства набуває, коли вона вибудовується з урахування індивідуальних особливостей підприємства: місії, розмірів, стану, визначення поточної або проектної спрямованості цілей, особливостей регіону та галузі.

Визначення відповідності проблем ІІДПП її цілям. Обираючи ціль розвитку, промислове підприємство визначає сферу, в якій буде відбуватись інноваційно-інвестиційна діяльність. Саме ціль та сфера, в свою чергу, визначають кут погляду та проблеми, які промисловому підприємству належить вирішити. Зобразимо відповідність проблем цілям у вигляді таблиці (табл. 3.1), остаточний вид якої визначається з урахуванням індивідуальних особливостей промислового підприємства *[15; 18]*.

Так, ринкова ціль ІІДПП «збільшити конкурентоспроможність» вирішує проблеми: «недостатня конкурентоспроможність» і «відсутність задовільного рівня конкурентоспроможності». Особливість їх полягає в тому, що перша проблема потребує ресурсів для корекції існуючого стану конкурентоспроможності, а друга проблема потребує ресурсів, за рахунок яких буде відбудовуватися частина, відсутня для досягнення задовільного рівня конкурентоспроможності.

В свою чергу, ринкова ціль ІІДПП «вийти на нові ринки» визначає наявність достатніх ресурсів для виправлення існуючої незадовільної ринкової позиції та ресурсів, які зможуть забезпечити присутність підприємства на нових ринках.

Таблиця 3.1 – Відповідність проблем ІІДПП її цілям *(джерело: розроблене автором на підставі [10; 11; 15; 18; 41])*

Цілі ІІДПП		Проблеми ІІДПП	
Ознака	Ціль	Проблема	Ознака
Ринкова	Збільшити конкурентоспроможність	Недостатня конкурентоспроможність	Ринкова
		Відсутність задовільного рівня конкурентоспроможності	
	Вийти на нові ринки	Відсутність підприємства на нових ринках	
		Незадоволення існуючій ринковій позиції	
Виробнича	Забезпечити своєчасне оновлення обладнання	Наявність застарілого обладнання	Виробнича
		Відсутність нового обладнання	
	Забезпечити своєчасний перехід на нові технології	Наявність застарілих технологій	
		Відсутність нових технологій	
Економічна	Зменшити витрати на придбання ресурсів	Наявність високих витрат на придбання ресурсів	Економічна
		Відсутність економії витрат на придбання ресурсів	
	Зменшити витрати на користування способами залучення джерел фінансування	Наявність високих витрат на користування способами залучення джерел фінансування	
		Відсутність економії витрат на користування способами залучення джерел фінансування	
Організаційна	Забезпечити розвиток необхідними ресурсами	Недостатня організація постачання необхідними ресурсами	Організаційна
		Відсутність задовільного постачання необхідними ресурсами	
	Забезпечити гнучкість організаційної структури	Наявність жорсткості в організаційній структурі	
		Відсутність гнучкості в організаційній структурі	
Соціальна	Поліпшити соціальну захищеність персоналу	Наявність недостатньої соціальної захищеності персоналу	Соціальна
		Відсутність покращеної соціальної захищеності персоналу	
Екологічна	Зменшити вплив на навколишнє середовище	Наявність незадовільного впливу на навколишнє середовище	Екологічна
		Відсутність допустимого впливу на навколишнє середовище	
** Цілі ІІДПП ідентичні цілям інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства*			

Коли ставляться виробничі цілі ІІДПП «забезпечити своєчасне оновлення обладнання» та «забезпечити своєчасний перехід на нові технології», в самій постановці цілі ми бачимо відповіді на існуючі проблеми. Перше – це залучення необхідних ресурсів для оновлення застарілого обладнання та модернізації

застарілих технологій, а друге – це ресурси, які забезпечать наявність нового обладнання та нових технологій.

Особливість досягнення економічних цілей ІІДПП, пов'язаних з вирішенням проблем високих витрат та відсутністю економії, полягає в залучені ресурсів, які будуть спрямовані на корекцію наявних високих витрат та відтворення і запуск механізмів економії.

В організаційних цілях ІІДПП «забезпечити розвиток необхідними ресурсами» та «забезпечити гнучкість організаційної структури» один тип проблем пов'язаний з відсутністю ресурсів для виправлення існуючого положення в аспектах недостатньої організації постачання та присутності жорсткості в організаційній структурі, а другий тип проблем – вимагає для їх вирішення залучення ресурсів на створення відсутніх елементів, таких як задовільне постачання та гнучкість в організаційній структурі.

Реалізація соціальних цілей ІІДПП спирається на достатність ресурсів для створення покращеної соціальної захищеності персоналу та виправлення факторів його недостатньої соціальної захищеності.

В такій цілі ІІДПП як екологічна «Зменшити вплив на навколишнє середовище» проблеми «наявність незадовільного впливу на навколишнє середовище» та «відсутність допустимого впливу на навколишнє середовище» усуваються завдяки відповідним ресурсам, які спрямовані на ліквідацію впливу на навколишнє середовище та забезпечення його допустимого рівня.

З аналізу проблем, які стають перед промисловими підприємствами в аспекті цілей ІІДПП, випливає, що основною умовою вирішення проблем та одночасне досягнення цілей є залучення необхідного ресурсу, що обґрунтовує доцільність проблемно-цільового залучення ресурсів ІІДПП та проблемно-цільового вибору їх джерел в залежності від цілей та завдань ІІДПП.

Таким чином, спрощена концептуальна модель проблемно-цільового вибору джерел ресурсного забезпечення ІІДПП набуває наступного вигляду (рис. 3.2), який демонструє таку логічну послідовність: з визначених цілей інноваційного розвитку у

зв'язку з нестачею фінансування визначається певна ціль ІІДПП, що обумовлює спектр визначених проблем.

Далі визначаються необхідні ресурси, для залучення яких буде застосований механізм проблемно-цільового вибору джерел.

Рисунок 3.2 – Спрощена концептуальна модель проблемно-цільового вибору джерел ресурсного забезпечення ІІДПП *(джерело: власна розробка)*

Розкриваючи аспекти повної моделі проблемно-цільового вибору джерел ресурсного забезпечення ІІДПП, зазначимо, що при її побудові враховані *наступні аргументи в якості умовних постулатів*:

– Правильно визначений об'єкт фінансування, тобто змістовно визначена потреба підприємства, визначає особливості пошуку джерел ресурсного забезпечення інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств.

– Економічне обґрунтування обсягів фінансування ІІДПП має містити економічне оцінювання, що удосконалює механізм залучення промисловими підприємствами джерел для фінансування власної інноваційно-інвестиційної діяльності.

– Застосування диференційованого підходу до визначення загального необхідного обсягу коштів та їх джерел дозволить: а) зазначити реальний необхідний обсяг грошових коштів для інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств, який за такого підходу буде значно менший; б) отримати більше варіантів залучення джерел ресурсів та виділити в якості об'єкту економічного оцінювання «натуральні» складові загального обсягу фінансових коштів,

необхідного для ІІДПП, за допомогою джерела фінансових або альтернативних ресурсів.

– Розподіл джерел ресурсів ІІДПП на джерела фінансових та джерела альтернативних ресурсів сприяє економічному оцінюванню та обґрунтуванню вибору зовнішніх або власних джерел, їх диференційному використанню стосовно визначеного проблемно-цільового напрямку нестачі ресурсів; посилює інформаційно-аналітичне забезпечення вибору джерела певного ресурсу як управлінське рішення стосовно вибору та економічного оцінювання варіантів залучення джерел ресурсного забезпечення.

– Поєднання організаційно-економічного інструментарію в єдиному підході стосовно оцінювання та залучення джерел ресурсів ІІДПП набуває здатності повноцінно вирішити питання: забезпечення промислового підприємства ресурсами для ІІДПП; економічна оцінка та обґрунтування варіанту способу залучення джерела ресурсного забезпечення ІППД.

– Класифікація чинників оцінювання джерел ресурсів ІІДПП *визначає характер їх впливу* в двох напрямах: а) у джерел фінансових ресурсів: прямий, опосередкований, першо-, друго- та третьорядний; б) у джерел альтернативних ресурсів: прямий, опосередкований, першо- та другорядний.

Враховуючи вище вказані фактори повна концептуальна модель проблемно-цільового вибору джерел ресурсного забезпечення ІІДПП набуває наступного вигляду (рис. 3.3). Як бачимо, повна концептуальна модель проблемно-цільового вибору відрізняється від спрощеної моделі *(див. рис. 3.2)* розкриттям апарату проблемно-цільового вибору джерел та факторів впливу, особливості яких полягає в наступному:

– по-перше, визначення загальної потреби в ресурсах, необхідних для ІІДПП, обумовлює сферу дослідження можливостей підприємства та кут погляду на існуючі умови ринку. *Показники, які описують загальну потребу в ресурсах, повинні бути різнобічними, щоб забезпечити висвітлення більшого кола наявних можливостей підприємства, умов ринку, способів залучення джерел ресурсів* ІІДПП.

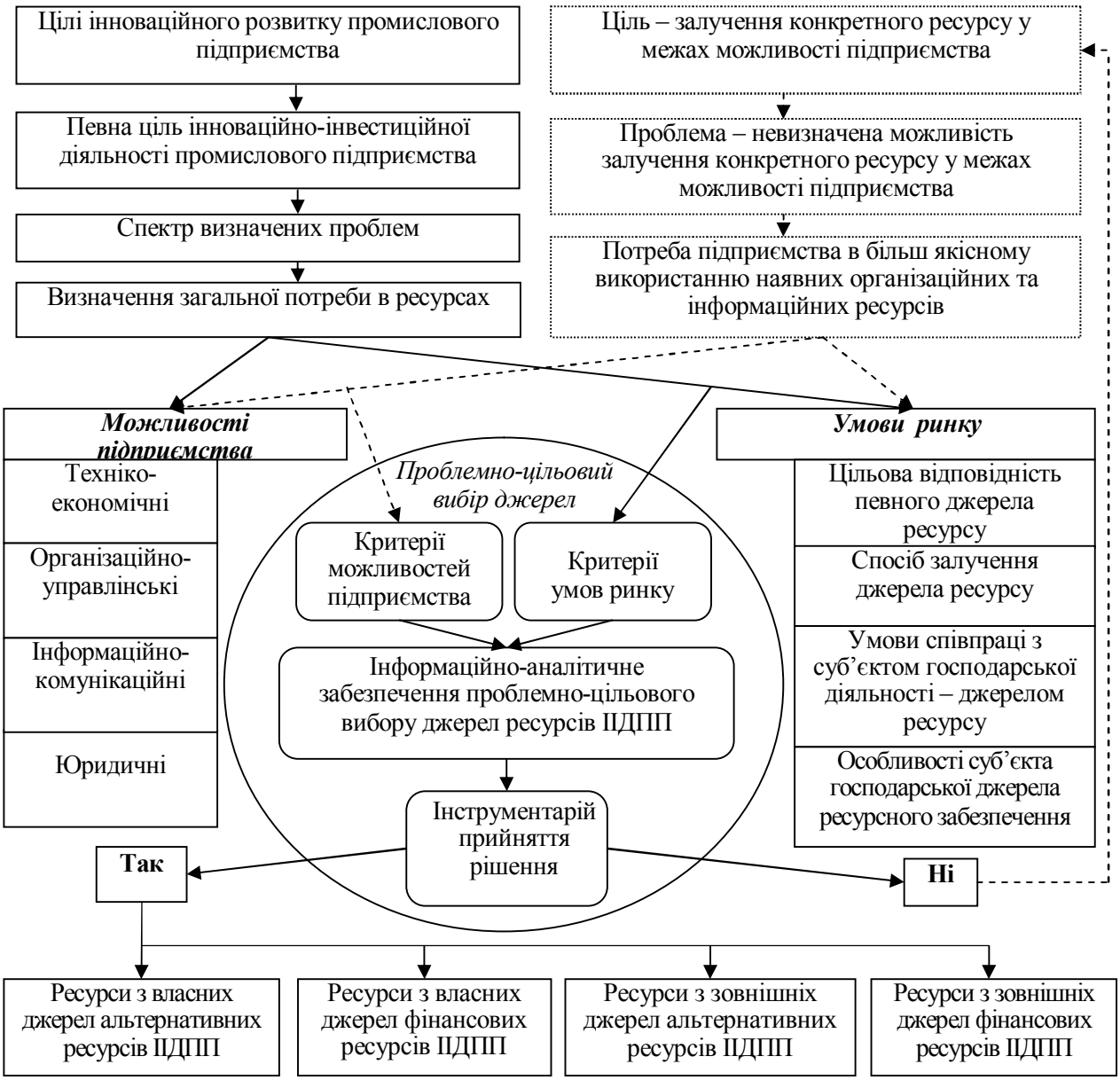

Рисунок 3.3 – Повна концептуальна модель проблемно-цільового диференційованого вибору джерел ресурсного забезпечення ІДПП *(джерело: власна розробка)*

– по-друге, критерії можливості підприємства сформовані на підставі визначеної загальної потреби в ресурсах та можливостей промислового підприємства, таких як: техніко-економічні; організаційно-управлінські; інформаційно-комунікативні; юридичні. *Тому показники, які описують критерії можливостей промислового підприємства повинні: утворювати інформаційно-аналітичне забезпечення можливостей підприємства; бути тематично-орієнтовані відповідно вирішення проблеми дефіциту ресурсів;*

сприяти диференційованому підходу оцінювання та вибору джерел ресурсного забезпечення ІІДПП;

- по-третє, критерії умов ринку сформовані на підставі визначеної загальної потреби в ресурсах та умов ринку. Під ринком розуміється ринок способів залучення джерел ресурсів. Умови цього ринку містять такі особливості: цільова відповідність джерела ресурсу; спосіб його залучення; умови співпраці з суб'єктом залучення джерела ресурсу; особливості суб'єкта залучення джерела ресурсу. *Тому показники, які описують критерії умов ринку, повинні: утворювати інформаційно-аналітичне забезпечення стосовно умов ринку, способів залучення джерел ресурсного забезпечення ІІДПП; сприяти проблемно-цільовому диференційованому визначенню джерел ресурсного забезпечення ІІДПП та оцінювання їх умов.*
- по-четверте, критерії можливості підприємства та критерії умов ринку формують інформаційно-аналітичне забезпечення проблемно-цільового вибору джерел. Таким чином, показники, які складають інформаційно-аналітичне забезпечення проблемно-цільового вибору джерел, повинні бути достатніми з позиції надання інформації щодо потреб, можливості підприємства та умов ринку для застосування всього інструментарію прийняття рішення стосовно проблемно-цільового вибору джерел.
- по-п'яте, інструментарій прийняття рішення проблемно-цільового вибору джерел ресурсного забезпечення ІІДПП, який на підставі розробленого інформаційно-аналітичне забезпечення обґрунтовано визначає: які потрібні ресурси залучатимуться та які способи їх залучення застосовуватимуться (гілка алгоритму «Так»); які потрібні ресурси не залучатимуться (це гілка алгоритму «Ні»). Таким чином, процес прийняття рішення на засадах проблемно-цільового вибору джерел ресурсного забезпечення – це логіко-змістовний аналіз інформаційно-аналітичного забезпечення проблемно-цільового вибору джерел, що дозволяє обґрунтувати вибір джерела або відмову від нього.
- по-шосте, обґрунтовування рішення про відмову від певного ресурсу (гілка алгоритму «Ні») означає, що визначені потреби недоцільно задовольняти

наявними можливостями підприємства в існуючих умовах ринку. Такий висновок утворює наступний алгоритм дій: а) визначення цілі – залучення конкретного ресурсу у межах можливості підприємства; б) визначення проблеми – невизначена можливість залучення конкретного ресурсу у межах можливості підприємства; в) визначення ресурсу для вирішення проблеми: потреба підприємства в більш якісному використанню організаційних та інформаційних ресурсів, оскільки саме на них має спиратись промислове підприємство в умовах недостатності фінансування ІІДПП.

Для реалізації на практиці управління промисловим підприємством концептуальної моделі проблемно-цільового диференційованого вибору джерел ресурсного забезпечення ІІДПП потрібна система показників та модель їх використання, спрямована на вирішення кількох завдань:

- раціональне використання наявних ресурсів промислового підприємства для ведення інноваційно-інвестиційної діяльності; інформаційно-аналітичне забезпечення вибору та економічного оцінювання джерел ресурсного забезпечення ІІДПП;
- здійснення диференційного проблемно-цільового вибору джерел ресурсного забезпечення ІІДПП залежно від цілей та завдань інноваційного розвитку підприємства.

Додатковими вимогами до системи показників та моделі їх використання є: відносна простота розрахунку та використання показників, економічність її впровадження, відсутність додаткових вимог до персоналу щодо її використання. Дотримання вимог сприятиме їх скорішому провадженню та використанню в ІІДПП.

На забезпечення результативності проблемно-цільового вибору джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств в залежності від цілей та завдань розвитку підприємства система управління підприємства має вирішити *такі завдання*:

- визначення та систематизація цілей інноваційно-інвестиційної діяльності, що випливають із цілей інноваційного розвитку підприємства;

- виявлення показників контролю досягнення встановлених цілей ІІДПП та інноваційного розвитку;
- побудова системи управлінського обліку оцінювання та диференційного вибору способу залучення джерел фінансування ІІДПП в розрізі прийнятих на підприємстві облікових та звітних форм;
- розробка документообігу економічного оцінювання та диференційного вибору джерел фінансування ІІДПП
- розробка та періодичне оновлення інформаційної бази щодо джерел фінансових та альтернативних ресурсів;
- розробка методів контролю і аналізу власне економічного оцінювання та диференційного залучення джерел фінансування ІІДПП для забезпечення їх прозорості, якості та ефективності;
- розробка системи показників для оцінювання джерел фінансових та альтернативних ресурсів ІІДПП та способу їх залучення;
- оперативний контроль за відхиленням витрат підприємства на ІІДПП;
- розробка регламентів розгляду результатів економічного оцінювання та диференційного вибору способу залучення джерел ресурсного забезпечення ІІДПП, процедури регулювання відхилень, виявлених за наслідками контролю;
- виявлення та розробка процедур щодо усунення вузьких місць, що виникають при формуванні грошових потоків ІІДПП, які мають бути враховані при економічному оцінюванні та диференційному виборі способу залучення джерел фінансування ІІДПП;
- встановлення оптимальних пропорцій та пріоритетів у залученні фінансових та альтернативних ресурсів ІІДПП;
- для великих і середніх підприємств – узгодження цілей і завдань їх виробничих підрозділів зі стратегією диференційованого залучення джерел фінансування ІІДПП; формування організаційного утворення (відділу або робочої групи, що здійснюватиме підготовку інформаційно-аналітичного забезпечення проблемно-цільового вибору та економічне оцінювання джерел ресурсів ІІДПП);

– розробка системи мотиваційних заходів для персоналу підприємства за збільшення результативності ІІДПП від диференційного залучення джерел фінансування;
– підготовка плану запровадження економічного оцінювання та диференційного вибору способу залучення джерел фінансування ІІДПП підприємства.

На рис.3.4 приведений типова послідовність етапів запровадження економічного оцінювання та диференційного вибору способу залучення джерел фінансування ІІДПП. Скорочена характеристика змістовності етапів полягає у такому:

Перший етап: керівництво промислового підприємства після ознайомлення з методичним підходом щодо вирішення проблем дефіциту ресурсів для інноваційно-інвестиційної діяльності приймає рішення про залучення нових заходів, безпосереднє запускаючи процес впровадження.

Другий етап: окреслюються питання та дії адміністративно-управлінського характеру, коли визначаються особи, відповідальні за впровадження. Це можуть бути як працівники підприємства, так і представники сторонньої організації, яка залучається для виконання нових функцій. Далі розробляється та узгоджується календарний план-графік впровадження економічного оцінювання та диференційного вибору способу залучення джерел фінансування ІІДПП.

Третій етап: згідно розробленого календарного план-графіку впровадження економічного оцінювання та диференційного вибору способу залучення джерел фінансування ІІДПП існуючі організаційні та трудові ресурси підприємства діагностуються задля: а) визначення можливості промислового підприємства в частині наявності та професійності персоналу, який буде виконувати функціональні обов’язки з економічного оцінювання та диференційного вибору способу залучення джерел фінансування ІІДПП. Або підприємству потрібно залучати необхідний персонал; б) організація розробки посадових інструкцій, де відображаються функціональні обов’язки та професійні вимоги до осіб, відповідальних за економічного оцінювання та диференційний вибір способу залучення джерел фінансування ІІДПП; в) організація навчання

персоналу; г) розробка системи мотивації є невід'ємною частиною впровадження, оскільки даний підхід повністю залежить від людського фактору.

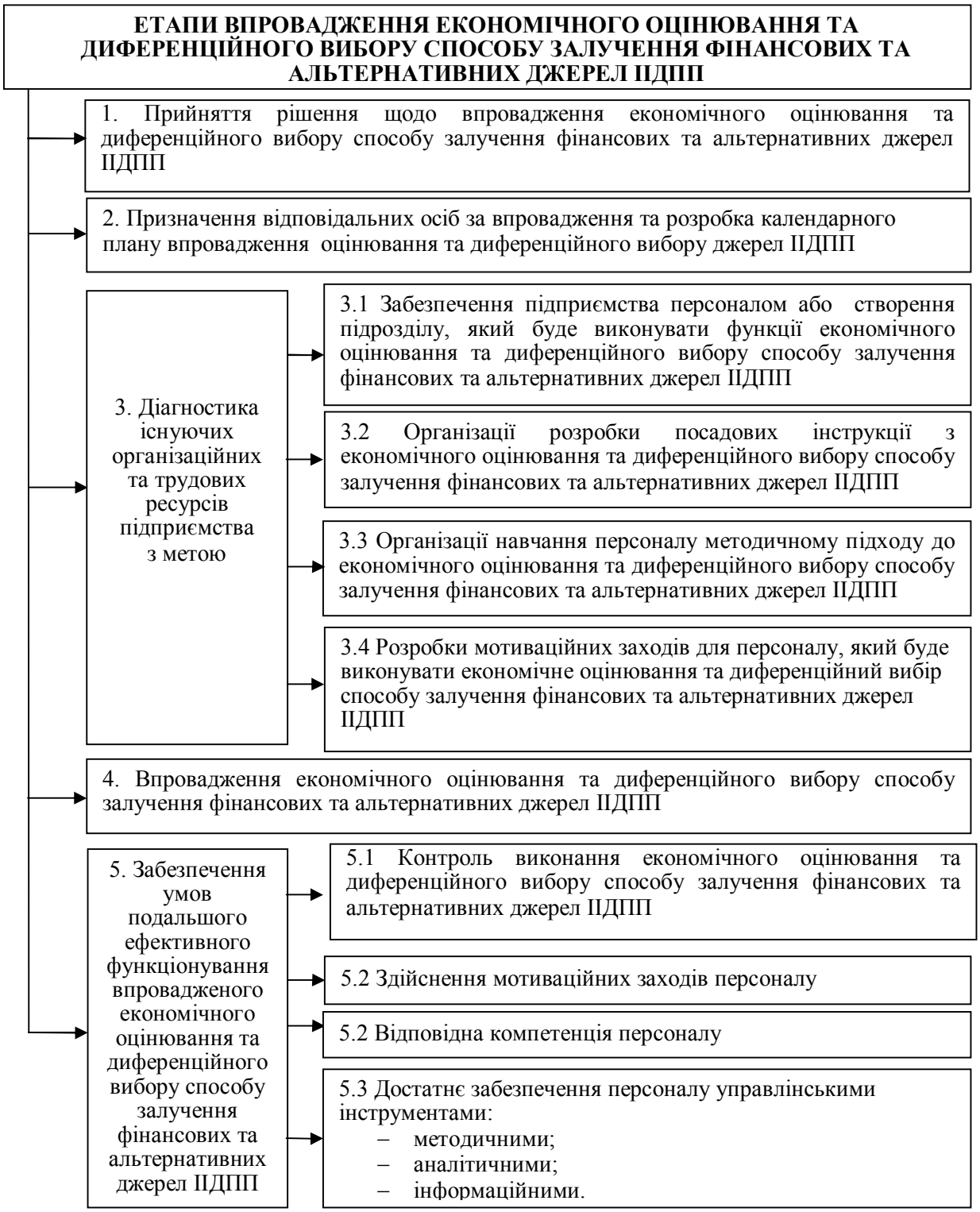

Рисунок 3.4 – Етапи запровадження економічного оцінювання та диференційного вибору способу залучення джерел фінансування ІІДПП підприємства *(джерело: власна розробка)*

Четвертий етап являє собою безпосереднє впровадження та запуск економічного оцінювання та диференційного вибору способу залучення джерел фінансування в умовах ІІДПП. На етапі проявляються недоліки і коригуються та згідно особливостей певного промислового підприємства вдосконалюються етапи навчання, розробки посадових інструкцій та системи мотивації персоналу.

П'ятий (останній) етап охоплює заходи, спрямовані на створення умов і управлінських інструментів, які забезпечать подальше ефективне функціонування провадження нововведення в мінливому середовищі господарювання. *По-перше*, відтворення та користування системи контролю з відповідною сукупністю: показників, інструкцій, мотивації контролюючого органу. *По-друге*, в умовах нестабільності, росту цін на споживчі товари треба постійно приділяти увагу ефективності та мотивації персоналу. *По-третє*, компетенції персоналу, від яких залежить потенціал варіантів залучення необхідного ресурсу, на які може розраховувати промислове підприємство. Чим вище кваліфікація, тим більше варіантів джерел та способів їх залучення працівник може знайти, оцінити для ІІДПП та організувати. *По-четверте,* щоб впроваджений метод був результативним, промислове підприємство має забезпечити його необхідними управлінськими інструментам: методичними (методикою оцінювання та диференційного вибору способу залучення джерел ресурсного забезпечення ІІДПП; методикою визначення потреби в ресурсах для ІІДПП; методикою мотивації відповідного персоналу); аналітичними (показники; документальне забезпечення посадовими інструкціями та договорами взаємовідносин з суб'єктами джерел ресурсного забезпечення); інформаційними (бази даних; інтернет-ресурси; послуги консультаційних центрів; консультаційні послуги служби старших експертів; інформаційні довідкові служби). Відбувається розробка положень про економічне оцінювання, правила диференційного вибору способу залучення джерел фінансування ІІДПП та розробка посадових інструкцій, які доводяться до відома всіх учасників.

За результатами цього етапу складається графік документообігу з визначенням відповідальної особи за кожним документом.

Відтак, запропонований проблемно-цільовий вибір джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств здійснюється поетапно та не ігнорує альтернативні ресурси ІІДПП, дозволяючи знайти заміну їм у умовах дефіциту або ускладненого доступу до фінансових ресурсів. Він здійснюється в залежності від цілей та завдань інноваційного розвитку підприємства, проте за єдиною концептуальної моделлю.

Зазначене потребує додаткових розробок:

– визначення складових області диференційного підходу до вибору та оцінювання джерел фінансування ІІДПП;
– розроблення алгоритму методики оцінювання та диференційного вибору способу залучення джерел фінансування ІІДПП та її апробації.

3.2 Методичний підхід та рекомендації щодо диференційного вибору джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств. Система показників оцінювання функціональної змістовності джерел

Диференційний підхід до визначення та вибору джерел ресурсного забезпечення надає управлінському персоналу ширшу можливість вирішити питання дефіциту ресурсів, ніж використання функціонально обмеженого підходу (пошуку лише грошового фінансування). Остаточне управлінське рішення щодо узагальнення результатів пошуку, оцінювання та залучення ухвалюється на підставі визначення відсотку покриття потреби в ресурсі та вартості ресурсу з певного джерела, яку має сплатити промислове підприємство. *Тобто, вартість ресурсу – це основний, інтегрований показник оцінювання та визначення кращого варіанта залучення джерел ресурсного забезпечення. Тому його розрахунок або визначення має спиратися на інформаційно-аналітичне забезпечення, яке містить необхідну інформацію щодо способів залучення джерел ресурсного забезпечення, який відбувається за диференційним підходом.*

Процес забезпечення ІІДПП необхідними ресурсами в більшості випадків зводиться до такої спрощеної послідовності управлінських процедур:

- визначення потреб працівниками, відповідальними за інноваційно-інвестиційну діяльність, інноваційний розвиток або інвестиційний проект,
- формування та передача заявок у відділ постачання,
- відділ постачання бере рахунки у підприємств-постачальників і передає їх на узгодження оплати.

Це дозволяє забезпечувати щоденні потреби інноваційно-інвестиційної діяльності промислового підприємства, однак, не дає чіткого розуміння: а) обґрунтованості обраного варіанту вибору способу залучення джерел ресурсного забезпечення ІІДПП; б) шляхів подоланню дефіциту ресурсного забезпечення; в) як використовується та чи використовується взагалі диференційний підхід до вибору джерел ресурсного забезпечення ІІДПП?

Вибір джерел ресурсного забезпечення ІІДПП диференціюється чотирма сферами, кожна з який має умови, обмеження та показники (рис. 3.5).

Рисунок 3.5 – Складові області диференційного підходу до вибору та оцінювання джерел ресурсного забезпечення ІІДПП (*джерело: власна розробка*)

Сфера диференційного підходу до вибору джерел ресурсного забезпечення ІІДПП містить такі складові: власні джерела альтернативного ресурсного забезпечення, власні джерела фінансового забезпечення, зовнішні джерела альтернативного ресурсного забезпечення, зовнішні джерела фінансового забезпечення. Кожна з чотирьох сфер характеризується власними можливостями, умовами та обмеженнями, що відображують показники диференційного вибору джерел ресурсного забезпечення ІІДПП.

Проаналізуємо складові області диференційного підходу до вибору та оцінювання джерел ресурсного забезпечення ІІДПП задля визначення їх особливостей, показників оцінювання функціональної змістовності за алгоритмом методики оцінювання та диференційного вибору способу залучення джерел ресурсного забезпечення ІІДПП (рис. 3.6), який містить сім основних кроків:

Етап 1 – Аналіз та економічне оцінювання власних джерел альтернативного ресурсного забезпечення ресурсів, потрібних для ІІДПП, що задовольняють потребу в ресурсах в натуральному вигляді. Для їх залучення потребу в ресурсі необхідно визначати в натуральному вираженні. Етап містить такі кроки:

- крок 1.1: перша умова їх використання – це визначення його наявності, яка обумовлює можливість використання цього джерела та доцільність подальшого розрахунку показників оцінювання, що на рис. 3.6 відзначено блоком «1.1 Наявність ресурсу»;
- крок 1.2: друга умова – це відповідність наявних натуральних ресурсів критеріям якості (відзначено блоком «1.2 Умови якості»), оскільки якість наявного ресурсу обумовлює згоду або відмову від його використання;
- крок 1.3: врахування фактору часу, визначеному блоком «1.3 Умови часу». Промислове підприємство може мати в наявності необхідний ресурс, але час на доставку з місця зберігання в місце споживання може не відповідати висунутим умовам часу;
- крок 1.4: якщо зазначені умови дотримані, то визначається як аналог вартості ресурсу витрати на одиницю ресурсу, залученого з власних джерел альтернативних ресурсів (блок «1.4 Розрахунок показників вартості ресурсу»).

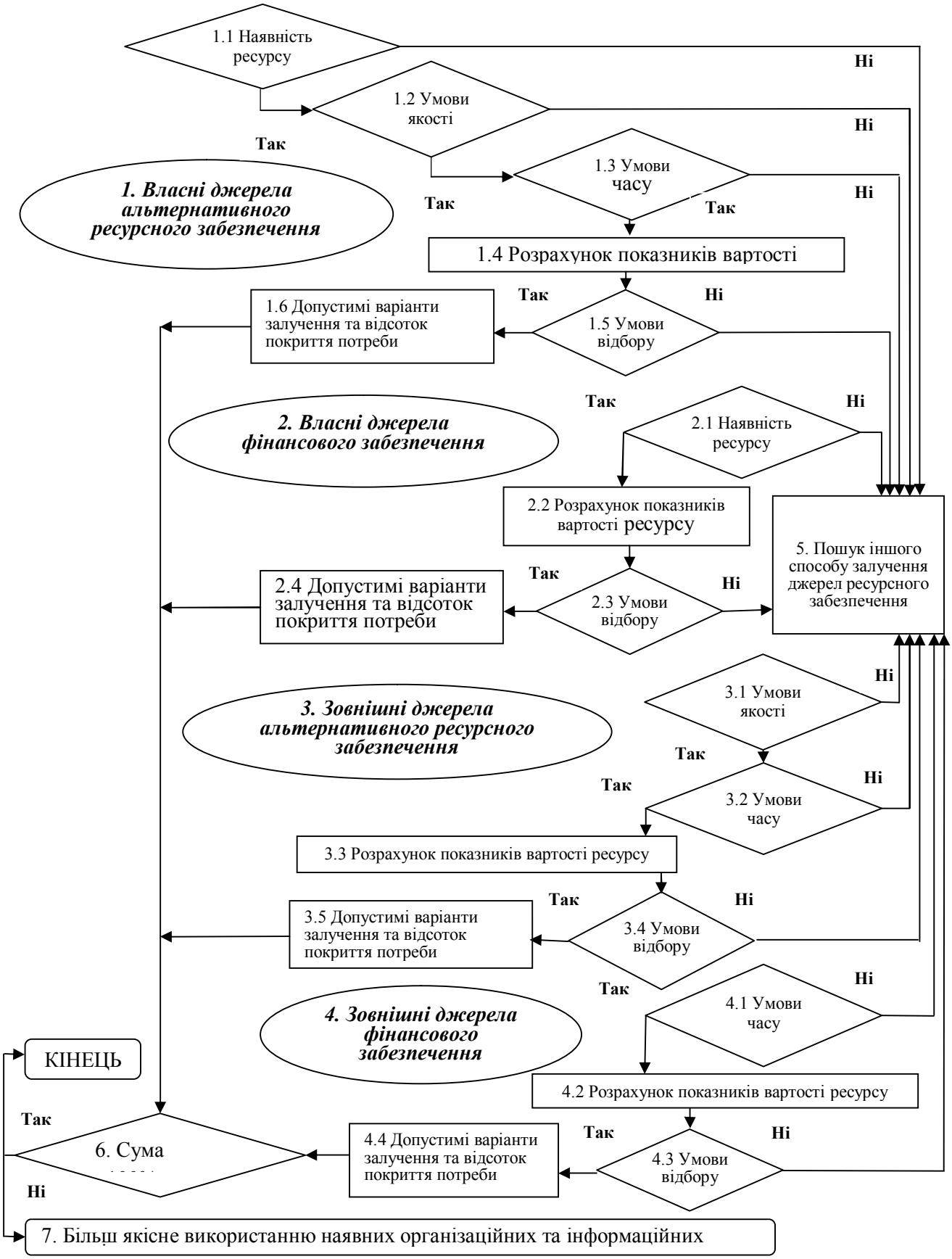

Рисунок 3.6 – Алгоритм методики оцінювання та диференційного вибору способу залучення джерел ресурсного забезпечення ІІДПП *(джерело: власна розробка)*

Для розрахунку вартості (або сукупних витрат на залучення та подальше зберігання до моменту відпуску у виробництво) одиниці ресурсу, залученого з власних джерел альтернативного ресурсного забезпечення Ввa пропонується формула:

$$Ввa = \frac{Кн * Цзн + Вз + Вд + Пава}{Кн} \quad (3.1)$$

де Ввa – вартість (або сукупні витрати на залучення та подальше зберігання до моменту відпуску у виробництво) одиниці ресурсу, залученого з власних джерел альтернативного ресурсного забезпечення, грн. за од.;

Кн – кількість наявного натурального ресурсу, од.;

Цзн – закупівельна (вхідна) ціна наявного ресурсу, грн. за од.;

Вз – вартість сукупного зберігання наявного ресурсу, грн.;

Вд – вартість доставки наявного натурального ресурсу, якщо він територіально розташований у іншому місці, грн.;

Пава – прибуток від іншого потенційно-можливого використання коштів, витрачених на залучення та зберігання наявного натурального ресурсу, грн.

Пропонований підхід до визначення вартості (сукупних витрат на залучення та зберігання до відпуску у виробництво) одиниці ресурсу, залученого з власних джерел альтернативного ресурсного забезпечення, враховує вартість капіталу такою його складовою, як прибуток від альтернативного використання коштів, витрачених на закупку та зберігання наявного ресурсу, для визначення якого пропонується формула:

$$Пава = (Кн * Цзн + Вз) * \frac{Вп}{100} * Пз \quad (3.2)$$

де Пава – прибуток від альтернативного потенційно-можливого використання коштів, витрачених на закупку та зберігання наявного ресурсу, грн.

Кн – кількість наявного власного натурального ресурсу, од.;

Цзн – закупівельна (вхідна) ціна наявного ресурсу, грн. за од.;

Вз – витрати на зберігання наявного натурального ресурсу, грн.;

Вп – відсоток денної прибутковості капіталу (визначається з прибутковості активів підприємства, або з розміру діючої банківської депозитної винагороди), %/день;

Пз – період зберігання власного натурального ресурсу, днів.

Існуючі на конкретному промисловому підприємстві різноманіття визначення складових (кількість та закупівельна ціна наявного ресурсу; вартість його зберігання та вартість доставки; прибуток від потенційно-можливого альтернативного використання коштів) обумовлюють кількість варіантів вартості одиниці ресурсу, залученого з власних джерел альтернативних ресурсів;

– крок 1.5: здійснюється перевірка варіантів залучення ресурсу на відповідність умовам відбору (рис. 3.6, блок «1.5 Умови відбору») за такою рівністю:

$$\frac{\text{Вва}}{\text{В0}} \leq \frac{\text{Ц1}}{\text{Ц0}} \qquad (3.3)$$

де, Вва – вартість (сукупні витрати на залучення та утримання до відпуску у виробництво) одиниці ресурсу, залученого з власних джерел альтернативного ресурсного забезпечення (придбаних за власні кошти), грн. за од.;

В0 – вартість одиниці ресурсу, залученого в минулому періоді, грн. за од.;

Ц1 – ціна продукту поточного періоду, в склад якої входить залучений власний натуральний ресурс, грн. за од.;

Ц0 – ціна продукту минулого періоду, в склад якої входить залучений власний або зовнішній натуральний ресурс, грн. за од.

Якщо існуючий натуральний ресурс буде використовуватися для нового продукту, то відбір відбувається за такою рівністю:

$$\left(\frac{\text{Вва}}{\text{В0}} - 1\right) * 100 \leq \text{Рп} \qquad (3.4)$$

де, Ввa – вартість одиниці натуральногой ресурсу, залученого з власних джерел альтернативного ресурсного забезпечення, грн. за од.;

В0 – вартість одиниці ресурсу, залученого в минулому періоді, грн. за од.;

Рп – планова рентабельність нового продукту, %.

Таким чином, до подальшого аналізу та оцінювання відбираються лише ті варіанти залучення ресурсів, які не несуть негативного впливу на збільшення витрат та на зменшення рентабельності продукції промислового підприємства;

– крок 1.: Формується таблиця допустимих варіантів згідно блоку «1.6. Допустимі варіанти залучення та відсоток покриття потреби», яка набуває такого вигляду (в табл. 3.2):

Таблиця 3.2 – Допустимі варіанти залучення ресурсу з власних джерел альтернативного ресурсного забезпечення та відсоток покриття потреби (*джерело: власна розробка*)

Власні джерела альтернативного ресурсного забезпечення		
Варіант залучення ресурсу за рахунок власних джерел альтернативного ресурсного забезпечення	Вартості одиниці ресурсу, грн./од	Покриття потреби, %

Для розрахунку покриття потреби пропонується формула:

$$Пва = \frac{Кн}{Кз} * 100 \qquad (3.5)$$

де Пва – покриття загальної потреби в натуральному ресурсі власним джерелом альтернативного ресурсного забезпечення, %;

Кн – кількість наявного ресурсу, од.;

Кз – загальна потреба в ресурсі, од..

Це – останній крок аналізу власних джерел альтернативних ресурсів.

Етап 2 – Аналіз та економічне оцінювання власних джерел фінансових ресурсів, потрібних для ІІДПП, які задовольняють потребу в ресурсах в

грошовому вигляді. Тому для них потреби в ресурсі необхідно ставновити в грошовому вираженні. Етап містить такі кроки:

– крок 2.1. Першою умовою використання – це умова наявності. Наявність грошових коштів обумовлює можливість використання цього джерела та доцільність подальшого розрахунку показників оцінювання джерела, що на рис. 3.6 відзначено блоком «2.1 Наявність ресурсу»;
– крок 2.2. Якщо умова наявності дотримана, то наступним етапом йде визначення умовної вартості одиниці ресурсу, залученого за допомогою використання власних джерел фінансового забезпечення (рис. 3.6, блок « 2.2 Розрахунок показників вартості ресурсу»).

Для розрахунку умовної вартості одиниці ресурсу, залученого з власних джерел фінансового забезпечення, Ввф пропонується формула:

$$\text{Ввф} - \frac{\text{Кз} \times \text{Цз} + \text{Вз} + \text{Вд} + \text{Павф}}{\text{Кз}} \qquad (3.6)$$

де Ввф – умовна вартість одиниці ресурсу, залученого з власних джерел фінансового забезпечення (придбаних за власні кошти), грн. за од.;

Кз – кількість закуповуваного натурального ресурсу, од.;

Цз – ціна закуповуваного натурального ресурсу, грн. за од.;

Вз – вартість майбутнього зберігання закуповуваного натурального ресурсу, грн.;

Вд – вартість майбутньої доставки закуповуваного натурального ресурсу, грн.;

Павф – прибуток від іншого потенційно-можливого використання власних коштів, витрачених на закупку та зберігання закуповуваного натурального ресурсу, грн.

Пропонований підхід до визначення умовної вартості одиниці фінансового ресурсу, залученого з власних джерел (придбаних за власні кошти), також враховує зміни капіталу через прибуток від потенційно-можливого

альтернативного використання власних коштів підприємства, що витрачатимуться на закупку і зберігання натуральних ресурсів для ІІДПП. Визначення впливу аналогічно формулі 3.2 за змінами у характеристиці його складових:

$$Павф = (Кз * Цз + Вз) * \frac{Вп}{100} * Пз \quad (3.7)$$

де Павф – прибуток від іншого потенційно-можливого використання власних коштів підприємства, що витрачатимуться на закупку та зберігання натурального ресурсу, грн.;

Кз – кількість закуповуваного натурального ресурсу, од.;

Цз – ціна закуповуваного натурального ресурсу, грн. за од.;

Вз – вартість майбутнього зберігання закуповуваного натурального ресурсу, грн.;

Вп – відсоток денної прибутковості капіталу (визначається з прибутковості активів підприємства, або з розміру діючої банківської депозитної винагороди), %/день;

Пз – період зберігання натурального ресурсу, днів.

Існуючі в конкретному випадку різноманіття визначення складових (кількість, закупівельна ціна, вартість зберігання та доставки, період зберігання закуповуваного ресурсу; прибуток від альтернативного використання коштів) обумовлюють кількість варіантів вартості одиниці ресурсу, залученого з власних джерел фінансового забезпечення.

– Крок 2.3 – полягає у перевірці варіантів залучення ресурсу на відповідність умовам відбору (рис. 3.6, блок «2.3 Умови відбору») за такою рівністю:

$$\frac{Ввф}{В0} \leq \frac{Ц1}{Ц0} \quad (3.8)$$

де Ввф – умовна вартість одиниці ресурсу, залученого з власних джерел фінансового забезпечення (придбаних за власні кошти), грн. за од.;

В0 – вартість одиниці ресурсу, залученого в минулому періоді, грн. за од.;

Ц1 – ціна продукту поточного періоду, в склад якої входить власний фінансовий ресурс, грн. за од.;

Ц0 – ціна продукту минулого періоду, в склад якої входить залучений зовнішній або власний ресурс, грн. за од.

Якщо існуючий власний фінансовий ресурс буде використовуватися для нового продукту, то відбір відбувається за такою рівністю:

$$(\frac{Ввф}{В0} - 1) * 100 \leq Рп \quad (3.9)$$

де Ввф – умовна вартість одиниці ресурсу, залученого з власних джерел фінансового забезпечення (придбаних за власні кошти), грн. за од.;

В0 – вартість одиниці ресурсу, залученого в минулому періоді, грн. за од.;

Рп – планова рентабельність нового продукту, %.

До подальшого аналізу та оцінювання відбираються лише ті варіанти залучення до ІІДПП власних фінансових ресурсів, які не мають негативного впливу на збільшення витрат та на зменшення рентабельності продукції промислового підприємства.

– Крок 2.4: формується таблиця допустимих варіантів (рис. 3.6, блок «2.4 Допустимі варіанти залучення та відсоток покриття потреби»), яка набуває відповідного вигляду таблиці. У табл. 3.3 наведено її приклад.

Таблиця 3.3 – Допустимі варіанти залучення ресурсу з власних джерел фінансового забезпечення (придбаних за власні кошти) та відсоток покриття потреби (*джерело: власна розробка*)

Власні джерела фінансового забезпечення		
Варіант залучення ресурсу за рахунок власних джерел фінансового забезпечення	Вартості одиниці ресурсу, грн./од	Покриття потреби, %

Для розрахунку покриття потреби пропонується формула:

$$Пвф - \frac{Кпг \div Ввф}{Кз} * 100 \quad (3.10)$$

де Пвф – покриття загальної потреби в натуральному ресурсі власним джерелом фінансового забезпечення (придбаних за власні кошти), %;

Кнг – кількість наявного фінансового ресурсу (грошових коштів), грн.;

Ввф – вартість одиниці ресурсу, залученого за рахунок власних джерел фінансового забезпечення, грн. за од.;

Кз – загальна потреба в натуральному ресурсі, од..

Табл.3.2 завершує аналіз диференційного вибору джерел ресурсного забезпечення ІІДПП за рахунок власних джерел фінансового забезпечення.

Етап 3 – Аналіз та економічне оцінювання зовнішніх джерел альтернативного ресурсного забезпечення ресурсів, потрібних для ІІДПП, які задовольняють потребу в ресурсах в натуральному вигляді. Тому для їх використання потребу в ресурсі необхідно також визначати в натуральному вираженні.

Етап містить такі кроки.

– Крок 3.1: визначення відповідності натуральних ресурсів, що є у суб'єкта залучення, необхідним критеріям якості (наявність сертифікатів, лабораторних підтверджень). На рис. 3.6 це – блок «3.1 Умови якості».
– Крок 3.2: фактор часу (рис. 3.6, блок «3.2 Умови часу») впливає на позитивне рішення щодо залучення ресурсів, коли потенційний постачальник не лише має в наявності необхідний ресурс відповідної якості, але й може вчасно забезпечити їм промислове підприємство.
– Крок 3.3: за дотримання зазначених умов далі визначається вартість одиниці ресурсу, залученого з зовнішніх джерел альтернативного ресурсного забезпечення (рис. 3.6, блок «3.3 Розрахунок показників вартості ресурсу»). Для розрахунку вартості одиниці ресурсу Вза пропонується формула:

$$Вза = \frac{Кн * Цз + Вз + Вд + Пазаз - Пазао}{Кн} \quad (3.11)$$

де Вза – вартість одиниці ресурсу, залученого з зовнішніх джерел альтернативного ресурсного забезпечення, грн. за од.;

Кн – кількість альтернативного ресурсу, що може бути залучено, од.;

Цз – ціна ресурсу, який може бути залучений. грн. за од.;

Вз – вартість зберігання альтернативного ресурсу, грн.;

Вд – вартість доставки альтернативного ресурсу, грн.;

Пазаз – прибуток від іншого потенційно-можливого використання коштів, витрачених на зберігання ресурсу, грн.;

Пазао – прибуток від альтернативного використання коштів, не витрачених на закупку ресурсу, грн.

Вартість капіталу враховується такими його складовими як прибуток від альтернативного використання коштів, не витрачених на закупку та зберігання ресурсу, для визначення яких пропонуються формули 3.12-3.13.

Прибуток від альтернативного використання коштів, витрачених на зберігання ресурсу, встановлюється у такий спосіб:

$$Пазао = Вз * \frac{Вп}{100} * Пз \quad (3.12)$$

де Пазао – прибуток від альтернативного використання коштів, витрачених на закупку та зберігання ресурсу, грн.;

Вз – вартість зберігання ресурсу, грн.;

Вп – відсоток денної прибутковості капіталу (визначається з прибутковості активів підприємства або з розміру діючої банківської депозитної винагороди), %/день;

Пз – період зберігання ресурсу, днів.

Для визначення прибутку від альтернативного використання коштів, не витрачених на закупку натурального ресурсу, пропонується формула:

$$Пазаз = Кз * Цз * \frac{Вп}{100} * Пв \quad (3.13)$$

де Пазаз – прибуток від альтернативного використання коштів, витрачених на закупку та зберігання натурального ресурсу, грн.;

Кн – кількість ресурсу, що може бути залучено, од.;

Цз – ціна ресурсу, що може бути залучено, грн. за од.;

Вп – відсоток денної прибутковості капіталу (визначається з прибутковості активів підприємства або з розміру діючої банківської депозитної винагороди), %/день;

Пв – період, на який надана відстрочка платежу за ресурс, день.

Існуючі в даному випадку варіації визначення складових (кількість, ціна, вартість доставки та зберігання натурального ресурсу, що може бути залучено; прибуток від альтернативного використання коштів, витрачених на зберігання ресурсу та не витрачених на закупку ресурсу; період, на який надана відстрочка платежу за ресурс; період зберігання ресурсу) обумовлюють кількість варіантів вартості одиниці натурального ресурсу, залученого з зовнішніх джерел альтернативного ресурсного забезпечення.

– Крок 3.4: перевірка варіантів залучення ресурсу на відповідність умовам відбору (рис. 3.6, блок «3.4 Умови відбору») відбувається за рівністю:

$$\frac{Вза}{В0} \leq \frac{Ц1}{Ц0} \quad (3.14)$$

де Вза – вартість одиниці натурального ресурсу, залученого з зовнішніх джерел альтернативного ресурсного забезпечення, грн. за од.;

В0 – вартість одиниці ресурсу, залученого в минулому періоді, грн. за од.;

Ц1 – ціна продукту поточного періоду, в склад якого входить залучений натуральний ресурс, грн. за од.;

Ц0 – ціна продукту минулого періоду, в склад якого входить залучений натуральний ресурс, грн. за од..

Якщо залучений натуральний ресурс буде використовуватися для нового продукту, то відбір відбувається за такою рівністю:

$$(\frac{\text{ВЗа}}{\text{В0}} - 1) * 100 \leq \text{Рп} \quad (3.15)$$

де Вза – вартість одиниці натурального ресурсу, залученого з зовнішніх джерел альтернативного ресурсного забезпечення, грн. за од.;

В0 – вартість одиниці ресурсу, залученого в минулому періоді, грн. за од.;

Рп – планова рентабельність нового продукту, %.

До подальшого аналізу та оцінювання відбираються лише ті варіанти залучення натуральних ресурсів, які не призводять до збільшення витрат та зменшення рентабельності продукції промислового підприємства.

– Крок 3.5: формується таблиця допустимих варіантів (рис. 3.6, блок «3.5 Допустимі варіанти залучення та відсоток покриття потреби»). В табл. 3.4 наведено її типову форму.

Таблиця 3.4 – Допустимі варіанти залучення натурального ресурсу з зовнішніх джерел альтернативного ресурсного забезпечення та відсоток покриття потреби (*джерело: власна розробка*)

Зовнішні джерела альтернативного ресурсного забезпечення		
Варіант залучення ресурсу з зовнішніх джерел альтернативного ресурсного забезпечення	Вартості одиниці ресурсу, грн./од	Покриття потреби, %

Для розрахунку покриття потреби в ресурсі пропонується формула:

$$\text{Пза} = \frac{\text{Кн}}{\text{Кз}} * 100 \quad (3.16)$$

де Пза – покриття загальної потреби в натуральному ресурсі зовнішнім джерелами альтернативного ресурсного забезпечення, %;

Кн – кількість ресурсу, що може бути залучено, од.;

Кз – загальна потреба в ресурсі, од.

На цьому аналіз та економічне оцінювання третьої складової сфери диференційного вибору джерел ресурсного забезпечення ІІДПП – зовнішніх джерел альтернативного ресурсного забезпечення – завершується.

Етап 4 – Аналіз та економічне оцінювання зовнішніх джерел фінансового забезпечення ресурсів потрібних для ІІДПП, які задовольняють потребу в ресурсах в грошовому вигляді та їх потреба визначається в грошовому вираженні.

– Крок 4.1: промислові підприємства, що звертаються до ринку фінансових ресурсів, витрачають певний час на очікування відповіді на запит щодо залучення коштів. Тому їх треба враховувати цей час, який витрачається на оформлення, подачу та узгодження заявки (рис. 3.6, блок «4.1 Умови часу»).
– Крок 4.2. Якщо умова достатності часу дотримується, наступним етапом йде визначення вартості одиниці натурального ресурсу, залученого за допомогою використання зовнішніх джерел фінансового забезпечення (рис. 3.6 блок « 4.2 Розрахунок показників вартості ресурсу»).

Для розрахунку вартості одиниці ресурсу, залученого з зовнішніх джерел фінансового забезпечення Взф пропонується формула: [3, 41-45, 50-54, 60, 62]:

$$Взф = \frac{Кн * Цз + Вз + Вд + Вк + Пазфз - Пазфо}{Кн} \qquad (3.17)$$

де Взф – вартість одиниці ресурсу, залученого з зовнішніх джерел фінансового забезпечення, грн. за од.;

Кн – кількість закуповуваного ресурсу, од.;

Цз – ціна закуповуваного натурального ресурсу, грн. за од.;

Вз – вартість зберігання натурального закуповуваного ресурсу, грн.;

Вд – вартість доставки закуповуваного натурального ресурсу, грн.;

Вк – вартість користування залученим фінансовим ресурсом, грн.;

Пазфз – прибуток від іншого потенційно-можливого використання коштів, витрачених на зберігання ресурсу, грн.;

Пазфо – прибуток від іншого потенційно-можливого використання коштів, не витрачених на закупку ресурсу, грн.;

Для визначення вартості користування залученим фінансовим ресурсом пропонується формула:

$$Вк = (Кн * Цз + Вд) * \frac{Вк}{100} * Пк \quad (3.18)$$

де Вк – вартість користування залученим фінансовим ресурсом, грн.;

Кн – кількість закуповуваного натурального ресурсу, од.;

Цз – ціна закуповуваного натурального ресурсу, грн. за од.;

Вд – вартість доставки закуповуваного натурального ресурсу, грн.;

Вк – денний відсоток за користування залученим фінансовим ресурсом, %;

Пк – період користування залученим фінансовим ресурсом, день.

Визначення вартості одиниці ресурсу, залученого з зовнішніх джерел фінансового забезпечення, враховує аспект вартості капіталу такою складовою як прибуток від альтернативного використання коштів витрачених на закупку та зберігання ресурсу, для визначення яких пропонуються формули 3.19-3.20.

Прибуток від альтернативного використання коштів витрачених на зберігання ресурсу:

$$Пазфз = Вз * \frac{Вп}{100} * Пз \quad (3.19)$$

де, Пазфз – прибуток від іншого потенційно-можливого використання коштів, витрачених на зберігання ресурсу, грн.;

Вз – вартість зберігання натурального ресурсу, який може бути залучений з зовнішніх джерел фінансового забезпечення, грн.;

Вп – відсоток щоденної прибутковості капіталу, що визначається з розміру діючої банківської депозитної винагороди або з прибутковості активів підприємства), %/день;

Пз – період зберігання ресурсу, який може бути залучений з зовнішніх джерел фінансового забезпечення, днів.

Для визначення прибутку від альтернативного використання коштів, не витрачених на закупку ресурсу, пропонується формула:

$$\text{Пазао} = \text{Кз} * \text{Цз} * \frac{\text{Вп}}{100} * \text{Пк} \qquad (3.20)$$

де Пазфо – прибуток від іншого потенційно-можливого коштів, не витрачених на закупку та зберігання ресурсу, грн.;

Кн – кількість закуповуваного натурального ресурсу, який може бути залучений з зовнішніх джерел фінансового забезпечення, од.;

Цз – ціна закуповуваного натурального ресурсу, який може бути залучений з зовнішніх джерел фінансового забезпечення, грн. за од.;

Вп – відсоток денної прибутковості капіталу (визначається з прибутковості активів підприємства, або з розміру діючої банківської депозитної винагороди), %/день;

Пк – період користування залученим фінансовим ресурсом, день.

Існуючі в конкретному випадку різноманіття визначення характеристик щодо закуповуваного ресурсу: кількість; ціна; вартість зберігання; вартість доставки; вартість користування залученим фінансовим ресурсом; прибуток від іншого потенційно-можливого використання коштів, витрачених на зберігання ресурсу та невитрачених на його закупку; денний відсоток за користування залученим фінансовим ресурсом; період користування залученим фінансовим ресурсом; відсоток денної прибутковості капіталу (визначається з прибутковості активів підприємства, або з розміру діючої банківської депозитної винагороди);

період зберігання ресурсу; обумовлюють кількість варіантів умовної вартості одиниці ресурсу залученого з зовнішніх джерел фінансового забезпечення.

Крок 4.3: перевірка варіантів залучення ресурсу на відповідність умовам відбору (рис. 3.6, блок «4.3 Умови відбору») відбувається за такою рівністю:

$$\frac{Взф}{В0} < \frac{Ц1}{Ц0} \quad (3.21)$$

де Взф – вартість одиниці ресурсу, залученого з зовнішніх джерел фінансового забезпечення (придбаного за залучені кошти), грн. за од.;

В0 – вартість одиниці ресурсу, залученого в минулому періоді, грн. за од.;

Ц1 – ціна продукту поточного періоду, в склад якого входить придбаний натуральний ресурс, грн. за од.;

Ц0 – ціна продукту минулого періоду, в склад якого входить залучений (придбаний) натуральний ресурс, грн. за од.

Якщо залучений (придбаний) натуральний ресурс буде використовуватися для нового продукту, то відбір відбувається за такою рівністю:

$$(\frac{Взф}{В0} - 1) * 100 \leq Рп \quad (3.22)$$

де Взф – вартість одиниці натурального ресурсу, залученого (придбаного) з зовнішніх джерел фінансового забезпечення, грн. за од.;

В0 – вартість одиниці ресурсу, залученого в минулому періоді, грн. за од.;

Рп – планова рентабельність нового продукту, %.

До подальшого аналізу та оцінювання відбираються тільки ті варіанти залучення ресурсів, які не збільшують витрати та не зменшують рентабельність продукції промислового підприємства.

Крок 4.4: Формується таблиця допустимих варіантів (рис. 3.6, блок «4.4 Допустимі варіанти залучення та відсоток покриття потреби», приклад якої наданий нижче (табл. 3.5).

Таблиця 3.5 – Допустимі варіанти залучення ресурсу з зовнішніх джерел фінансового забезпечення та відсоток покриття потреби підприємства (*джерело: власна розробка*)

Зовнішні джерела фінансового забезпечення		
Варіант залучення ресурсу з зовнішніх джерел фінансового забезпечення	Вартості одиниці ресурсу, грн./од	Покриття потреби, %

Для розрахунку покриття потреби пропонується формула:

$$Пзф - \frac{Кнг \div Взф}{Кз} * 100 \qquad (3.23)$$

де Пзф – покриття загальної потреби в фінансовому ресурсі зовнішнім джерелом фінансового забезпечення, %;

Кнг – кількість залученого фінансового ресурсу, грн.;

Взф – вартість одиниці ресурсу, залученого з зовнішніх джерел фінансового забезпечення, грн. за од.;

Кз – загальна потреба в ресурсі, од.

Цей крок завершує аналіз та економічне оцінювання четвертої складової сфери диференційного вибору джерел ресурсного забезпечення ІІДПП – зовнішніх джерел фінансового забезпечення.

Етап 5. Якщо при аналізі областей диференційного підходу до вибору джерел ресурсного забезпечення ІІДПП у кроках 1.1-1.3, 1.5, 2.1, 2.3, 3.1-3.2, 3.4, 4.1, 4.3 *(див. рис. 3.6)* – спостерігалася невідповідність зазначеним умовам, тоді доцільно перейти до пошуку іншого способу залучення ресурсних джерел (блок «5 Пошук іншого способу залучення джерел ресурсного забезпечення»).

Етап 6. узагальнення результатів економічного оцінювання в підсумковій таблиці (табл. 3.6) визначених допустимих варіантів залучення ресурсів зі всіх областей джерел ресурсного забезпечення ІІДПП, представлених в табл. 3.2-3.5, з метою перевірки їх на відповідність умові: «Надають допустимі варіанти залучення ресурсу 100% покриття потреби чи ні?» (рис 3.6, блок «6. Сума ≥100%»).

Якщо сума варіантів дорівнює або більше 100% покриття потреби, то завдання по пошуку, оцінюванню та залученню джерел ресурсного забезпечення вважається виконаним, що відповідає блоку «Кінець» (рис. 3.6).

Таблиця 3.6 – Множина допустимих варіантів залучення ресурсу за диференційним підходом до вибору джерел ресурсного забезпечення ІІДПП: форма таблиці (*джерело: власна розробка*)

Варіант залучення ресурсу	Розрахована вартість одиниці ресурсу	Прогнозне покриття потреби, %
1. Залучення ресурсу з внутрішніх джерел альтернативного ресурсного забезпечення	Умовна вартість одиниці ресурсу, грн./од	Покриття потреби, %
2. Залучення ресурсу з внутрішніх джерел фінансового забезпечення	Умовна вартість одиниці ресурсу, грн./од	Покриття потреби, %
3. Залучення ресурсу з зовнішніх джерел альтернативного ресурсного забезпечення	Вартості одиниці ресурсу, грн./од	Покриття потреби, %
4. Залучення ресурсу з зовнішніх джерел фінансового забезпечення	Вартості одиниці ресурсу, грн./од	Покриття потреби, %
Всього		Сума

Етап 7. Якщо сума варіантів менш ніж 100% покриття потреби то буде обґрунтованим перехід до дій, пов’язаних з більш якісним використання наявних організаційних та інформаційних ресурсів (рис. 3.6, блок «Більш якісне використання наявних організаційних та інформаційних ресурсів»). Саме на ці ресурси може спиратись промислове підприємство в умовах недостатності ресурсів для ІІДПП.

Застосуємо пропоновану методику оцінювання та диференційного вибору способу залучення джерел ресурсного забезпечення на вирішенні конкретній задачі ІІДПП – знайти, оцінити, визначити та обґрунтувати вибір способів залучення джерел ресурсного забезпечення для забезпечення здійснення промисловим підприємством ВАТ «Грат» (м. Одеса) інноваційно-інвестиційного проекту на прикладі покриття потреби у 70 т поліпропілену.

Вхідні дані та розрахунки завдання наведено у **Додатку Б**. На підставі **табл.Б.16**. сформуємо підсумкова таблиця диференційного підходу до вибору джерел ресурсного забезпечення ІІДПП (табл. 3.7).

З огляду таблиць: **табл.Б.16** та табл. 3.7 бачимо, що в порівняння з власними джерелами ресурсного забезпечення та зовнішніми джерелами

альтернативного ресурсного забезпечення, зовнішні джерела фінансових ресурсів банківського сектору мають найбільший потенціал в покритті потреб промислового підприємства.

Таблиця 3.7 – Диференційний вибір джерел ресурсів ІІДПП та їх здатність забезпечити ресурсні потреби підприємства (приклад ВАТ «Грат», фрагмент) *(джерело: власна розробка)*

Варіанти джерел ресурсного забезпечення та застосування диференційного підходу	Ресурсні потреби підприємства		Здатність джерел забезпечити потреби підприємства, %	
	існуюча	можлива	існуюча	можлива
1. Джерела альтернативних ресурсів:				
– власні	31,43	31,43	31,43	31,43
– зовнішні	0,00	68,57	0,00	71,45
2. Джерела фінансових ресурсів:				
– власні	15,14	0,00	15,14	15,14
– зовнішні (8 джерел фінансування)	53,43	0,00	53,43	100,00
Всього	100,00	100,00	100,00	218,02

Відтак, розроблені методичні рекомендації з диференційного підходу до оцінювання, вибору та залучення джерел ресурсного забезпечення, на відміну від існуючих підходів, є універсальними та не мають регіональної або галузевої прив'язки, а запропонована система показників оцінювання функціональної змістовності джерел дозволяє системно виконати економічне оцінювання ресурсних джерел всіх чотирьох типів.

3.3 Управлінські інструменти інформаційно-аналітичного забезпечення вибору та економічного оцінювання джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств

Проблемно-цільовий вибір джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств в залежності від цілей та завдань розвитку підприємства у комбінації на засадах диференційного підходу потребує формалізація, що полягає у регламентації процедур вибору та економічного оцінювання джерел.

Для цього потрібно відповідно до завдань розвитку промислового підприємства розробити комплексне нормативно-методичне закріплення:

а) обраної функціональної змістовності оцінювання та вибору джерел його ресурсного забезпечення;

б) складових забезпечення його процедур (облікового, інформаційно-аналітичного, методичного та організаційного).

Його мають забезпечити *дві групи запропонованих управлінських інструментів інформаційно-аналітичного призначення,* спрямовані на вирішення різних, але взаємопов'язаних завдань управлінської діяльності та ІДПП:

а) *застосовні у процесі вибору джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств.* До них відносяться:

- *система показників оцінювання джерел* (функціональної змістовності, доступності, переваг та здатності забезпечити інноваційний ефект). Це множина кількісних даних, які стисло у цифровому виразі надають інформацію, необхідну для прийняття інноваційно-інвестиційних рішень в цілому та щодо залучення джерел ІІДПП, зокрема;
- *документальне забезпечення* процедур диференційного вибору джерел ресурсного забезпечення ІІДПП.

б) *застосовні у процесі економічного оцінювання джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств.* Це:

- критерії та показники економічного оцінювання джерел фінансових та альтернативних ресурсів власного та зовнішнього походження;
- *документальне забезпечення* процедур економічного оцінювання на основі диференційного підходу до проблемно-цільового вирішення питання забезпечення необхідними ресурсами;
- каталогізатор типових помилок оцінювання та їх наслідків.

В ході вивчення теоретичних засад інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств та залучення джерел її фінансування зроблені обґрунтовані вдосконалення існуючих підходів в аспекті їх адаптації до сучасного стану господарського середовища центральною проблемою якого є дефіцит

ресурсів для здійснення інноваційно-інвестиційної діяльності. Окреслена важливість диференційного підходу до проблемно-цільового вирішення питання забезпечення необхідними ресурсами, та визначені ієрархічні межі понять: джерело ресурсного забезпечення; джерело альтернативного ресурсного забезпечення та джерело фінансового забезпечення, що послужило основою більш ефективному методичному підходу до пошуку, оцінювання та залучення потрібного ресурсного забезпечення ніж фінансування. В свою чергу аналіз ІІДПП, методів економічного оцінювання та вибору джерел підтвердив існуючу потребу та сучасну актуальність прикладного застосування нових заходів до пошуку, оцінювання та залучення джерел ресурсного забезпечення ІІДПП.

Таким чином, одним з аспектів організаційно-методичного забезпечення вибору та економічного оцінювання джерел ресурсного забезпечення ІІДПП є формування інструментів інформаційно-аналітичного забезпечення вибору та економічного оцінювання джерел ресурсного забезпечення ІІДПП.

На рис. 3.7 визначена ієрархічна особливість управлінських інструментів інформаційно-аналітичного забезпечення вибору та економічного оцінювання джерел ресурсного забезпечення.

Формування управлінських інструментів інформаційно-аналітичного забезпечення вибору та економічного оцінювання джерел ресурсного забезпечення ІІДПП означає врахування таких складових як:

– методичні управлінські інструменти;
– аналітичні управлінські інструменти;
– інформаційні управлінські інструменти.

Враховуючи зазначені складові формування інструментів інформаційно-аналітичного забезпечення та спираючись на ієрархічну особливість (рис. 3.7), розкриємо їх зміст.

Методичні управлінські інструменти інформаційно-аналітичного забезпечення вибору та економічного оцінювання джерел ресурсного забезпечення ІІДПП. Дана група інструментів надає промисловим підприємствам більше можливостей для усунення дефіциту ресурсів забезпечення ІІДПП.

Рисунок 3.7 – Ієрархія управлінських інструментів інформаційно-аналітичного забезпечення вибору та економічного оцінювання джерел ресурсного забезпечення (*джерело: власна розробка*)

Це відбилося в наступних аспектах:

– методичні підходи до визначення потреби в ресурсах для ІІДПП;

– методика оцінювання та диференційного вибору способу залучення джерел ресурсного забезпечення ІІДПП;

– каталогізатор типових помилок оцінювання та їх наслідків.

Їх застосування потребує запровадження мотивації управлінського персоналу по застосуванню диференційного вибору способу залучення джерел ресурсного забезпечення ІІДПП. Її основою є пакет винагородження за працю, який передбачає використання прогресивних форм і систем оплати, додаткове винагородження за індивідуальний та колективний внесок у: зменшення витрат на пошук джерел ресурсного забезпечення; зменшення витрат за користування джерелами ресурсного забезпечення; повне забезпечення ІІДПП потрібними ресурсами; зменшення вартості залучених ресурсів.

Аналітичні управлінські інструменти інформаційно-аналітичного забезпечення вибору та економічного оцінювання джерел ресурсного забезпечення ІІДПП представлені блоком документального забезпечення та інструментальним блоком показників (табл.3.8).

Документальне забезпечення складають:

– посадові інструкції та специфікації робіт по застосуванню нового підходу до оцінювання та залучення джерел ресурсного забезпечення ІІДПП;

– договори взаємовідносин з суб'єктами джерел ресурсного забезпечення.

Посадові інструкції по застосуванню нового підходу до оцінювання та залучення джерел ресурсного забезпечення ІІДПП. Посадові інструкції для відповідних відповідальних працівників розробляються індивідуально, враховуючи специфіку конкретного промислового підприємства, та разом з цим, в них повинні бути наступні обов'язкові елементи, які забезпечують ефективне використання нового підходу. Робітник зобов'язаний:

– знати методику та вміти визначати потреби в ресурсах ІІДПП;

– вміти оцінювати та диференційно обирати спосіб залучення джерел ресурсного забезпечення ІІДПП;

– розширювати власні знання щодо можливостей підприємства, умов та змін, які відбуваються на ринку джерел ресурсного забезпечення;

Таблиця 3.8 – Управлінські інструменти інформаційно-аналітичного забезпечення залучення та економічного оцінювання джерел ресурсного забезпечення *(джерело: власна розробка)*

<table>
<tr><td>Інструменти</td><td colspan="5">Зміст</td></tr>
<tr><td>Методичні</td><td colspan="5">– Методика оцінювання та диференційного вибору способу залучення джерел ресурсного забезпечення ІІДПП;
– Методичні підходи до визначення потреби в ресурсах для ІІДПП;
– Мотивація управлінського персоналу по застосуванню диференційного вибору способу залучення джерел ресурсного забезпечення ІІДПП;</td></tr>
<tr><td rowspan="3">Аналітичні</td><td colspan="2">Інструментальні: показники</td><td colspan="3">– Вартість одиниці ресурсу залученого з власних джерел альтернативного ресурсного забезпечення ІІДПП;
– Вартість одиниці ресурсу залученого з власних джерел фінансового забезпечення ІІДПП;
– Вартість одиниці ресурсу залученого з зовнішніх джерел альтернативного ресурсного забезпечення ІІДПП;
– Вартість одиниці ресурсу залученого з зовнішніх джерел фінансового забезпечення ІІДПП;
– Показник рівності для перевірки варіантів залучення ресурсу на відповідність умовам відбору ІІДПП;
– Покриття загальної потреби в ресурсі власним джерелом альтернативного ресурсного забезпечення ІІДПП;
– Покриття загальної потреби в ресурсі власним джерелом фінансового забезпечення ІІДПП;
– Покриття загальної потреби в ресурсі зовнішнім джерелом альтернативного ресурсного забезпечення ІІДПП;
– Покриття загальної потреби в ресурсі зовнішнім джерелом фінансового забезпечення ІІДПП;</td></tr>
<tr><td colspan="2">Документальне забезпечення</td><td colspan="3">– Посадові інструкції по застосуванню нового підходу до оцінювання та залучення джерел ресурсного забезпечення ІІДПП;
– Договори взаємовідносин з суб’єктами джерел ресурсного забезпечення.</td></tr>
<tr><td rowspan="4">Інформаційні</td><td rowspan="3">Бази даних</td><td>Інтернет-ресурси</td><td>– спеціалізовані майданчики та інформаційні джерела;</td><td rowspan="2">– зовнішні рейтинги банків, виробників та постачальників;
– інформаційні сайти банків, виробників та постачальників;
– тенденції та стан ринків ресурсів тощо;</td></tr>
<tr><td>Відкриті інновації</td><td>– дослідження;</td></tr>
<tr><td>Власні бази</td><td>– інновацій;
– джерел;
– результатів НДР</td><td>– ноу-хау; патенти; авторські права; винаходи;
– результати: науково-дослідницької, проектно-пошукові, інтелектуально-творчої роботи тощо;</td></tr>
<tr><td colspan="2">Інформаційні послуги</td><td colspan="3">– послуги консультаційних центрів;
– консультаційні послуги служби старших експертів;
– інформаційні довідкові служби.</td></tr>
</table>

Договори взаємовідносин з суб'єктами джерел ресурсного забезпечення. Взаємовідносини з суб'єктами джерел ресурсного забезпечення базується виключно на договірних взаємовідносинах, оскільки договори є визначальною правовою формою партнерських взаємин. Договір (контракт, угода) – це різновид форми документального закріплення партнерських зв'язків (предмета договору, прав та обов'язків партнерів, наслідків порушення ними домовленостей). Договір взаємовідносин з суб'єктами джерел ресурсного забезпечення розробляються для конкретного промислового підприємства, ресурсу та суб'єкта джерела.

Інструментальний блок показників. Система показників як управлінський інструмент інформаційно-аналітичного забезпечення вибору та економічного оцінювання джерел фінансування ІІДПП – це множина кількісних та якісних даних, які крім стислого цифрового відображення наділені певною аналітичною складовою *(табл. 3.9)*, до яких висунуті вимоги:

а) забезпечити промислове підприємства ресурсами для здійснення ІІДПП;

б) економічно оцінити та обґрунтувати варіант або варіанти способу залучення джерела фінансування ІППД.

Оцінювання та залучення полягає в розробці науково обґрунтованих і методично завершених рекомендацій щодо диференційованого економічного оцінювання та залучення промисловим підприємством джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності, які дозволяють керівництву підприємств удосконалити процес управління *(див.п.3.1)*. В частині інвестиційних проектів, що є по суті системою заходів, які плануються та здійснюються щодо вкладення капіталу в створювані матеріальні об'єкти, технологічні процеси, а також у різні види підприємницької діяльності в цілях її збереження та розширення.

Інформаційні управлінські інструменти інформаційно-аналітичного забезпечення вибору та економічного оцінювання джерел ресурсного забезпечення ІІДППП представлені інформаційними послугами та базами даних. Для ефективного користування вдосконаленим методичним підходом пошук, оцінювання та залучення джерел ресурсного забезпечення ІІДПП, а також підтримки його на сучасному рівні в умовах мінливого середовища промисловому

Таблиця 3.9 – Показники управлінських інструментів інформаційно-аналітичного забезпечення вибору та економічного оцінювання власних джерел альтернативного ресурсного забезпечення *(джерело: власна розробка)*

Найменування показника	Позначення	Інформаційно-аналітична характеристика показника та його значення
1. Вартість одиниці ресурсу залученого з власних джерел альтернативного ресурсного забезпечення	Вва	*(п. 3.2 формула 3.1)*
2. Вартість одиниці ресурсу, залученого з власних джерел фінансового забезпечення	Ввф	(3.6)
3. Вартість одиниці ресурсу залученого з зовнішніх джерел альтернативного ресурсного забезпечення	Вза	(*п. 3.2 формула* 3.11)
4. Вартість одиниці ресурсу залученого з зовнішніх джерел фінансового забезпечення	Взф	(*п. 3.2 формула* 3.17)
5. Показник рівності для перевірки варіантів залучення ресурсу на відповідність умовам відбору ІІДПП	$\frac{Вва}{В0} \leq \frac{Ц1}{Ц0}$ або $(\frac{Вва}{В0} - 1) * 100 \leq Рп$	(3.3) (3.4) (3.8) (3.9) (3.14) (3.15) (*п. 3.2 формула* 3.21 3.22)
6. Покриття загальної потреби в ресурсі власним джерелом альтернативного ресурсного забезпечення	Пва	(3.5)
7. Покриття загальної потреби в ресурсі власним джерелом фінансового забезпечення	Пвф	(3.10)
8. Покриття загальної потреби в ресурсі зовнішнім джерелами альтернативного ресурсного забезпечення	Пза	(*п. 3.2 формула* 3.16)
9. Покриття загальної потреби в ресурсі зовнішнім джерелом фінансового забезпечення	Пзф	(*п. 3.2 формула* 3.23)

підприємству необхідні відповідні інформаційні інструменти, під якими розуміється система методів і способів збору, передачі, накопичення, обробки, збереження, представлення і використання інформації. До числа основних їх компонентів можна віднести: збір даних (початкової інформації); обробку даних і отримання корисної інформації; передача корисної інформації для прийняття управлінських рішень.

Інформаційні послуги складають:

1. *Послуги консультаційних центрів*, які надають практичну допомогу підприємствам у проведенні торговельно-економічних операцій на внутрішньому та зовнішньому ринках, сприяють розвитку експорту продукції на основі широкого спектру професійних консультаційних послуг, в тому числі з питань зовнішньої торгівлі та оцінки ринків, незалежної експертизу товарів, оцінки рухомого і нерухомого майна, нематеріальних активів, штрихового кодування товарів, патентно-ліцензійних питань, оформлення документації з метою забезпечення захисту прав на інтелектуальну власність та ін. Також консультаційні центри надають ділову та юридичну інформацію, організовують семінари, конференції, виставки в Україні і за її кордоном, забезпечують ділові переговори. За рахунок цих послуг промислові підприємство поширюють свої індивідуальні інформаційно-аналітичні можливості: а) в сфері визначення потреб у ресурсах та їх оцінки; б) потенціалу та варіативності існуючих власних та зовнішніх джерел ресурсного забезпечення ІІДПП; в) щодо систематизації різноманіття суб'єктів ресурсного забезпечення.

2. *Консультаційні послуги служби старших експертів*. Служба старших експертів – це фонд німецької економіки з міжнародного співробітництва, який є провідною громадською організацією ФРН, яка об'єднує фахівців і керівних працівників, що вийшли на пенсію та надають консультативні послуги на громадських засадах. Починаючи з 1983р. згадана некомерційна організація пропонує допомогу по всьому світу, переважно в країнах, що розвиваються, і країнах з перехідною економікою, а також у самій Німеччині. Даний інструмент маловідомий в Україні, але є ефективним, в першу чергу, в застосуванні

відповідно оцінювання та залучення джерел альтернативного ресурсного забезпечення в аспекті трудових, організаційних, управлінських ресурсів.

3. *Інформаційно-довідкові служби*, які допомагають підприємствам вирішувати такі основні завдання стосовно отримання інформації про:

– реквізити, що цікавлять юридичних осіб;
– фінансовий стан підприємств-постачальників ресурсів;
– власників компанії та її дочірніх підприємствах та філій.

Інформаційно-довідкові системи дають можливість отримувати інформацію не тільки про окремих учасників ринку, а й про ринок в цілому. Наприклад, вони містять дані про:

– імпортно-експортні операції;
– державні та комерційні тендери;
– соціально-економічне становище в Україні;
– всі регіони та галузі економіки країни.

Вони дозволяють будувати рейтинги учасників ринків за різними фінансовими показниками (по виручці або рентабельності) в розрізі галузей і регіонів, що дозволяє оперативно оцінювати власні позиції на ринку, а також шукати нових партнерів по бізнесу або споживачів. Таким чином, інформаційно-довідкові системи є ефективним інформаційно-аналітичним інструментом для промислового підприємства в забезпечені даними для прийняття управлінських рішень стосовно джерел ІІДПП (суб'єктів ресурсного забезпечення).

Бази даних складають:

– *Інтернет-ресурси*, які являють собою:

а) спеціалізовані майданчики та інформаційні джерела стосовно зовнішніх рейтингів банків, виробників та постачальників;

б) інформаційні сайти банків, виробників та постачальників;

в) інформаційні джерела стосовно тенденцій та стану ринків ресурсів, чим сприяють підвищення ефективності управлінських рішень стосовно вибору джерел ресурсного забезпечення та їх суб'єктів;

В табл.3.10 представлені Інтернет-джерела, рекомендовані для інформаційно-аналітичного забезпечення вибору та економічного оцінювання джерел ресурсного забезпечення ІІДПП.

Таблиця 3.10 – Інтернет-джерела інформаційно-аналітичного забезпечення вибору та економічного оцінювання джерел ресурсного забезпечення ІІДПП *(джерело: власна розробка)*

Джерела ресурсного забезпечення ІІДПП	Інтернет-адреси інструментів інформаційно-аналітичного забезпечення вибору та економічного оцінювання джерел ресурсного забезпечення ІІДПП
1. Власні джерела альтернативного ресурсного забезпечення	Відкриті інновації: 1. http://forinnovations.ru/ru/; Промисловий консалтинг: 1. http://prom.ua/; 2. http://priceua.com/; 3. http://www.strategy-links.com/; 4. http://promcons.uaprom.net/; 5. http://www.educate.com.ua/.
2. Власні джерела фінансового забезпечення	Інформація о тендерах: 1. http://v2.tendery.ua/; 2. http://zakupki.prom.ua/; 3. https://tender.me.gov.ua/; 4. http://www.ua-tenders.com/; 5. http://lp.fabrikant.ua/.
3. Зовнішні джерела альтернативного ресурсного забезпечення	Аналіз та дослідження промислових ринків 1. http://bizmart.info/analytic/; 2. http://www.inrast.com.ua/; 3. http://ubr.ua/market/industrial; 4. http://www.marketing-ua.com/; 5. http://www.ucci.org.ua/ru/about.shtml; Служба старших експертів: http://www.ses-bonn.de/ru/o-nas.html.
4. Зовнішні джерела фінансового забезпечення	Рейтинги банків та умови кредитування: 1. http://minfin.com.ua/banks/rating/; 2. http://banker.ua/officialrating; 3. http://forinsurer.com/rating-banks; 4. http://www.prostobankir.com.ua/spravochniki/reytingi_bankov; 5. http://insiders.com.ua/banki/rejting-bankov-ukraini.

– *відкриті інновації*. Цей інформаційно-аналітичний інструмент представлено результатами досліджень, які опубліковані та є в вільному доступі у: періодичних виданнях, інтернет-майданчиках, архівах наукових бібліотек та науково-дослідницьких установ. Таким чином, відкриті інновації як управлінський інструмент сприяють поширенню можливостей вибору варіантів залучення джерел ресурсного забезпечення;

– *власні бази даних*. Як інформаційно-аналітичний інструмент вони формуються безпосередньо самим промисловим підприємством, тому є максимально адаптивними до його особливостей. До власних баз даних відносяться:

а) власна інформація та її джерела: ноу-хау; патенти; авторські права; винаходи; результати: інтелектуально-творчої, науково-дослідницької, проектно-пошукової роботи;

б) інформація, залучена ззовні та адаптована під специфіку певного суб'єкта господарювання. Отже власні бази дані висвітлюють існуючі джерела та ціну ресурсного забезпечення.

Відповідно інформації, наданої в табл.3.10, важливо відмітити, що сучасний Інтернет-простір є важливим інструментом інформаційно-аналітичного забезпечення ІІДПП, тому кожному промисловому підприємству необхідно за її прикладом сформувати відповідно до своєї специфіки, цілей, місії тощо власну базу даних адресів Інтернет-ресурсів, яка стане власним інформаційним інструментом і, водночас, джерелом інформаційного ресурсу.

Каталогізатор типових помилок оцінювання та їх наслідків є зручним інформаційно-аналітичним інструментом, що дозволяє:

– накопичувати досвід використання нового методичного підходу;

– запобігати зайвим витратам ресурсів під час подолання дефіциту в ресурсах для здійснення ІІДПП;

– класифікувати каталогізовані помилки;

– розробляти заходи по усуненню помилок їх причин та недоліків.

Порушення цілісності інформації, отриманой за результатами економічного оцінювання, може статись внаслідок *наступних причин*:

а) помилок користувачів, які викликають викривлення чи втрату інформації;

б) навмисних дій осіб, які не мають прав доступу до результатів оцінювання;

в) збоїв обладнання, які викликають викривлення чи втрату інформації;

г) фізичних впливів на носії інформації;

д) вірусних впливів на бази даних та Інтернет-джерела.

Водночас, *типові помилки економічного оцінювання джерел ресурсів ІІДПП та їх наслідків* можна згрупувати у логічний ланцюг «помилка-наслідок-причина-усунення». Це відбувається таким чином:

– *помилки та недоліки використовуваних даних та розрахунків:*

1. *Помилка:* завищені критерії відбору варіантів залучення джерел ресурсного забезпечення ІІДПП.

Наслідок: невиконання завдання покриття потреби відібраними варіантами джерел ресурсного забезпечення.

Причина: завищені критерії відбору варіантів залучення джерел ресурсного забезпечення ІІДПП.

Усунення: перегляд визначених критеріїв відбору варіантів залучення джерел ресурсного забезпечення.

2. *Помилка:* занижені критерії відбору варіантів залучення джерел для ресурсного забезпечення ІІДПП.

Наслідок: підвищення вартості покриття потреби відібраними варіантами джерел ресурсного забезпечення.

Причина: занижені критерії відбору варіантів залучення джерел ресурсного забезпечення.

Усунення: перегляд визначених критеріїв відбору варіантів залучення джерел ресурсного забезпечення ІІДПП.

3. *Помилка:* залучення до аналізу малої кількості варіантів джерел ресурсного забезпечення ІІДПП.

Наслідки: підвищення вартості покриття потреби відібраними варіантами джерел ресурсного забезпечення; невиконання завдання покриття потреби відібраними варіантами джерел ресурсного забезпечення ІІДПП.

Причини: недостатня кваліфікація відповідального персоналу; недостатня мотивація відповідального персоналу.

Усунення: перевірка знань відповідального персоналу та усунення недоліків; перегляд існуючої мотиваційної системи та розробка нових заходів мотивації відповідального персоналу.

4. *Помилка:* залучення до аналізу більшої кількості варіантів джерел ресурсного забезпечення ІІДПП (фінансових та альтернативних ресурсів ІІДПП).

Наслідок: завеликій термін виконання завдання по пошуку та обробці визначених можливих варіантів залучення джерел для ресурсного забезпечення ІІДПП (фінансових та альтернативних ресурсів ІІДПП).

Причини: помилки в мотивації відповідального персоналу; помилки в постановці завдання пошуку варіантів залучення джерел ресурсного забезпечення ІІДПП.

Усунення: перегляд мотиваційних заходів, додання у систему мотивації фактору терміну виконання завдання; постановці завдання пошуку варіантів залучення джерел ресурсного забезпечення по принципу оптимальної достатності.

5. *Помилка:* помилки в економічних розрахунках.

Наслідки: підвищення вартості покриття потреби відібраними варіантами джерел ресурсного забезпечення; невиконання завдання покриття потреби відібраними варіантами джерел ресурсного забезпечення; збільшення строків виконання завдання (за рахунок витраченого часу на виправлення помилок в розрахунках).

Причини: недостатня кваліфікація відповідального персоналу; недостатня відповідальність персоналу за якість виконання завдання.

Усунення: перевірка знань відповідального персоналу та усунення недоліків; автоматизація розрахунків; визначення матеріальної відповідальності в посадових інструкціях працівників за якість виконання завдань.

– *методологічні помилки та недоліки економічного оцінювання:*

6. *Помилка:* помилки типізації джерела ресурсів ІІДПП.

Наслідки: невірне застосування методики розрахунків; невиконання завдання залучення джерел ресурсного забезпечення; додаткові витрати у зв'язку з невірною оцінкою джерел ресурсного забезпечення.

Причини: недостатня кваліфікація відповідального персоналу; помилка в наданому персоналу теоретичного матеріалу; недостатній контроль знань.

Усунення: перевірка теоретичного матеріалу використаного для навчання персоналу; введення заходів по періодичній перевірці знань персоналу.

В системі управління за результатами економічного оцінювання має циркулювати лише та інформація, яка описує фактичний або бажаний стан джерела ресурсного забезпечення ІІДПП та долає *інформаційні бар'єри*, тобто сукупність об'єктивних і суб'єктивних факторів, які заважають розповсюдженню аналітичної інформації, її використанню та сприйняттю, та становлять загрозу для раціонального вибору джерела ресурсів для ІІДПП.

Інформаційні бар'єри можна звести до кількох видів:

а) географічні, тобто просторове роз'єднання інформації та її споживача;

б) історичними, коли віддаленість подій в часі зменшує достовірність інформації про них;

в) кваліфікаційними, що пов'язані з підготовкою споживача інформації;

г) відомчими, коли окреме відомство має власну систему отримання і збереження інформації;

д) мовними, що пов'язані з відмінністю мов споживача і джерела інформації;

е) термінологічними, що зумовлені різним розумінням певних термінів;

ж) економічними, тобто виробник інформації не має засобів для забезпечення споживачів цією інформацією, або ж споживачі не мають можливості її отримати (неможливість купувати коштовні джерела);

з) психологічними, що виникають внаслідок суб'єктивного ставлення працівників до інформації.

Набуття персоналом компетентності щодо:

а) визначення потреби в ресурсі в натуральному та грошовому виразі;

б) пошук варіантів залучення джерел ресурсного забезпечення ІІДПП;

в) економічного оцінювання можливих варіантів залучення джерел ресурсного забезпечення ІІДПП;

г) обґрунтованого відбору допустимих варіантів залучення джерел ресурсного забезпечення ІІДПП;

є важливим напрямком процесу ліквідації типових помилок застосування диференційного підходу до вибору джерел ресурсного забезпечення ІІДПП.

Компетентності персоналу інноваційно-активних підприємств мають певні відмінності, що має враховувати специфікація компетентностей економістів, залучених до економічного оцінювання і вибору джерел ресурсного забезпечення на промисловому підприємстві, у тому числі фінансових ресурсів, яка містить компетентності, згруповані у відповідності до типових завдань професійної діяльності: як загальні компетентності (інструментальні, міжособистісні, системні); так і фахові компетентності (адміністративні, аналітичні, дослідні). Завершену форму специфікація компетентностей фахівців, відповідних за використання методичних підходів при виборі та економічному оцінюванні джерел фінансування ІІДПП набуває при врахуванні специфіки підприємства.

Саме ціна джерела є пріоритетним інструментом його економічного оцінювання, який у процесі здійснення інноваційно-інвестиційної діяльності застосовується для: вибору методів і джерел фінансування базується на співставленні їх ціни; формування кращої структури джерел фінансування ІІДПП; планування бюджету капітальних вкладень; використання при економічному обґрунтуванні інвестицій в якості ставки дисконтування.

Нажаль, в існуючих підходах ціна як інструмент економічного оцінювання не надає оцінку інших умов залучення та характеристик джерел фінансування ІІДПП з позицій підприємства: доступності та наслідки використання джерела.

Цих недоліків позбавлений *диференційний підхід,* обґрунтований як альтернативний спосіб економічного оцінювання та залучення джерел ресурсів. Він дозволяє проранжувати джерела фінансування не тільки з позицій кількісного

аналізу, а й з врахуванням якісних факторів, що впливають на прийняття інноваційно-інвестиційних рішень.

Основою його запровадження та підтвердженням доцільності є результати експертних оцінок. Застосування диференційного підходу до економічного оцінювання джерел фінансових та альтернативних ресурсів ІІДПП дозволяє:

а) визначити реально необхідний, значно менший, загальний обсяг грошових коштів для ІІДПП;

б) знайти більше варіантів залучення джерел ресурсів та оцінити альтернативні ресурси та їх джерела, необхідні для ІІДПП;

в) скоротити строки виконання вибору джерел, їх оцінювання і зменшити їх вартість.

На підставі моделі розроблені комплексні рекомендації щодо диференційного залучення та оцінювання джерел фінансових та альтернативних ресурсів ІІДПП, яке надає більше можливостей залучити дефіцитні ресурси, ніж функціонально обмежений пошук грошового фінансування.

Набуття персоналом компетентностей щодо економічного оцінювання ресурсних джерел ІІДПП є важливим напрямком процесу ліквідації типових помилок застосування диференційного підходу до вибору джерел ресурсного забезпечення ІІДПП.

Застосування диференційного підходу до вибору джерел ресурсного забезпечення ІІДПП призводить до збільшення варіантів їх залучення внаслідок перегляду цілей залучення ресурсів та пошуку їх альтернатив. Внаслідок цього змінюється потенціальна здатність сукупності джерел забезпечити підприємство потрібним ресурсом.

Відтак, апробація розробленого інформаційно-методичного забезпечення вибору та економічного оцінювання джерел фінансування ІІДПП довела реальний характер запропонованих методичних розробок, а проведене дослідження підтвердило робочу гіпотезу дисертації.

Висновки до розділу 3

У процесі розроблення та обґрунтування інформаційно-методичного забезпечення вибору та економічного оцінювання джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств запропоновано проблемно-цільовий підхід щодо вибору джерел фінансування ІІДПП в залежності від цілей і завдань інноваційного розвитку підприємства та його концептуальну модель; методичне забезпечення диференційного вибору джерел фінансування ІІДПП; відповідні управлінські інструменти інформаційно-аналітичного забезпечення вибору та оцінювання джерел фінансових та альтернативних ресурсів. Визначено наступне:

1. Проблемно-цільовий вибір джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності промислового підприємства пропонується здійснювати в залежності від цілей та завдань розвитку підприємства. Його теоретичний базис утворюють: а) ієрархія джерел фінансових та альтернативних ресурсів, ресурсного забезпечення ІІДПП; б) класифікація джерел і чинників впливу на економічне оцінювання та залучення джерел фінансування ІІДПП; в) класифікація основних цілей ІІДПП, г) функціональні можливості показників для економічного оцінювання та залучення джерел.

2. *Джерелами ресурсного забезпечення ІІДПП* є сукупність економічних суб'єктів та їх властивостей, здатних надати обсяг ресурсів, які задовольняють її потреби. *Джерелами фінансування ІІДПП* є сукупність економічних суб'єктів, здатних надати обсяг фінансових ресурсів, які задовольняють її фінансові потреби. *Джерелами альтернативних ресурсів ІІДПП* є сукупність суб'єктів господарської діяльності та їх властивостей, потенційно здатних надати обсяг ресурсів в натуральному вигляді, які задовольняють певні натуралізовані потреби ІІДПП та здатні на певний час або постійно замінити фінансові ресурси. Вибір джерел ресурсного забезпечення інноваційно-інвестиційної діяльності промислового підприємства відбувається у чотирьох сферах, у кожній з яких є

свої умови, обмеження та показники: власні та зовнішні джерела фінансових і альтернативних ресурсів.

3. *Класифікація основних цілей ІІДПП та обґрунтування їх відповідності цілям інноваційного розвитку промислових підприємств зроблені* на підставі аналізу цілей інноваційного розвитку промислових підприємств**.** За аналогією цілі ІІДПП мають дві базові ознаки класифікації: а) спрямованість або природа. Спрямованість цілей інноваційно-інвестиційної діяльності промислового підприємства аналогічна: ринкова, виробнича, організаційна, економічна, соціальна та екологічна; б) горизонт дій, за яким вони групуються у поточні та проектні. Поточні цілі ІІДПП – це множина поточних цілей всіх інноваційно-інвестиційних проектів підприємства, які знаходяться на певних стадіях реалізації. Проектні цілі інноваційно-інвестиційної діяльності промислового підприємства – це тільки цілі конкретного проекту.

4. Остаточний вигляд схема цілей інноваційно-інвестиційної діяльності промислового підприємства набуває, коли вона вибудовується з урахування індивідуальних особливостей підприємства: місії, розмірів, стану, визначення поточної або проектної спрямованості цілей, особливостей регіону та галузі. *Визначення відповідності проблем ІІДПП її цілям* означає, що, обираючи ціль розвитку, промислове підприємство визначає сферу, де буде відбуватись його інноваційно-інвестиційна діяльність. Саме ціль та сфера обумовлюють проблеми, які промисловому підприємству належить вирішити.

5. Це враховує запропонована автором *концептуальна модель проблемно-цільового диференційованого вибору джерел ресурсного забезпечення ІІДПП*, яка має спрощене і повне подання. Розроблена модель передбачає диференційоване залучення джерел і перегляд їх структури в залежності від цілей і завдань натуралізованих потреб інноваційно-інвестиційної діяльності підприємства, дозволяючи знижувати вартість її ресурсного забезпечення. її логіка покладена у типову послідовність етапів запровадження економічного оцінювання та диференційного вибору способу залучення джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності промислового підприємства.

6. На підставі моделі розроблені *комплексні рекомендації щодо диференційного залучення та оцінювання джерел фінансових та альтернативних ресурсів ІІДПП, яке* надає більше можливостей залучити дефіцитні ресурси, ніж функціонально обмежений пошук грошового фінансування. Алгоритм методики оцінювання та диференційного вибору способу залучення джерел ресурсного забезпечення інноваційно-інвестиційної діяльності промислового підприємства містить сім основних кроків відбору та оцінювання джерел. На остаточне рішення щодо залучення певного ресурсу впливає відсоток покриття потреби в ресурсі та його вартість.

7. *До управлінських інструментів інформаційно-аналітичного забезпечення залучення та економічного оцінювання джерел ресурсного забезпечення* віднесені: а) інформаційні (бази даних та інформаційні послуги), б) методичні (прикладні методики) та в) аналітичні (система показників і документальне забезпечення економічного оцінювання). *Система показників* містить показники, систематизовані у три групи: а) вартісні: вартість одиниці ресурсу, залученого з чотирьох видів джерел ресурсного забезпечення (альтернативних та фінансових, зовнішніх та внутрішніх) ІІДПП. Вартість ресурсу – це інтегрований показник оцінювання та визначення варіанта залучення джерел ресурсного забезпечення; б) кількісні: покриття загальної потреби в певних ресурсах; в) вирівнювання умов оцінювання: показник рівності для перевірки варіантів залучення ресурсу на відповідність умовам відбору джерела інноваційно-інвестиційної діяльності промислового підприємства.

8. Застосування диференційного підходу до вибору джерел ресурсного забезпечення інноваційно-інвестиційної діяльності промислового підприємства призводить до збільшення варіантів їх залучення внаслідок перегляду цілей залучення ресурсів та пошуку їх альтернатив. Внаслідок цього змінюється потенціальна здатність сукупності джерел забезпечити підприємство потрібним ресурсом. Підхід апробовано на промисловому підприємстві ВАТ «Грат» для здійснення ним інноваційно-інвестиційного проекту, що продемонструвало його доцільність і результативність.

9. Запропонований проблемно-цільовий вибір джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств здійснюється поетапно та не ігнорує альтернативні ресурси інноваційно-інвестиційної діяльності промислового підприємства, дозволяючи знайти заміну їм у умовах дефіциту або ускладненого доступу до фінансових ресурсів. Він здійснюється в залежності від цілей та завдань інноваційного розвитку підприємства, проте за єдиною концептуальної моделлю.

Апробація розробленого інформаційно-методичного забезпечення вибору та економічного оцінювання джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності промислового підприємства довела реальний характер запропонованих методичних розробок, а проведене дослідження підтвердило робочу гіпотезу дисертації.

Основні результати та положення, викладені в третьому розділі, відображені автором в наукових працях [137-141, 215, 221].

ВИСНОВКИ

В дисертації наведено *теоретичне узагальнення і нове вирішення наукового завдання,* яке полягає у розробленні і обґрунтуванні теоретичного базису, методичних підходів і рекомендацій щодо диференційованого економічного оцінювання та залучення промисловим підприємством джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності.

Всі задачі розв'язано, сформульовано такі висновки і рекомендації:

1. Узагальнення теоретичних засад інноваційно-інвестиційної діяльності промислового підприємства довело, що залучення джерел її фінансування та ресурсного забезпечення, економічне оцінювання джерел фінансування є взаємопов'язаними процесами та складовими наукового базису інноваційно-інвестиційної діяльності промислового підприємства. Визначено, що сутність і відмінності джерел фінансових і альтернативних ресурсів інноваційно-інвестиційної діяльності промислового підприємства, зв'язок і процедурні взаємини цільової і функціональної змістовності джерел є підставою відмінностей їх економічного оцінювання. Ознаки, надані *поняттям джерел фінансових та альтернативних ресурсів інноваційно-інвестиційної діяльності, інноваційно-інвестиційній діяльності промислового підприємства та її фінансуванню* враховують ці відмінності в аспекті ресурсних потреб промислового підприємства, а *визначення економічного оцінювання джерел фінансування ІІДПП* відображує особливості їх ресурсного забезпечення.

2. Розроблена *класифікація джерел ресурсів інноваційно-інвестиційної діяльності промислового підприємства* містить додаткові класифікаційні ознаки: зміст і терміновість залучення потрібного ресурсу, розрізняє джерела фінансових і альтернативних ресурсів. *Класифікація джерел альтернативного ресурсного забезпечення* за ознаками: види ресурсів, умови отримання та способи отримання,

характер залучення систематизує інформаційно-аналітичне забезпечення їх цільового вибору.

3. Автором *систематизовані існуючі методи і методичні підходи до залучення та економічного оцінювання джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності*, їх недоліки, що дозволило обґрунтувати *доцільність диференційного підходу*, визначити його переваги для управління інноваційно-інвестиційною діяльністю підприємства, застосовність показників оцінки.

4. *Класифіковані чинники, що впливають на економічне оцінювання і залучення джерел для фінансування ІІДПП.* Це дозволило висвітлити характер їх впливу у різних сферах впливу (започаткування інноваційно-інвестиційної діяльності промислового підприємства; ресурси та джерела фінансування, потрібні підприємству для її здійснення; способи залучення джерел її фінансування), який залежить від виду джерел ресурсів: а) для фінансових – він прямий, опосередкований, першо-, друго- та третьорядний; б) для альтернативних – прямий, опосередкований, першо- та другорядний.

5. Аналіз стану та тенденцій інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств, її пріоритетів і важелів дозволив узагальнити склад та зміни джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності вітчизняних підприємств, удосконалити її *наукові засади характеристикою в залежності від змістовності ресурсних потреб підприємств та функціональності джерел їх задоволення. Визначено в якості її тенденції пошук вітчизняними підприємствами альтернативних шляхів її ресурсного забезпечення.*

6. Обґрунтовано доцільність проблемно-цільового вибору джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств. Розроблена *концептуальна модель диференційованого залучення джерел ресурсного забезпечення інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств* передбачає перегляд структури джерел та їх вибір в залежності від цілей і завдань інноваційно-інвестиційної діяльності підприємства, її натуралізованих потреб, що створює умови для знижування вартості ресурсного забезпечення інноваційно-інвестиційної діяльності підприємства.

7. *Запропоноване методичне та інформаційно-аналітичне забезпечення управління ІІДПП* спирається на диференційний підхід до вибору і оцінювання джерел. Розроблені *комплексні рекомендації щодо диференційного залучення та оцінювання джерел фінансових та альтернативних ресурсів ІІДПП. Управлінські інструменти його інформаційно-аналітичного забезпечення* визначені як методичні, аналітичні та інформаційні, регламентують процес економічного оцінювання джерел та скорочують тривалість пошуку, оцінювання та вибору джерел фінансових та альтернативних ресурсів інноваційно-інвестиційної діяльності промислового підприємства.

8. Обґрунтований теоретичний базис і розроблені на його основі методичні положення і рекомендації щодо диференційованого економічного оцінювання та диференційованого залучення промисловим підприємством джерел фінансування власної інноваційно-інвестиційної діяльності як альтернативного шляху її ресурсного забезпечення в залежності від змістовності ресурсних потреб підприємства та функціональності джерел їх задоволення, удосконалюють комплекс управлінських інструментів процесу управління інноваційно-інвестиційної діяльності промислового підприємства, що підвищують його ефективність та забезпечують оперативність управлінських рішень.

Апробація розробленого інформаційно-методичного забезпечення вибору та економічного оцінювання джерел фінансування ІІДПП довела реальний характер запропонованих теоретико-методичних підходів та розробок, а проведене дослідження підтвердило робочу гіпотезу дисертації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Господарський кодекс України : від 16.01.2003 № 436-IV [Електроний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – Оф. вид. від 2003 р., № 18-22, ст. 144 станом на 04.07.2013. – Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua/go/436-15. – Доступно на 10.12.2014. – Назва з екрана.

2. Закон України “Про інноваційну діяльність” від 04.07.2002 № 40-IV [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – Оф. вид. від 2002 р., № 36, ст. 266, станом на 05.12.2012. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/40-15. – Доступно на 10.12.2014. – Назва з екрана.

3. Мартино Дж. Технологическое прогнозирование / Дж. Мартино; [пер. с англ. А.Г. Кругликова, Л.Л. Любимова, А.Н. Никольской]; общ. ред. В.И. Максименко. – М.: «Прогресс», 1977. – 592 с.

4. Санто Б. Инновация как средство экономического развития / Б. Санто. – М.: Прогресс, 1990. – 296 с.

5. Яковлев А.І. Інноваційна діяльність як фактор економічного розвитку малих підприємств [Електронний ресурс] / А.І. Яковлев // Економіка: реалії часу. – 2014. – №2, (12). – С. 115-119. – Режим доступу до журн.: http://economics.opu.ua/files/archive/2014/n2.html. – Доступно на 10.12.2014. – Назва з екрана.

6. Друкер П.Ф. Бизнес и инновации / П.Ф. Друкер; [пер. с англ.]. – М.: ООО “И. Д. Вильямс”, 2007. – 432 с.

7. Ілляшенко С.М. Формування ринку екологічних інновацій: економічні основи управління : [моногр.] / С.М. Ілляшенко, О.В. Прокопенко; [за ред. С.М. Ілляшенка]. – Суми: ВТД «Університет. кн.», 2002. – 250 с.

8. Твисс Б. Управление научно-техническими нововведениями / Б. Твисс; [пер. с англ.]. – М.: Экономика, 1989. – 271 с.

9. Haustein H. Leitung industrieller Forchung und Entwicklund / H. Haustein. – Berlin: Akad.-Verl. 1979. – 229 p.

10. Яковец Ю. Ускорение научно-технического прогреса: теория и экономический механизм / Ю. Яковец. – М.: Экономика, 1988. – 335 с.

11. Буднікевич І.М. Становлення регіонального ринку інновацій в Україні / І.М. Буднікевич, І.М. Школа. – Чернівці: Зелена Буковина, 2002. – 200 с.

12. Гохберга Л.М. Статистика науки и инноваций : [Крат. терм. сл-рь] / Л.М. Гохберга [под ред. Л.М. Гохберга]. – М.: ЦИСН, 1996. – 183 с.

13. Hamel G. Competing for the Future. / C. Prahalad, G. Hamel. – Boston: Harvard Business School Press, 2000. – 435 p

14. Єпіфанова І.Ю. Інноваційна діяльність підприємств та її фінансове забезпечення в умовах трансформаційних змін економіки України : [моногр.] / В.В. Зянько, І.Ю. Єпіфанова, В.В. Зянько. – Вінниця: ВНТУ, 2015. – 168 с.

15. Решение “О Концепции научно-информационного обеспечения программ и проектов государств-участников СНГ в инновационной сфере” : від 13.03.2009 № 997-k55 [Електронний ресурс] // Экономический совет Содружества Независимых Государств. – Оф. вид. станом на 13.03.2009 . – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/997_k55. – Доступно на 10.12.2014. – Назва з екрана.

16. Закон України “Про інвестиційну діяльність” від 18.09.1991 № 1560-XII [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – Оф. вид. від 1991р., № 47, ст. 646, станом на 06.11.2014. Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1560-12. – Доступно на 10.12.2014. – Назва з екрана.

17. Денисенко М.П. Основи інвестиційної діяльності / М.П. Денисенко. – К.: Алерта, 2001. – 338 с.

18. Кейнс Дж. Общая теория занятости, процента и денег / Дж. Кейнс; [пер. а англ.]. – М. : Эконов, 1993. – 534 с.

19. Шарп У. Инвестиции / У. Шарп, Г. Александер, Дж. Бейли; [пер. с англ.]. – М.: Инфра-М, 2001. – 1028 с.

20. Поляков М.Й. Сутність, роль і значення інвестицій як основи економічного розвитку / М.Й. Поляков // Вісник БДФА: Економічні науки. – 2010. – № 1, (23). – С.72-75

21. Чирик Н.В. Суть та значення поняття «капітальні інвестиції» в умовах глобалізації економіки України / Н.В. Чирик // Економічний аналіз. – 2008. – № 3. – С. 126-128.

22. Брю С.Л. Экономикс: принципы, проблемы и политика : [учебн.] / С.Л. Брю, К.Р. Макконнелл; [Пер. з 16-го англ. изд.]. – М.: ИНФРА-М, 2007. – 940 с.

23. Копосов Г.А. Инвестиционная стратегия экономической безопасности предприятий региона / Г.А. Копосов, А.В. Крючковский, М.В. Шарко // Економічні інновації. – 2005. – № 23. – С .235-242.

24. Федоренко В.Г. Інвестознавство : [Підруч.] / В.Г. Федоренко. – [3-тє вид., допов.]. – К.: МАУП, 2004. – 480 с.

25. Гончаренко Л.П. Инвестиционный менеджмент : [Учебн. пособ.] / Л.П. Гончаренко. – М.: КНОРУС, 2005. – С. 27-29.

26. Черваньов Д. Менеджмент інвестиційної діяльності підприємств : [навч. пос.] / Д. Черваньов. – К.: Знання-Прес, 2003. – 622 с.

27. Погасій С.О. Інвестиційний менеджмент (в прикладах і завданнях): [навч. посіб.] / С.О. Погасій, О.В. Познякова, Ю.В. Краснокутська. – Х.: ХНАМГ, 2009. – 337 с.

28. Петренко Л.М. Теоретичні аспекти дослідження інвестиційної діяльності / Л.М. Петренко // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки: зб. наук. праць. – Кіровоград, 2012. Вип. 22/2. – С. 330-334.

29. Буряк А.В. Інвестиційно-інноваційне прискорення розвитку аграрних підприємств : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. економ. наук : спец. 08.00.04 “Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)” / А.В. Буряк. – Дніпропетровськ, 2010. – 23 с.

30. Бутова О.В. Інвестиційно-інноваційне забезпечення ефективного функціонування аграрних підприємств : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня

канд. економ. наук : спец. 08.00.04 “Економіка та управління підприємствами (економіка сільського господарства і АПК)” / О.В. Бутова. – Луганськ, 2010. – 18 с.

31. Голубенко А.А. Анализ возможностей инновационного развития в процессе формирования стратегических направлений инновационной деятельности предприятия / А.А. Голубенко // Економіка промисловості. – 2002. – №2б (16). – С. 80-84.

32. Кандєєва В.В. Формування інноваційно-інвестиційної стратегії промислового підприємства в умовах конкуренції : дис. канд. екон. наук : 08.00.04 / Кандєєва Віра Валеріївна. – Одеса, 2014. – 189 с.

33. Чорнобаєв В.В. Інноваційно-інвестиційна діяльність та її регулювання в економіці України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. економ. наук : спец. 08.00.01 “Экономическая теория” / В.В. Чорнобаєв. – Дніпропетровськ, 2008. – 20 с.

34. Ярин Г.А. Экономика фирмы: инновации и инвестиции, прибыль и оплата труда, инновационно-инвестиционная стратегия, оценка финансовой устойчивости: учебник / Г.А. Ярин. – Екатеринбург: Изд-во УГЭУ, 2010. – 450 с.

35. Кузнєцова А.Я. Інвестиційно-інноваційна діяльність та система її фінансового забезпечення : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора економ. наук : спец. 08.04.01 “Фінанси, грошовий обіг і кредит” / А.Я. Кузнєцова. – К., 2005. – 37 с.

36. Конащук В.Л. Теоретичні аспекти формування інноваційно-інвестиційної діяльності / В.Л. Конащук, І.К. Кучеренко // Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії : зб. наук. праць. – Запоріжжя, 2014. – Вип. 6. – С.125-130.

37. Кравченко Н.А. Інвестиційна складова інноваційного розвитку / Н.А. Кравченко // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності : зб. наук. праць. – Маріуполь, 2011. – Вип. 1/2. – С. 23-27.

38. Алєксєєнко Л.М. Економічний словник: банківська справа, фондовий ринок [укр.-англ. тлум. словн.] / Л.М. Алєесєєнко, В.М. Олексієнко, А.І. Юркевич. – Тернопіль : Економічна думка, 2000. – 591 с.

39. Вишневська О.М. Ресурсний потенціал підприємств сільськогосподарських підприємств : [моногр.] / О.М. Вишневська. – Миколаїв: «Видавництво Ірини Гудим», 2009. – 248 с.

40. Вахрин П.И. Инвестиции : [учеб.] / П.И. Вахрин. – [2-е изд., перераб. и доп.]. – М.: Дашков и К, 2004. – 383 с.

41. Голубєва Т.С. Фінансування підприємства в умовах ринкової економіки / Т.С. Голубєва // Вісник Технологічного університету Поділля. Сер. Економічні науки. – 2003. – №5/2, Ч. 2. – С. 66-70.

42. Конащук В.Л. Джерела фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств / В.Л. Конащук, Л.В. Лисенко // Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії: зб. наук. праць. – Запоріжжя, 2013. – Вип. №5, (2). – С. 197-201.

43. Лапуста М.Г. Предпринимательство : [учебн.] / [М.Г. Лапуста, А.Г. Поршнев, Ю.Л. Старостин, Л.Г. Скамай]; под. ред. М.Г. Лапусти. – [2-е изд., испр и доп.]. – М.: Инфа-М, 2002. – 520С.

44. Нешітой А.С. Інвестиції : [Підруч.] / А.С. Нешітой. – [5-е вид., Перераб. і испр.]. – М.: Видавничо-торгова корпорація «Дашков і Ко», 2007 – 372 с.

45. Терещенко О.О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання : [навч. посіб.] / О.О. Терещенко. – К.: КНЕУ, 2003. – 554 с.

46. Симоненко Д.С. Основні підходи щодо визначення сутності та джерел фінансування інноваційної діяльності підприємств України / Д.С. Симоненко // Вісник соціально-економічних досліджень : зб. наук. праць. – Одеса, 2012. – Вип. 4, (47). – С. 98-104.

47. Інвестиційно-інноваційна діяльність: теорія, практика, досвід : [моногр.] / [М.П. Денисенко, Л.І. Михайлова, І.М. Грищенко, А.П. Гречан]; за ред. М.П. Денисенка, Л.І. Михайлової. – Суми: Університетська книга, 2008. – 1050 с.

48. Близнюк О.П. Класифікація джерел формування фінансових ресурсів підприємства / О.П. Близнюк, А.П. Горпинченко // Вісник Міжнародного слов'янського університету. Сер.: Економічні науки. – 2012. – № 2/15. – С. 52-58.

49. Рожко О.Д. Роль державних фінансів у забезпеченні макроекономічної стабілізації [Електронний ресурс] / О.Д. Рожко // Наукові вісті Далівського університету. – 2014. – № 11. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nvdu_2014_11_6.pdf. – Доступно на 16.11.2014. – Назва з екрана.

50. Лановий В. Джерела, ефективність та перспективи українських інвестицій / В. Лановий // Фінансовий ринок України. – 2011. – № 2. – С. 68–70

51. Поддєрьогін А.М. Фінанси підприємств : [підруч.] / А.М. Поддєрьогін, А.М. Білик, Л.Д. Буряк. – [5-те вид., перероб. та допов.]. – К.: КНЕУ, 2004. – 546 с.

52. Романенко О.Р. Фінанси : [підруч.] / О.Р. Романенко. – К.: ЦНЛ, 2006. – 312 с.

53. Опарін В.М. Фінанси (Загальна теорія) : [навч. посіб.] / В.М. Опарін. – [2-ге вид., доп. і перероб.]. – К.: КНЕУ, 2001. – 240 с.

54. Лободзинська Н.С. Оцінювання внутрішніх та зовнішніх джерел фінансування підприємства (на прикладі ПАТ «Укртелеком») / Н.С. Лободзинська, О.Ю. Лободзинська // Економіка. Менеджмент. Бізнес. – 2013. – №2, (8). – С. 34-40.

55. Воробйов Ю.М. Особливості формування фінансового капіталу підприємств / Ю.М. Воробйов // Фінанси підприємств. – 2001. – №2.– С.77-85.

56. Лимич Ю.В. Економічні умови та чинники формування й нарощення інноваційно-інвестиційного потенціалу промисловості / Ю.В. Лимич // Сталий розвиток економіки: зб. наук. праць. – Хмельницький, 2012. – №3. – С. 197-202.

57. Шашенко О.О. Виробничі витрати на промисловому підприємстві: сутність, класифікація, види / О.О. Шашенко // Сталий розвиток економіки. – 2013. –- № 3. – С. 295-300.

58. Мельник Н.О. Інноваційно-інвестиційна діяльність підприємств / Н. О. Мельник // Водний транспорт: зб. наук. праць. – Київ, 2015. – Вип. 1. – С. 104-110.

59. Сімахова А.О. Теоретичне обґрунтування інноваційно-інвестиційних аспектів забезпечення позитивної соціально-економічної динаміки / А.О. Сімахова // Економічний простір. – 2012. – № 68. – С. 114-119.

60. Гордієнко С.Г. Інноваційна діяльність: проблеми, сутність, змістовні складові та напрями удосконалення / С. Г. Гордієнко // Часопис Академії адвокатури України. – 2014. – № 2/7. – С. 15-32.

61. Самойлова Т.А. Джерела формування фінансового капіталу підприємства / Т.А. Самойлова // Облік і фінанси АПК. – 2011. – №1. – С. 169-174

62. Філіна Г.І. Фінансова діяльність субєктів господарювання : []Навч. посібн.] / Г.І. Філіна. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 320 с.

63. Балан О.С. Прийняття інвестиційних рішень на підприємствах виробничої сфери: [моногр.] / О.С. Балан // Одесса: вид-во «ВМВ», 2014. – 417 с.

64. Кузьмін О.Є. Кластери як важливий чинник залучення інвестицій на промислові підприємства / О.Є. Кузьмін, Л.О. Саталкіна // Бізнес Інформ. – 2013. – №4. – С. 127–134.

65. Мелих О.В. Вплив позичкового капіталу на оцінювання інвестиційних проектів у фінансовому контролінзі / О.В. Мелих // Економічний аналіз: Зб. наук. праць. – Тернопіль, 2011. – 433 с. – С. 268-271.

66. Гвоздю С.Ю. Методичні підходи до оцінювання ефективності інноваційних витрат промислових підприємств / С.Ю. Гвоздю // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – 2013. – № 778. – С. 233-238.

67. Ткаченко А.М. Основні підходи до класифікації виробничих витрат підприємства / А.М. Ткаченко // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії: Зб. наук. праць. – Запоріжжя, 2010. – Вип. 41. – С. 234-241.

68. Рябенко Г.М. Щодо економічної сутності витрат та їх класифікації / Г.М. Рябенко, Ю.С. Резніченко // Інноваційна економіка. – 2013. – № 6. – С. 319-321.

69. Гвоздю С.Ю. Підходи до класифікації витрат на інноваційну діяльність / С.Ю. Гвоздю // Технологический аудит и резервы производства. – 2013. – № 6, (6). – С. 20-22.

70. Сичук С. М. Класифікація витрат на інновації та напрями їх вдосконалення для цілей обліку та контролінгу / С. М. Сичук // Економічні науки. Сер.: Облік і фінанси: Зб. наук. праць. – Луцьк, 2013. – Вип. 10, (2). – С. 238-243.

71. Гришко Н.В. Бухгалтерська модель обліку інноваційних витрат промислових підприємств / Н.В. Гришко, Ю.А. Скубак // Сталий розвиток економіки. – 2013. – № 1. – С. 242-248.

72. Колесник В.М. Про підходи до класифікації витрат промислового підприємства / В.М. Колесник // Наукові праці МАУП: Зб. наук. праць.. – Київ, 2014. –Вип. 2. – С. 146-150.

73. Людкевич Т.М. Облік і моделювання витрат підприємства / Т.М. Людкевич, Г.Ю. Коблянська // Формування ринкових відносин в Україні. – 2012. – № 3. – С. 151-156.

74. Скрипник М.І. Облік витрат на промислових підприємствах у розрізі їх класифікації / М.І. Скрипник // Економічні науки. Серія : Облік і фінанси: Зб. наук. праць. – Луцьк, 2010. – Вип. 7, (3). – С. 200-208.

75. Сиротинська Н.М. Загальні принципи та підходи до оцінювання інновацій машинобудівних підприємств / Н.М. Сиротинська // Наука й економіка: Зб. наук. праць. – Хмельницький, 2014. – Вип. 3. – С. 245-250.

76. Христенко Л.М. Оцінювання впливу потенціалу підприємства на його економічну стійкість / Л.М. Христенко, Н.Є. Буткова // Управління проектами та розвиток виробництва: Зб. наук. праць. – Луганськ, 2012. – № 4, (44). – С. 101-108.

77. Шилова О.Ю. Оцінка економічних наслідків прийняття інвестиційних рішень підприємства / О.Ю. Шилова // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2011. – № 4/1. – 126-131.

78. Шевчук Н.В. Економічне оцінювання національних машинобудівних підприємств як джерела формування їх вартості / Н.В. Шевчук // Вісник Криворізького економічного інституту КНУ. – 2013. – № 1. – С. 53-58.

79. Карачина Н.П. Методичний простір оцінювання економічної ефективності інвестиційних проектів / Н.П. Карачина, А.В. Вітюк // Економічний часопис-XXI. – 2013. – № 5-6, (1). – С. 92-96.

80. Скляр Л.Б. Методологічні принципи побудови економіко-екологічного аналізу / Л.Б. Скляр // Економіка харчової промисловості. – 2014. – № 3. – С. 86-90.

81. Жувагіна І.О. Методологічні засади оцінки інвестиційного потенціалу торговельного підприємства / І.О. Жувагіна // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг: Зб. наук. праць.. – Харків, 2011. – Вип. 1. – С. 430-437.

82. Флегантова А.Л. Методичні підходи до оцінювання інноваційно-інвестиційної діяльності області / А.Л. Флегантова // Економіка і регіон. – 2012. – № 1. – С. 158-161.

83. Прохорова В.В. Методика оцінки рівня стійкості інноваційно-інвестиційного розвитку машинобудівних підприємств / В.В. Прохорова, О.О. Мушников // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі. – 2014. – № 2. – С. 44–53.

84. Шило С. Оцінювання управлінських рішень/інноваційно-інвестиційних проектів у системі еколого-економічного управління / С. Шило // Економіст. – 2011. – № 10. – С. 29-30.

85. Проценко В.М. Інтегральне оцінювання показників інноваційно-спрямованого інвестування машинобудівних підприємств / В.М. Проценко // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2014. – № 46. – 324-329

86. Валетенко В.В. Критичні аспекти сучасних методичних підходів до оцінки інвестицій в інноваційний розвиток сільськогосподарських підприємств / В.В. Валетенко // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва. Сер.: Економічні науки. – 2013. – № 8. – С. 187-191.

87. Сурженко О.А. Правові аспекти інноваційної діяльності / О.А. Сурженко // Університетські наукові записки. – 2009. – № 1. – С. 161-164.

88. Бабчинська О.І. Особливості оцінки ефективності інноваційної діяльності підприємства / О.І. Бабчинська, А.Р. Левченко // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2014. – № 4, (1). – С. 87-92.

89. Карюк В.І. Методичний підхід до оцінювання інноваційного потенціалу промислових підприємств / В.І. Карюк // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 5. – С. 176-182.

90. Жук О.І. Основні показники аналізу ефективності маркетингових інвестицій / О.І. Жук // Вісник Академії праці і соціальних відносин Федерації профспілок України. – 2013. – № 3. – С. 44-50.

91. Георгіаді Н.Г. Метод економічного оцінювання привабливості підприємства для інвесторів / Н.Г. Георгіаді, О.Є. Федорчак // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – 2013. – № 769. – С. 238-243.

92. Степаненко Д.А. Технологія аналізу фінансових ресурсів підприємства / Д.А. Степаненко // Управління розвитком. – 2014. – № 10. – С. 92-94.

93. Ларікова Т.В. Особливості розрахунку інтегральної оцінки фінансового стану суб'єктів господарювання / Т.В. Ларікова // Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер.: Економічні науки. – **2014.** – № **6/1.** – 228-233

94. Агеенко А.А. Методологические подходы к оценке инвестиционной привлекательности отраслей экономики региона и отдельных хозяйствующих субъектов / А.А. Агеенко // Вопросы статистики. – 2003. – № 6. – С. 48.

95. Боярко І.М. Оцінка інвестиційної привабливості суб’єктів господарювання / І.М. Боярко // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 7. – С. 90–99.

96. Єлейко Я.І. Інвестиції, ризик, прогноз : [Навч. посіб.] / Я.І. Єлейко, О.І. Єлейко, К.Є. Раєвський. – Львів: Львівський банківський інститут Національного банку України, 2000. – 176 с.

97. Коюда О.П. Інвестиційна привабливість підприємства в умовах трансформації економіки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. економ. наук : спец. 08.06.01 “Економіка, організація та управління підприємствами” / О.П. Коюда. – Харків, 2003. – 20 с.

98. Краснокутська Н.С. Методичні аспекти оцінки інвестиційної привабливості підприємств роздрібної торгівлі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. економ. наук : спец. 08.07.05 “Економіка торгівлі та послуг” / Н.С. Краснокутська. – Харків, 2001. – 18 с.

99. Момот Т.В. Вартісно-орієнтовне корпоративне управління: від теорії до практичного впровадження : [Моногр.] / Т.В. Момот. – Харків: ХНАМГ, 2006. – 52-58 с.

100. Носова О.В. Інвестиційна привабливість підприємства / О.В. Носова // Науково-аналітичний щоквартальний збірник. – К.: Національний інститут стратегічних досліджень, 2007. – 120-126 с.

101. Пересада А.А. Управління інвестиційним процесом / А.А. Пересада. – К.: Лібра, 2002. – 181 с.

102. Пирог О.В. Науково-методичні засади оцінки і регулювання інвестиційної діяльності в промисловому секторі регіону : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. економ. наук : спец. 08.02.03 “Організація управління, планування і регулювання економікою” / О.В. Пирог. – Дніпропетровськ, 2005. – 21 с.

103. Строкович Г.В. Вибір стратегії інвестування підприємств : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. економ. наук : спец. 08.06.01 “Економіка, організація і управління підприємствами” / Г.В. Строкович. – Харків, 1999. – 20 с.

104. Жаліло Я.А. Теорія і практика формування ефективної економічної стратегії держави: [моногр.] / Я.А. Жаліло. – К.: НІСД, 2009. – 336 с.

105. Сергієнкова О.В. Особливості інноваційної діяльності у банківській сфері [Електронний ресурс] : Матеріали VII міжнар. наук.-практ. конф. [“Наука и образование - 2010/2011”], (Чехия (Прага), 27 грудня 2010-5 січня 2011рр) / О.В. Сергієнкова, І.В. Попова. – Режим доступу:

http://www.rusnauka.com/1_NIO_2011/Economics/78221.doc.htm. – Доступно на 16.11.2014. – Назва з екрана.

106. Харів П.С. Інноваційна діяльність підприємства та економічна оцінка інноваційних процесів : [моногр.] / П.С. Харів. – Тернопіль : Вид-во "Економічна думка", 2003. – 326 с.

107. Зборовська Ю.Л. Інноваційні чинники формування експортного потенціалу переробної промисловості / Ю.Л. Зборовська // Економіка АПК. – 2009. – № 1. – С. 107-110.

108. Джеппарова З.Р. Системо утворюючи фактори інноваційного розвитку / З.Р. Джеппарова // Культура народов Причерноморья. – 2010. – № 177. – С. 67-69.

109. Голов С. Ф. Фінансовий та управлінський облік / С.Ф. Голов, В.І. Єміменко. – К.: Автоінтерсервіс, 2000. – 300 с.

110. Дерій В. Термін “витрати” та його трактування для потреб обліку і контролю / В. Дерій // Галицький економічний вісник. – 2010. – № 1, (26). – С. 154-160.

111. Дідик А.М. Класифікація витрат для цілей управлінського та бухгалтерського обліків / А.М. Дідик, С.Б. Гнатів. // Вісник Національного університету ”Львівська політехніка“. – 2007. – №594. – С.219-228.

112. Друри К. Введение в управленческий и производственный учет : [Учеб. пособ.] / К. Друри. – М.: Аудит, ЮНИТИ, 2009. – 783 с.

113. Керимов В.Э. Управленческий учет и проблемы классификации затрат [Электронный ресурс] / В.Э. Керимов, Е.В. Минина // Менеджмент в России и за рубежом. – 2002. – № 1. –Режим доступа: http://www.mevriz.ru/articles/2002/1/1012.html. – Доступно на 16.11.2014. – Назва з екрана.

114. Котляров С.А. Управление затратами: [Учеб.] / С.А. Котляров. – СПб.: Питер, 2001. – 131с.

115. Княгинин В. Кто оплатит издержки глобализации / В. Княгинин // Top-manager. – 2006. – № 4. – С. 14-21.

116. Нападовська Л.В. Управлінський облік: [Моногр.] / Л.В. Нападовська. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2009. – 450 с.

117. Орлов О. А. Планування діяльності промислового підприємства: [Підруч.] / О.А. Орлов. – К.: Скарби, 2002. – 336 с.

118. Остапенко Т. Класифікація витрат підприємства / Т. Остапенко // Соціально-економічні проблеми і держава. – 2013. – № 1, (8). – С. 238-246.

119. Панасюк В.М. Витрати виробництва: управлінський аспект / В.М. Панасюк. – Тернопіль: Астон, 2005. – 288 с.

120. Череп А.В. Управління витратами суб'єктів господарювання: [Моногр.] / А.В. Череп. – [2-ге. вид., стереотип. Ч. І]. – Х.: ВД "Інжек", 2007. – 368 с.

121. Безруких П.С. Учѐт затрат и калькулирование в промышленности / П.С. Безруких, А.Н. Кашаев, И.П. Комиссарова. – М.: Финансы и статистика, 1989. – 223с.

122. Кочерин Е.А. Контроль в системе управления социалистическим производством. Вопросы теории и практики / Кочерин Е.А. – М.: Экономика, 1982. – 216 с.

123. Поздняков С.В. Формування системи внутрішньої управлінської інформації підприємств та їх об'єднань / С.В. Поздняков // Університетські наукові записки. – 2006. – № 1, (17). – С.345-349.

124. Сопко В.В. Издержки производства и себестоимость продукции в пищевой промышленности / В.В. Сопко. – К.: Техніка, 1976. – 123 с.

125. Бухгалтерский учѐт в сельском хозяйстве с основами учѐта в других отраслях народного хозяйства / [Д.Г. Васильев, П.М. Малышев и др.]. – М.: Колос, 1970. – 528 с.

126. Белебеха И.А. Учѐт и калькуляция себестоимости сельскохозяйственной продукции / Белебеха И.А. – Львов: ИО "Вища школа", 1975. – 276 с.

127. Труфіна Ж.С. Основні підходи до побудови системи обліку витрат за центрами відповідальності на хлібопекарних підприємствах споживчої кооперації

/ Ж.С. Труфіна // Вісник Львівської державної фінансової академії: зб. наук. праць. – Львів, 2006. – Вип. 11. – С. 68-75.

128. Наказ “Про затвердження Методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку запасів” : від 10.01.2007р. №2 [Електронний ресурс] // Наказ Міністерство фінансів України. – Оф. вид. станом на 2007 р. – Режим доступу: http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1023.2290.0. – Доступно на 16.11.2014. – Назва з екрана.

129. Управление затратами на предприятии: [учеб. пособ.] / [под ред. Г.А. Краюхина]. – [3-е изд., перераб. и доп.]. – Спб.: изд-ий дом “Бизнес-пресса”, 2006. – 352 с.

130. Вахрушина М.А. Бухгалтерский управленческий учтёт: [учебн. пособ.] / Вахрушина М.А. – М.: ЗАО “Финстатинформ”,2000. – 359 с.

131. Наказ “Про затвердження Методичних рекомендацій по формуванню собівартості продукції (робіт, послуг) в промисловості” : від 09.07.2007р. № 373 [Електронний ресурс] // Державний комітет промислової політики. – Оф. вид. станом на 06.2008р. – Режим доступу: http://ua-info.biz/legal/basebw/ua-wmehft.htm. – Доступно на 16.11.2014. – Назва з екрана.

132. Бабич В.В. Бухгалтерский учѐт на предприятиях малого бизнеса в Украине / В.В. Бабич, Е.И. Свидерский. – [3-е изд. испр. и доп.]. – К.: ОНПИ LIBRA, 1993. – 152 с.

133. Ткач В.И. Управленческий учѐт: международный опыт / В.И. Ткач, М.В. Ткач. – М.: Финансы и статистика, 1994. – 144 с.

134. Голов С.Ф. Управлінський облік: [підруч.] / Голов С.Ф. – К.: Лібра, 2003. – 704 с.

135. Друри К. Управленческий и производственный учѐт: [учебн.] / К. Друри; [пер. с англ.] – [5-е изд., перераб., и доп.]. – М: Юнити, 2002. – 1071 с.

136. Діордіца С. Г. До питання про адекватність інформаційної моделі обліку витрат / С. Г. Діордіца // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки: Зб. наук. праць.. – 2010. – Вип. 17. – С. 256-261.

137. Крючкова І.Р. Інноваційно-інвестиційна діяльність промислового підприємства: симбіоз економічного оцінювання та залучення джерел фінансових та альтернативних ресурсів : [моногр.] / І.Р. Крючкова, С.В. Філиппова. – Луганськ: Вид-во «Ноулідж», 2013. – 190 с.

138. Крючкова І.Р. Потенційні джерела фінансування інвестиційно-інноваційної діяльності машинобудівних підприємств [Електронний ресурс]: Матеріали IV міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. [«Проблеми ринку та розвитку регіонів України в 21 столітті»], (Одеса, 12-19 грудня 2013) / І.Р. Крючкова. – Одеса: ІПРЕЕД НАНУ; ОНПУ, 2013. – С. 56-57. – Режим доступу: http://economics.opu.ua/files/science/2013/12.12/56.pdf. – Доступно на 16.11.2014. – Назва з екрана.

139. Крючкова І.Р. Економічне оцінювання джерел ресурсного забезпечення інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств / І.Р. Крючкова //Економіка: проблеми теорії і практики: Збірник наукових праць. – Випуск 262: В 12 т. – Т. ІІ. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2010. – С. 482-487.

140. Крючкова І.Р Крючкова І.Р. Класифікація джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств і його організаційно-економічних інструментів [Електронний ресурс] : матеріали VII Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф. [«Обліково-аналітичне забезпечення інноваційної трансформації економіки України»], (Одеса, 21-25 травня 2013 р.) / І.Р. Крючкова, – Одеса: ОНПУ, 2013. – Т.2. – С. 59-60. (0,2 д.а.). – Режим доступу: http://economics.opu.ua/confs/conf7_2013.html – Доступно на 16.11.2014. – Назва з екрана.

141. Крючкова І.Р Методи та інструменти економічного оцінювання джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств. Диференційний підхід як альтернативний спосіб економічного оцінювання та залучення джерел [Електронний ресурс] : матеріали VIII Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф. [«Обліково-аналітичне забезпечення інноваційної трансформації економіки України»], (Одеса, 20-23 травня 2014 р.) / І.Р Крючкова. – Одеса: ОНПУ, 2014. – Т.2. – С. 25-26. (0,2 д.а.). – Режим доступу:

http://economics.opu.ua/confs/conf8_oa_2014.html – Доступно на 16.11.2014. – Назва з екрана.

142. Данилишин Б. Куди рухається українська наука? [Електронний ресурс] / Б. Данилишин // Інтернет-портал Главком. – 2013. – Режим доступу: http://glavcom.ua/articles/12433.html – Доступно на 16.11.2014. – Назва з екрана.

143. Філиппова С.В. Прийняття інвестиційних рішень в інвестиційному менед жменті / С.В. Філиппова, О.С. Балан. – Луганск: Вид-во «Ноулидж», 2013. – 371 с.

144. Покришка Д. Основні чинники та ризики розвитку промисловості України на сучасному етапі [Електронний ресурс] / Д. Покришка // Національний інститут стратегічних досліджень. – 2008. – Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/Monitor/juni08/12.htm. – Доступно на 16.10.2014. – Назва з екрана.

145. Україна у цифрах у 2014 році : [Стат. зб.] / [За ред. І.М. Жук]. – Київ: ТОВ «Видавництво «Консультант», 2014. – 238 с.

146. Україна у цифрах у 2013 році : [Стат. зб.] / [За ред. О.Г. Осауленка]. – Київ: ТОВ «Видавництво «Консультант», 2013. – 239 с.

147. Україна у цифрах у 2012 році : [Стат. зб.] / [За ред. О.Г. Осауленка]. – Київ: ТОВ «Видавництво «Консультант», 2012. – 249 с.

148. Інноваційна діяльність промислових підприємств у 2014 році : [Стат. зб.] / [За ред. О.О. Кармазіна]. – Київ: ТОВ «Видавництво «Консультант», 2014. – 255 с.

149. Наукова та інноваційна діяльність в Україні у 2013 році : [Стат. зб.] / [За ред. О.О. Кармазіна]. – Київ: ТОВ «Видавництво «Консультант», 2013. – 314 с.

150. Наукова та інноваційна діяльність в Україні у 2012 році : [Стат. зб.] / [За ред. І.В. Калачова]. – Київ: ТОВ «Видавництво «Консультант», 2012. – 287

151. Скиба М. Щодо першочергових заходів з активізації інноваційної діяльності в Україні : [Аналіт. зап.] [Електронний ресурс] / М. Скиба // Національний інститут стратегічних досліджень. – 2011. – Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/articles/654/. – Доступно на 16.10.2014. – Назва з екрана.

152. Державна служба Статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua.

153. Програма економічних реформ на 2010-2014 роки "Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава" [Електронний ресурс] // Комітет з економічних реформ при Президентові України. – 2010. – 79 с. – Режим доступу: http://www.president.gov.ua/docs/Programa_reform_ FINAL_1.pdf. – Доступно на 16.10.2014. – Назва з екрана.

154. Промисловість України у 2007-2010 роках : [Стат. зб.] / [За ред. Л.М. Овденко]. – Київ: ТОВ «Август Трейд», 2011. – 307 с.

155. Національний банк України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua

156. Сігайов А.О. Моделювання інвестиційного попиту в Україні / А.О. Сігайов // Інвестиції XXI століття: Зб. наук, праць. – К., 2003. – Спецв. № 9, (7-8). – С. 121-124.

157. Мусіна Л.О. Шляхи активізації інвестиційної діяльності в Україні / Л.О. Мусіна // Інвестиції XXI століття: Зб. наук, праць. – К., 2003. – Спецвип. № 9, (7-8). – С. 3-7.

158. Поколенко В.О. Формування раціональної програми втілення проектів інвестицій інтегрованим методом балансу інвестиційних критеріїв / В.О. Поколенко // Шляхи підвищення ефективності будівництва в умовах формування ринкових відносин: Зб. наук. праць – К, 2002. – Вип. 11. – С. 38-54.

159. Бушуев С.Д. Динамическое лидерство в управлений проектами / С.Д. Бушуев, В.В. Морозов. – К.: Украинская ассоциация управления проектами, 2000. – 308 с.

160. Кубліков В.К. Аналіз джерел інвестиційних ресурсів в основний капітал підприємств України / В.К. Кубліков // Вісник Криворізького економічного інституту КНЕУ. – 2009. – № 3, (19). – С. 85-87.

161. Крючкова І.В. Структурні чинники розвитку економіки України / І.В. Крючкова. – К.: «Наукова думка», 2004. – 317 с.

162. Рябченко О.Д. Інвестування, інноваційні процеси і приватизація / О.Д. Рябченко, І.І. Калініченко, О.П. Михайленко. – Х.: Основа, 2000. – 122 с.

163. Стратегія економічного і соціального розвитку України 2004-2015: «Шлях, до європейської інтеграції» / [Гальчинський А.С., Геєць В.М. та ін.]. – К: ІВЦ Держкомстату України. 2004. – 298 с.

164. Грицай О.Г. Аналіз обсягів капітальних інвестицій у Львівській області / О.Г. Грицай // Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – Л.: Видавництво Львівської політехніки, 2007. – № 576. – С. 69-72.

165. Захарченко В.І. Інноваційний менеджмент: теорія і практика в умовах трансформації економіки : [Навч. посіб.] / В.І. Захарченко, Н.М. Корсікова, М.М. Меркулов. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 448 с.

166. Павлюк А. Щодо тенденцій та напрямів стимулювання інвестиційної діяльності в Україні в післякризовий період : [Аналіт. зап.] [Електронний ресурс] / А. Павлюк, М. Янович // Національний інститут стратегічних досліджень. – 2011. – Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/articles/639/. – Доступно на 16.10.2014. – Назва з екрана.

167. InvestfundS: Информационный портал о личных инвестициях и финансах [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.investfunds.ua

168. Постанова “Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року” : від 6 серпня 2014р. № 385 [Електронний ресурс] // Кабінет Міністрів України. – Оф. вид. станом на 06.08.2014. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-п. – Доступно на 16.10.2014. – Назва з екрана.

169. Сайт Головного управління статистики в Одеській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://od.ukrstat.gov.ua

170. Анненков І.В. Довгострокове банківське кредитування підприємств: інституціональний аспект : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. економ. наук : спец. 08.00.08 “Гроші, фінанси і кредит” / І.В. Анненков. – Донецьк, 2009. - – 20 с.

171. Русіна О.Ю. Теоретичні підходи до класифікації методів оцінки інвестиційних проектів / О.Ю. Русіна, А.Ф. Сикал, С.І. Павлова // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Сер.: Економічні науки. – 2009. – № 4. – С. 195-198.

172. Основні показники діяльності банків України [Електронний ресурс] // Асоціація українських банків. – 2014. – Режим доступу: http://aub.org.ua/images/tab_14c.xls. – Доступно на 16.10.2014. – Назва з екрана.

173. Аналітичний огляд банківської системи України за 2014 рік [Електронний ресурс] // Національне рейтингове агентство «Рюрік». – 2014. – 30 с. – Режим доступу: http://rurik.com.ua/documents/research/bank_system_4_kv_2014.pdf. – Доступно на 16.10.2014. – Назва з екрана.

174. Корецька Н.І. Процес концентрації ринку банківських послуг України: оцінка та стратегії позиціонування / Н.І. Корецька // Економічний форум. – 2014. – № 1. – С. 196-204

175. Богма О.С. Проблеми та перспективи банківського фінансування інноваційної діяльності в Україні [Електронний ресурс] / О.С. Богма, А.І. Пащенко // Економіка. Управління. Інновації. – 2013. – № 1, (5). – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/eui_2013_1_5.pdf. – Доступно на 16.10.2014. – Назва з екрана.

176. Руденко В. Долг без денег: банкиры просят Нацбанк помочь развивать безресурсное финансирование [Електронний ресурс] / В. Руденко // Информационный проект “Финансовый Майдан” (FinMaidan). – 2014. – Режим доступу: http://finmaidan.com/ru/analytics/dolg-bez-deneg.html. – Доступно на 16.10.2014. – Назва з екрана.

177. Карчева Г.Т. Моделювання інвестиційної діяльності банків / Г.Т. Карчева // Вісник НБУ. – 2004. – № 10. – С. 11-12.

178. Інвестиційна та інноваційна діяльність: [моногр.] / [О.Є. Кузьмін, С.В. Князь, Н.В. Тувакова та ін]. – Львів : ЛБУ НБУ, 2003. – 233 с.

179. Самсонова К.В. Банківське кредитування інноваційної діяльності: значення, проблеми і напрями вдосконалення [Електронний ресурс] / К.В.

Самсонова, В.О. Буряк // Наукові записки КНТУ: Зб. наук. праць. Кіровоград, 2010. Вип. 10/1. – Режим доступу: http://www.kntu.kr.ua/doc/nauk_zap_10_1/stat_10_1/58.doc. – Доступно на 16.10.2014. – Назва з екрана.

180. Сілакова Г.В. Еволюція підходів до оцінювання джерел фінансування інвестиційної діяльності підприємств : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. [«Антикризовий розвиток соціальних та економічних процесів в умовах глобалізації»], (Буча, 20-21 квітня 2011 р.) / Г.В. Сілакова. – Буча: УГІ, 2011. – С. 90-91.

181. Говорушко Т.А. Формування джерел фінансування інвестиційної діяльності на підприємствах кондитерської промисловості в умовах глобалізації економіки : [моногр.] / Т.А. Говорушко, Г.В. Сілакова. – К. : Логос, 2013. – 208 с.

182. Modigliani F. The Cost of Capital, Corporate Finance, and the Theory of Investment / F. Modigliani, M. Miller // American Economic Review. – 1958. – № 48/4. – pp. 261-297.

183. Modigliani F. (1963) «Corporate Income Taxes and the Cost of Capital: A Correction / F. Modigliani, M. Miller // American Economic Review. – № 53/3. – pp. 147-175.

184. Новожилов В.В. Методи соизмерения народнохозяйственной эффективности планових и проектних вариантов / В.В. Новожилов // Труди Ленингр. политех. ин-та. Разд. экон. наук. – 1939. – № 4. – С. 3-23.

185. Хрущ Н.А. Аналіз інноваційно-інвестиційного розвитку промислових підприємств / Н.А. Хрущ, О.В. Романєєв // Регіональна бізнес економіка та управління. – 2010. – № 3. – С. 43-50.

186. Ястремська О.М. Інститут інвестування: особливості взаємодії суб'єктів господарювання в процесі його функціонування / О.М. Ястремська // Наукові праці ДонНТУ. Серія економічна: зб. наук. праць. – Донецьк: ДонНТУ, 2011. – Вип. 40. – С. 31-38.

187. Fiszel H. Hutzeffekt und Optimum der Produktion / H. Fiszel. – Berlin: die Wirtschaft, 1969. – 238 S.

188. Dean J. Capital budgeting / J. Dean. – N.Y.: Colambia Univ. Press, 1951. – 147 p.

189. Массе П. Критерии и методи оптимального определения капитальних вложений / П. Массе; [пер. с франц. Ф.Р. Окуневой и А.И. Гладишевского]; ред. А.В. Жданко]. – М.: «Статистика», 1971. – 503 с.

190. Albach H. Investition und Liquiditat. Die Planung des optimalen Investitions budgets / H. Albach. – Wiesbaden: Gabler, 1962. – 332 S.

191. Hax H. Investitions und Finanzplanung mit Hilfe der linearen Optimierung / H. Hax // Schmalenbachs Zeitschrift fur betriebswirtschaftliche Forschung. –. 1964. – S. 430-446.

192. Weingartner H.M. Mathematical programming and the analysis of capital budgeting problems / H.M. Weingartner. – New Jersey : Prentice-Hall, Englewood Cliffs, 1963. – 200 p.

193. Модильяни Ф. Сколько стоит фирма? Теорема ММ / Ф. Модильяни, М. Миллер; [пер. с англ.]. – [2-е изд.]. – М. : Дело, 2001. – 272 с.

194. Скібіцький О.М. Інноваційний та інвестиційний менеджмент: [навч. посібн.] / О.М. Скібіцький. – К. : ЦУЛ, 2009. – 408 с.

195. Балабанов И.Т. Инновационный менеджмент : [учеб. пособ.] / И.Т. Балабанов. – СПб. : Питер, 2001. – 303 с.

196. Зянько В.В. Інноваційне підприємництво: сутність, механізми і форми розвитку : [моногр.] / В.В. Зянько. – Вінниця : УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2008. – 397 с.

197. Краснокутська Н.В. Інноваційний менеджмент : [навч. посібн.] / Н.В. Краснокутська. – К. : КНЕУ, 2003. – 504 с.

198. Маркетинг і менеджмент інноваційного розвитку : [моногр.] / [за заг. ред. С.М. Ілляшенко]. – Суми : ТОВ «Друкарський дім «Папірус», 2010. – 621 с.

199. Чорна М.В. Оцінка ефективності інноваційної діяльності підприємств : [моногр.] / М.В. Чорна, С.В. Глухова. – Харків : ХДУХТ, 2012. – 210 с.

200. Андел І.В. Економічний, фінансовий та екологічний аспекти інвестиційної привабливості регіону / І.В. Андел // Науковий вісник НЛТУ України: зб. наук. праць. – Луганськ, 2009. – Вип. 10, (19). – С. 126-141.

201. Головатюк В.М. Теоретико-методичні аспекти вимірювання інноваційного потенціалу / В.М. Головатюк, В.П. Соловйов // Проблеми науки. – 2008. – № 11. – С. 17-24.

202. Ореховский П. Оценка эффективности ин- новаций в регионах: сравнительный анализ / П. Ореховский // Общество и экономика. – 2007. – № 5-6. – С. 203-215.

203. Інноваційний розвиток промисловості як складова структурної трансформації економіки України : [аналіт. доп.] / [за заг. ред. Я.А. Жаліла]. – К.: НІСД, 2013. – 71 с.

204. Україна в 2009 році: щорічні оцінки суспільно-політичного та соціально- економічного розвитку : [моногр.] / [за заг. ред. Ю.Г. Рубана]. – К.: НІСД, 2010. – 742 с.

205. Маслак Н.Г. Ціноутворення на банківські продукти : [моногр.] / Н.Г. Маслак, О.А. Криклій. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2010. – 121 с.

206. Бланк И.А. Основы инвестиционного менеджмент / И.А. Бланк. – [2-е изд., перераб. и доп.]. – К. : Зльга, Ника-Центр, 2004. – Т. 2. – 560 с.

207. Селіванова Н.М. Управління розвитком інноваційно-активного промислового підприємства на засадах контролінгу: нові реалії та завдання : [моногр.] / Н.М. Селіванова, С.В. Філиппова. – Одеса: вид-во «ВМВ», 2014. – 181 с.

208. Звіт про науково-дослідну роботу “Оцінювання та планування джерел фінансування інноваційного розвитку промислового підприємства № (заключний)” // Консультаційно-навчальний центр «Політех-Консалт». – Одеса: ОНПУ, 2014. – № реєстрації 1717-82. – 357 с.

209. Микитюк П.П. Аналіз інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств : [моногр.] / П.П. Микитюк. – Тернопіль: Терног раф, 2009. – 304 с.

210. Крючкова І.Р. Аналіз інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств: пріоритети та важелі [Електронний ресурс] / І.Р. Крючкова // Економіка: реалії часу. – 2014. – № 6, (16). – С. 116-120. – Режим доступу до журн.: http://economics.opu.ua/files/archive/2014/n6.html. – Доступно на 10.12.2014. – Назва з екрана.

211. Крючкова И.Р. Финансовая глобализация и ее последствия // Вісник Хмельницького національного університету. – 2008. – № 5/1, (116). – С. 192-195.

212. Крючкова І.Р. Сучасний стан інвестування та шляхи подолання банківської кризи в Україні / І.Р. Крючкова // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : зб. наук. праць. – Суми, 2008. – Вип. 24. – С. 205-209.

213. Крючкова І.Р. Інтеграція іноземного банківського капіталу в країни східної Европи / І.Р.Крючкова // Науковий вісник Одеського державного економічного університету. Науки: економіка, політологія, історія: зб. наук. праць. - Одеса, 2008. - Вип. 6, (62). – С. 220-231. (0,25 д.а.).

214. Kruchkova I.P. Financial globalization and its consequences / I.P. Kruchkova // Economic Alternatives (Икономически и социални алтернативи) : Сб. научн. трудов. – София, 2008. – С. 100-106.

215. Крючкова І.Р. Управління структурою фінансових джерел: матеріали ІІ міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. [«Актуальні проблеми теорії та практики менеджменту»], (Одеса, 23 травня 2013 р.) / Герасимова М.В., Безнос С.В., Крючкова І.Р. – Одеса: ОНПУ, 2013. – Т.2. – С. 29-30.

216. Крючкова И.Р. Методы регулирования деятельности коммерческих банков в Западной Европе в условиях кризиса: тези всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф. [«Актуальні проблеми економічного і соціального розвитку регіонів України, 2009»], (м. Дніпропетровськ, 16-26 листопада 2009 р.) / И.Крючкова. – Дніпропетровськ: ДДФА, 2009. – Т ІІ. – С.60-61.

217. Крючкова И.Р. Влияние прихода иностранного капитала на банковские системы и промышленность стран с низким уровнем доходов : матеріали всеукр. наук.-практ. конф. [«Теорія і практика ринкових перетворень: економічний та

соціальний контекст 2008»], (м. Вінниця, 20-22 березня 2008 р.) / И.Р. Крючкова. – Вінниця: ТНЕУ, вид-во «ВІЕ ТНЕУ», 2008. – Т. 1. – С. 308-311.

218. Крючкова І.Р. Вплив фінансової глобалізації на банківську систему України та іноземних інвесторів : матеріали І міжнар. наук.-практ. конф. [«Розвиток банківської системи України як основа реалізації стратегії економічного зростання», 2008], (м. Тернопіль, 31 жовтня 2008 р.) / І.Р. Крючкова. – Тернопіль: вид-во ПП Созанський А.М., 2008 – С. 109-111.

219. Ожегов С.И. Словарь русского языка: Ок. 53 000 слов / С.И. Ожегов; [Под общ. ред. проф. Л.И. Скворцова]. – [24-е изд., испр.]. – М.: Оникс, Мир и Образование, 2007. – 1200 с.

220. Осовська Г.В. Економічний словник : [наук. вид.] / Г.В. Осовська, О.О. Юшкевич, Й.С. Завадський. – К.: Кондор, 2007. – 358 с.

221. Крючкова І.Р. Особливості пошуку джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств: матеріали міжнар. українсько-японської конф. з питань науково-промислового співробітництва, (м. Одеса, 24-25 жовтня 2013р.) / І.Р.Крючкова. – Одеса: ОНПУ, 2013. – Т.2. – С. 93-95.

ДОДАТКИ

Додаток А

Фінансування наукової та інноваційної діяльності в Європейському Союзі

(джерело: систематизовано на підставі [151, 166])

Вид	Характеристика
Фінансування НДДКР за рахунок коштів державного бюджету у країнах ЄС	Витрати державного бюджету на НДДКР у кризовому 2009 році в цілому по країнах ЄС становили 0,74 % від ВВП, що є нижчим встановленого у Лісабонській стратегії показника у 3 % від ВВП, що мав бути досягнутий до 2010 року. У 2009 році були значні відмінності в фінансуванні між окремими країнами-членами ЄС, що коливались в межах від 0,2 % в Латвії до 1,13 % в Фінляндії, вищого показника за середній рівень по ЄС-27 було досягнуто в Данії, Португалії, Швеції, Німеччині, Австрії, Нідерландах, Франції та Словенії. У структурі державних витрат країн-членів ЄС переважали витрати за такими напрямами: «Загальний розвиток знань», що фінансується із загальних університетських фондів (ЗУФ), на частку яких припадає 31,8 % загального обсягу державних витрат на НДДКР, та «Загальне просування знань» – з інших джерел, ніж ЗУФ (17,5 %). Інші напрями включають «Промислове виробництво і технології» (9,7 %), «Здоров'я» (8,2 %), «Дослідження космічного простору» (5,4 %), «Транспорт, телекомунікація та інша інфраструктура» (3,9 %), «Енергія» (3,8 %), «Сільське господарство» (3,7 %). Різниться структура державних витрат і по країнам ЄС. Так, наприклад, в Бельгії найбільший обсяг фінансування належить напряму «Промислове виробництво і технології», в Литві – «Освіта», у Люксембурзі – «Здоров'я». Найбільшим з чотирьох основних інституційних інвесторів, що вкладає кошти в НДДКР, є підприємницький сектор. У 2008 році його частка у загальному обсязі витрат ЄС-27 складала 63,9 %, частка сектора вищої освіти складала 22,4 %, державного сектора – 12,7 %. Приватні підприємства витрачали переважно кошти на НДДКР у сфері «Виробництво», частка таких витрат у Німеччині складала 88,7 % від усіх витрат приватних підприємств на НДДКР, у Словенії – 88,2 %, Фінляндії – 80,0 %. Загальною для ЄС є тенденція, що великі підприємства (з чисельністю працівників понад 250 осіб) витрачають на НДДКР більше, ніж малий та середній бізнес. Проте, у Греції, Іспанії, Кіпрі, Латвії та Словаччині частка витрат великих підприємств у загальній структурі фінансування склала менше 50 %.
Венчурне інвестування в ЄС	В країнах ЄС значна увага приділяється фінансуванню інноваційних підприємств на ранніх стадіях. Так, навіть у кризовому 2009 році венчурні інвестиції, що вкладаються на ранній стадії реалізації інноваційного проекту, в ЄС-15 досягли 1,9 млрд євро або 0,02 % від ВВП, в Німеччині – 436 млн євро, Великій Британії – 404 млн євро, Франції – 353 млн євро, Бельгії – 131 млн євро. У Німеччині кількість компаній венчурних інвесторів у 2009 році становила 659, у Великій Британії – 279, Франції – 247, Бельгії – 102. Перевага у венчурному фінансуванні надається компаніям, що реалізують технологічні інновації, захищені міжнародними патентами, оскільки це спрощує ведення міжнародної торгівлі об'єктами їх інтелектуальної власності та оцінку проекту. Останнім часом на ринку капіталів ЄС зростає роль «бізнес-янголів» та їх об'єднань. Наприклад, у Великій Британії у 2008-2009 роках функціонували 25 мереж «бізнес-янголів», що здійснили 233 інвестиції із середнім обсягом 70 тис. євро (більшість інвестицій були пов'язані з фондами венчурного капіталу, банками тощо). Їх роботі у значній мірі допомагає інформаційне забезпечення, зокрема функціонування таких Інтернет-порталів, як BAND (Business Angels Netzwerk Deutschland) у Німеччині, Angelsoft, Angelsden, Venture Giant у Великій Британії.
	Нова рамкова програма з наукових досліджень та інновацій «Горизонт 2020» набуде чинності з 1 січня 2014 року після закінчення 7 Рамкової програми. «Горизонт 2020 – Рамкова програма з наукових досліджень та інновацій» – це нова інтегрована система фінансування досліджень та інновації, яке наразі здійснюється Рамковою програмою з наукових досліджень і технологічного розвитку, Рамковою програмою конкурентоспроможності та інновацій (CIP) та Європейським інститутом інновацій і технологій (EIT)[8]. Витрати на «Горизонт 2020» планується збільшити до 80,2 млрд євро, що на 46 % більше, ніж витрати у 2007-2013 рр.

Продовження додатку А

А.2 Організація процесу координації дій органів влади щодо управління інноваційною сферою в ЄС

(джерело: систематизовано на підставі [151, 166])

Таблиця А.2 – Процес координації дій органів влади щодо управління інноваційною сферою в ЄС

Рівень	Функції	Відповідальні сторони	Рівень координації	Залучені сфери / сторони
1-й рівень	Бачення	• Парламент • Ради найвищого рівня управління	Міжгалузева координація	Урядові та політичні органи
	Стратегія	• Міністерства зі стратегіями НТІР • Регіони	Міністерство Стратегічна централізована координація дій	• Структура регулювання • Структура інновацій • Популяризація науково-дослідних інститутів НТІР • Фіскальні заходи
2-й рівень	Планування	• Міністерства/відділи • Агентства • Регіони	Координація дій агентств	• Програми • Заходи • Консультації • Розповсюдження інформації • Підвищення рівня обізнаності
3-й рівень	Реалізація	• Агентства • Регіони	Всі агентства та функції	• Фінансування • Програмування • Моніторинг • Оцінювання

Продовження додатку А

А.3 Обґрунтування цілей інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств

Доцільно оцінити *найбільш важливі цілі, які ставлять підприємства при розробці та впровадженні інноваційної продукції та процесів,* оскільки вони відображають причини, за якими підприємства здійснюють інноваційну діяльність (табл.А.3.1).

Таблиця А.3.1 – Розподіл підприємств з технологічними інноваціями за інноваційними цілями при розробці та впровадженні інноваційної продукції або процесів за видами економічної діяльності, % до загальної кількості підприємств з технологічними інноваціями *(джерело: складено на основі [148-150])*

Період аналізу	Розширити номенклатуру товарів або послуг	Замінити застарілі продукти або процеси	Вийти на нові ринки чи збільшити частку ринку	Поліпшити якість товарів або послуг	Скоротити час, необхідний для виходу інновації на ринок	Підвищити гнучкість при виробництві товарів або послуг	Збільшити потужності для виробництва товарів або послуг	Зменшити витрати праці на одиницю продукції	Зменшити витрати матеріалів та енергії на одиницю продукції	Зменшити вплив на навколишнє середовище	Поліпшити якість здоров'я та рівень безпеки
Усього											
2008-2010рр.	40,1	28,1	37,9	40,8	13,6	15,1	21,6	22,4	21,4	16,3	20,4
2010-2012рр.	41,8	28,6	39,3	40,6	12,8	14,5	21,2	22,6	21,0	16,5	20,3
Промисловість											
2008-2010рр.	43,3	28,1	39,7	40,8	13,2	15,4	23,5	25,1	24,7	19,0	21,9
2010-2012рр.	43,4	28,4	39,2	41,2	13,6	16,1	25,0	23,9	25,1	19,1	23,8

Всі причини інноваційної діяльності промислових підприємств з технологічними інноваціями за інноваційними цілями можна розподілити за їх важливістю на три групи за ступенем розповсюдженості:

- *пріоритетні* притаманні 30% інноваційно-активних підприємств: а) розширення номенклатури продукції – 43,4% у 2010-2012рр. проти 42,3% у 2008-2010рр., б) поліпшення якості товарів або послуг – 41,2% у 2010-2012рр. проти 40,8% у 2008-2010рр., в) вихід на нові ринки та збільшення частки ринку – 39,2% у 2010-2012рр. проти 39,7% у 2008-2010рр.;
- *причини середньої важливості,* притаманні 20% інноваційно-активних підприємств: а) заміна застарілої продукції або процесів – 28,4% у 2012-2010рр. проти 28,1% у 2008-2010рр., б) зменшення витрат матеріалів та енергії на одиницю продукції – 25,1% у 2010-2012рр. проти 24,7% у 2008-2010рр., в) збільшення потужностей виробництва товарів або послуг – 25,0% у 2012-2010рр. проти 23,5% у 2008-2010рр., д) зменшення витрат праці на одиницю продукції – 23,9% у 2010-2012рр. проти 25,0% у 2008-2010рр., е) поліпшення якості здоров'я та рівень безпеки – 23,8% у 2010-2012рр. проти 21,9% у 2008-2010рр.;
- *найменш важливі,* притаманні 10-20% інноваційно-активних підприємств: а) зменшення впливу на навколишнє середовище – 19,1% у 2010-2012рр. проти 19,0% у 2008-2010рр., б) підвищення гнучкості виробництва – 16,1% у 2010-2012рр. проти 15,4% у 2008-2010рр., в) скорочення часу, необхідного для виходу інновації на ринок – 13,6% у 2010-2012рр. проти 13,2% у 2008-2010рр.

Аналізування розподілу підприємств з технологічними інноваціями за інноваційними цілями та їх розміром (табл.А.3.2) дозволило встановити, що :

– *стабільно пріоритетними інноваційними цілями для великих, малих та середніх підприємств, як промислових, так і всіх підприємств в цілому* є:

а) *розширення номенклатури продукції*. Зокрема, у промисловості частка підприємств із зазначеною ціллю складала: малих – 41,5 %, середніх – 41,4%, великих – 47,7% у 2010-2012рр. проти 42,3%, 40,6%, 48,5% у 2008-2010рр. відповідно. Частка малих і великих дещо впала на тлі росту частки середніх;

Таблиця А.3.2 – Розподіл підприємств з технологічними інноваціями за інноваційними цілями при розробці та впровадженні інноваційної продукції або процесів та за розміром підприємств, % до загальної кількості підприємств з технологічними інноваціями *(джерело: складено на основі [148-150])*

Період аналізу	Підприємства	Розширити номенклатуру товарів або послуг	Замінити застарілі продукти або процеси	Вийти на нові ринки чи збільшити частку ринку	Поліпшити якість товарів або послуг	Скоротити час, необхідний для виходу інновації на ринок	Підвищити гнучкість при виробництві товарів або послуг	Збільшити потужності для виробництва товарів або послуг	Зменшити витрати праці на одиницю продукції	Зменшити витрати матеріалів та енергії на одиницю продукції	Зменшити вплив на навколишнє середовище	Поліпшити якість здоров'я та рівень безпеки
2008-2010рр.	Усього											
	– малі	38,0	23,4	34,6	37,6	11,1	12,9	17,4	19,6	15,5	12,5	16,7
	– середні	39,3	28,3	38,5	39,2	14,7	15,9	23,5	20,6	21,6	14,2	18,4
	– великі	46,6	40,1	45,5	51,3	18,3	19,6	29,6	32,4	36,1	28,8	32,5
	Промисловість											
	– малі	42,3	23,3	36,0	36,9	10,2	14,7	22,2	21,7	18,8	14,4	21,3
	– середні	40,6	26,1	37,5	38,4	14,1	14,9	23,9	19,7	22,4	15,6	18,4
	– великі	48,5	39,2	46,4	51,2	18,4	19,6	30,7	32,6	38,4	30,8	34,1
2010-2012рр.	Усього											
	– малі	39,9	26,9	37,7	40,3	11,2	13,6	17,8	19,0	16,2	12,1	17,9
	– середні	41,5	25,5	37,5	37,5	12,3	12,8	20,0	20,9	18,6	15,3	18,6
	– великі	45,9	36,1	44,8	45,2	16,4	18,8	29,7	31,7	33,7	26,7	27,3
	Промисловість											
	– малі	41,5	25,5	36,6	40,7	11,6	14,5	20,4	22,6	20,1	13,8	18,6
	– середні	41,4	24,5	37,9	36,8	12,2	12,8	20,8	21,7	20,3	17,1	20,1
	– великі	47,7	35,6	45,6	45,7	16,3	19,5	30,6	32,4	35,9	28,1	28,1

б) *вихід на нові ринки або збільшення частки опанованих ринків,* яке є майже рівною за часткою для великих промислових та всіх підприємств: 45,6% – для промислових та 44,8% – для всіх у 2010-2012рр. проти 46,4% – для промислових та 45,5% – для всіх у 2008-2010рр.;

– *пріоритетними інноваційними цілями, важливість яких змінюється для великих, малих або середніх підприємств* є:

в) *поліпшення якості товарів або послуг*, яка була першою за пріоритетністю для великих підприємств, проте важливість якої помітно знизилася останнім часом: 45,7% – для промислових та 45,2% – для всіх у 2010-2012рр. проти 51,2 % – для промислових та 51,3% – для всіх у 2008-2010рр. Аналогічна ситуація по середнім підприємствам: середнє падіння – на рівні 1,7-1,6%%. Для малих – навпаки, її важливість зросла (з 36,9% у промисловості у 2008-2010рр. до 40,7% у 2010-2012рр.);

– *найменш важливими інноваційними цілями* для великих, малих та середніх підприємств, як промислових, так і всіх підприємств в цілому є:

а) *скорочення часу, необхідного для виходу інновації на ринок.* Зокрема, у промисловості частка підприємств із зазначеною ціллю складала: малих – 11,6 %, середніх – 12,2%, великих – 16,3% у 2010-2012рр. проти 10,2%, 14,1%, 18,4% у 2008-2010рр. відповідно. Хоча активність малих в цьому напрямку дещо зросла на 1,4%, проте активність середніх та великих впала на 1,9% та 2,1% відповідно. Тенденція є вкрай негативною, оскільки не сприяє НТП;

– *найменш важливими інноваційними цілями окремих видів підприємств є:*

а) *підвищення гнучкості при виробництві товарів або послуг для малих для середніх підприємств*, важливість якої для останніх у 2012-2010рр. впала: 12,8% – однаково для промислових та всіх підприємств проти 14,9% та 15,9% у 2008-2010рр. відповідно. Тенденція свідчіть про стабілізацію виробництва;

б) *зменшення впливу на навколишнє середовище для малих підприємств*, важливість якої у 2012-2010рр. впала до 13,8% – для малих промислових та 12,1% – для всіх підприємств проти 14,4% та 12,5% у 2008-2010рр. відповідно.

Зазначені інноваційні цілі безпосередньо впливатимуть на формування контролінгу, у першу чергу *його об'єктів та інструментів контролінгування*.

Аналізування кількості підприємств, що запроваджували організаційні та/або маркетингові інновації (табл. А.3.3), довело, що у промисловості даний вид інновацій застосовує в 3 рази менше підприємств, ніж в цілому по країні.

Таблиця А.3.3 – Підприємства, що впроваджували організаційні та/або маркетингові інновації за видами економічної діяльності, одиниць *(джерело: складено на основі [148-150])*

Період аналізу	Усього	У тому числі							
		Організації з технологічною інновацією	Тільки організаційні інновації	Тільки маркетингові інновації	Організаційні та маркетингові інновації	Організаційні без технологічної інновації	Тільки організаційні інновації	Тільки маркетингові інновації	Організаційні та маркетингові інновації
Усього									
2008-2010	6004	1939	417	637	885	4065	1028	1666	1371
2010-2012	5225	1703	430	510	763	3522	933	1408	1181
Промисловість									
2008-2010	2660	1220	235	453	532	1440	308	768	364
2010-2012	2573	1108	256	369	483	1465	368	681	416

До того ж, *певна кількість промислових підприємств застосовує інновації по їх видах вибірково*:

а) тільки маркетингові інновації: 14,34% промислових та 9,76% всіх у 2010-2012рр. проти 17,0% промислових та 10,61% всіх підприємств у 2008-2010рр. на тлі загальної тенденції до зменшення частки;

б) тільки організаційні інновації: 9,95% промислових та 8,23% всіх у 2010-2012рр. проти 8,83% промислових та 6,95% всіх підприємств у 2008-2010рр. на тлі загальної тенденції до зменшення частки;

в) організаційні та маркетингові разом: 18,77% промислових та 14,6% всіх у 2010-2012рр. проти 20,0% промислових та 14,75% всіх підприємств у 2008-2010рр. на тлі тенденції до зменшення частки промислових, та збереження частки усіх підприємств.

Аналіз у розрізі підприємств двох типів: що застосовують всі види інновацій та що застосовують лише організаційно-економічні інновації, виконаний за розподілом підприємств

на малі, середні та великі (табл. А.3.4) довів, що:

– *для малих промислових підприємств, що застосовують технологічні інновації, маркетингові інновації традиційно важливіші за організаційні:* 141 та 86 підприємств у 2010-2012рр. в цілому проти 255 та 85 – у 2008-2010рр. *Аналогічна ситуація спостерігається по середнім підприємствам*: 124 та 73 – у 2010-2012рр. проти 122 та 72 – у 2008-2010рр. відповідно. *Для великих підприємствам – показники дуже близькі:* 104 та 97 – у 2010-2012рр. проти 78 та 76 – у 2008-2010рр., що визначає сталість та рівну вагомість інновацій на тлі їхнього загального програшу технологічним інноваціям, які складають у промисловості 24-30%;

Таблиця А.3.4 – Підприємства, що впроваджували організаційні та/або маркетингові інновації за розміром підприємств, одиниць *(джерело: складено на основі [147-150])*

Період аналізу	Підприємства	Усього	У тому числі							
			Підприємства з технологічною інновацією	У тому числі			Організації без технологічної інновації	У тому числі		
				Впроваджували тільки організаційні інновації	Впроваджували тільки маркетингові інновації	Впроваджували організаційні та маркетингові інновації		Впроваджували тільки організаційні інновації	Впроваджували тільки маркетингові інновації	Впроваджували організаційні та маркетингові інновації
2008-2010рр.	Усього									
	– малі	4057	1032	197	413	422	3025	730	1311	984
	– середні	1301	503	121	145	235	798	230	280	286
	– великі	646	404	99	79	228	242	66	75	101
	Промисловість									
	– малі	1524	542	85	255	203	982	188	571	223
	– середні	701	347	72	122	151	354	90	156	106
	– великі	435	331	78	76	178	104	28	41	35
2010-2012рр.	Усього									
	– малі	3421	826	218	241	367	2595	655	1065	876
	– середні	1190	462	105	157	200	728	212	285	231
	– великі	614	415	107	112	196	199	67	58	74
	Промисловість									
	– малі	1423	409	86	141	182	1014	241	482	291
	– середні	665	332	73	124	135	333	88	163	82
	– великі	485	367	97	104	166	118	39	36	43

– для малих промислових підприємств, що не застосовують технологічні інновації, співвідношення зберігається, проте на більш високій кількості підприємств: 482 та 241 підприємств у 2010-2012рр. в цілому проти 571 та 188 – у 2008-2010рр. По середніх підприємствах ситуація аналогічна: 163 та 88 – у 2010-2012рр. проти 165 та 90 – у 2008-2010рр. відповідно.

Наочно розбіжності у інноваційних цілях та інформаційних джерелах промислових підприємств з технологічними інноваціями ілюструють рис.А.3.1, А.3.3: якщо частка

інформаційних джерел за важливістю коливається у діапазоні 2,5-30,0% у 2010-2012рр. та 2,0-25,0% – у 2008-2010рр., то частка інноваційних цілей за їх важливістю має діапазон 12,8-40,6% у 2010-2012рр. та 13,6-40,8% – у 2008-2010рр. відповідно.

Дані розбіжності є важливими для підприємства та мають бути враховані у процесі економічного оцінювання джерел ІДПП, оскільки накладають *певні обмеження як на процес, так і на його інструментарій*:

- менша широта діапазону частки інформаційних джерел за важливістю свідчить про *можливості поєднання інноваційних цілей у групи*;
- нажаль, широта діапазону частки найбільш важливих джерел інформації для інноваційної діяльності промислових підприємств вимушує їх *обмежувати їхню кількість*.

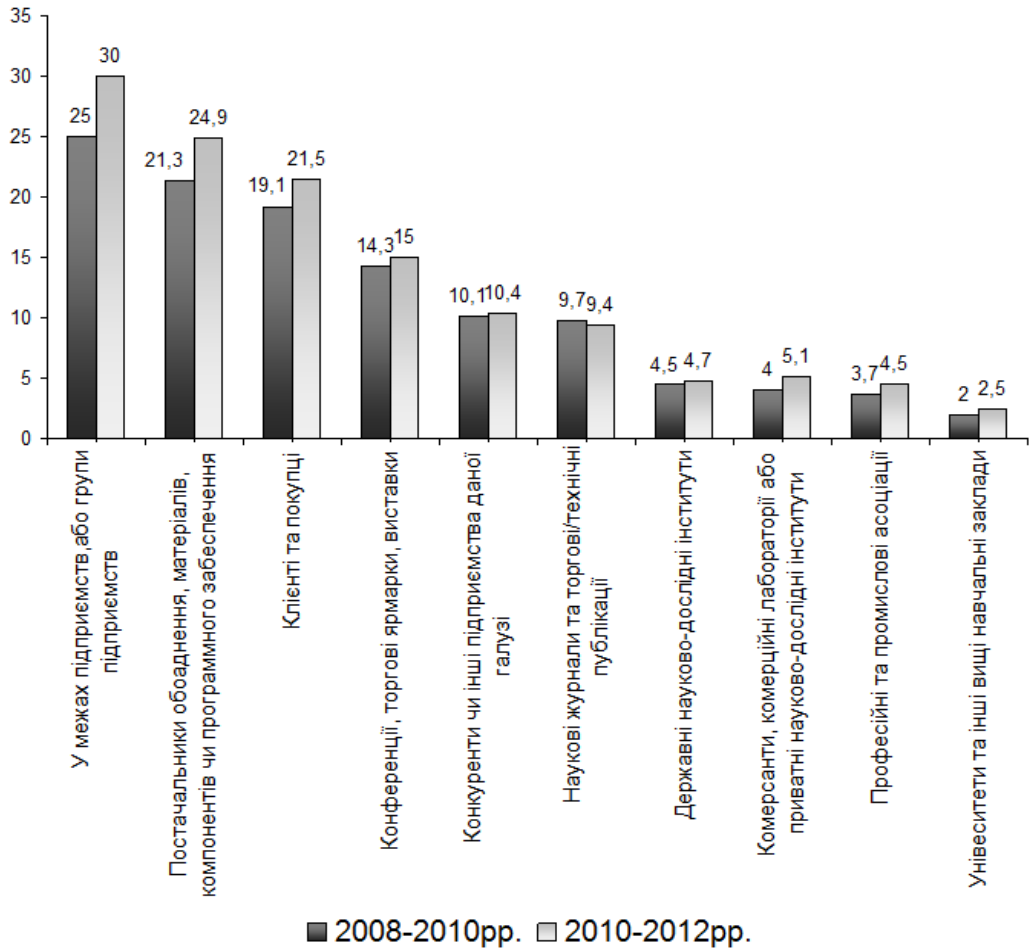

Рисунок А.3.1 – Розподіл підприємств з технологічними інноваціями України за найбільш важливими джерелами інформації для інноваційної діяльності, % *(джерело: на підставі [149])*

Основні положення підходу полягають у наступному:

Цілі інноваційного розвитку та залучення джерел ІДПП не є тотожними. Визначені 11 найбільш важливих інноваційних цілей *(рис.А.3.2)*, які безпосередньо впливатимуть на залучення та джерел ІДПП та здійснення їх диференційованого економічного оцінювання, об'єктів та інструментів оцінювання. Вони по суті є *цілями інноваційного розвитку, які розрізняються спрямованістю змін або природою цілі.*

Наведені цілі мають ринкову та виробничу, організаційну та економічну, соціальну та екологічну природу. Проте цей розподіл, зроблений за основною спрямованістю цілі, є умовним, оскільки кожна ціль має організаційні складові, а деякі – одночасно виробничі та організаційні та ін.

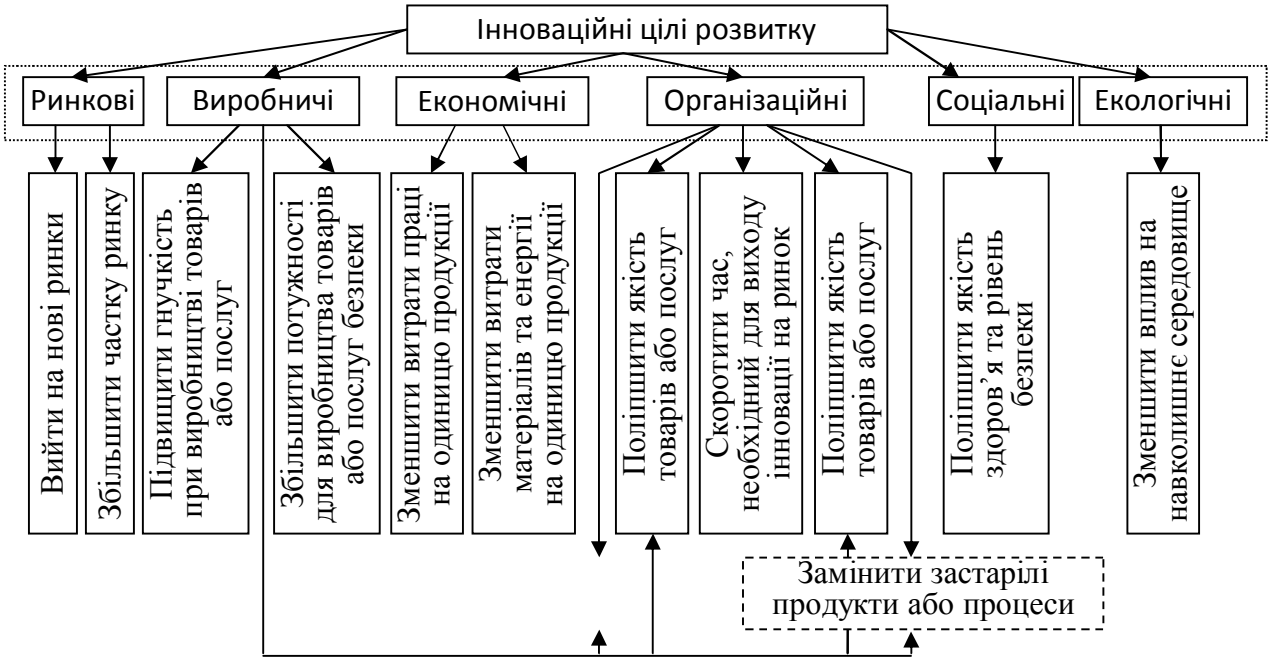

Рисунок А.3.2 – Основні інноваційні цілі розвитку інноваційно-активних промислових підприємств *(джерело: на підставі [147-150, 207])*

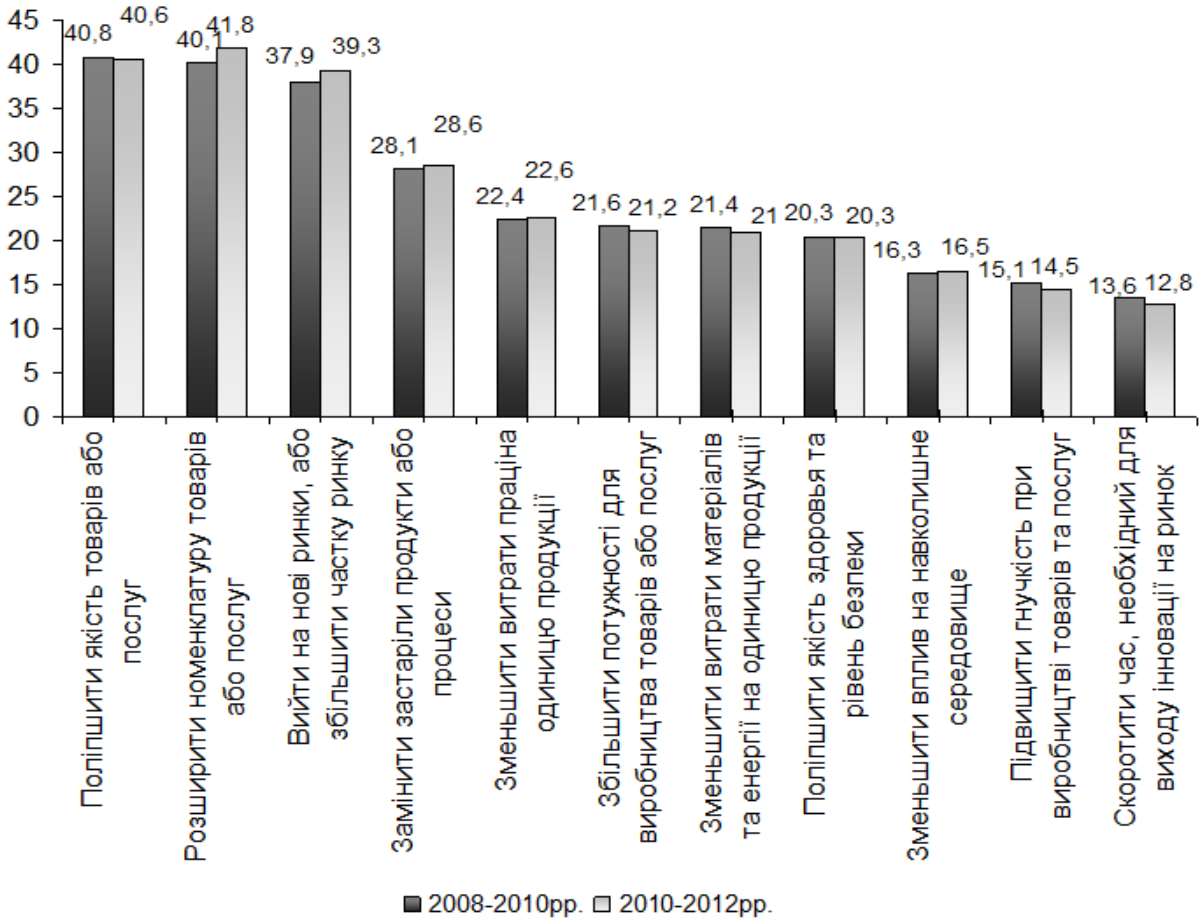

Рисунок А.3.3 – Розподіл підприємств з технологічними інноваціями за найбільш важливими інноваційними цілями при розробці та впровадженні інноваційної продукції або процесів, % *(джерело: на підставі [149])*

Додаток Б

Результати апробації рекомендацій щодо диференційного залучення джерел ресурсного забезпечення ІІДПП підприємств
(джерело: власна розробка)

Завдання: знайти, оцінити, визначити та обґрунтувати вибір способів залучення джерел ресурсного забезпечення для здійснення нового інноваційно-інвестиційного проекту промислового підприємства ТОВ «Грат» (з 2013р. – ВАТ «Грат»). Проект реалізується в м. Одеса. Вхідні данні проекту в табл. Б.1.

Таблиця Б.1 – Вхідні дані проекту

Найменування показника	Позначка	Од. виміру	Значення	Додаткова інформації
1. Загальна потреба в ресурсі	Кз	т	70	Потрібний ресурс – поліпропілен: 5т на 1-й місяць, 35т на 2-й місяць
2. Планова рентабельність проекту	Рп	%	15	-
3. Строк реалізації проекту		місяць	3	-
4. Кількість наявного ресурсу	Кн	т	19	Є в філіалі м. Львів
			3	Є на підприємстві в м. Одесса
5. Закупівельна ціна наявного ресурсу	Цзн	грн. за т	35000	в м. Львів
			35000	в м. Одеса
6. Вартість зберігання наявного ресурсу	Вз	грн. в месяц	5000	В м. Львів
			5000	В м. Одеса
7. Вартість доставки наявного ресурсу	Вд	грн	13000	З м. Львів в м. Одесу
			0	З м. Одеса в м. Одесу
8. Період зберігання ресурсу	Пз	день	9	В м. Львів
	Пз	день	14	В м. Одеса
9. Вартість одиниці ресурсу, залученого в минулому періоді	В0	грн. за т	35000	В м. Львів
			35000	В м. Одеса
10. Відсоток денної прибутковості капіталу (визначено з розміру діючої банківської депозитної винагороди)	Вп	% в день	0,0493	18% річних, дані ПАТ «Державний експортно-імпортний банк України»
11. Кількість наявного ресурсу грошових коштів	Кнг	грн	400000	Всього по підприємству

На підставі даних (табл. Б1) за алгоритмом методики оцінювання та диференційного вибору способу залучення джерел ресурсного забезпечення ІІДПП (рис 3.6) вирішимо завдання.

Крок 1. Аналізуємо власні джерела альтернативного ресурсного забезпечення ресурсів потрібних для ІІДПП.

Крок 1.1. Першою умовою використання власних джерел альтернативного ресурсного забезпечення – це умова їх наявності, так з табл. Б.1 бачимо, що підприємство має в наявності потрібний ресурс: 19 тонн в львівському філіалі, та 3 тонни на підприємстві в місті Одеса.

Продовження додатку Б

Таблиця Б.2 – Результати розрахунку вартість одиниці ресурсу, залученого з власних джерел альтернативного ресурсного забезпечення

Найменування показника	Позна-чення	Од. виміру	Значення	Формула для розрахунку
1. Вартість одиниці ресурсу зі львівського філіалу	Ввa	Грн. за т	35966,38	*Див. п. 3.2 формула 3.1*
2. Вартість одиниці ресурсу з одеського підприємства			36801,00	

Крок 1.2. Наступною умовою є відповідність наявних натуральних ресурсів необхідним критеріям якості. Так наявні ресурси відповідають критеріям якості.

Крок 1.3. Відповідність умові часу. Час, який потрібен на доставку з місця зберігання в місце споживання відповідає сформованим умовам.

Крок 1.4. Вище зазначені умови дотримані, переходимо до наступного етапу – це визначення вартість одиниці ресурсу, залученого з власних джерел альтернативного ресурсного забезпечення отримані результати розрахунку надамо в таблиці (табл.Б.2).

Крок 1.5. Перевіряємо отримані варіанти вартості одиниці ресурсу залученого з власних джерел альтернативного ресурсного забезпечення на відповідність умовам відбору, яке розраховуємо за формулою (див. п. 3.2 формула 3.4):

а) для варіанта вартості одиниці ресурсу залученого з власних джерел альтернативного ресурсного забезпечення (з львівського філіалу):

$$2{,}76 \leq 15,$$

б) для варіанта вартості одиниці ресурсу залученого з власних джерел альтернативного ресурсного забезпечення (з одеського підприємства):

$$5{,}15 < 15,$$

Таким чином, до подальшого аналізу та оцінювання відбираються обидва варіанта залучення ресурсів.

Крок 1.6. Формуємо таблицю допустимих варіантів (табл. Б.3).

Таблиця Б.3 – Допустимі варіанти залучення ресурсу з власних джерел альтернативного ресурсного забезпечення та відсоток покриття потреби

Власні джерела альтернативного ресурсного забезпечення		
Вартість одиниці ресурсу залученого з власних джерел альтернативного ресурсного забезпечення: назва джерела	Вартості одиниці ресурсу, грн./од	Покриття потреби розраховується за формулою (*див. п. 3.2 формула 3.1*), %
– з львівського філіалу	35966,38	27,14
– з одеського підприємства	36801,00	4,29

Продовження додатку Б

Підприємство має можливість скористатись всіма варіантами.

Крок 2. Аналізуємо власні джерела фінансового забезпечення ресурсів для ІІДПП.

Крок 2.1. Перша умова використання власних джерел фінансового забезпечення –їх наявність: з табл. Б.1 бачимо, що підприємство має в наявності потрібний ресурс 40,0 тис. грн.

Крок 2.2. Для визначення вартості одиниці ресурсу, залученого з власних фінансових джерел, в табл. Б.4 є існуючі пропозиції постачальників (+10% до ціни за відстрочку сплати).

Таблиця Б.4 – Цінові пропозиції постачальників поліпропілену

Постачальник	Умови	Ціна на умовах доставки до складу покупця, грн. за т.
1. СПД «Бондарев»	Роздріб	37900
2. ТОВ «Інтер»	Роздріб	38000
	Закупка всій потреби	36000
3. ПАТ «Линик»	Закупка всій потреби	36100
4. ТОВ «Тривита»	Роздріб	38100
	Закупка всій потреби	36050
5. ТОВ «Укрфритрейдинг»	Закупка всій потреби	36090

Визначаємо вартості одиниці ресурсу, залученого з власних джерел фінансового забезпечення, отримані результати розрахунку надамо в таблиці (табл. Б.5).

Таблиця Б.5 – Результати розрахунку вартість одиниці ресурсу залученого з власних джерел фінансового забезпечення

Вартість одиниці натурального ресурсу, залученого з власних джерел фінансового забезпечення: назва джерела	Позначення	Од. виміру	Значення	Використана формула для розрахунку
1. СПД Бондарев, роздріб	Ввф	Грн. за т	39060	*Див. п. 3.2 формула 3.6*
2. ТОВ «Інтер», роздріб			39163	
3. ТОВ «Інтер», закупка всієї потреби			37747	
4. ПАТ «Линик», закупка всієї потреби			37851	
5. ТОВ «Тривита», роздріб			39266	
6. ТОВ «Тривита», закупка всієї потреби			37799	
7. ТОВ «Укрфритрейдинг», закупка всієї потреби			37841	

Продовження додатку Б

Крок 2.3. Перевіряємо отримані варіанти вартості одиниці ресурсу залученого з власних джерел фінансового забезпечення на відповідність умовам відбору (табл. Б.6):

Таблиця Б.6 – Перевірка отриманих варіантів вартості одиниці ресурсу, залученого з власних джерел фінансового забезпечення, на відповідність умовам відбору

Вартість одиниці натурального ресурсу, залученого з власних джерел фінансового забезпечення: назва джерела	Формула для розрахунку	Отримані значення
1. СПД Бондарев, роздріб	*Див. п. 3.2 формула 3.9*	11,6≤15
2. ТОВ «Інтер», роздріб		11,9≤15
3. ТОВ «Інтер», закупка всієї потреби		7,8≤15
4. ПАТ «Линик», закупка всієї потреби		8,1≤15
5. ТОВ «Тривита», роздріб		12,2≤15
6. ТОВ «Тривита», закупка всієї потреби		8,0≤15
7. ТОВ «Укрфритрейдинг», закупка всієї потреби		8,1≤15

Крок 2.4. Формуємо таблицю допустимих варіантів (табл. Б.7).

Таблиця Б.7 – Допустимі варіанти залучення ресурсу з власних джерел фінансового забезпечення та відсоток покриття потреби

Власні джерела фінансового забезпечення		
Вартість одиниці натурального ресурсу, залученого з власних джерел фінансового забезпечення: назва джерела	Вартості одиниці ресурсу, грн./од	Покриття потреби за формулою (*див. п. 3.2 формула 3.10*), %
1. СПД Бондарев, роздріб	39060	14,63
2. ТОВ «Інтер», роздріб	39163	14,59
3. ТОВ «Інтер», закупка всієї потреби	37747	15,14
4. ПАТ «Линик», закупка всієї потреби	37851	15,10
5. ТОВ «Тривита», роздріб	39266	14,55
6. ТОВ «Тривита», закупка всієї потреби	37799	15,12
7. ТОВ «Укрфритрейдинг», закупка всієї потреби	37841	15,10

Оскільки підприємство має обмеження в власних джерелах фінансового забезпечення у розмірі 400000 грн., воно може розраховувати тільки на один варіант з табл.Б.7, кращім з яких
є «Вартість одиниці ресурсу залученого з власних джерел фінансового забезпечення (ТОВ «Інтер», закупка всієї потреби) 37747 грн. за тонну з 15,14% покриття потреби», усі інші можна розглядати як запасні варіанти.

Крок 3. Аналізуємо зовнішні джерела альтернативного ресурсного забезпечення ресурсів потрібних для ІІДПП.

Крок 3.1. Визначаємо відповідність наявних в суб'єктів залучення натуральних ресурсів необхідним критеріям якості.

Продовження додатку Б

Крок 3.2. Визначаємо суб'єктів натуральних ресурсів, що відповідають умовам часу.

Крок 3.3. Для визначення вартості одиниці ресурсу, залученого з зовнішніх джерел альтернативного ресурсного забезпечення в табл.Б.8 надамо існуючі варіанти.

Таблиця Б.8 – Існуючі варіанти залучення зовнішніх джерел альтернативного ресурсного забезпечення

Постачальник	Умови	Ціна на умовах доставки до складу покупця, грн. за т.	Розмір можливої відвантажувальної партії, т
1. СПД «Бондарев»	Відстрочення на 3 місяця сплати за ресурс	41690	10
2. ТОВ «Інтер»		39600	10
3. ПАТ «Линик»		39710	10
4. ТОВ «Тривита»		39655	10
5. ТОВ «Укрфритрйдинг»		39699	10

Визначаємо вартості одиниці ресурсу, залученого з зовнішніх джерел альтернативного ресурсного забезпечення, отримані результати розрахунку надамо в табл. Б.9.

Таблиця Б.9 – Результати розрахунку вартість одиниці ресурсу на умовах відстрочення оплати за ресурс на 3 місяця залученого з зовнішніх джерел альтернативних ресурсів

Вартість одиниці натурального ресурсу, залученого з зовнішніх джерел альтернативного ресурсного забезпечення: назва джерела	Позна-чення	Од. виміру	Значення	Формула для розрахунку
1. СПД «Бондарев»	Вза	Грн. за т	39982	*Див. п. 3.2 формула 3.11*
2. ТОВ «Інтер»			37985	
3. ПАТ «Линик»			38090	
4. ТОВ «Тривита»			38037	
5. ТОВ «Укрфритрйдинг»			38079	

Крок 3.4. Перевіряємо отримані варіанти вартості одиниці ресурсу залученого з зовнішніх джерел альтернативного ресурсного забезпечення на відповідність умовам відбору, розрахунок оформимо у вигляді таблиці (табл. Б.10).

Крок 3.5. Формуємо таблицю допустимих варіантів (табл. Б.11).

Продовження додатку Б

Таблиця Б.10 – Перевірка отриманих варіантів вартості одиниці ресурсу залученого з зовнішніх джерел альтернативного ресурсного забезпечення на відповідність умовам відбору

Варіанти вартості одиниці натурального ресурсу, залученого з зовнішніх джерел альтернативних ресурсів: назва джерела	Формула для розрахунку	Отримані значення
1. СПД «Бондарев»	*Див. п. 3.2 формула 3.15*	14,2≤15
2. ТОВ «Інтер»		8,5≤15
3. ПАТ «Линик»		8,8≤15
4. ТОВ «Тривита»		8,7≤15
5. ТОВ «Укрфритрйдинг»		8,8≤15

Таблиця Б.11 – Допустимі варіанти залучення ресурсу з зовнішніх джерел альтернативного ресурсного забезпечення та відсоток покриття потреби

Зовнішні джерела альтернативного ресурсного забезпечення		
Вартість одиниці натурального ресурсу, залученого з зовнішніх джерел альтернативного ресурсного забезпечення: назва джерела	Вартість одиниці ресурсу, грн./од	Покриття потреби розраховується за формулою (див. п. 3.2 формула 3.16), %
1. СПД «Бондарев»	39982	14,29
2. ТОВ «Інтер»	37985	14,29
3. ПАТ «Линик»	38090	14,29
4. ТОВ «Тривита»	38037	14,29
5. ТОВ «Укрфритрйдинг»	38079	14,29

Підприємство має можливість скористатись всіма варіантами.

Крок 4. Аналізуємо зовнішні джерела фінансового забезпечення ресурсів потрібних для ІІДПП.

Крок 4.1. Підприємству вистачає часу потрібного на оформлення, подачу та узгодження заявки о залучені необхідного для залучення зовнішніх джерел фінансового забезпечення. Тому вважаємо умову часу враховано.

Крок 4.2. Визначаємо вартості одиниці ресурсу, залученого з зовнішніх джерел фінансування забезпечення.

Для цього: а) в табл. Б.12 надамо існуючі пропозиції банків, які є суб’єктами

Таблиця Б.12 – Пропозиції банків з надання фінансових ресурсів при кредиті 3 місяця

Постачальник	Річна кредитна ставка, %
1. Публічне акціонерне товариство «Акціонерний Банк Південний» (Південний)	24,5
2. Публічне акціонерне товариство комерційний банк "ПриватБанк" (ПриватБанк)	25,0
3. Публічне акціонерне товариство «ОТП банк» (OTP bank)	26,0
4. Публічне акціонерне товариство Перший Український Міжнародний Банк (ПУМБ)	25,8
5. Публічне акціонерне товариство «Імексбанк» (Імексбанк)	24,6

способу залучення зовнішніх джерел фінансування; б) враховуємо кращі цінові пропозиції постачальників з табл. А.4.: ТОВ «Інтер» – 36000 грн. за тонну; ПАТ «Линик» – 36100 грн. за тонну; ТОВ «Тривита» – 36050 грн. за тонну та ТОВ «Укрфритрейдинг» 36090 грн. за тонну.

Визначаємо вартості одиниці ресурсу, залученого з зовнішніх джерел фінансового забезпечення за формулою 3.17, отримані результати розрахунку надамо у 1-4 стовпчику табл. Б.13).

Таблиця Б.13 – Результати розрахунку вартість одиниці ресурсу залученого з зовнішніх джерел фінансового забезпечення

Вартість одиниці ресурсу залученого з зовнішніх джерел фінансового забезпечення: варіативність	Позна-чення	Од. виміру	Значення	Отримані значення
1	2	3	4	5
1. Південний - ТОВ «Інтер»	Вза	Грн. за т	39168	11,9 ≤ 15,0
2. Південний - ПАТ «Линик»			39249	12,1 ≤ 15,0
3. Південний - ТОВ «Тривита»			39208	12,0 ≤ 15,0
4. Південний - ТОВ «Укрфритрейдинг»			39241	12,1 ≤ 15,0
5. ПриватБанк - ТОВ «Інтер»			42275	20,8 ≥15,0
6. ПриватБанк - ПАТ «Линик»			42365	21,0 ≥ 15,0
7. ПриватБанк - ТОВ «Тривита»			42320	20,9 ≥ 15,0
8. ПриватБанк - ТОВ «Укрфритрейдинг»			42356	21,0 ≥ 15,0
9. OTP bank - ТОВ «Інтер»			48489	38,5 ≥ 15,0
10. OTP bank - ПАТ «Линик»			48596	38,8 ≥ 15,0
11. OTP bank - ТОВ «Тривита»			48542	38,7 ≥ 15,0
12. OTP bank - ТОВ «Укрфритрейдинг»			48585	38,8 ≥ 15,0
13. ПУМБ - ТОВ «Інтер»			47246	35,0 ≥ 15,0
14. ПУМБ - ПАТ «Линик»			47350	35,3 ≥ 15,0
15. ПУМБ - ТОВ «Тривита»			47298	35,1 ≥ 15,0
16. ПУМБ - ТОВ «Укрфритрейдинг»			47339	35,2 ≥ 15,0
17. Імексбанк - ТОВ «Інтер»			39784	13,7 ≤ 15,0
18. Імексбанк - ПАТ «Линик»			39872	13,9 ≤ 15,0
19. Імексбанк - ТОВ «Тривита»			39831	13,8 ≤ 15,0
20. Імексбанк - ТОВ «Укрфритрейдинг»			39864	13,9 ≤ 15,0

Крок 4.3. Перевіряємо отримані варіанти вартості одиниці ресурсу залученого з зовнішніх джерел фінансового забезпечення на відповідність умовам відбору, розрахунок за формулою 3.22 оформимо у 5 стовпчику табл. Б.13.

Підприємству для вирішення завдання забезпечення потреби в ресурсі достатньо скористатись одним з визначених варіантів, решту можна розглядати як запасні варіанти. У зв’язку з тим, що розглянуті всі областей диференційного підходу до вибору джерел ресурсного забезпечення ІІДПП, пропускаємо «Крок 5. Пошук іншого способу залучення джерел ресурсного забезпечення» та переходимо до наступного.

Крок 4.4. Формуємо таблицю допустимих варіантів (табл. Б.15).

Крок 6. Формуємо підсумкову табл.Б.16 на підставі визначених допустимих

Продовження додатку Б

Таблиця Б.15 – Допустимі варіанти залучення ресурсу з зовнішніх джерел фінансового забезпечення та відсоток покриття потреби

Зовнішні джерела фінансового забезпечення		
Найменування показників	Вартість одиниці ресурсу, грн./од	Покриття потреби розраховується за формулою (*див. п. 3.2 формула 3.23*), %
1. Південний - ТОВ «Інтер»	39168	100,00
2. Південний - ПАТ «Линик»	39249	100,00
3. Південний - ТОВ «Тривита»	39208	100,00
4. Південний - ТОВ «Укрфритрейдинг»	39241	100,00
5. ПриватБанк - ТОВ «Інтер»	39784	100,00
6. ПриватБанк - ПАТ «Линик»	39872	100,00
7. ПриватБанк - ТОВ «Тривита»	39831	100,00
8. ПриватБанк - ТОВ «Укрфритрейдинг»	39864	100,00

Таблиця Б.16 – Всі допустимі варіанти залучення ресурсу за диференційним підходом до вибору джерел ресурсного забезпечення ІІДПП

Варіант залучення ресурсу: вартість одиниці ресурсу	Вартості одиниці ресурсу, грн./од	Покриття потреби, %
Власні джерела альтернативного ресурсного забезпечення		**31,43**
1. з львівського філіалу	35966,38	27,14
2. з одеського підприємства	36801,00	4,29
Власні джерела фінансового забезпечення		**15,14**
1. СПД Бондарев, роздріб	39060	14,63
2. ТОВ «Інтер», роздріб	39163	14,59
3. ТОВ «Інтер», закупка всієї потреби	37747	15,14
4. ПАТ «Линик», закупка всієї потреби	37851	15,10
5. ТОВ «Тривита», роздріб	39266	14,55
6. ТОВ «Тривита», закупка всієї потреби	37799	15,12
7. ТОВ «Укрфритрейдинг», закупка всієї потреби	37841	15,10
Зовнішні джерела альтернативного ресурсного забезпечення		**71,45**
1. ФОП «Бондарев»	39982	14,29
2. ТОВ «інтер»	37985	14,29
3. ПАТ «Линик»	38090	14,29
4. ТОВ «Тривита»	38037	14,29
5. ТОВ «Укрфритрейдинг»	38079	14,29
Зовнішні джерела фінансового забезпечення		**100,00**
1. Південний - ТОВ «Інтер»	39168	100,00
2. Південний - ПАТ «Линик»	39249	100,00
3. Південний - ТОВ «Тривита»	39208	100,00
4. Південний - ТОВ «Укрфритрейдинг»	39241	100,00
5. Імексбанк - ТОВ «Інтер»	39784	100,00
6. Імексбанк - ПАТ «Линик»	39872	100,00
7. Імексбанк - ТОВ «Тривита»	39831	100,00
8. Імексбанк - ТОВ «Укрфритрейдинг»	39864	100,00
Всього		**218,02**

варіантів залучення ресурсу зі всіх складових областей диференційного підходу до вибору джерел ресурсного забезпечення ІІДПП представлених в табл. Б.3, Б.7,

Б 11, Б.15, з метою перевірки на відповідність умові: «Чи покривають допустимі варіанти залучення ресурсу 100% потреби?».

Аналізуючи табл. Б.16 відмітимо наступне. Підсумкове покриття потреби власними джерелами фінансового забезпечення, у зв'язку з їх обмеження по визначається по кращому варіанту – це «Вартість одиниці ресурсу залученого з власних джерел фінансового забезпечення (ТОВ «Інтер», закупка всієї потреби)» яка складає 37747 грн. розмір покриття потреби 15,14%, інші варіанти можуть розглядатись як запасні. Зовнішні джерела фінансового забезпечення мають можливість перекрити потребу на 100% будь-яким варіантом з решти семи. Визначені варіанті залучення ресурсу з джерел ресурсного забезпечення покривають потребу на 218,02%.

Таким чином, для ВАТ «Грат» серед всіх можливих варіантів залучення джерел ресурсного забезпечення для здійснення нового інноваційно-інвестиційного проекту доцільно обрати за критеріїм «мінімальна вартість одиниці ресурсу». В табл. Б.17 запропонований варіант повного покриття потреби.

Таблиця Б.17 – Варіант повного покриття потреби за умови мінімальної вартість одиниці ресурсу

Варіант залучення ресурсу: вартість одиниці ресурсу	Вартості одиниці ресурсу, грн./од	Покриття потреби, %	Покриття потреби, т
Власні джерела альтернативного ресурсного забезпечення		**31,43**	**22,00**
з львівського філіалу	35966,38	27,14	19,00
з одеського підприємства	36801,00	4,29	3,00
Власні джерела фінансового забезпечення		**15,14**	**10,60**
ТОВ «Интер», закупка всієї потреби	37747	15,14	10,6
Зовнішні джерела альтернативного ресурсного забезпечення		**71,45**	**37,40**
ТОВ «Інтер»	37985	14,29	10,00
ПАТ «Линик»	38090	10,56	7,40
ТОВ «Тривита»	38037	14,29	10,00
ТОВ «Укрфритрейдинг»	38079	14,29	10,00
Зовнішні джерела фінансового забезпечення		**0,00**	**0,00**
Всього		**100,00**	**70,00**

Остаточне формування повного покриття потреби за остаточного визначення варіантів залучення джерел ресурсного забезпечення визначається відповідно обраних критеріїв відбору певним підприємство, а саме:

- мінімальна вартість одиниці ресурсу;
- максимальна незалежність від зовнішніх джерел ресурсного забезпечення;
- максимальне використання власних джерел ресурсного забезпечення тощо.

Завдання вважаємо зробленим.

Додаток В

Документи, що підтверджують впровадження результатів дисертації

Відповідність дисертаційного дослідження планам науково-дослідних робіт Одеського національного політехнічного університету за період 2010-2014 рр. підтверджує довідка ОНПУ № 1863/82-06 від 23.07.2014 р. *(див. В.1).*

Практичне значення одержаних результатів дисертації підтверджують такі офіційні документи:

а) від діючих підприємств та установ:

- довідка № 115в від 08.11.2014 р., ТОВ «Полігон» *(див. В.2);*
- довідка № 5/07 від 16.07.14 р., ТОВ «Поліпласт» *(див. В.3);*
- довідка № 1-01 від 30.01.2015 р., ТОВ «Науковий парк ОНПУ» *(див. В.4);*
- лист №378/82-06 від 11.12.2013 р., ВАТ «Грат» *(див. В.5).*

б) довідка № 1889/05-02 від 03.09.2014 р.від Одеського національного політехнічного університету щодо використання результатів дисертації у навчальному процесі ОНПУ МОН України:

- у дипломному проектуванні,
- при підготовці дисциплін «Управлінський аналіз» і «Фінансова стратегія».

У документах зазначений конкретний вклад дисертанта, новизна, доцільність та економічний ефект від запровадження резурантльтатів дослідження.

Додаток В.1

ОНПУ
ВИХІД № 1863/82-06
"23" 07 2014 р.

Довідка
про використання результатів дисертаційної роботи
КРЮЧКОВОЇ ІРИНИ РОМАНІВНИ
«Економічне оцінювання та залучення джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності промислового підприємства»
у науково-дослідницької діяльності
Одеського національного політехнічного університету

Довідка видана в тому, що у науково-дослідницькій діяльності Одеського національного політехнічного університету використані наступні наукові результати, отримані у дисертаційній роботі Крючкової Ірини Романівни:

- аналіз складу та визначення змін джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств;
- класифікація джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств і його організаційно-економічних інструментів;
- концепція проблемно-цільовиого вибору джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств та рекомендації щодо організаційно-економічного забезпечення її впровадження на підприємстві.

Дисертацію виконано згідно тематичних планів НДР ОНПУ за період 2010-2014 рр. при виконанні *бюджетних тем:* «Проблеми підвищення ефективності інноваційно-інвестиційної діяльності підприємства» (номер державної реєстрації 0111U009483, 2010-2012 рр.), «Розробка теоретико-методологічних засад формування системи економічної безпеки підприємств структуроформуючих галузей реального сектора економіки регіону з використанням чинника вартості підприємства» (номер державної реєстрації 0112U002912, 2011-2014 рр.); *госпдоговірних тем*: «Оцінювання та планування джерел фінансування інноваційного розвитку промислового підприємства» (№1717-82, 2014р.) Дисертантка приймала участь у виконанні вказаної теми як співвиконавиця.

Проректор ОНПУ з наукової та
науково-педагогічної роботи
д.т.н., професор Д.В. Дмитришин

Керівник НДР 0112U002912
д.е.н., професор С.В. Філиппова

Керівник НДР 0111U009483
д.е.н., професор Є.А. Бельтюков

Вик. Устинюк А.Ю.
Тел. 705-84-31

Додаток В.2

№ 1158 від «08» 11 2014 р.

Довідка
про використання результатів дисертаційної роботи
Крючкової Ірини Романівни
«Економічне оцінювання та залучення джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності промислового підприємства»

Довідка видана в тому, що методичні рекомендації щодо диференційованого економічного оцінювання та залучення промисловим підприємством джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності, отримані в дисертаційній роботі Крючкової І.Р. враховані керівництвом ТОВ «Полігон» у процесі управління підприємством при формуванні стратегії розвитку підприємства на 2014-2016рр.

Директор ТОВ «Полігон» .....

УКРАЇНА * ОДЕСА * ОДЕСЬКА ОБЛАСТЬ, МІСТО ОДЕСА
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ЗАВОД "ПОЛІГОН"
Для документів
31142262

Додаток В.3

№5/07 від 18.07.2014р

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційної роботи

КРЮЧКОВОЇ ІРИНИ РОМАНІВНИ

«Економічне оцінювання залучення джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності промислового підприємства»

Довідка видана в тому, що наукові результати дисертаційної роботи Крючкової І.Р., а саме:

1) методичні рекомендації щодо застосування інформаційно-аналітичних управлінських інструментів для вибору джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності підприємства,

2) методика економічного оцінювання джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності

прийняти до впровадження підприємством. Очікуваний економічний ефект складатиме 25,0 тис. грн. щорічно.

Директор ТОВ «Поліпласт»

Додаток В.4

НАУКОВИЙ ПАРК
ОДЕСЬКОГО ПОЛІТЕХНІЧНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ
пр. Шевченка, 1, Адмін. корпус, каб. 109, м. Одеса, 65044 Україна
тел.: +38 048 705 83 76, факс: +38 0482 344 273

30.01.2015р. № 1-01
На №

ДОВІДКА
про впровадження результатів дисертаційної роботи
КРЮЧКОВОЇ ІРИНИ РОМАНІВНИ
«Економічне оцінювання та залучення джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності промислового підприємства»

Довідка видана в тому, що результати, отримані у дисертаційній роботі **КРЮЧКОВОЇ І.Р.**, зокрема, рекомендацій щодо: диференційованого економічного оцінювання та залучення промисловим підприємством джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності та методичні рекомендації щодо застосування організаційно-економічних та інформаційно-аналітичних управлінських інструментів при виборі джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності промислового підприємства прийняті керівництвом ТОВ «Науковий парк ОНПУ» для використання у госпдоговорних роботах економічної тематики з промисловими підприємствами.

ТОВ «Науковий парк ОНПУ» Козлов І.Л.

УКРАЇНА * М. ОДЕСА *
ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ
"НАУКОВИЙ ПАРК ОДЕСЬКОГО ПОЛІТЕХНІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ"
Ідент. код 39570137

Додаток В.5

№ 5 КНЦ від «11» 12 2013 р.
378/82-06

Директору ТОВ «Грат» Євстафьеву В.В.
від директора КНЦ «Політех-Консалт»
Ковтуненко К.В.

У процесі виконання Консультаційно-навчальним центром ОНПУ «Політех-Консалт» госпдоговірної роботи №1717-82 (2014р.) «Оцінювання та планування джерел фінансування інноваційного розвитку промислового підприємства», за попередньою домовленістю, проаналізовано склад та визначено зміни джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності Вашого підприємства. У процесі роботи застосовані результати дисертаційної роботи Крючкової Ірини Романівни на тему «Економічне оцінювання залучення джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності промислового підприємства», а саме: методика економічного оцінювання джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності. Це дозволило встановити потенційно можливі джерела ресурсного забезпечення інноваційно-інвестиційної діяльності, які у сумі складають 28,57 тис.грн.

Передаємо Вам для подальшого застосування завершені методичні рекомендації щодо диференційованого економічного оцінювання та залучення промисловим підприємством джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності, які дозволяють удосконалити процес управління підприємством.

КНЦ «Політех-Консалт» Ковтуненко К.В.

Виконавець: Ковалик О.А
тел. 7058397

ОНПУ
Консультаційно-Навчальний
Центр
"Політех-Консалт"
85044м. Одеса, пр. Шевченка, 1

Додаток В.6

УКРАЇНА
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Ministry of Education and Science of Ukraine
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ODESSA NATIONAL POLYTECHNIC UNIVERSITY
пр. Шевченка, 1, м. Одеса-44, 65044 Україна
тел.: +38 048 7223474, факс: +38 0482 344273
Shevchenko av., 1, Odessa-44, 65044 Ukraine
phone: +38 048 7223474, fax: +38 0482 344273
E-mail: opu@opu.ua http://www.opu.ua, Код ЄДРПОУ 02071045

03.09.2014 № 1889/05-02
На №

Довідка

про впровадження результатів дисертаційної роботи
КРЮЧКОВОЇ ІРИНИ РОМАНІВНИ
«Економічне оцінювання та залучення джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності промислового підприємства»
у навчальний процес Одеського національного політехнічного університету

Довідка видана у результаті того, що в програмах, навчально-методичних матеріалах та курсах лекцій по дисциплінах «Управлінський аналіз» і «Фінансова стратегія» використовуються наукові результати, отримані у дисертації Крючкової Ірини Романівни:

- методика економічного оцінювання джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності є складовою теми «Організація управлінського аналізу на підприємствах різного типу» (питання «Управлінський аналіз інноваційно-інвестиційної діяльності в рамках концепції динамічного управління») дисципліни «Управлінський аналіз», що читається студентам спеціальності 7.03060101 «Менеджмент організацій і адміністрування» у 9 семестрі на кафедрі менеджменту;
- рекомендації щодо організаційно-економічного забезпечення впровадження концепція проблемно-цільового вибору джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності промислового підприємства використано у темі «Фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності промислового підприємства» з дисципліни «Фінансова стратегія», яка викладається студентам спеціальності 8.18010014 «Управління фінансово-економічною безпекою» у 10 семестрі на кафедрі обліку, аналізу і аудиту;
- основні методичні розробки та систематизовані аналітичні матеріали використано у дипломному проектуванні для студенів денної форми навчання спеціальностей 8.03050901 «Облік і аудит» та 7.03060101 «Менеджмент організацій і адміністрування», 8.18010014 «Управління фінансово-економічною безпекою».

Використані результати дисертації Крючкової Ірини Романівни свідчать про глибоке опрацювання автором проблематики економічного оцінювання та залучення джерел фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності для промислового підприємства. Висновки та пропозиції відзначаються науковою новизною, можливістю практичної реалізації, тому істотно поліпшують матеріал означених дисциплін і сприяють підвищенню якості підготовки фахівців в напрямку використання організаційно-економічних механізмів та управлінських інструментів активізації інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств.

Проректор ОНПУ з навчальної
та науково-педагогічної роботи
к.т.н., доцент Ю.М. Свінарьов

Вик. Устинюк А.Ю.
Тел. 705-84-31